

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično
gonjenje osoba odgovornih za teška
kršenja međunarodnog humanitarnog
prava počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-98-29-A
Datum: 30. novembar 2006.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu:

**sudija Fausto Pocar, predsjedavajući
sudija Mohamed Shahabuddeen
sudija Mehmet Güney
sudija Theodor Meron
sudija Wolfgang Schomburg**

Sekretar:

g. Hans Holthuis

TUŽILAC

protiv

STANISLAVA GALIĆA

PRESUDA

Tužilaštvo:

gđa Helen Brady
g. Mark Ierace
gđa Michelle Jarvis
gđa Shelagh Mc Call
gđa Anna Kotzeva

Zastupnici odbrane Stanislava Galića:

gđa Mara Pilipović
g. Stéphane Piletta-Zanin

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. KRITERIJI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU	3
III. ŽALBENI OSNOV BR. 1: GALIĆEVO PRAVO DA SVJEDOČI NA SUĐENJU.....	6
A. NALOG PRETRESNOG VIJEĆA I PODNESCI STRANA	6
B. PRIMJENJIVOST PRAVILA 90(F) PRAVILNIKA	7
C. GALIĆEVO PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE	10
D. ODBIJANJE ODOBRENJA ZA ULAGANJE ŽALBE NA ODLUKU PRETRESNOG VIJEĆA.....	11
IV. ŽALBENI OSNOV BR. 2: IZUZEĆE SUDIJE.....	12
A. PRAVIČNOST POSTUPKA IZUZEĆA	12
1. Da li nepostojanje mogućnosti ulaganja interlokutorne žalbe na odluku o izuzeću sudija na osnovu pravila 15(B) Pravilnika predstavlja kršenje prava optuženog na pravično suđenje.....	13
2. Da li se suđenje može smatrati nepravičnim uslijed toga što je sudija čije je povlačenje zatraženo prijedlogom za izuzeće nastavio da učestvuje u suđenju.....	14
B. NAVOD O PRISTRASNOSTI SUDIJE ORIEA.....	15
1. Uslov nepristrasnosti.....	16
2. Primjena statutarnog uslova nepristrasnosti na predmet koji se ovdje rješava.....	18
(a) Da li se nastavak rada sudije Oriea kao člana pretresnog vijeća nakon što je potvrdio Optužnicu u predmetu <i>Mladić</i> može smatrati stvarnom pristrasnošću.....	18
(b) Da li se nastavak rada sudije Oriea kao člana pretresnog vijeća nakon što je potvrdio optužnicu u predmetu <i>Mladić</i> može smatrati razlogom za dojam pristrasnosti u očima razumnog i upućenog posmatrača.....	19
V. ŽALBENI OSNOV BR. 3: ODLUKA PRETRESNOG VIJEĆA DA NE OTPUTUJE U SARAJEVO	20
A. ODLUKA O OBILASKU LICA MJESTA PRETRESNOG VIJEĆA	21
B. VALJANOST GALIĆEVOG ŽALBENOG OSNOVA.....	22
VI. ŽALBENI OSNOVI BR. 4, 13 I 11: OCJENA DOKAZA	24
A. ŽALBENI OSNOVI BR. 4 I 13: OCJENA DODATNIH DOKAZA	24
B. ŽALBENI OSNOV BR. 11: OCJENA DOKAZA I ISKAZA SVJEDOKA	25
1. Opšta argumentacija.....	26
2. Iskazi svjedoka pripadnika UNPROFOR-a	26
3. Navod o pristrasnosti	28
4. Sporazum o zoni potpunog isključenja [<i>TEZ</i>] i neizvedivost kampanje granatiranja	29
VII. ŽALBENI OSNOVI BR. 5, 16 I 7: KRIVIČNO DJELO AKATA NASILJA ILI PRIJETNJI NASILJEM ČIJI JE GLAVNI CILJ TERORISANJE CIVILNOG STANOVNIŠTVA	31
A. ŽALBENI OSNOVI BR. 5 I 16: NAVOD DA JE PRETRESNO VIJEĆE PROMIJENILO KVALIFIKACIJU INKRIMINISANOG KRIVIČNOG DJELA “SPROVOĐENJA TERORA” NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM U “NAMJERU ŠIRENJA TERORA” MEĐU CIVILNIM STANOVNIŠTVOM, I NAČELO <i>IN DUBIO PRO REO</i>	31
1. Da li je Pretresno vijeće na nedopustiv način odstupilo od formulacije optužbe navedene u Optužnici	32
2. Načelo <i>in dubio pro reo</i>	35

B. ŽALBENI OSNOV BR. 7: KRIVIČNO DJELO AKATA NASILJA ILI PRIJETNJI NASILJEM ČIJI JE GLAVNI CILJ TERORISANJE CIVILNOG STANOVNIŠTVA KAO ZLOČIN KAŽNJIV PO ČLANU 3 STATUTA	36
1. Da li krivična djela iz člana 3 Statuta moraju imati utemeljenje u međunarodnom običajnom pravu ili se mogu zasnivati i na mjerodavnom međunarodnom ugovoru	37
2. Krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva	39
(a) Zabrana terorisanja civilnog stanovništva u međunarodnom običajnom pravu	40
(b) Kriminalizovanje zabrane terorisanja civilnog stanovništva	44
3. Obilježja bića krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva	48
(a) <i>Actus reus</i>	49
(b) <i>Mens rea</i> i uslov učinka	50
4. Da li je Galić imao namjeru širenja terora?	51
VIII. ŽALBENI OSNOV BR. 6: NAVOD O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA U POGLEDU KRIVIČNOG DJELA NAPADA NA CIVILE	55
A. OPŠTI USLOVI ZA PRIMJENU ČLANA 3 STATUTA	55
1. Argumenti strana	55
2. Diskusija	57
B. OBJEKTIVNA I SUBJEKTIVNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA NAPADA NA CIVILE	58
1. Kvalifikacija krivičnog djela napada na civile kao “kršenja zakona i običaja ratovanja”	58
2. <i>Actus reus</i> krivičnog djela napada na civile	60
(a) Navod o promjeni kvalifikacije u odnosu na Optužnicu	60
(b) Civili kao cilj napada i vojna nužda	61
(c) Neselektivnost i nesrazmjernost napada	61
(d) Individualni borci među civilnim stanovništvom	63
3. <i>Mens rea</i> krivičnog djela napada na civile	65
IX. ŽALBENI OSNOV BR. 8: NAVODI O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA U POGLEDU KRIVIČNIH DJELA PO ČLANU 5 STATUTA	66
A. OPŠTI USLOVI ZA PRIMJENU ČLANA 5 STATUTA	66
B. UBISTVO	68
C. NEHUMANA DJELA	70
X. ŽALBENI OSNOV BR. 9: POGREŠNA PRIMJENA PRAVA U VEZI S KUMULATIVNIM TEREĆENJEM I OSUĐIVANJEM	72
A. KUMULATIVNO TEREĆENJE	72
B. KUMULATIVNO OSUĐIVANJE	72
1. Kumulativno osuđivanje po članovima 3 i 5 Statuta	73
2. Kumulativno osuđivanje po članu 5 Statuta	74
XI. ŽALBENI OSNOV BR. 10: GREŠKA U PRIMJENI PRAVA U VEZI S UTVRĐIVANJEM OSNOVA KRIVIČNE ODGOVORNOSTI	76
A. POBIJANJE U VEZI S ODGOVORNOŠĆU PO ČLANU 7(1)	76
1. Oslanjanje Pretresnog vijeća na indirektno dokaze	76
2. Nečinjenje optuženoga i utvrđenje Pretresnog vijeća da je Galić naredio krivična djela	76
B. POBIJANJE U VEZI S ODGOVORNOŠĆU PO ČLANU 7(3)	79
C. OSPORAVANJE KUMULATIVNE PRIMJENE ČLANOVA 7(1) I 7(3) STATUTA	80
XII. ŽALBENI OSNOV BR. 12: KOLATERALNI GUBICI	82
A. OCJENA LEGALNOSTI NAPADA	83
B. OCJENA DOKAZA U VEZI S PREDMETNIM NAPADIMA	84
XIII. ŽALBENI OSNOV BR. 14: DEFINICIJE POJMOVA	86

XIV. ŽALBENI OSNOV BR. 15: NAVOD O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA I POGREŠNO UTVRĐENOM ČINJENIČNOM STANJU U VEZI SA POSTOJANJEM KAMPANJE	88
A. KONTEKST U KOJEM JE PRETRESNO VIJEĆE UTVRDILO DA JE POSTOJALA KAMPANJA.....	88
B. NAVOD O GREŠKI U OCJENJIVANJU DOKAZA	89
1. Argumenti strana.....	89
2. Diskusija	94
(a) Navod da pravno relevantne činjenice u vezi sa postojanjem kampanje nisu dokazane van razumne sumnje	94
(b) Navod o grešci u pogledu dokaza koji su uzeti u obzir.....	96
(c) Navod o grešci u pogledu zaključka o postojanju kampanje na osnovu reprezentativnih incidenata	97
3. Zaključak.....	98
C. NAVOD O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA.....	98
D. NAVODI O POGREŠNO UTVRĐENOM ČINJENIČNOM STANJU	99
1. Navod da nije dokazano da su napadi bili “rasprostranjeni”	99
2. Navodi o greškama u primjeni načela razlikovanja i srazmjernosti	100
(a) Argumenti strana	100
(b) Diskusija.....	102
3. Navod da nije dokazano da je Galić izdao naređenje za kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila	102
(a) Zaključci Pretresnog vijeća	102
(b) Navod da nisu predloženi direktni dokazi o Galićevim naređenjima	103
(c) Navod o reagovanju na proteste	104
(d) Navod o dokazima da je Galić svojim potčinjenima naredio da ne otvaraju vatru na civile	104
E. NAVODI O GREŠKAMA U OCJENJIVANJU ISKAZA SVJEDOKA.....	105
XV. ŽALBENI OSNOV BR. 17: NAVODI O GREŠKAMA U VEZI S INCIDENTIMA SNAJPERSKOG DJELOVANJA I GRANATIRANJA	107
A. PRELIMINARNO PITANJE	108
B. NAVODI O POGREŠNO UTVRĐENOM ČINJENIČNOM STANJU.....	110
1. Navodi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir neke dokaze.....	110
(a) Slučajevi kada Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze.....	111
(b) Dokazi koje je predložio Galić bili su irelevantni.....	112
(c) Navod da se za neke relevantne dokaze nigdje jasno ne vidi da ih je Pretresno vijeće razmotrilo.....	114
2. Navodi o tome da je Pretresno vijeće na osnovu dokaza donijelo netačan zaključak	115
(a) Obrazloženi navodi	116
(b) Iznošenje navoda bez obrazloženja.....	120
3. Navodi koji sadrže iskrivljen prikaz dokaza ili teksta Prvostepene presude, ili u kojima se ignorišu drugi nalazi Pretresnog vijeća	122
4. Navodi kojima se bez popratnih argumenata osporavaju zaključci Pretresnog vijeća.....	129
5. Osporavanje zaključaka samo iz razloga što su neki drugi svjedoci dali različite iskaze ...	131
6. Ponavljanje argumentacije koja na suđenju nije urodila uspjehom	133
7. Navodi da je Pretresno vijeće prihvatilo nevjerodostojne ili nepouzdan dokaze.....	135
8. Navodi suprotni dokazima, iskustvu ili zdravom razumu	137
9. Navodi zasnovani na novim dokazima	138
C. KONKRETNI INCIDENTI	139
1. Pijaca na Markalama.....	139
2. Bolnica na Koševu	148
XVI. ŽALBENI OSNOV BR. 18: GALIĆEVA KRIVIČNA ODGOVORNOST.....	155
A. GREŠKE U VEZI S OPŠTIM PITANJIMA	155

B. EFEKTIVNA KOMANDA NAD SNAGAMA SRK-A	156
C. SISTEMI IZVJEŠTAVANJA I NADGLEDANJA U SRK-U	157
D. KONTROLA NAD LJUDSTVOM SRK-A	159
1. Kontrola nad snajperskim djelovanjem	159
2. Kontrola nad granatiranjem	160
E. DA LI JE GALIĆ BIO U POLOŽAJU DA KAZNI SVOJE POTČINJENE?.....	161
F. GALIĆEVA SAZNANJA O ZLOČINIMA	162
1. Protesti dostavljeni lično Galiću	162
2. Protesti dostavljeni osoblju pod Galićevom komandom	163
3. Karakter dostavljenih protesta	164
4. Kontrola nad artiljerijskim sredstvima.....	164
G. DA LI JE GALIĆ PREDUZEAO RAZUMNE MJERE	165
H. RADNJE SA CILJEM OSTVARIVANJA PLANA	166
I. GALIĆEVA ODGOVORNOST PO OSNOVU ČLANA 7(1).....	167
1. Preliminarno pitanje.....	167
2. Da li su bila izdata naređenja da se napadi usmjere protiv civila	168
XVII. ŽALBA NA KAZNU.....	170
A. KRITERIJI ZA PREISPITIVANJE PRESUDE O KAZNI.....	170
B. GALIĆEVA ŽALBA NA PRESUDU O KAZNI (ŽALBENI OSNOV BR. 19)	171
1. Maksimalna kazna	171
2. Zaključak Pretresnog vijeća da bi za zločine o kakvima se rješava u ovom predmetu u bivšoj Jugoslaviji bila izrečena najstroža kazna.....	172
3. Da li je Pretresno vijeće kao otežavajuće okolnosti u obzir uzelo faktore koji su zapravo obilježja krivičnih djela za koje je Galić proglašen krivim.....	174
(a) Težina krivičnog djela.....	175
(b) Galićev komandni položaj kao otežavajuća okolnost.....	175
4. Da li je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir više olakšavajućih okolnosti.....	177
(a) Okolnosti u kojima je Galić komandovao svojim snagama	177
(b) Uslovi gradskog ratovanja	179
(c) Lične i porodične prilike	180
(i) Negiranje dobrovoljne predaje.....	180
(ii) Porodične prilike.....	181
(iii) Saradnja s UNPROFOR-om i međunarodnom zajednicom	182
(iv) Saradnja s tužiocem	182
(v) Bolest i primjerno vladanje u Pritvorskoj jedinici	183
5. Da li vid odgovornosti utiče na kaznu optuženog.....	184
C. TUŽIOČEVA ŽALBA NA KAZNU	184
1. Preliminarna pitanja	185
2. Da li je odmjerena kazna nerazumna	186
(a) Faktori koje iznosi tužilac i zaključci Pretresnog vijeća	186
(i) “Viktimizacija”	186
(ii) Stvarno sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom Sarajeva	187
(iii) Sistematičnost, kontinuiranost i smišljenost Galićevog učestvovanja	188
(iv) Galićev položaj u hijerarhiji	188
(v) Olakšavajuće okolnosti	188
(b) Zaključak.....	188
XVIII. DISPOZITIV.....	190
XIX. DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA	192
XX. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE SHAHABUDDEENA.....	195

XXI. IZDVOJENO I DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE MERONA.....	211
XXII. IZDVOJENO I DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE SCHOMBURGA	219
XXIII. DODATAK A: HISTORIJAT POSTUPKA	229
A. HISTORIJAT PRVOSTEPENOG POSTUPKA	229
B. ŽALBENI POSTUPAK	230
1. Najave žalbe.....	230
2. Sastav Žalbenog vijeća	230
3. Podnošenje žalbenih podnesaka.....	231
4. Zahtjev za izuzeće iz spisa	231
5. Prijedlozi na osnovu pravila 115.....	232
6. Molbe za privremeno puštanje na slobodu	236
7. Statusne konferencije	237
8. Pretres u žalbenom postupku	237
XXIV. DODATAK B: RJEČNIK ČEŠĆE KORIŠĆENIH IZRAZA	238
A. ODLUKE MKSJ-A I DRUGIH SUDOVA.....	238
1. MKSJ	238
2. MKSR	244
3. Sudske odluke u vezi sa zločinima počinjenim tokom II. svjetskog rata	245
4. Odluke drugih sudova	245
(a) Međunarodni sud pravde	245
(b) Evropski sud za ljudska prava.....	245
(c) Državni sudovi	246
B. DRUGI PRAVNI IZVORI	246
1. Knjige, zbornici tekstova i zbirke dokumenata, periodične publikacije	246
2. Ostalo	247
C. SPISAK SKRAĆENICA, SKRAĆENIH NAZIVA I IZRAZA.....	249

I. UVOD

1. **ŽALBENO VIJEĆE** Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Žalbena vijeće, odnosno, MKSJ) rješava po dvije žalbe¹ na presudu koju je u postupku *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Pretresno vijeće izreklo 5. decembra 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda).

2. Stanislav Galić rođen je 12. marta 1943. u selu Goleš, opština Banja Luka, u Bosni i Hercegovini. Prije početka rata u Bosni, bio je komandant 30. partizanske brigade 1. krajiškog korpusa koja je djelovala na području jugozapadno od Banje Luke.² Dana 7. septembra 1992. ministar odbrane Republike Srpske imenovao ga je za komandanta Sarajevsko-romanijskog korpusa, te je 10. septembra 1992. godine preuzeo tu dužnost od svog prethodnika, general-majora Tomislava Šipčića. U novembru 1992. unaprijeđen je u čin general-majora.³ Svo vojno osoblje u Sarajevu Galića je smatralo komandantom *de jure* Sarajevsko-romanijskog korpusa (dalje u tekstu: SRK), a njegovi su pretpostavljeni bili načelnik štaba Vojske Republike Srpske (dalje u tekstu: VRS), general Ratko Mladić, i vrhovni komandant VRS-a Radovan Karadžić.⁴

3. Optužnicom zavedenom 26. februara 1999. Galić je optužen za kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja u periodu od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1994. godine čija su meta bili civilni dijelovi Sarajeva, i kojom je terorizano civilno stanovništvo Sarajeva (tačka 1); za dugotrajnu kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja protiv civilnog stanovništva Sarajeva tokom koje je usmrćen i ranjen velik broj osoba svih starosnih kategorija i oba pola (tačke 2 do 4); te za koordiniranu i dugotrajnu kampanju granatiranja civilnih dijelova Sarajeva iz artiljerijskog i minobacačkog oruđa, posljedica koje je bilo usmrćenje ili ranjavanje hiljada civila (tačke 5 do 7). Tačke Optužnice dokumentirane su reprezentativnim uzorkom pojedinačnih incidenata (dalje u tekstu: incidenti navedeni u Prilozima; reprezentativni incidenti), shodno obavezi konkretiziranja navoda optužbe,⁵ kao i dokazima o incidentima snajperskog djelovanja i granatiranja, te o ostalim aspektima stanja u Sarajevu koji su priloženi kao dokazni materijal opšteg karaktera (dalje u tekstu: incidenti koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima).⁶

---

¹ Najava žalbe odbrane, 4. maj 2004.; Najava žalbe tužioca, 18. decembar 2003.

² Prvostepena presuda, par. 603.

³ Prvostepena presuda, par. 604.

⁴ Prvostepena presuda, par. 606.

⁵ Prvostepena presuda, par. 186-188.

⁶ Prvostepena presuda, par. 189.

4. Dana 5. decembra 2003. Pretresno vijeće je većinom glasova⁷ Galića proglasilo krivim za akte nasilja čiji je glavni cilj bilo terorisanje civilnog stanovništva, putem kojih je počinjeno kršenje zakona i običaja ratovanja, krivično djelo sankcionisano članom 51 Dopunskog protokola I Ženevskih konvencija iz 1949. (tačka 1); za ubistvo izvršeno putem snajperskog djelovanja, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); za druga nečovječna djela osim ubistva izvršena putem snajperskog djelovanja, kao zločine protiv čovječnosti (tačka 3); za ubistvo izvršeno putem granatiranja, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5); te za druga nečovječna djela osim ubistva izvršena putem granatiranja, kao zločine protiv čovječnosti (tačka 6). S obzirom na to da je krivicu optuženom utvrdilo po tački 1 Optužnice, Pretresno vijeće je odbacilo tačke 4 i 7 (napadi na civilno stanovništvo iz člana 51 Dopunskog protokola I i člana 13 Dopunskog protokola II Ženevskih konvencija iz 1949. kao kršenje zakona i običaja ratovanja). Galić je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina.⁸ Na tu odluku i tužilac⁹ i Galić¹⁰ uložili su žalbu.

5. Usmene podneske strana u žalbenom postupku Žalbeno vijeće je saslušalo 29. augusta 2006. godine. Razmotrivši Galićeve i tužiočeve pismene i usmene podneske, Žalbeno vijeće ovime donosi Presudu.

---

⁷ Većinu su činili sudija Alphons Orié i sudija Amin El Madhi, a djelomično se protiv izjasnio sudija Rafael Nieto-Navia. Stavovi većine će se u nastavku teksta navoditi kao stavovi "Pretresnog vijeća".

⁸ Prvostepena presuda, par. 769 (Dispozitiv).

⁹ *Vidi* Žalbeni podnesak tužioca, 2. mart 2004.

¹⁰ *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, 19. jul 2004.

II. KRITERIJI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

6. U žalbenom postupku strane svoje argumente moraju ograničiti na greške u primjeni prava koje odluku Pretresnog vijeća čine nevažećom, te na greške u utvrđivanju činjeničnog stanja koje su rezultirale nepravednim rješenjem u smislu člana 25 Statuta. Ti kriteriji čvrsto su se uvriježili kako u praksi Žalbenog vijeća MKSJ-a,¹¹ tako i Žalbenog vijeća MKSR-a.¹² U izuzetnim okolnostima Žalbeno vijeće može prihvatiti na rješavanje i žalbe u kojima pojedina strana u postupku pokreće pravno pitanje koje presudu možda i ne čini nevažećom, ali je od opšte važnosti za jurisprudenciju MKSJ-a.¹³

7. Strana koja iznosi navod o pogrešnoj primjeni prava mora konkretno navesti o kakvoj se greški radi, iznijeti argumente kojima dokumentira taj svoj navod i objasniti čime ta greška sudsku odluku čini nevažećom. Navod o pogrešnoj primjeni prava za koji se ocijeni da ne može uroditi preinačenjem odluke može se upravo na toj osnovi odbaciti.¹⁴ Međutim, čak ako i ocijeni da argumenti koje je strana iznijela nisu dovoljni kao potkrepa navoda o greški, moguće je da Žalbeno vijeće i iz drugih razloga zaključi da je učinjena greška u primjeni prava.¹⁵

8. Pravne zaključke Pretresnog vijeća Žalbeno vijeće preispituje sa ciljem da utvrdi da li su oni ispravni ili ne.¹⁶ Ako Žalbeno vijeće u prvostepenoj presudi utvrdi grešku u primjeni prava proisteklu iz toga što je pretresno vijeće primijenilo pogrešan pravni kriterijum, Žalbeno vijeće će formulisati ispravan pravni kriterijum i činjenične nalaze pretresnog vijeća preispitati u skladu s njim.¹⁷ Žalbeno vijeće pritom neće samo ispraviti pravnu grešku, nego će po potrebi taj ispravan pravni kriterijum primijeniti na dokaze iz spisa predmeta, te utvrditi da li i ono sâmo može stvoriti uvjerenje van razumne sumnje u pogledu činjeničnog nalaza koji odbrana osporava prije nego što

¹¹ Vidi npr. Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 14; Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 4-12; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 35-48; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 29; Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 434-435; Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 34-40; Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 64.

¹² Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, par. 5; Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 15; Drugostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, par. 178; Drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 177, 320. U Statutu MKSR-a, relevantna odredba je član 24.

¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 247.

¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.* par. 16, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 10.

¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 26. Vidi i Drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura*, par. 11; Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Kambanda*, par. 98.

¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 10.

¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 15.

taj nalaz potvrdi u žalbenom postupku.¹⁸ Žalbeno vijeće neće *de novo* preispitivati cijeli spis prvostepenog postupka nego će u pravilu u razmatranje uzimati samo dokaze na koje se pretresno vijeće pozvalo u tekstu presude uključujući i pripadajuće fusnote, dokaze iz spisa prvostepenog postupka na koje su uputile strane, te dodatne dokaze uvrštene u žalbenom postupku.¹⁹

9. Razmatrajući navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju iznijete u žalbi odbrane, Žalbeno vijeće će utvrditi da li nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti presudu o krivici van razumne sumnje.²⁰ Na navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju Žalbeno vijeće primjenjuje isti kriterijum “razumnosti” nezavisno od toga da li je sporan činjenični nalaz zasnovan na direktnim ili indirektnim dokazima.²¹ Prilikom utvrđivanja da li je nalaz Pretresnog vijeća takav da ga ne bi mogao donijeti nijedan razuman presuditelj o činjenicama, Žalbeno vijeće “neće olako zadirati u činjenične nalaze nekog pretresnog vijeća”.²² Žalbeno vijeće podsjeća na to da se kao opšte načelo primjenjuje pristup koji je Žalbeno vijeće usvojilo u predmetu *Kupreškić*:

U skladu s jurisprudencijom Međunarodnog suda, zadatak saslušanja, ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza koji se izvode na suđenju pripada prvenstveno pretresnom vijeću. Stoga se Žalbeno vijeće prema činjeničnom stanju koje je utvrdilo pretresno vijeće mora odnositi s određenom dozom uvažavanja. Žalbeno vijeće može umjesto nalaza pretresnog vijeća donijeti svoj nalaz samo ako dokaze na koje se pozvalo pretresno vijeće ne bi prihvatio nijedan razuman presuditelj o činjenicama ili ako su dokazi ocijenjeni “potpuno pogrešno”.²³

10. U žalbenom postupku, strana u postupku ne smije samo ponavljati argumente koji se nisu pokazali uspješnima na suđenju, nego samo u slučaju da može dokazati da je pretresno vijeće

¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 17. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 15.

¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 21, fusnota 12.

²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 435; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 64.

²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 220; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458. Slično tome, vrsta dokaza – da li su oni indirektni ili direktni – irelevantna je za standarde dokazivanja na suđenju, gdje optuženi može da bude proglašen krivim za neko krivično djelo samo ako tužilac dokaže van razumne sumnje da su ostvarena sva obilježja dotičnog krivičnog djela, te relevantan modalitet odgovornosti. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 458.

²² Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 64. *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 19; Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 11; Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 63; Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 18.

²³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 19, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 30. *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 19, fusnota 11; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 17-18.

neprihvatanjem tih argumenata učinilo grešku koja zahtijeva intervenciju Žalbenog vijeća.²⁴ Argumente strane u postupku koji nemaju potencijal da dovedu do poništenja ili preinačenja pobijane odluke, Žalbeno vijeće može odmah odbaciti i nije potrebno da razmatra njihov meritum.²⁵

11. Da bi Žalbeno vijeće u drugostepenom postupku moglo da ocijeni argumente pojedine strane, od strane koja se žali očekuje se da precizno uputi na relevantne stranice transkripta suđenja ili paragrafe prvostepene presude na koje se njeno osporavanje odnosi.²⁶ Pored toga, “Žalbeno vijeće neće detaljno razmatrati argumente koji su nerazumljivi, protivrječni ili neodređeni, ili ako imaju druge formalne ili očigledne nedostatke”.²⁷

12. Valja podsjetiti i na to da Žalbeno vijeće posjeduje izvorna ovlašćenja da ocijeni koji navodi zaslužuju detaljno pismeno obrazloženje.²⁸ Osim toga, Žalbeno vijeće može i bez detaljnog obrazloženja odbaciti argumente koji su očigledno neosnovani.²⁹

---

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 9. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

²⁶ Uputstvo za podnošenje žalbe, par. 4(b). *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 11; Drugostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 10; Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 19; Drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 137.

²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 43, 48; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10.

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 47; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 8.

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 19.

III. ŽALBENI OSNOV BR. 1: GALIĆEVO PRAVO DA SVJEDOČI NA SUĐENJU

13. U okviru svog 1. žalbenog osnova, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće učinilo grešku u primjeni prava koja Prvostepenu presudu čini nevažećom time što je postavilo zahtjev da Galić, ako se odluči da svjedoči, to mora učiniti prije nego što odbrana izvede svoje vještake i da je time prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje.³⁰ On tvrdi i to da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da mu izda odobrenje za podnošenje žalbe na tu odluku.³¹

A. Nalog Pretresnog vijeća i podnesci strana

14. Tužilac tvrdi da je odbrana, kada je 19. septembra 2001. predočila spisak svojih svjedoka, pridržala pravo da svoju odluku o eventualnom Galićevom svjedočenju iznese naknadno.³² I nakon što su iskaze u sudnici dala 34 njena svjedoka o činjenicama,³³ odbrana je svoju odluku o tome da li će Galića izvesti kao svjedoka odgodila do svjedočenja svog posljednjeg svjedoka, tačnije, posljednjeg svjedoka vještaka.³⁴ Pretresno vijeće je donijelo odluku da odbrana, ako i dalje želi da pridržava pravo na to da pozove Galića, tužiocu mora dostaviti pregled tema o kojima će on svjedočiti.³⁵ Vijeće je definisalo i vremenske parametre tog svjedočenja kako slijedi:

(1) [U]koliko odbrana želi da pozove optuženog da svjedoči u svojstvu svjedoka, to mora učiniti prije svjedočenja vještaka odbrane i (2) odbrana u svakom slučaju može podnijeti zahtjev da u svjetlu svjedočenja vještaka, pozove optuženog da nakon njih ponovno svjedoči.³⁶

15. Galić tvrdi da je uslijed takvog naloga Pretresnog vijeća “odluči[o] da ne svjedoči” i da je time “odbrana direktno onemogućena da izvede jednog važnog svjedoka”, dok je njemu uskraćeno pravo na pravično suđenje zagarantovano članom 21 Statuta.³⁷ Galić tvrdi da se taj nalog Pretresnog vijeća, izdan na osnovu pravila 90(F) Pravilnika, kosi s njegovim pravom da svjedoči u svoju korist “u bilo kojem trenutku tokom suđenja”, te da je jedno od temeljnih prava optuženoga pravo da

³⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 20.

³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 21.

³² Odgovor tužioca, par. 1.4.

³³ Odgovor tužioca, par. 1.4.

³⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Defence Submission Regarding the Possible and Hypothetical Hearing of General Stanislav Galić as a Witness /Podnesak odbrane u vezi sa mogućnošću eventualnog pristupanja generala Stanislava Galića u svojstvu svjedoka/, 21. januar 2003.

³⁵ T., str. 18076.

³⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Odluka o potvrdi iz pravila 73(B) u vezi sa mogućim svjedočenjem optuženog u svojstvu svjedoka (povjerljivo), 4. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka o potvrdi), str. 2. *Vidi i* T., str. 18076.

³⁷ Replika odbrane, par. 6.

“predoči činjenice i argumente stvarno relevantne za sve izvedene dokaze i da govori o svim dokazima”.³⁸

16. Tužilac tvrdi da Pretresno vijeće nije izašlo van okvira svog slobodnog sudijskog nahoda utvrđenog pravilom 90(F) Pravilnika time što je zahtijevalo da Galić svjedoči prije vještaka kako bi vještaci na raspolaganju imali sve činjenice iznijete tokom izvođenja dokaza.³⁹ On dalje kaže da je Pretresno vijeće očuvalo Galićevo pravo na to da svjedoči nakon vještaka i da mu ono nikad nije bilo uskraćeno.⁴⁰ Tužilac kaže da je Galić mogao svjedočiti kao posljednji svjedok da je od Pretresnog vijeća zatražio dozvolu za to.⁴¹ On tvrdi da to što pravilo 85(C) Pravilnika optuženom daje pravo da svjedoči ne znači da se optuženom time daje i pravo na to da svjedoči bilo kada i trenutku koji sam odabere, niti da se njime jamči pravo da optuženi svjedoči kao posljednji svjedok.⁴² Tužilac upućuje na domaće zakonodavstvo u više država te na pravo Međunarodnog vojnog tribunala kako bi pokazao da u domaćim pravosudnim sistemima ne postoji jednoobrazna sudska praksa u pogledu prava optužene osobe da uslovljava vrijeme kada će svjedočiti.⁴³ Tužilac iznosi argument da se nalog Pretresnog vijeća ne kosi s Galićevim pravom na pravično suđenje zajamčeno članom 21 Statuta jer on nije bio primoravan da svjedoči.⁴⁴

B. Primjenjivost pravila 90(F) Pravilnika

17. Iako se pravilo 85(C), koje određuje da “/o/ptuženi može, ako to želi, svjedočiti u svoju odbranu”, na prvi pogled može protumačiti tako da optužena osoba koja se opredijeli da svjedoči u svoju odbranu podliježe istim pravilima kao i svi ostali svjedoci, Žalbeno vijeće je u ranijim postupcima potvrdilo stav da “[p]ostoji osnovna razlika između optuženog, koji može svjedočiti kao svjedok ukoliko to odluči, i svjedoka”.⁴⁵ Neke od odredaba pravila koja regulišu svjedočenje svjedoka “se ne mogu primijeniti na optuženog i /.../ inkompatibilne /su/ sa njegovim pravima”.⁴⁶ Pravilo 77(A)(i) Pravilnika, koje predviđa da se za osobu “koja svjedoči pred vijećem, a uporno odbija da odgovori ili ne odgovara na pitanje” može smatrati da iskazuje nepoštovanje MKSJ-u, očigledno se ne može primijeniti na optuženog jer se on ne može primorati da svjedoči u svom

³⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 20.

³⁹ Odgovor tužioca, par. 1.10-1.12.

⁴⁰ Odgovor tužioca, par.1.1.3.

⁴¹ Odgovor tužioca, par. 1.17.

⁴² Odgovor tužioca, par. 1.1.4-1.16. Optuženi dakako može svjedočiti kao posljednji svjedok, tužilac tvrdi samo to da pravilo 85(C) Pravilnika to ne garantira.

⁴³ Odgovor tužioca, par. 1.21-1.22.

⁴⁴ Odgovor tužioca, par. 1.18.

⁴⁵ Odluka o dostavljanju prepiske u predmetu *Delalić i dr.*, par. 35, a isti je stav podržan u diskusiji u paragrafu 125 Drugostepene presude u predmetu *Kvočka i dr.* U tom paragrafu Drugostepene presude u predmetu *Kvočka i dr.*, Žalbeno vijeće je zaključilo da “optuženog koji se opredijeli da svjedoči kao svjedok ne treba tretirati kao svjedoka [...]”.

⁴⁶ Odluka o dostavljanju prepiske u predmetu *Delalić i dr.*, par. 35, a isti je stav potvrđen u paragrafu 125 Drugostepene presude u predmetu *Kvočka i dr.*

predmetu niti da odgovara na pitanja, i to zato što je njegovo temeljno pravo, potvrđeno članom 21(4)(g) Statuta, “da ne bude primoran da svjedoči protiv sebe ni da prizna krivicu”. Isto se može reći i za pravilo 90(E), koje predviđa da vijeće svjedoka može primorati da odgovori na pitanje koje bi za njega moglo da bude inkriminirajuće.⁴⁷ Da rezimiramo, odredbe Statuta i Pravilnika MKSJ-a u pogledu svjedoka ne mogu se automatski primjenjivati na svjedočenje optužene osobe koja svjedoči na osnovu pravila 85(C) jer optužena osoba “uživa posebnu zaštitu u pogledu prava odbrane”.⁴⁸

18. Činjenica da pravilo 90 sadrži neke odredbe u vezi sa “svjedočenjem svjedoka” koje se nikako “ne mogu primijeniti na optuženog i koje su *inkompatibilne sa njegovim pravima*”⁴⁹ ne znači nužno da se ne može primijeniti nijedna odredba tog pravila. Primjer je stav F pravila 90. U njemu se kaže da pretresno vijeće “vrši kontrolu nad načinom i redosljedom ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza kako bi se: (i) ispitivanje i izvođenje dokaza učinilo efikasnim za utvrđivanje istine; i (ii) izbjeglo nepotrebno trošenje vremena”. Ta odredba upravljanje suđenjem prepušta slobodnom sudijskom nahođenju pretresnog vijeća.⁵⁰ Međutim, slobodno sudijsko nahođenje pretresnog vijeća “podliježe obavezi pretresnog vijeća da poštuje prava optuženog”.⁵¹

19. U stavu C pravila 85 Pravilnika nema ni riječi bilo o kakvom parametru koji bi iole ograničavao pravo optuženog da se na svom suđenju pojavi i u ulozi svjedoka. Neke najosnovnije smjernice u tom pogledu mogu se izvesti iz pravila 85(A) i 86 Pravilnika, u kojima se naznačuje da bi optuženi morao da svjedoči tokom izvođenja dokaza odbrane. Osim ovoga, jedina izričita odredba Pravilnika u tom smislu jeste ta da, kako je već navedeno, ne smije biti narušeno pravo optuženog da svjedoči na sopstvenom suđenju.⁵² Iako pravilo 85(C) Pravilnika pravo optuženog da svjedoči ne ograničava na određenu fazu odbrane, odsustvo takve odredbe ne kosi se sa mogućnošću da pretresno vijeće svoja ovlašćenja za upravljanje postupkom iskoristi na način da samo odredi neko ograničenje u ovom smislu ako to smatra opravdanim. Činjenica da je “dosadašnja praksa Međunarodnog suda bila da se optuženima koji žele svjedočiti dopusti da sami

⁴⁷ Pravilo 90(C), u kojem stoji da svjedok “koji još nije svjedočio [...] ne može biti prisutan kada drugi svjedok daje iskaz”, još je jedan primjer pravila koje se ovdje ne može primijeniti, zato što je optuženi prisutan u sudnici tokom svjedočenja svjedoka u postupku protiv njega.

⁴⁸ *Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Milojice Kosa, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća*, predmet br. IT-98-30/1-T, Odluka kojom se zapisnik ispitivanja optuženog Kvočke uvrštava u spis, 16. mart 2001., str. 3, a isti se stav navodi i potvrđuje u paragrafu 125 Drugostepene presude u predmetu *Kvočka i dr.*

⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 125.

⁵⁰ *Vidi npr.* Odluku po interlokutornoj žalbi u predmetu *Prlić i dr.*, str. 3 (Žalbeno vijeće se opredijelilo da se ne miješa u način na koji je Pretresno vijeće primijenilo svoje slobodno sudijsko nahođenje u vođenju suđenja).

⁵¹ *Tužilac protiv Zdravka Tolimira, Radivoja Miletića i Milana Gvere*, predmet br. IT-04-80-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Radivoja Miletića na odluku Pretresnog vijeća o spajanju postupaka, 27. januar 2006., par. 29. U članu 20(1) Statuta jasno je utvrđeno da “[p]retresna vijeća moraju osigurati da suđenje bude pravično i ekspeditivno, te da se postupak vodi u skladu s pravilima o postupku i dokazima *uz puno poštovanje prava optuženog* [...]” (naglasak dodat).

⁵² *Delalić i dr.*, Nalog u vezi s pristupanjem svjedoka, str. 3.

odrede kad će to učiniti”⁵³ pokazuje samo kako se postupalo, a ne daje osnov za neko pravo koje bi se ovdje moralo poštovati. Štaviše, niti uvid u zakonodavstvo raznih država u vezi s ovim pitanjem ne govori u prilog Galićevom argumentu, nego samo pokazuje da ne postoji utvrđeno pravilo o tome kada optuženi može svjedočiti ili izjašnjavati se na sopstvenom suđenju. U nekim zemljama optuženi može pristupiti kao svjedok u bilo kojem trenutku u fazi glavnog izvođenja dokaza odbrane,⁵⁴ a u zemljama poput Malezije,⁵⁵ Južnoafričke Republike⁵⁶ i Singapura⁵⁷ optuženi u pravilu mora svjedočiti prije drugih svjedoka odbrane. U zemljama u kojima se primjenjuje kontinentalno pravo, optuženi može dati izjavu ili se izjašnjavati tokom cijelog postupka, ali se ne može pojaviti u ulozi svjedoka.⁵⁸ Ne postoji jednoobrazna praksa u pogledu pitanja kada optuženi ima pravo na riječ. Na primjer, u Italiji, optuženi može biti saslušan u okviru izvođenja dokaza odbrane u bilo kojem trenutku nakon drugih zainteresovanih strana⁵⁹ iako ima pravo da doda izjavu u bilo kojem trenutku za vrijeme suđenja,⁶⁰ i ima pravo na posljednju riječ.⁶¹ U Njemačkoj optuženi ima naročito aktivnu ulogu koja se može opisati ovako: u pravilu optuženi može dati izjavu i biti saslušan prije izvođenja dokaza bilo koje od strana,⁶² ima pravo na to da dodaje izjave u bilo kojem trenutku tokom dokaznog postupka⁶³ i ima pravo na posljednju riječ.⁶⁴ Dakle, Žalbeno vijeće konstatuje da ne postoji opšte pravilo u vezi s tim kada optuženi ima pravo na riječ tokom suđenja.

⁵³ Odluka o nekim procesnim aspektima glavnog pretresa u predmetu *Kordić i Čerkez*, str. 4. *Vidi i Delalić i dr.* Nalog u vezi s pristupanjem svjedoka, str. 3. Tužilac se na te dvije odluke pozvao kako bi potkrijepio svoj stav da pretresna vijeća imaju široke ovlasti u korišćenju svog slobodnog sudijskog nahođenja u određivanju redoslijeda svjedočenja. *Vidi* Odgovor tužioca, par. 1.19. Nasuprot tome, Galić te odluke tumači kao potvrdu stava da optuženi ima pravo da bira kada će svjedočiti. *Vidi* Repliku odbrane, par. 4. U oba citirana predmeta, Pretresno vijeće je odbilo zahtjev tužioca da se optuženima, ako žele da svjedoče, izda nalog da to učine na početku glavnog izvođenja dokaza odbrane. *Vidi* predmet *Delalić i dr.*, Nalog u vezi s pristupanjem svjedoka, str. 3; Odluka o nekim procesnim aspektima glavnog pretresa u predmetu *Kordić i Čerkez*, str. 5. Takvo ograničenje mnogo je veće od uslova da se svjedočenje obavi prije pristupanja vještaka s ostavljanjem mogućnosti svjedočenja nakon vještaka. Dakle, ni iz jednog od dva citirana predmeta ne mogu se izvući smjernice u vezi s ovim problemom jer su u njima situacije bile činjenično veoma različite od situacije u ovom predmetu i ni u jednom od njih nisu se razmatrale jednako važeće odredbe pravila 90(F) Pravidnika, o kojima nije ni bilo riječi.

⁵⁴ *Vidi* npr. predmet *Brooks protiv države Tennessee*, 406 U.S. 605, 612 (1972), u kojem se iznosi stav da zakon “krši ustavno pravo optužene osobe da se brani šutnjom ako od nje traži da prvo svjedoči za odbranu ili da uopšte ne svjedoči”. U predmetu *Kraljica protiv Angelantonija* (1975.) 31 C.R. n.s. 342 (Ont. CA), iznosi se stav da “sudija u prvostepenom krivičnom postupku ne može određivati niti da li će optuženi svjedočiti, niti u kojem će on trenutku svjedočiti”.

⁵⁵ Malezija, *Zakon o krivičnom postupku* (Zakonski akt br. 593), član 173(j)(iii) (1999.): “Ako optuženi pristane da pristupi kao svjedok, on mora dati iskaz prije drugih svjedoka odbrane”.

⁵⁶ Južnoafrička Republika, *Zakon o krivičnom postupku iz 1999.*, par. 151(1)(B)(i): ako se optužena osoba opredijeli za to da svjedoči i “ako sud, nakon što mu se dokaže valjan razlog za to, ne odredi drugačije, ona će biti pozvana kao svjedok prije svih drugih svjedoka odbrane”. Ako optuženi isprva odluči da se brani šutnjom, a naknadno se opredijeli za to da svjedoči, “sud može stav optuženog protumačiti primjereno datim okolnostima”.

⁵⁷ Singapur, *Zakon o krivičnom postupku*, Glava 68, par. 190(3) (1985.): “Optuženi, ako se opredijeli za to da svjedoči, iskaz mora dati prije svih drugih svjedoka odbrane”.

⁵⁸ Jedna od reperkusija ovog, drugačijeg pristupa jeste da optuženi ne svjedoči pod zakletvom i da se davanje lažnih izjava od strane optuženog ne smatra krivičnim djelom.

⁵⁹ Italija, *Zakon o krivičnom postupku*, par. 503(1).

⁶⁰ Italija, *Zakon o krivičnom postupku*, par. 494(1).

⁶¹ Italija, *Zakon o krivičnom postupku*, par. 523(5).

⁶² Njemačka, *Zakon o krivičnom postupku*, čl. 243(4): “[Nakon što javni tužilac pročita optužbe] [o]krivljenik mora [...] biti upozoren na to da ima mogućnost ili da odgovori na predmetne optužbe ili da o njima ne daje nikakve izjave”; Njemačka, *Zakon o krivičnom postupku*, čl. 244 (1): “Svjedoci pristupaju svjedočenju nakon saslušanja optuženoga.”

⁶³ Njemačka, *Zakon o krivičnom postupku*, čl. 257 (1): “Nakon saslušanja svakog okrivljenika pojedinačno i nakon što svaki od njih da izjavu u svojstvu svjedoka, svakom okrivljeniku mora da se postavi pitanje da li bi želio još nešto da izjavi.”

20. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da pretresna vijeća imaju na osnovu pravila 90(F) Pravilnika pravo da prema svom slobodnom sudijskom nahođenju odrede kada će optuženi svjedočiti u svoju odbranu, no to ovlašćenje treba da koriste oprezno – zato što je organizovanje nastupanja u postupku u pravilu stvar samih strana – te pazeći da se poštuju prava optužene osobe, naročito njeno pravo na pravično suđenje.

C. Galićevo pravo na pravično suđenje

21. Galić u svojoj žalbi navodi da je njegovo pravo da svjedoči nelegitimno oštećena time što je Pretresno vijeće uslovalo način na koji će ga on iskoristiti, te da je uslijed toga narušena pravičnost suđenja. Strana koja u žalbenom postupku izjavi da je prekršeno pravo na pravično suđenje mora da dokaže da joj je navedenim kršenjem nanijeta tolika šteta da dotična greška u primjeni prava presudu čini nevažećom.⁶⁵

22. Žalbeno vijeće je već konstatovalo da je, ako pravilo 85(C) čitamo zajedno sa pravilom 90(F), Galić imao pravo da svjedoči ako želi, te da je Pretresno vijeće imalo ovlašćenje da po svom slobodnom sudijskom nahođenju odredi kada on može da svjedoči, pod uslovom da time nerazumno ne ometa njegovo pravo na svjedočenje. U ovom slučaju, Pretresno vijeće je samo tražilo da Galić, ako želi svjedočiti, svjedoči prije vještaka. Pretresno vijeće je iznijelo i razlog za takvu svoju odluku: po ocjeni Vijeća, za utvrđivanje istine biće najkorisnije da svi svjedoci o činjenicama – uključujući Galića – svjedoče prije vještaka, kako bi vještaci svoje iskaze mogli dati na osnovu svih činjenica predloženih u sudnici, pa tako i onih koje bi iznio Galić.⁶⁶ Osim toga, Pretresno vijeće je reklo da će Galić, ako bude svjedočio prije vještaka i ako zatim bude htio svjedočiti još jednom kao posljednji svjedok, imati mogućnost da zatraži dodatno svjedočenje nakon vještaka u vezi s njihovim iskazima, tako da će se tom dodatnom prilikom za svjedočenje potpuno izbjeći da mu eventualno bude uskraćena mogućnost da svjedoči u vezi sa svim dokazima izvedenim na suđenju.⁶⁷ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je uslovljavanjem načina na koji Galić može iskoristiti svoje pravo na svjedočenje u svoju odbranu Pretresno vijeće oštetilo Galića u pogledu njegovog prava na svjedočenje do te mjere da je time narušeno i njegovo pravo na pravično suđenje.

⁶⁴ Njemačka, *Zakon o krivičnom postupku*, čl. 258(3): “Okrivljenom se, čak i kada se u njegovo ime izjasnio zastupnik, mora postaviti pitanje da li i on lično ima šta da kaže u svoju odbranu”; Njemačka, *Zakon o krivičnom postupku*, čl. 258 (2): “Okrivljeni ima posljednju riječ.”

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 119.

⁶⁶ Tužilac napominje i to da Galić nije stručnjak za ta pitanja, tako da odbrana ne bi imala koristi od toga da on svjedoči nakon vještaka. *Vidi* Odgovor tužioca, par. 1.26. To znači da on ne bi mogao svjedočiti o dokazima vještaka.

⁶⁷ Odluka o potvrdi, str. 2. Žalbeno vijeće takođe napominje da Galić tvrdi da nije postojala nikakva garancija da će Pretresno vijeće odobriti zahtjev za ponovno svjedočenje. *Vidi* Repliku odbrane, par. 3. Žalbeno vijeće ne namjerava da se bavi pitanjem da li bi

23. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije prekršilo Galićevo pravo da svjedoči u postupku protiv njega i odbija njegov 1. žalbeni osnov.

D. Odbijanje odobrenja za ulaganje žalbe na odluku Pretresnog vijeća

24. Galić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što mu nije izdalo odobrenje za ulaganje žalbe na spornu odluku, zato što bi “bilo važno za buduću praksu Međunarodnog suda da se ta problematika raspravi unutar procesnog okvira interlokutorne žalbe”.⁶⁸

25. Izdavanje odobrenja za ulaganje interlokutorne žalbe na odluke vijeća na osnovu pravila 73 Pravilnika stvar je slobodnog sudijskog nahođenja pretresnog vijeća koje takvo odobrenje može izdati “ako se odluka tiče pitanja koje bi u znatnoj mjeri uticalo na pravično i ekspeditivno vođenje postupka ili ishod suđenja, te ako bi, po mišljenju pretresnog vijeća, promptno rješenje Žalbenog vijeća moglo suštinski pospješiti postupak”.⁶⁹ Kako bi ovaj žalbeni osnov bio usvojen, Galić mora da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u načinu na koji je iskoristilo slobodno sudijsko nahođenje odbivši da mu izda to odobrenje.⁷⁰ Međutim, u svojoj žalbi Galić je samo iznio tvrdnju da je uskraćivanje odobrenja bilo pogrešno zbog toga što se radi o važnom pitanju,⁷¹ ali nije pokazao čime je to moglo u značajnoj mjeri uticati na pravičnost i ekspeditivnost ili na ishod suđenja, niti je pokazao kako je to Pretresno vijeće, ako je to uopšte bio slučaj, zloupotrijebilo svoje slobodno sudijsko nahođenje odbivši da mu izda sporno odobrenje.⁷²

26. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Galićev 1. žalbeni osnov.

---

oduzimanje mogućnosti ponovnog svjedočenja u ovom slučaju predstavljalo kršenje Galićevih prava jer se njegova argumentacija zasniva na pukoj spekulaciji.

⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 21.

⁶⁹ Pravilo 73(B) Pravilnika.

⁷⁰ *Tužilac protiv Miloševića*, Obrazloženje odluke po interlokutornoj žalbi tužioca na odbijanje zahteva za spajanje postupka, predmeti br. IT-99-37-AR73, IT-01-50-AR73, i IT-01-51-AR73, 18. april 2002., par. 3-4.

⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 21.

⁷² Kao što je već napomenuto, Pretresno vijeće nije narušilo Galićevo pravo da svjedoči u postupku koji se vodi protiv njega jer je on imao mogućnost da traži da svjedoči u kasnijoj fazi postupka.

IV. ŽALBENI OSNOV BR. 2: IZUZEĆE SUDIJE

27. U okviru svog 2. žalbenog osnova, Galić osporava pravičnost procesne odredbe MKSJ-a iz pravila 15(B) u vezi s izuzećem sudija.⁷³ On tvrdi i to da su nepristrasnost, kao i dojam o nepristrasnosti sudije Oriea, predsjedavajućeg sudije na njegovom suđenju, narušene činjenicom da je on bio sudija koji je 8. novembra 2002. potvrdio optužnicu protiv Ratka Mladića (dalje u tekstu: Optužnica u predmetu *Mladić*). Galić iznosi argument da se činjenični navodi u predmetu *Mladić* preklapaju sa činjeničnim navodima u postupku protiv njega, te da je u Optužnici u predmetu *Mladić* među učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata počinjenja genocida navedeno i njegovo ime.⁷⁴

A. Pravičnost postupka izuzeća

28. Galić osporava pravičnost procesne odredbe MKSJ-a iz pravila 15(B) u vezi s izuzećem sudija po dva osnova. Kao prvi argument on iznosi da mu je na neprimjeren način uskraćeno pravo da odluke po njegovom zahtjevu za izuzeće podvrgne “provjeri na višoj instanci”⁷⁵, i tvrdi da “[s]vaka [takva] odluka [...] treba da prođe provjeru na višoj instanci”.⁷⁶ Drugo, on tvrdi da je sporni postupak nepravičan jer sudija za kojeg je traženo izuzeće mora obustaviti rad u predmetu do završetka postupka izuzeća, što se u ovom slučaju nije dogodilo.⁷⁷ Na pretresu u žalbenom postupku Galić je iznio argument da precedentno pravo Evropskog suda za ljudska prava i SAD-a govori u prilog njegovom stavu da sudija Orije nije bio nepristrasan i da je trebalo da bude izuzet.⁷⁸

29. Tužilac odgovara da postupak izuzeća sudija koji je na snazi u MKSJ-u uključuje dovoljno procesnih mjera u funkciji zaštite prava optuženog da bi se smatrao pravičnim.⁷⁹ Što se tiče prve Galićeve tvrdnje, tužilac iznosi argument da činjenica da Kolegij donosi odluku *de novo*, a ne provodi samo preispitivanje odluke predsjedavajućeg sudije, može ići više na ruku optuženom jer mu se na taj način daje dodatna prilika, za razliku od postupka interlokutorne žalbe, koji daje samo

⁷³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 23.

⁷⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 23, fusnota 5.

⁷⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 23.

⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 23.

⁷⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 24.

⁷⁸ TŽ, str. 61-64, gdje se bez detaljnije razrade i bez propisno dostavljenog dodatnog podneska sa spiskom izvora, upućuje na predmete *Piersack protiv Belgije*, Presuda od 1. oktobra 1982., 53 Eur. Ct. H.R. (ser. A) 14-15; *De Cubber protiv Belgije*, Presuda od 26. oktobra 1984., 86 Eur. Ct. H.R. (ser. A); *Hauschildt protiv Danske*, Presuda od 24. maja 1989., 154 Eur. Ct. H.R. (ser. A); *Padovani protiv Italije*, Presuda od 26. februara 1993., 257 Eur. Ct. H.R. (ser. A); *Şahiner protiv Turske*, Presuda od 25. septembra 2001., 155 Eur. Ct. H.R. (2001.-IX); *Sramek protiv Austrije*, Presuda od 22. oktobra 1984., 84 Eur. Ct. H.R. (ser. A); *Sainte-Marie protiv Francuske*, Presuda od 16. decembra 1992., 235-A Eur. Ct. H.R. (ser. A); *Findlay protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Presuda od 25. februara 1997., 263 Eur. Ct. H.R.; *Collins protiv Dixie Transporta, Inc.*, 543 So. 2d 160 (Sup. Ct. Miss. 1989.); *Berger protiv SAD*, 255 U.S. 22 (1921.).

⁷⁹ Odgovor tužioca, par. 2.4, 2.11.

mogućnost da Žalbeno vijeće preispita pravne i činjenične greške.⁸⁰ Nadalje, ističe tužilac, da ovo pitanje Žalbeno vijeće može razmatrati i u žalbenom postupku ako je ono relevantno za pravičnost suđenja.⁸¹ Što se tiče Galićevog drugog argumenta, tužilac tvrdi da je bilo posve primjereno da sporni sudija nastavi raditi u predmetu tokom rješavanja zahtjeva za izuzeće s obzirom na poodmaklu fazu suđenja i potrebu za efikasnošću.⁸² Najzad, on navodi i to da zaključak Kolegija da nepristrasnost spornog sudije nije narušena pitanje čini bespredmetnim.⁸³

1. Da li nepostojanje mogućnosti ulaganja interlokutorne žalbe na odluku o izuzeću sudija na osnovu pravila 15(B) Pravilnika predstavlja kršenje prava optuženog na pravično suđenje

30. Postupak izuzeća sudija uređen je pravilom 15(B) Pravilnika. To pravilo, u obliku u kakvom je bilo na snazi u periodu na koji se odnosi ovaj žalbeni postupak, predviđalo je da o izuzeću i povlačenju sudija rješava predsjedavajući vijeća, koji mora saslušati mišljenje spornog sudije.⁸⁴ Nakon provedenih konsultacija, predsjedavajući sudija je, prema tadašnjoj verziji pravila 15(B) Pravilnika, morao donijeti odluku o tome da li je “potrebno” da se stvar proslijedi Kolegiju.⁸⁵ Čak ako je predsjedavajući sudija i odlučio da to nije “potrebno”, predsjednik Suda je stvar morao proslijediti na rješavanje Kolegiju ako optuženi osporava odluku predsjedavajućeg da ne povuče spornog sudiju.⁸⁶

31. Iako ne postoji mogućnost ulaganja interlokutorne žalbe Žalbenom vijeću na odluku predsjedavajućeg sudije na osnovu pravila 15(B) Pravilnika,⁸⁷ kao niti mogućnost ulaganja interlokutorne žalbe na odluke Kolegija,⁸⁸ Žalbeno vijeće ipak napominje da, ako je prijedlog za

⁸⁰ Odgovor tužioca, par. 2.12.

⁸¹ Odgovor tužioca, par. 2.13-2.16.

⁸² Odgovor tužioca, par. 2.17.

⁸³ Odgovor tužioca, par. 2.17.

⁸⁴ Pravilo 15(B) izmijenjeno je 21. jula 2005., tako da relevantan njegov dio sada glasi:

(B)(i) Svaka od strana može zatražiti od predsjedavajućeg sudije nekog vijeća da se sudija tog vijeća izuzme i povuče iz prvostepenog ili žalbenog postupka iz gore navedenih razloga. Predsjedavajući sudija će saslušati mišljenje sudije čije se izuzeće traži i o tome izvijestiti predsjednika.

(ii) Nakon izvještaja predsjedavajućeg sudije, predsjednik će, ukoliko je potrebno, imenovati tročlanu komisiju sačinjenu od sudija iz drugih vijeća koja će ga izvijestiti o svojoj odluci o utemeljenosti zahtjeva. Ukoliko je donesena odluka da se zahtjev podrži, predsjednik imenuje drugog sudiju umjesto sudije o kome je riječ.

(iii) Odluka tročlane sudijske komisije ne podliježe interlokutornoj žalbi.

Žalbeno vijeće u ovom se predmetu poziva na tekst pravila 15(B) koji je bio na snazi prije navedene izmjene, kada je relevantan njegov dio glasio ovako:

Svaka od strana može da zatraži od predsjedavajućeg sudije Pretresnog vijeća da se sudija tog Vijeća izuzme i povuče iz prvostepenog sudskog ili žalbenog postupka iz gore navedenih razloga. Predsjedavajući sudija će saslušati mišljenje sudije čije se izuzeće traži, te će, ako je to potrebno, odluku o tome donijeti Kolegij. Ako Kolegij prihvati molbu, predsjednik imenuje drugog sudiju umjesto sudije koji je izuzet.

⁸⁵ Shodno pravilu 23(A) Pravilnika, Kolegij čine predsjednik i potpredsjednik Suda, te predsjedavajući sudije pretresnih vijeća.

⁸⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-AR54, Odluka po žalbi na odbijanje zahtjeva za izuzeće i povlačenje sudije, 13. mart 2003. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o izuzeću), par. 8.

⁸⁷ Pravosnažna odluka o izuzeću, par. 8.

⁸⁸ *Vidi Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, predmet br. IT-02-60, Kolegij, Odluka po Blagojevićevom zahtjevu za pojašnjenje, 27. mart 2003., par. 4.

izuzeće prosljeđen na rješavanje Kolegiju, Kolegij taj prijedlog razmatra *de novo*.⁸⁹ Kako je Kolegij napomenuo u ovom predmetu, nepristrasnost i dojam nepristrasnosti sudija, očuvanje čega je cilj pravila 15(B) Pravilnika, zagarantovani su činjenicom da predsjedavajući sudija, koji je nadležan za rješavanje prijedloga za izuzeće, stvar mora prosljediti Kolegiju ako se strana koja je izuzeće predložila ne slaže s njegovom odlukom:

To pravilo se doista i može tumačiti tako da, u situacijama u kojima se sudija čije se izuzeće traži i predsjedavajući sudija (ukoliko to nije jedna te ista osoba) slože u vezi s tim koja bi odluka bila primjerena po zahtjevu ove vrste, to predstavlja konačnu odluku po dotičnom zahtjevu. Međutim, čini se da je jedan od glavnih ciljeva ovog pravila da se stimulišu kako nepristrasnost, tako i dojam nepristrasnosti, tako što će odluku o zahtjevu za izuzeće donositi druge sudije, a ne onaj čije se izuzeće traži. Stoga bi taj cilj bio dosegnut time što bi se Kolegiju, koji je sa sudijom čije se izuzeće traži povezan manje nego predsjedavajući sudija vijeća čiji je dotični sudija član, dopustilo da razmotri zahtjev za izuzeće *de novo*. Pored toga, u zahtjevima za izuzeće gotovo nikad se ne osporavaju činjenice (osim u vezi s ključnim pitanjem pristrasnosti), što Kolegiju omogućava da se tim pitanjem pozabavi na neposredan način, tako što će primijeniti utvrđene pravne testove na neosporeni spis.⁹⁰

Dakle, iako ne postoji mogućnost ulaganja interlokutorne žalbe na odluku na osnovu pravila 15(B) Pravilnika, Kolegij optuženom u stvari daje drugu priliku da njegove argumente za izuzeće ponovno u potpunosti razmotri nezavisno sudijsko tijelo. Osim toga, činjenica da ne postoji mogućnost ulaganja žalbe na odluku o izuzeću u toku suđenja ne znači nužno da se nepristrasnost sudija ne može razmatrati u postupku po žalbi na prvostepenu presudu.

32. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće konstatuje da nepostojanje mogućnosti ulaganja interlokutorne žalbe na odluku o izuzeću sudija na osnovu pravila 15(B) Pravilnika ne predstavlja kršenje prava optuženog na pravično suđenje. Shodno tome, ovaj Galićev žalbeni podosnov se odbija.

2. Da li se suđenje može smatrati nepravičnim uslijed toga što je sudija čije je povlačenje zatraženo prijedlogom za izuzeće nastavio da učestvuje u suđenju

33. Niti Statut niti Pravilnik ne predviđaju obustavu suđenja u periodu dok se rješava prijedlog za izuzeće. Međutim, to ne znači da optuženi nema mogućnost da uloži zahtjev za obustavu postupka. Odluka pretresnog vijeća da se postupak obustavi do rješavanja prijedloga za izuzeće stvar je slobodnog sudijskog nahođenja vijeća. Ako pretresno vijeće odluči da ne obustavi postupak,

⁸⁹ Vidi *Tužilac protiv Blagojevića*, IT-02-60-T, Odluka po Blagojevićevom zahtjevu za pojašnjenje, 27. mart 2003., par. 4. Vidi i Odluku po Galićevom zahtjevu u skladu sa pravilom 15(B), IT-98-29-T, Kolegij, 28. mart 2003. (dalje u tekstu: Odluka Kolegija o izuzeću u predmetu *Galić*), par. 7.

⁹⁰ Odluka Kolegija o izuzeću u predmetu *Galić*, par. 7.

optuženi može od Kolegija zatražiti da to učini nakon razmatranja zahtjeva za izuzeće. Žalbeno vijeće je i u ovom pogledu uvjereni da je ta procesna mogućnost obraćanja Kolegiju koja stoji na raspolaganju optuženom mehanizam dovoljan kao zaštita prava optuženog. Pored toga, Galić nije iznio argumente za svoj navod da je nastavkom rada sudije Oriea u predmetu u periodu rješavanja prijedloga za izuzeće prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje, odnosno da mu je time nanesena bilo kakva vrsta štete. Taj dio Galićevog 2. žalbenog osnova se odbija.

B. Navod o pristrasnosti sudije Oriea

34. Prije razmatranja pitanja da li je sudija Orije, predsjedavajući vijeća na suđenju Galiću, bio pristrasan ili odavao dojam pristrasnosti, Žalbeno vijeće će prvo ispitati postoje li osnove za razmatranje tog navoda. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija*, uprkos činjenici da je to pitanje objektivno moglo da bude pokrenuto tokom suđenja pa je zbog toga Žalbeno vijeće moglo smatrati da se Furundžija odrekao prava da ga pokrene u žalbi na presudu, Žalbeno vijeće je to pitanje uzelo u razmatranje zbog njegove “opšte važnosti”.⁹¹ Pored toga, u Drugostepenoj presudi u predmetu *Čelebići*, Žalbeno vijeće se pitanjem izuzeća sudije bavilo na osnovu argumenata koje su strane iznijele u žalbenom postupku, a koje Pretresno vijeće nije već razmatralo.⁹² Žalbeno vijeće je stoga uvjereni da postoji valjani osnov za razmatranje ovog navoda.

35. U predmetu koji se ovdje rješava, navod o pristrasnosti odnosi se na ulogu sudije Oriea u potvrđivanju izmijenjene optužnice protiv Ratka Mladića, u kojoj je Mladić optužen za krivična djela na koje se odnosi i postupak protiv Galića. Galić tvrdi da je neprihvatljivo utvrđenje Kolegija da sudija Orije nije bio pristrasan i da razuman posmatrač objektivno nije mogao da stvori dojam o pristrasnosti.⁹³ Kao prvi argument on iznosi tvrdnju da preklapanje inkriminacija i dokaznog materijala između Optužnice u predmetu *Mladić* i postupka protiv njega pokazuju da je sudija Orije, potvrdivši Optužnicu u predmetu *Mladić*, zapravo prejudicirao njegovu krivicu za neka od djela za koje je protiv njega pokrenut krivični postupak.⁹⁴ Drugo, Galić tvrdi da je to što se u Optužnici u predmetu *Mladić* navodi i njegovo učešće u zločinima za koje ga optužnica u ovom predmetu ne tereti, moralo da utiče na percepciju sudije Oriea tako da bude pristrasan na njegovu štetu.⁹⁵

36. Tužilac tvrdi da to što je sudija Orije nastavio da radi kao predsjedavajući sudija i nakon što je potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* Galićevo suđenje ne čini nepravičnim. Prvo, on tvrdi da iz činjenice da je sudija Orije potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* ne može proisticati stvarna

⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 174.

⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 651-709.

⁹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 24.

⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 5.

pristrasnost. Tužilac navodi da Galić nije uzeo u obzir razliku između funkcije koju obavlja sudija koji potvrđuje optužnicu i funkcije sudije koji je član sudskog vijeća na suđenju.⁹⁶ To argumentira tvrdnjom da sudija koji potvrđuje optužnicu samo utvrđuje da li *prima facie* postoje osnove za pokretanje krivičnog postupka, tj. da li bi razuman presuditelj o činjenicama dokaze mogao da ocijeni kao dovoljne za utvrđenje krivice optuženog van razumne sumnje, dok sudija koji postupa u ulozi člana sudskog vijeća na suđenju ima zadatak da utvrdi da li je tužilac dokazao krivicu optuženoga van razumne sumnje.⁹⁷ Nadalje, tužilac tvrdi da stav C pravila 15 Pravilnika, u kojem se kaže da se sudija koji potvrđuje optužnicu neće izuzeti kao član pretresnog vijeća u istom predmetu, *a fortiori* upućuje i na to da nema nikakve zapreke da isti sudija bude član pretresnog vijeća u predmetu koji se preklapa s predmetom u kojem je taj sudija postupao u ulozi sudije koji potvrđuje optužnicu.⁹⁸ Što se tiče Galićevog drugog argumenta, tužilac tvrdi da sudije, činjenicom svog radnog iskustva i stručnosti, mogu raditi tako da zanemare sve osim dokaza izvedenih u postupku u kojem rješavaju.⁹⁹ I na kraju, tužilac tvrdi da ne postoji ni dojam pristrasnosti. U prilog toj svojoj tvrdnji tužilac upućuje na jurisprudenciju MKSJ-a u okviru koje su bili odbacivani prijedlozi zasnovani na navodima da učestvovanje pojedinog sudije u jednom predmetu baca sjenu sumnje na način na koji će on razmatrati dokaze izvedene u nekom drugom predmetu.¹⁰⁰

1. Uslov nepristrasnosti

37. Žalbeno vijeće podsjeća na to da je članom 21 Statuta zagantovano pravo na pravično suđenje, te da je pravo na suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom integralni dio toga prava.¹⁰¹ Shodno tome, članom 13 Statuta predviđeno je da sudije MKSJ-a “moraju biti nepristrasne i čestite osobe visokih moralnih kvaliteta”. Isti uslov odražava se i u formulaciji stava A pravila 15 Pravilnika, kojim je uređena materija izuzeća sudija, a kojim se predviđa da “[s]udija koji ima lični interes u predmetu ili koji s tim predmetom ima ili je imao ikakve veze koja bi mogla uticati na njegovu nepristrasnost ne smije da učestvuje u prvostepenom ili žalbenom postupku u tom predmetu”.

38. Tumačeći i primjenjujući uslov nepristrasnosti definisan Statutom i Pravilnikom, Žalbeno vijeće je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija* iznijelo sljedeći stav:

⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 5.

⁹⁶ Odgovor tužioca, par. 2.21.

⁹⁷ Odgovor tužioca, par. 2.22.

⁹⁸ Odgovor tužioca, par. 2.24.

⁹⁹ Odgovor tužioca, par. 2.27.

¹⁰⁰ Odgovor tužioca, par. 2.28-2.29.

¹⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 177; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 51; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 39.

[P]ostoji opšte pravilo da sudija ne samo da mora biti subjektivno nepristran, nego da u datim okolnostima ne smije postojati ništa što bi moglo objektivno stvoriti dojam pristranosti.¹⁰²

39. Dojam pristranosti postoji:

(i) ako je sudija strana u postupku, ako ima financijski ili imovinski interes u ishodu predmeta ili ako će odluka sudije dovesti do unapređenja nekog pothvata u kojem sudija učestvuje zajedno sa jednom od stranaka. U tim okolnostima sudija se automatski izuzima; ili

ii) ako bi okolnosti kod razumnog i valjano informiranog posmatrača izazvale razumnu bojazan od pristranosti.¹⁰³

40. Što se tiče provjere putem kriterijuma “razumnog posmatrača”, Žalbeno vijeće je bilo sljedećeg mišljenja:

[R]azumna osoba mora biti informirana osoba, kojoj su poznate sve relevantne okolnosti, uključujući tradicije moralnog integriteta i nepristranosti koje su implicitni dio sistema, a takođe mora biti svjesna činjenice da je nepristranost jedna od dužnosti na koju se sudije zaklinju.¹⁰⁴

41. Ta provjera na osnovu dva kriterijuma u potpunosti je dosljedna precedentnom pravu Evropskog suda za ljudska prava na koje se na pretresu u žalbenom postupku pozvao Galić. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija* upućuje se na mnoge predmete koje je rješavao taj sud.¹⁰⁵ U kontekstu primjene toga testa, Žalbeno vijeće naglašava činjenicu da sudije MKSJ-a uživaju pravo na presumpciju nepristrasnosti. Žalbeno vijeće je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija* iznijelo stav da se

u odsustvu dokaza o suprotnom mora pretpostaviti da su sudije Međunarodnog suda “kadri da svoj um oslobode od svih irelevantnih ličnih uvjerenja ili predispozicija”. Na žalioću je da izvede dovoljno dokaza da uvjeri Žalbeno vijeće da [sporan sudija] u njegovom predmetu nije bio nepristran /.../. Da bi se pobila prezumpcija nepristranosti, treba preći visok prag.¹⁰⁶

S obzirom na navode o pristrasnosti u predmetu koji se ovdje rješava, treba da se podsjeti naročito na to da su sudije MKSJ-a “profesionalci, koji treba da sude u više predmeta vezanih za iste

¹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189.

¹⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189.

¹⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 190. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 683.

¹⁰⁵ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, fusnote 243-245, i prateći tekst. Pored toga, precedentno pravo u SAD na koje se poziva Galić takođe poznaje dvostruki - subjektivan i objektivni - kriterijum za provjeru nepristrasnosti, sličan onome koji primjenjuje MKSJ.

¹⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, par. 91; Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 42.

dogadaje, te od kojih se sigurno može očekivati da će se posvetiti razmatranju dokaza konkretnog predmeta na kojem rade”.¹⁰⁷

2. Primjena statutarnog uslova nepristrasnosti na predmet koji se ovdje rješava

(a) Da li se nastavak rada sudije Oriea kao člana pretresnog vijeća nakon što je potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* može smatrati stvarnom pristrasnošću

42. Žalbeno vijeće konstatuje da je Galićev navod o nepristrasnosti sudije Oriea neutemeljen. Što se tiče argumenta da činjenica da je sudija Orije potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* pokazuje da je taj sudija unaprijed donio zaključak o njegovoj krivici, Galić previđa temeljnu razliku između funkcije sudije koji potvrđuje optužnicu i sudije koji postupa u svojstvu člana pretresnog vijeća. Kada potvrđuje optužnicu sudija ima zadatak da, na osnovu materijala podnijetog *ex parte* tužioca, ocijeni da li “postoje dokazi (uvršteni u spis) na osnovu kojih bi svaki razumni presuditelj o činjenicama *mogao* da se van razumne sumnje uvjeri u krivicu optuženoga po optužbi koja je posrijedi”.¹⁰⁸ U toj fazi sudskog postupka, sudija ne utvrđuje krivicu ili nevinost optužene osobe, niti se upušta u sveobuhvatnu provjeru dokaza i činjenica navedenih u optužnici. Za razliku od toga, za donošenje pravorijeka na suđenju potrebno je da se, u svjetlu svih dokaza koje su strane u postupku predočile, presudi o tome da li je tužilac van razumne sumnje dokazao krivicu optužene osobe. Budući da ta dva zadatka podrazumijevaju različit način ocjene dokaza i različite kriterijume razmatranja, potvrđivanje optužnice ni na koji način ne povlači neprimjereno prejudiciranje krivice optuženoga. Taj stav ugrađen je u pravilo 15(C) Pravilnika, koje predviđa da se “[s]udija pretresnog vijeća koji pregleda optužnicu protiv optuženog u skladu sa članom 19 Statuta i pravilima 47 ili 61 [Pravilnika] neće /.../ izuzeti iz sastava pretresnog vijeća koje sudi tom optuženom”. Ako isti sudija može, ne dovodeći u pitanje svoju nepristrasnost, potvrditi optužnicu i suditi u istom predmetu, onda *a fortiori* isti sudija može potvrditi optužnicu u jednom predmetu, u kojoj je impliciran optuženi iz drugog predmeta, i suditi u u tom drugom predmetu.

43. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da se činjenica da je sudija Orije potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* ne može smatrati potvrdom stvarne pristrasnosti.

¹⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 269, gdje se upućuje na Odluku o izuzeću i povlačenju sudije u predmetu *Talić*, par. 17.

¹⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 434. *Vidi i* član 19(1) Statuta, te pravilo 47(E) Pravilnika.

(b) Da li se nastavak rada sudije Oriea kao člana pretresnog vijeća nakon što je potvrdio optužnicu u predmetu *Mladić* može smatrati razlogom za dojam pristrasnosti u očima razumnog i upućenog posmatrača

44. Žalbeno vijeće mora da utvrdi da li bi hipotetični objektivni posmatrač – koji posjeduje dovoljno znanja o okolnostima da može donijeti razuman sud – mogao zauzeti stav da sudija Orije rješavanju pitanja pokrenutih u ovom predmetu nije pristupio nepristrasno i bez predubjeđenja.¹⁰⁹ Galićev prigovor da je sudija Orije, potvrdivši optužnicu protiv Ratka Mladića, “objelodanio svoj stav [...] da će po svoj prilici i general Galić biti krivično gonjen kao saučesnik generala Mladića u okviru udruženog zločinačkog poduhvata genocida”.¹¹⁰ Žalbeno vijeće međutim konstatuje da bi hipotetični objektivni i dobro upućen posmatrač smatrao da činjenica da je sudija Orije potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić* niti prejudicira Galićevu krivicu, niti je zapreka da taj sudija bez predubjeđenja pristupi ocjenjivanju dokaza izvedenih u postupku protiv Galića. Objektivni posmatrač bio bi posebno svjestan činjenice da su stručnost sudija i njihovo radno iskustvo garancija njihove sposobnosti da prilikom donošenja pravorijeka apstrahiraju sve dokaze osim onih koji su izvedeni na suđenju. Do sudija koji istovremeno imaju i zadatak utvrđivanja činjeničnog stanja često dopiru informacije povezane s predmetima koje oni rješavaju, bilo putem sredstava javnog informisanja ili iz srodnih sudskih postupaka. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je navod o dojmu pristrasnosti sudije Orije, obrazložen činjenicom da je on prije toga potvrdio Optužnicu u predmetu *Mladić*, neutemeljen.

45. Iz gore navedenih razloga, Galićev 2. žalbeni osnov se odbija.

---

¹⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 697; Odluka o izuzeću i povlačenju sudije u predmetu *Talić*, par. 15.

¹¹⁰ TŽ, str. 62.

V. ŽALBENI OSNOV BR. 3:

ODLUKA PRETRESNOG VIJEĆA DA NE OTPUTUJE U SARAJEVO

46. U okviru svog 3. žalbenog osnova, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada je u svojoj odluci od 4. februara 2003.¹¹¹ (dalje u tekstu: Odluka o obilasku lica mjesta) riješilo da nije potrebno da otputuje u Sarajevo kako bi i samo vidjelo poprište zločina o kojima rješava.¹¹² On tvrdi da kasniji tok suđenja pokazuje da je ta odluka bila pogrešna i da je njome prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje.¹¹³ Na prvome mjestu Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada je pretpostavilo da nije moguće garantovati bezbjednost njemu ili drugim stranama u postupku tokom tog obilaska, navodeći da je Pretresno vijeće bezbjednost strana u postupku smatralo važnijom od potrebe da se utvrdi istina.¹¹⁴ Drugo, on iznosi argument da je pogrešna konstatacija Pretresnog vijeća da su dokazi koji su mu predloženi dovoljni da bi Vijeće moglo “stvoriti sliku o poprištu”.¹¹⁵ Tvrdi i to da se tačna slika o poprištu i pojedinim lokacijama inkriminiranih incidenata može steći samo na licu mjesta.¹¹⁶ Galić tvrdi da je Pretresno vijeće “propustilo iskoristiti pouzdan način da van razumne sumnje utvrdi relevantne činjenice značajne za njegovu odluku”.¹¹⁷ Shodno tome, on traži poništenje Prvostepene presude.¹¹⁸

47. Tužilac odgovara da pitanje na koje treba da se odgovori glasi da li je Pretresno vijeće bilo u položaju da riješi predmet i bez obilaska poprišta zločina za koje se sudi u ovom predmetu.¹¹⁹ Što se tiče Galićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće bezbjednost učesnika u postupku pretpostavilo istini, tužilac izjavljuje da Galić nije uzeo u obzir činjenicu da je Pretresno vijeće, donoseći odluku da ne posjeti Sarajevo, pažljivo odvagalo sve relevantne faktore.¹²⁰ Tužilac argumentira da je Pretresno vijeće na ispravan način primijenilo svoje slobodno sudijsko nahođenje nastojeći odmjeriti važnost ozbiljnih bezbjednosnih rizika koji proističu iz Galićevog prisustva na poprištu, nasuprot dokaznoj vrijednosti izlaska na lice mjesta.¹²¹ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo da bi odlazak na lice mjesta bez optuženoga mogli opravdati samo vrlo jaki razlozi, i da je bio ispravan zaključak da takvo putovanje nije od suštinske važnosti za suđenje.¹²² Najzad, tužilac iznosi i

¹¹¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po prijedlogu Tužilaštva da Pretresno vijeće otputuje u Sarajevo (povjerljivo), 4. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka o obilasku lica mjesta).

¹¹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 25-28.

¹¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 26.

¹¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 27.

¹¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 28.

¹¹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 28.

¹¹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 28.

¹¹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 28.

¹¹⁹ Odgovor tužioca, par. 3.4, 3.8.

¹²⁰ Odgovor tužioca, par. 3.7.

¹²¹ Odgovor tužioca, par. 3.9.

¹²² Odgovor tužioca, par. 3.13, u kojem se upućuje na Odluku o obilasku lica mjesta, par. 17.

argument da Galić nije pokazao da je Odluka o obilasku lica mjesta rezultirala pogreškama u činjeničnim nalazima Pretresnog vijeća kojima je Galiću nanijeta šteta.¹²³

48. Galić replicira da je Pretresno vijeće prilikom odlučivanja o tome da li će otputovati u Sarajevo pogrešno odmjerilo relativnu težinu relevantnih faktora, jer je “obaveza utvrđivanja istine važnija od svih mogućih razloga i tu ne smije biti nikakvog odmjeravanja relativne važnosti”.¹²⁴ On takođe tvrdi da se ne može reći da bi korist od izlaska na lice mjesta u dokaznom smislu bila relativno ograničena jer su takvi obilasci “krajnje korisni kako bi se stvorila slika o poprištu događaja”.¹²⁵

A. Odluka o obilasku lica mjesta Pretresnog vijeća

49. U svojoj Odluci o obilasku lica mjesta Pretresno vijeće se složilo oko toga da, u načelu, u takvom obilasku mora da učestvuje i optuženi.¹²⁶ Pretresno vijeće je međutim, s obzirom na “[o]bilježja ovog predmeta, uključujući optužbe protiv [Galića], njegov raniji položaj u VRS-u i lokacije koje valja obići”, odlučilo da se ne može garantovati bezbjednost strana u postupku i pratećeg pomoćnog osoblja.¹²⁷ Pretresno vijeće je stoga zaključilo da bi Galićevo prisustvo “prilikom obilaska mjesta događaja predstavljalo neprihvatljivo visok rizik za učesnike obilaska” te da “stoga ne bi trebalo naložiti obilazak mjesta događaja u njegovom prisustvu”.¹²⁸ Zatim je Pretresno vijeće ocijenilo da bi obilaskom lica mjesta bez prisustva optuženog bilo prekršeno njegovo pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu,¹²⁹ te da bi se takav postupak mogao opravdati samo ako postoje vrlo “snažni razlozi” za to.¹³⁰ Vijeće je ocijenilo da je srž problema pitanje “da li obilazak mjesta događaja pridonosi dokazima koji su već izvedeni na suđenju i onima koji trebaju biti izvedeni”.¹³¹ Odgovarajući na to pitanje, Pretresno vijeće je utvrdilo da, iako bi se takvim obilaskom dobile dodatne informacije koje bi upotpunile sliku o poprištu, “dodatni značaj takvog obilaska mjesta događaja nije toliki da bi to što ih Pretresno vijeće nije obišlo umanjilo njegovu sposobnost da formira sliku terena potrebnu da donese presudu u ovom predmetu”.¹³² Pripominje se i sljedeće: “Veoma mala očekivanja u pogledu onoga što bi takav obilazak mogao pridodati

¹²³ Odgovor tužioca, par. 3.16.-3.21.

¹²⁴ Replika odbrane, par. 20.

¹²⁵ Replika odbrane, par. 21, fusnota 11.

¹²⁶ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 11.

¹²⁷ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 12.

¹²⁸ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 13.

¹²⁹ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 15.

¹³⁰ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 16.

¹³¹ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 16.

¹³² Odluka o obilasku lica mjesta, par. 17.

dokazima koje su izvele obje strane na suđenju opravdava odustajanje Pretresnog vijeća od takvog obilaska.”¹³³

B. Valjanost Galićevog žalbenog osnova

50. Žalbeno vijeće preliminarno napominje da su odluke koje se tiču upravljanja postupkom, kao što je na primjer odluka o obilasku poprišta događaja, stvar slobodnog sudijskog nahođenja Pretresnog vijeća.¹³⁴ Stoga se Žalbeno vijeće mora zapitati da li je Pretresno vijeće zlorabilo svoje slobodno sudijsko nahođenje kada je zaključilo “da se odbijanjem prijedloga za putovanje ne ugrožavaju prava optuženog niti sposobnost Pretresnog vijeća da donese odluku u predmetu”.¹³⁵ Kako bi mu se pomoglo da utvrdi da li je došlo do zlorabe slobodnog sudijskog nahođenja, Žalbeno vijeće je Galića izričito zamolilo da, na pretresu u žalbenom postupku, ili objasni šta konkretno u “kasnijem toku suđenja” pokazuje da je odluka da se ne putuje u Sarajevo bila pogrešna ili da precizno navede stavke koje bi u Prvostepenoj presudi bile obrađene na drugačiji način da obilazak lica mjesta jeste bio izvršen.¹³⁶ Na pretresu u žalbenom postupku, Galić nije pojasnio što podrazumijeva pod “kasnijim tokom suđenja”. Budući da on to nije učinio, te pošto u njegovom podnesku nije iznijet nijedan konkretan argument u ovom pogledu, ovaj se žalbeni osnov odbacuje.

51. Međutim, Galić jeste iznio argumente u vezi s drugim dijelom pitanja koje postavlja Žalbeno vijeće, kada je iznio stav da bi se Pretresno vijeće, da jeste otputovalo na poprište događaja, “sopstvenim iskustvom uvjerilo u to da Mojmiilo, Debelo Brdo, Velika i Mala Kapa, dio Treb[e]vića i Žuča [...] zapravo nisu bili pod kontrolom SRK-a”.¹³⁷ U svojoj replici, Galić je pojasnio da bi Pretresno vijeće, da je obišlo Hrasno Brdo – a posebno Ozrensku ulicu, za koju je tužilac tvrdio da je SRK iz nje gađao civile – utvrdilo da je to područje zapravo bilo pod kontrolom ABiH i da ondje još uvijek postoje rovovi koje je iskopala ABiH.¹³⁸

52. Preciznije, Galić je na pretresu u žalbenom postupku iznio tvrdnju da bi sa lokacija na području Hrasnog Brda na kojima SRK jeste imao položaje, bilo nemoguće izvršiti incidente snajperskog djelovanja br. 10, 15, 20 i 27, te da bi na osnovu toga Pretresno vijeće neminovno zaključilo da on nije kriv za ta četiri incidenta.¹³⁹

¹³³ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 19.

¹³⁴ *Vidi* Odluku po interlokutornoj žalbi u predmetu *Prlić i dr.*, str. 3.

¹³⁵ Odluka o obilasku lica mjesta, par. 20.

¹³⁶ *Vidi* Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 14. august 2006., str. 2, pitanje 5.

¹³⁷ *Vidi* TŽ, str. 101-102.

¹³⁸ *Vidi* TŽ, str. 170.

¹³⁹ *Vidi* TŽ, str. 101-102, 170.

53. Što se tiče gore navedenog argumenta da Pretresno vijeće ne bi izreklo osuđujuću presudu po optužbi za ubistvo iz tačke 2 da je obišlo poprište događaja, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zasebno razmotrilo dokaze za svaki pojedini incident naveden kao sporan na pretresu u žalbenom postupku – tj. za incidente snajperskog djelovanja br. 10, 15, 20 i 27 – i uputilo na konkretne paragrafe Završnog pretresnog podneska odbrane gdje su bili iznijeti isti argumenti o neizvedivosti.¹⁴⁰ Dakle, očigledno je da je Pretresno vijeće temeljito razmotrilo Galićeve argumente u vezi sa činjenicama svakog pojedinog od apostrofiranih incidenata snajperskog djelovanja i odbacilo ih tek nakon što je razmotrilo da li je uopšte bilo moguće da se ti incidenti izvedu – upravo na istom tragu koji je na pretresu u žalbenom postupku slijedila odbrana.

54. S obzirom na sve prethodno rečeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje slobodno sudijsko nahodjenje time što je odbilo Prijedlog o odlasku na lice mjesta. Shodno tome, njegov 3. žalbeni osnov se odbija.

---

¹⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 270 (gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak odbrane, par. 176-178); 274 (gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak odbrane, par. 242-243); 280 (gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak odbrane, par. 303); 288 (gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak odbrane, par. 433-435).

VI. ŽALBENI OSNOVI BR. 4, 13 I 11: OCJENA DOKAZA

A. Žalbeni osnovi br. 4 i 13: ocjena dodatnih dokaza

55. U okviru svog 4. žalbenog osnova, Galić iznosi navod da su dokazi koje je tužilac objelodanio na osnovu pravila 67(C) Pravilnika nakon zaključenja suđenja, mogli da budu oslobađajući te da stoga potpadaju pod pravilo 68 Pravilnika,¹⁴¹ te da Pretresno vijeće te dokaze nije uzelo u obzir.¹⁴² Galić takođe tvrdi da tužilac “nije ponudio uvjerljive razloge za to zakašnjelo objelodanjivanje”.¹⁴³ U okviru svog 13. žalbenog osnova, Galić iznosi argumente koji se odnose na isti materijal, navodeći da ne bi bio stavljen “u neravnopravan položaj i bio lišen [...] mogućnosti da odbranu usmjeri u željenom pravcu” da su ti dokazi bili objelodanjeni ranije.¹⁴⁴ On tvrdi da “odbrana jednostavno nije mogla da pregleda taj materijal, da ga prodiskutuje, da taj materijal sravni i uporedi sa dokazima izvedenim tokom (gotovo) 18 mjeseci kontinuiranog pretresa, da organizuje da [mu] se on prevede i, najzad, da se konsultuje sa [njim], a sve to samo za 13 dana”.¹⁴⁵ Tužilac odgovara da su navodi odbrane neprecizni i da ne zadovoljavaju kriterije za traženje pravnog lijeka u žalbenom postupku u vezi sa navodima o nepoštovanju obaveze objelodanjivanja oslobađajućih dokaza na osnovu pravila 68 Pravilnika.¹⁴⁶ Tužilac je našao “tri dokaza” za koje pretpostavlja da ih je odbrana imala na umu,¹⁴⁷ tvrdi da oni nisu oslobađajući¹⁴⁸ i da odbrana ni u kom slučaju nije dokazala da je tim naknadnim objelodanjivanjem Galiću bila nanijeta šteta.¹⁴⁹

56. Žalbeno vijeće napominje da je argumente koje Galić iznosi u okviru ovog svog žalbenog osnova već obradilo Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi. Što se tiče dodatnog dokaznog materijala koji je tužilac dostavio u augustu 2003., Pretresno vijeće je, pregledavši taj materijal, konstatovalo da su ti dokazi, “osim jednog dokaznog predmeta, redundantni ili se ne odnose na predmetni period” Optužnice.¹⁵⁰ Jedini dokaz koji je Pretresno vijeće uvrstilo je video-snimka razgovora za koji Pretresno vijeće nije ocijenilo da je oslobađajućeg karaktera, ali ga je uzelo u obzir “kako bi se pridonijelo boljem razumijevanju sveukupnog konteksta sukoba u Sarajevu u vrijeme na koje se odnosi /O/ptužnica”.¹⁵¹ Galićev argument da Pretresno vijeće nije razmotrilo taj materijal, dakle, neutemeljen je. Žalbeno vijeće konstatuje da je neutemeljen i Galićev argument da

¹⁴¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 29.

¹⁴² Žalbeni podnesak odbrane, par. 30.

¹⁴³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 30.

¹⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 161.

¹⁴⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 162.

¹⁴⁶ Odgovor tužioca, par. 4.2

¹⁴⁷ Odgovor tužioca, par. 13.2.

¹⁴⁸ Odgovor tužioca, par. 13.4.

¹⁴⁹ Odgovor tužioca, par. 13.5.

¹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 180.

¹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 180.

nije imao dovoljno vremena da razmotri taj materijal. Ako mu je bilo potrebno više vremena za razmatranje tog materijala, mogao je da se Pretresnom vijeću obrati zahtjevom za produženje roka, no on to nije učinio. U vezi s tim Žalbeno vijeće podsjeća na to da, u načelu, strana koja se žali “ne može o [nekom pitanju] šutjeti, da bi se onda vratila u žalbenom postupku i tražila *de novo* suđenje”.¹⁵² Isto važi i za materijal koji je tužilac objelodanio u novembru 2003. godine. Što se tiče tog materijala, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće “uzdrža[lo] od donošenja odluke” o njegovom eventualno oslobađajućem karakteru jer se odbrana nije oglasila ni nakon što je bila zamoljena da se izjasni o tom materijalu.¹⁵³ Žalbeno vijeće bi žalbene osnove u vezi s pitanjima o kojima se Galić nije oglasio na suđenju moglo da odbaci i samo iz tog razloga. No bez obzira na to, Galić nije ispunio uslove definisane za ulaganje žalbe, tj. nije pokazao opravdanost odobravanja pravnog lijeka na osnovu navoda da tužilac nije poštovao svoju obavezu objelodanjivanja na osnovu pravila 68, odnosno: (i) da je tužilac svojim postupcima prekršio svoje obaveze iz pravila 68, te (ii) da je to kršenje rezultiralo materijalnim nanošenjem štete stvari odbrane.¹⁵⁴

57. S obzirom na sve gore navedeno, Galićev 4. i 14. žalbeni osnov odbijaju se.

B. Žalbeni osnov br. 11: ocjena dokaza i iskaza svjedoka

58. Galić iznosi navod da Pretresno vijeće dokaze i iskaze svjedoka nije ocijenilo “na potpuno nepristrasan način”.¹⁵⁵ On tvrdi da je ovaj problem proizašao iz metodologije koju je primijenilo Pretresno vijeće, donoseći, kako tvrdi Galić, svoja utvrđenja “po principu ‘od opšteg ka pojedinačnom’, a ne ‘od pojedinačnog ka opštem’”.¹⁵⁶ U okviru ovog žalbenog osnova, Galić iznosi argumente u vezi s pitanjem da li je on naredio zločine za koje ga tereti Optužnica,¹⁵⁷ da li jeste postojala kampanja napada čiji su cilj bili civili,¹⁵⁸ te da li je uzeto u obzir pitanje kolateralnih gubitaka.¹⁵⁹ Budući da su ta pitanja povezana sa žalbenim osnovima br. 18 i 15, odnosno 12, ona će u biti razmotrena kasnije u ovoj Presudi.

¹⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 55, citirano u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kambanda*, par. 25. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 640, Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 174, Drugostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, par. 361.

¹⁵³ Prvostepena presuda, par. 180.

¹⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 153. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, par. 340.

¹⁵⁵ Najava žalbe odbrane, par. 74-75.

¹⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 118.

¹⁵⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 129, 133-134. Replika odbrane, par. 101-110.

¹⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 120, 126. *Vidi i* Repliku odbrane, par. 98.

¹⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 127.

1. Opšta argumentacija

59. Galić kao svoj glavni argument iznosi tvrdnju da je Pretresno vijeće na osnovu opštih dokaza o postojanju incidenata indirektnim putem izvodilo zaključke o dokazanosti pojedinih konkretnih incidenata, zanemarujući činjenicu da je ono “što se mora dokazati van razumne sumnje to da se pojedini incident zaista dogodio i da je taj incident bio kažnjivog karaktera”.¹⁶⁰ Tužilac na to odgovara da Pretresno vijeće zaključke o činjeničnom stanju nije izvodilo tako što je zaključke o konkretnim incidentima temeljilo na “dokazima opštih navoda”, nego da je, dokaze izvedene pred Vijećem razmatralo kao cjelinu.¹⁶¹

60. Galić svojim argumentom nije pokazao gdje je to Pretresno vijeće nepravilno izvelo zaključak da su pojedini incidenti dokazani van razumne sumnje. Naprotiv, u tekstu Prvostepene presude dobro se vidi da Pretresno vijeće nije ostavilo nikakve nejasnoće u pogledu toga da je prilikom ocjenjivanja dokaza za svaki pojedini reprezentativni incident “posebnu pažnju posvetilo pitanjima udaljenosti između žrtve i najvjerovatnijeg izvora vatre, te udaljenosti između mjesta na kojem je žrtva pogođena i linije sukoba; borbenim dejstvima koja su se odvijala u vrijeme i na mjestu događaja, kao i relevantnom prisustvu vojnih aktivnosti ili objekata u blizini mjesta događaja; izgledu žrtve u pogledu dobi, pola, odjeće; aktivnosti kojom se činilo da je žrtva bila zabavljena, te u kojoj mjeri je žrtva bila vidljiva s obzirom na vremenske prilike, neometanu liniju nišanja i dnevno svjetlo”.¹⁶² Shodno tome, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

2. Iskazi svjedoka pripadnika UNPROFOR-a

61. Galić iznosi argument da se dokazi pribavljeni putem pripadnika UNPROFOR-a sastoje od pukih “nagađanja” budući da “[n]iko od njih [. . .] nije svjedočio o nekom konkretnom incidentu” i jer oni “nisu mogli da precizno navedu mjesto, vrijeme ili okolnosti u kojima se bilo koji od navedenih incidenata (koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima) navodno dogodio”.¹⁶³ Galić u tom smislu Žalbenom vijeću skreće pažnju na iskaze generala van Baala, g. Hardinga, Barona van Lyndena, artiljerijskog oficira Hamilla, dr. Mandilovića i g. Heneberryja, te tvrdi da “[t]e svjedoke nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi prihvatio kao pouzdane [i] da njih nije prihvatilo Pretresno vijeće koje rješava u predmetu *Milošević*”.¹⁶⁴ On tvrdi da njihovi iskazi “ne mogu da

¹⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 119. *Vidi i* Repliku odbrane, par. 93.

¹⁶¹ Odgovor tužioca, par. 11.4.

¹⁶² Prvostepena presuda, par. 188.

¹⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 121.

¹⁶⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 121.

služe kao osnov za utvrđivanje van razumne sumnje da je bilo vršeno hotimično granatiranje ili snajpersko djelovanje usmjereno protiv civila, sa namjerom da se teroriše civilno stanovništvo”.¹⁶⁵ Tužilac na to odgovara da su ti svjedoci dali “‘nezavisne’ dokaze konkretnih incidenata, koje su sami posmatrali iz prve ruke” i da su “[z]a mnoge od tih incidenata postojali pozitivni dokazi da je žrtva bila civil, da nije postojala objektivna mogućnost da se odabrana žrtva smatra necivilom [...] te da se izvor vatre nalazio na teritoriji koju su držale snage potčinjene [Galiću]”.¹⁶⁶ Tužilac nadalje odgovara da su, gdje god se Pretresno vijeće poziva na dokaze opšteg karaktera, “ta zapažanja posmatrača bila pouzdana u pogledu tačnosti iznošenja podataka” i da “razumno nije moguće da je vatra otvarana s namjerom dejstvovanja protiv vojnih ciljeva”.¹⁶⁷

62. Žalbeno vijeće napominje da je Galić u svom Žalbenom podnesku ukazao na iskaze mnogih svjedoka pripadnika UNPROFOR-a, ali da nije uputio na konkretne dijelove tih iskaza. On generalno navodi da njihovi iskazi ostaju na nivou “pretpostavki” ili da se ne odnose precizno na pojedini incident, ali te svoje tvrdnje ne dokumentira konkretnim primjerima. Jedina precizna uputa može se naći u Replici odbrane, u kojoj se ukazuje na iskaz svjedoka Hardinga kao na primjer “neodređenosti iskaza koje su davali ti svjedoci”.¹⁶⁸ Galić iznosi argument da je taj svjedok govorio o prisustvu “oružanih grupa /*militia*” koje su nosile civilnu odjeću¹⁶⁹ i tumači da je to “još jedan dokaz da se mora potpunije utvrditi činjenično stanje u pogledu statusa navodnih žrtava, ne zasnivajući utvrđivanje statusa žrtve samo na odjeći”.¹⁷⁰ On obrazlaže i to da status žrtava incidenata koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima tužilac dokazuje jedino “uopštenim izjavama svjedoka da su stradali civili”.¹⁷¹ Budući da ne navodi nikakve druge konkretne reference u prilog svom globalnom navodu da su svjedoci pripadnici UNPROFOR-a davali iskaze zasnovane na nagađanju, Galić nije potkrijepio argumente iznijete u njegovoj Najavi žalbe i Žalbenom podnesku. Pored toga, njegov argument da svjedok Harding nije mogao da razlikuje civile od boraca zasniva se na izjavi istrgnutoj iz konteksta. Svjedoku Hardingu je bilo postavljeno pitanje da li može da definiše šta je “*militia*”, a njegov je odgovor glasio da je *militia* “grupa ljudi uvučenih u sukob, koji djeluju sa istim ciljem, pod komandom zajedničke komande i učestvuju u vojnoj obuci”.¹⁷² Taj je svjedok izjavio da pripadnici *militia* u Sarajevu nisu uvijek nosili uniforme, ali je rekao i to da su oni bili naoružani kad su “dejstvovali na borbenim linijama”.¹⁷³ Žalbeno vijeće ne vidi po čemu su

¹⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 122.

¹⁶⁶ Odgovor tužioca, par. 11.6.

¹⁶⁷ Odgovor tužioca, par. 11.7.

¹⁶⁸ Replika odbrane, par. 94.

¹⁶⁹ Replika odbrane, par. 94, u kojem se upućuje na T., str. 6429, reci 5-8.

¹⁷⁰ Replika odbrane, par. 94.

¹⁷¹ Replika odbrane, par. 95.

¹⁷² T., str. 6428-6429.

¹⁷³ T., str. 6429.

ove izjave primjer činjenice da tužilac nije dokazao da su žrtve bili civili, a Galić nije uputio ni na jedan konkretan dio Prvostepene presude u kojem se Pretresno vijeće nije na primjeren način uvjerilo da su žrtve bili civili. Nadalje, Galić iznosi argument da Hardingov iskaz o jednom od događaja nije pouzdan jer on nije naveo vrijeme kada se dogodio.¹⁷⁴ Dio transkripta na koji Galić upućuje odnosi se na jedan slučaj snajperskog djelovanja u kojem je meta bio sam svjedok. Iako jeste istina da se svjedok Harding nije sjećao tačnog datuma kada se našao na meti snajperskog djelovanja,¹⁷⁵ Galić nije pokazao po čemu taj iskaz obesnažuje bilo koji činjenični zaključak. Drugim riječima, Galić nije ukazao ni na jedan činjenični zaključak koji bi se bez iskaza svjedoka Hardinga mogao smatrati nerazumnim. U okviru ovog dijela svog 11. žalbenog osnova Galić svoje tvrdnje nije uspio dokazati.

3. Navod o pristrasnosti

63. Galić obrazlaže da su “garancije nepristrasnosti [...] propisane u členu 21 Statuta (pravično i javno suđenje) i u pravilu 14”, prekršene zato što sudije vrednovanju dokaza i iskaza svjedoka nisu pristupile sa potpunom nepristrasnošću.¹⁷⁶ On tvrdi da se ta pristrasnost posebno jasno vidi u paragrafu 717 Prvostepene presude, u kojem je Pretresno vijeće “svoje (vrlo kratko) razmatranje za potrebe utvrđivanja da li je [Galić] preduzeo sve razumne mjere kako bi spriječio zločine zaključilo [izjavivši da je] ‘moguće da je general Galić izdao naređenje da se civili ne napadaju’”.¹⁷⁷ Galić tvrdi da takav nalaz “očigledno znači da je [Pretresno vijeće utvrdilo da] su bila izdata naređenja za napade na civile”.¹⁷⁸ Tužilac odgovara da taj argument ne govori u prilog “pristrasnosti” i da je Pretresno vijeće u svakom slučaju imalo osnova da utvrdi da je Galić naredio napade na civile, o čemu je i donijelo zaključak u u paragrafu 742 Prvostepene presude.¹⁷⁹

64. Galić napominje da je njegovo temeljno pravo na pravično suđenje, potvrđeno u členu 21 Statuta, između ostalog zagarantovano uslovom nepristrasnosti sudija iz člana 13(1) Statuta i pravila 14 Pravilnika. Sudija se mora izuzeti ako se dokaže da postoji stvarna pristrasnost ili “neprihvatljiv dojam pristrasnosti”.¹⁸⁰ U predmetu koji se ovdje rješava, Galić nije ni pokušao dokazati postojanje eventualne pristrasnosti sudija, nego je samo kao argument iznio da oni nisu uvažili činjenicu da je on izdao naređenja da se ne napadaju civili, tvrdeći da je “jasno dokazao da su vojnicima bila izdata naređenja koja su bila permanentno na snazi, da se ne otvara vatra na

¹⁷⁴ Replika odbrane, par. 95-96.

¹⁷⁵ T., str. 6480-6481.

¹⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 130-131.

¹⁷⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 132. *Vidi i* Žalbeni podnesak odbrane, par. 135.

¹⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 132.

¹⁷⁹ Odgovor tužioca, par. 11.11.

¹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189.

civile”.¹⁸¹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće provelo ocjenjivanje dokaza koje je ponudio Galić i prihvatilo da su bila izdata naređenja u tom smislu.¹⁸² Kako god bilo, s obzirom na to da Galićevi argumenti u okviru ovog dijela njegovog 11. žalbenog osnova ciljaju i na osporavanje nalaza Pretresnog vijeća da je on naredio napade na civile, oni će biti prodiskutovani u nastavku teksta, u okviru razmatranja njegovog 10. žalbenog osnova.

65. Iz gore navedenih razloga, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

4. Sporazum o zoni potpunog isključenja [TEZ] i neizvedivost kampanje granatiranja

66. Galić obrazlaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo “krivim za zločine koji su dio jedinstvene kampanje, vođene na geografski ograničenoj teritoriji tokom neprekinutog vremenskog perioda”,¹⁸³ dok je u stvarnosti, “već u februaru 1994. u Sarajevu je efikasno provedena zona potpunog isključenja [tako da je] bilo praktički onemogućeno granatiranje Sarajeva”.¹⁸⁴ Nadalje on iznosi argument da “[t]okom suđenja u stvari nije bio u tehničkom smislu razmotren praktično nijedan incident granatiranja” iz prvog dijela Optužnice, za period od septembra 1992. do juna 1993. godine.¹⁸⁵ Tužilac odgovara da je Galić pogrešno protumačio nalaz Pretresnog vijeća jer je Pretresno vijeće ionako utvrdilo da je bilo prekida vatre i da je intenzitet snajperskog djelovanja i granatiranja varirao.¹⁸⁶ Shodno tome, tužilac tvrdi da riječ “neprekinut” nije upotrebljena u smislu da je granatiranje i snajpersko djelovanje trajalo po cijeli dan i svakoga dana.¹⁸⁷ Pored toga, on navodi i to da Galićev argument - da obavezom poštovanja sporazuma o TEZ-u granatiranje nije bilo moguće jer on više nije imao oruđe u dometu grada - ne odgovara posve istini¹⁸⁸ jer se taj sporazum odnosio samo na tešku artiljeriju, a ne na minobacače kalibra manjeg od 81 mm i pješadijsko naoružanje kao što su mitraljezi i puške.¹⁸⁹ Osim toga, tužilac tvrdi da se Galić nije u potpunosti pridržavao sporazuma o TEZ-u.¹⁹⁰

67. Žalbeno vijeće prije svega napominje da je, suprotno tome što tvrdi Galić, iako se za razdoblje do juna 1993. godine ne tereti ni za jedan reprezentativni incident granatiranja, izveden velik broj dokaza o tome da je grad “žestoko granatiran 1992. i 1993. godine”.¹⁹¹ Pored toga,

¹⁸¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 133.

¹⁸² *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 565, 707.

¹⁸³ Prvostepena presuda, par. 768.

¹⁸⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 137.

¹⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 138.

¹⁸⁶ Odgovor tužioca, par. 11.18.

¹⁸⁷ Odgovor tužioca, par. 11.19.

¹⁸⁸ Odgovor tužioca, par. 11.21.

¹⁸⁹ Odgovor tužioca, par. 11.22.

¹⁹⁰ Odgovor tužioca, par. 11.22.

¹⁹¹ Prvostepena presuda, par. 561. Što se tiče dokaza o granatiranju u tom periodu, *vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 215, 220, 231, 244-245, 329, 369, 414, 435, 498-509, 568, 639.

Pretnosno vijeće nije donijelo samo nalaz o incidentima granatiranja nego i o incidentima snajperskog djelovanja, u vezi s kojima je, i van reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 2 od 13. decembra 1992.,¹⁹² izvedeno više nego dovoljno dokaza.¹⁹³ Što se tiče Galićevog tumačenja činjeničnog nalaza Pretnosnog vijeća, Žalbeno vijeće napominje da riječ “neprekinut” ne znači da je Pretnosno vijeće time željelo da kaže kako se kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja odvijala tokom cijelog dana i svakodnevno. Pretnosno vijeće je utvrdilo da se intenzitet granatiranja i snajperskog djelovanja mijenjao tokom razdoblja na koje se odnosi Optužnica.¹⁹⁴ Pretnosno vijeće je također utvrdilo da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bilo mnogo obustava vatre, ali te obustave vatre nisu uvijek značile da se ne otvara vatra na civile.¹⁹⁵ Što se tiče plana o zoni potpunog isključenja, Pretnosno vijeće je utvrdilo da je taj sporazum poštovan, a i svjedoci su potvrdili da je nakon incidenta na pijaci Markale 5. februara 1994. granatiranje grada “na nekoliko nedjelja gotovo sasvim prestalo”.¹⁹⁶ Shodno tome nema potrebe da Žalbeno vijeće razmatra da li je sporazumom o *TEZ*-u granatiranje bilo onemogućeno jer se Pretnosno vijeće ne osvrće ni na kakvo granatiranje u tom periodu. Međutim, takvo utvrđenje ne utiče na osnovanost nalaza Pretnosnog vijeća da je Galić “kriv za zločine koji čine dio jedinstvene kampanje provedene na geografski ograničenoj teritoriji tokom neprekinutog vremenskog perioda”.¹⁹⁷

68. Iz gore navedenih razloga, Galićev 11. žalbeni osnov se odbija.

---

¹⁹² Prvostepena presuda, par. 532-537.

¹⁹³ *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 229-230, 234, 236-238, 244-245, 348, 414.

¹⁹⁴ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 561, 590.

¹⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 251, 255-256, 287, 311, 362-364, 630, 687, 713. *Vidi i* Prvostepenu presudu, par. 734: “Većina se uvjerila van razumne sumnje da su kroz lanac komandovanja SRK-a periodično izdavane zapovijesti da se smanji snajpersko djelovanje po civilnom stanovništvu.”

¹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 562.

¹⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 768.

VII. ŽALBENI OSNOVI BR. 5, 16 I 7: KRIVIČNO DJELO AKATA NASILJA ILI PRIJETNJI NASILJEM ČIJI JE GLAVNI CILJ TERORISANJE CIVILNOG STANOVNIŠTVA

69. Krivično djelo za koje se optuženi tereti u tački 1 Optužnice, po članu 3 Statuta, na osnovu člana 51, stav 2 Dopunskog protokola I i člana 13, stav 2 Dopunskog protokola II, jeste krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva. Takvom inkriminacijom obuhvaćena je namjera terorisanja kada su takva djela počinjena od strane boraca¹⁹⁸ u vrijeme oružanog sukoba. Zaključci Žalbenog vijeća u vezi sa žalbenim osnovima br. 5, 16 i 7 shodno tome se ne odnose ni na koji drugi oblik terora.

A. Žalbeni osnovi br. 5 i 16: navod da je Pretresno vijeće promijenilo kvalifikaciju inkriminisanog krivičnog djela “sprovođenja terora” nad civilnim stanovništvom u “namjeru širenja terora” među civilnim stanovništvom, i načelo *in dubio pro reo*

70. U okviru svog 5. žalbenog osnova Galić navodi da ga je tužilac u tački 1 Optužnice teretio za “sprovođenje terora” nad civilnim stanovništvom, a da mu je Pretresno vijeće na nedopustiv način izreklo osuđujuću presudu za akte nasilja s namjerom terorisanja civilnog stanovništva, čime je izašlo van okvira Optužnice i prekršilo njegovo pravo na pravično suđenje na osnovu člana 21 Statuta.¹⁹⁹ Galićev je sljedeći argument da su “[u] većini pravnih sistema, formulacije optužbi navedene u optužnici obavezujuće za sudsko vijeće”, te da pretresno vijeće “nema ovlašćenje da mijenja opis kažnjivih radnji za koje se optuženi tereti”.²⁰⁰ Galić tvrdi da je osuđen za djelo za koje nije bio optužen.²⁰¹ Tužilac na to odgovara da Galić “iskrivljuje situaciju” jer “[t]okom cijelog suđenja nije postojala nikakva sumnja o tome da je krivično djelo za koje se sudi djelo izvedeno iz zabrane terorisanja iz člana 51, stav 2 [Dopunskog protokola I] i člana 13 [Dopunskog protokola II]”.²⁰² Tužilac dalje navodi da pretresno vijeće, iako se mora ograničiti na optužbe navedene u optužnici, nije dužno da prihvati pojedine elemente krivičnih djela za koja se tereti.²⁰³ Galić na to replicira da krivično djelo za koje mu je izrečena kazna nije istovjetno krivičnom djelu za koje je

¹⁹⁸ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 50.

¹⁹⁹ Najava žalbe odbrane, par. 11-14. Vidi i Žalbeni podnesak odbrane, par. 32.

²⁰⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 31.

²⁰¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 32. Vidi i TŽ, str. 63-64, 97.

²⁰² Odgovor tužioca, par. 5.2.

²⁰³ Odgovor tužioca, par. 5.3.

bio optužen, što znači da je trebalo da se izvedu “različiti dokazi za potpuno različite elemente”,²⁰⁴ te da se Pretresno vijeće time “ogriješilo o Optužnicu”.²⁰⁵

1. Da li je Pretresno vijeće na nedopustiv način odstupilo od formulacije optužbe navedene u Optužnici

71. Član 19(1) Statuta te stavovi E i F pravila 47 Pravilnika predviđaju da sudija koji potvrđuje optužnicu, nakon što mu Tužilaštvo dostavi optužnicu, mora da utvrdi da li *prima facie* postoje osnove za pokretanje postupka protiv osobe koja se optužnicom tereti, i to za svaku pojedinu tačku navedenu u toj optužnici. Pregled optužnice u svrhu njenog potvrđivanja uključuje dvije faze: (1) na osnovu teksta optužnice sudija donosi ocjenu da li se u njoj navodi da je osumnjičena osoba počinila radnje koje, ako budu dokazane van razumne sumnje, konstituišu krivična djela koja su u stvarnoj nadležnosti MKSJ-a; i (2) sudija utvrđuje da li dokazni materijal kojim je optužnica popraćena, uzet u cjelini, *prima facie* potvrđuje osnovanost optužbi protiv osumnjičenog, i to za svaku pojedinu tačku navedenu u optužnici.²⁰⁶ Iako mora donijeti ocjenu o tome da li zločini navedeni u optužnici potpadaju pod nadležnost MKSJ-a, sudija koji vrši pregled optužnice nema zadatak da donese definitivno utvrđenje za svaki konkretni element tih zločina. Isto tako, iako tužilac u optužnici koju podnosi na potvrdu sudiji može precizno navesti elemente krivičnih djela, jedina njegova obaveza definisana u članu 18(4) Statuta i pravilu 47(C) Pravilnika jeste da optužnica mora sadržavati sažeti prikaz činjenica predmeta i krivičnih djela za koje se osumnjičena osoba tereti. Utvrđivanje pravnih elemenata krivičnih djela koji se optužnicom stavljaju na teret, kako napominje tužilac,²⁰⁷ nije dužnost sudije koji potvrđuje optužnicu nego dužnost pretresnog vijeća, koje pak mora da brine o tome da, shodno načelu *nullum crimen sine lege*, optužena osoba može da bude proglašena krivom samo za djelo počinjeno putem radnji koje su predstavljale kršenje međunarodnog humanitarnog prava u trenutku kada su bile počinjene.²⁰⁸ Pretresno vijeće pritom nije obavezno da prihvati elemente krivičnog djela na način kako ih predlažu strane u postupku, nego je njegova dužnost da te elemente sãmo utvrdi.²⁰⁹ Shodno tome, svojim stavom da sprovođenje terora nije element krivičnog djela terorisanja civilnog stanovništva²¹⁰ Pretresno vijeće nije nimalo prekoračilo svoja ovlašćenja. Kako tačno primjećuje tužilac, MKSJ je rješavao nekoliko

²⁰⁴ Replika odbrane, par. 32.

²⁰⁵ Replika odbrane, par. 35.

²⁰⁶ *Tužilac protiv Kordića i dr.*, predmet br. IT-95-14-I, Odluka po pregledu Optužnice, 10. novembar 1995.; *Tužilac protiv Zorana Marinića*, predmet br. IT-95-15-I, Odluka po pregledu Optužnice, 10. novembar 1995.; *Tužilac protiv Kupreškića i dr.*, predmet br. IT-95-16-I, Odluka po pregledu Optužnice, 10. novembar 1995.

²⁰⁷ Tužiočeva replika, par. 5.5.

²⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 315; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 44; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 143.

²⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 127; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 173.

²¹⁰ Prvostepena presuda, par. 65.

predmeta u kojima su pretresno ili Žalbeno vijeće odlučili da ne usvoje obilježja krivičnih djela na način kako ih je u navodima optužnice formulisao tužilac.²¹¹ Na primjer, u predmetu *Čelebići* Žalbeno vijeće je podržalo tumačenje Pretresnog vijeća u pogledu kriterijuma “bilo je razloga da zna” i konstatovalo da će nadređeno lice podlijegati krivičnoj odgovornosti po osnovu nadređenosti samo ako je dobilo informaciju koja ga je mogla upozoriti na to da su njegovi potčinjeni počinili krivična djela.²¹² Isto tako, u predmetu *Kunarac*, Pretresno vijeće je, suprotno navodu tužioca,²¹³ konstatovalo da “nije nužno da u procesu mučenja bude prisutan državni službenik ili bilo koja druga osoba koja raspolaže ovlastima kako bi se u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom dotično krivično djelo smatralo mučenjem”.²¹⁴

72. U predmetu koji se ovdje rješava, Galić se u tački 1 Optužnice tereti za “protivpravno terorisanje civila kako je navedeno u članu 51 Dopunskog protokola I i članu 13 Dopunskog protokola II Ženevskim konvencijama iz 1949. [kao kršenje zakona i običaja ratovanja po] članu 3 Statuta”.²¹⁵ Pretresno vijeće je u Prvostepenoj presudi napomenulo da u uvodnom paragrafu u Optužnici stoji formulacija “[s]provođenje terora” nad civilnim stanovništvom Sarajeva, ali je odlučilo da “[s]provođenje terora” nije “primjeren naziv za krivično djelo [...] jer konkretno sprovođenje terora nije element koji se zahtijeva za to krivično djelo”.²¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je, kako bi se potvrdilo predmetno krivično djelo, potrebno dokazati da je Galić počinio “akt/e/ nasilja čija je glavna svrha bila terorisanje civilnog stanovništva, sankcionisan/o/ članom 51 Dopunskog protokola I Ženevskih konvencija iz 1949.” godine.²¹⁷ Po toj definiciji, sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom nije element krivičnog djela za koje se on tereti. S obzirom na tu okolnost, ne može se reći da je Pretresno vijeće promijenilo kvalifikaciju “sa ciljem da udesi kao da se činjenice podudaraju sa navedenim krivičnim djelom”.²¹⁸ Tačnije će biti da je Pretresno vijeće naprosto specifikovalo elemente koji treba da se dokažu kako bi predmetno krivično djelo moglo da se potvrdi.

73. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da je Pretresno vijeće, iako je tužilac svoj opis inkriminacija u Optužnici sročio na način da krivično djelo terorisanja civilnog stanovništva uključuje stvarno

²¹¹ Odgovor tužioca, par. 5.4.

²¹² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 241 (u kojoj se podržava stav iz Prvostepene presude u predmetu *Čelebići*, par. 363).

²¹³ *Tužilac protiv Kunarac*, predmet br. IT-96-23-PT, Pretpretresni podnesak tužioca, 9. decembar 1999., par. 142.

²¹⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 496. Žalbeno vijeće je potvrdilo ovaj zaključak. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 148.

²¹⁵ Prvostepena presuda, par. 64.

²¹⁶ Prvostepena presuda, par. 65.

²¹⁷ Prvostepena presuda, par. 769.

²¹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 33.

spvođenje terora, postupalo u okvirima svoje nadležnosti kada je utvrdilo da elementi tog krivičnog djela ne uključuju stvarno spvođenje terora nad predmetnim stanovništvom.

74. Ključno i dalje, međutim, ostaje to da optuženi mora biti na propisan način obaviješten o prirodi i razlozima optužbi protiv njega da bi odgovarajuće tome mogao pripremiti svoju odbranu.²¹⁹ Naime, Galić iznosi argument da je zaključkom Pretresnog vijeća da stvarno spvođenje terora nad civilnim stanovništvom nije element krivičnog djela za koje se tereti u tački 1 Optužnice prekršeno njegovo “neosporno pravo da [...] pripremi i organizuje svoju odbranu”.²²⁰ Žalbeno vijeće se ne može saglasiti s tim. U tački 1 Optužnice, koja sadrži optužbu po kojoj je Galiću izrečena osuđujuća presuda, doslovno je preuzeta formulacija iz člana 51 Dopunskog protokola I i člana 13 Dopunskog protokola II. Pored toga, tužilac je u svom Pretpretresnom podnesku “uslov postojanja posebne namjere” za krivično djelo terorisanja civilnog stanovništva okvalifikovao kao “ključno distinktivno obilježje ovog krivičnog djela”,²²¹ navodeći da “akti ili prijetnje [nasilja] potpadaju pod zabranu namjernog spvođenja terora samo onda kada su protivpravni i ako je *glavni cilj* tih akata ili prijetnji terorisanje civila”.²²² Dakle, Galić jeste bio na propisan način obaviješten o karakteru optužbi protiv njega. Osim toga, Žalbeno vijeće napominje da, na kraju glavnog izvođenja dokaza optužbe, Galić nije porekao da je nad civilnim stanovništvom spvođen teror. On je ustvrdio da je terorisanje civila bilo prirodna posljedica borbe u gradskim uslovima, što je bio slučaj u Sarajevu, i da je suštinsko pitanje zapravo to da li je on imao namjeru da vrši teror nad civilnim stanovništvom.²²³ Glavni Galićev argument jeste da on nije namjeravao spvoditi teror nad civilnim stanovništvom i da nije imao namjeru spvođenja terora nad civilnim stanovništvom sa ciljem ostvarenja vojne prednosti.²²⁴ Dakle, Galić ne može da tvrdi kako nije bio obaviješten o navodu o namjeri spvođenja terora nad civilnim stanovništvom.

75. Iz gore navedenih razloga, Galićev 5. žalbeni osnov se odbija.

²¹⁹ Obaveza tužioca da u optužnici sažeto iznese činjenice na kojima zasniva svoju tezu mora da se tumači u vezi sa članovima 21(2) i 21(4)(a) i (b) Statuta, koji propisuju da optuženi, prilikom utvrđivanja optužbi protiv njega, ima pravo na pravično suđenje, a naročito da bude informisan o prirodi i razlozima optužbi kojima ga se tereti kako bi adekvatno tome mogao da pripremi svoju odbranu. *Vidi Tužilac protiv Ivana Čermaka i Mladena Markača.*, predmet br. IT-03-73-PT, Odluka po podnescima Ivana Čermaka i Mladena Markača u vezi s formom Optužnice, 8. mart 2005., par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 88; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 209.

²²⁰ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 22.

²²¹ Pretpretresni podnesak tužioca, par. 164.

²²² Pretpretresni podnesak tužioca, par. 169. *Vidi i ibid.*, par. 170 (gdje se upućuje na Komentar MKCK-a uz član 51, stav 2, Dopunskog protokola I, u smislu da se zabrana iz tog člana odnosi na “akte nasilja čija je glavna svrha terorisanje civilnog stanovništva”, odnosno, ona ne uključuje strah što ga kao uzgrednu pojavu uzrokuje rat).

²²³ T., str. 13057: “Mislim da se ne može poreći da građanski rat u urbanom kontekstu prirodno ulijeva strah, a svako ko se na takvom mjestu zatekne zasigurno ima sve razloge da pati zbog takvog terora, tj. straha. Međutim, mora da se dokaže htijenje, hijerarhijski uslovljeno htijenje optuženoga da taj strah, teror, koristi kao vojno sredstvo protiv stanovništva.”

²²⁴ T., str. 13058: “Artiljerijska vatra bilo koje vrste prirodno uzrokuje strah. Međutim, taj strah nije ratno oružje. A ja to mogu da dokažem, a taj je dokaz veoma dalekosežan.” Galić je u svom Žalbenom podnesku izjavio i to da je “od samog početka osporavao navod da je postojala namjera terorisanja civilnog stanovništva”. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 17.

2. Načelo *in dubio pro reo*

76. U okviru svog 16. žalbenog osnova, Galić iznosi argument da “rekategorizacija”²²⁵ odnosno “prekvalifikacija”²²⁶ krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva predstavlja kršenje načela *in dubio pro reo*, koje nalaže da, “kad god postoji sumnja u pogledu dokazanosti vjerodostojnosti neke činjenice, tumačenje mora ići u prilog optuženom”.²²⁷ On tvrdi da je, budući da u konačnici terorisanje civilnog stanovništva nije bilo dokazano van razumne sumnje, trebalo da Pretresno vijeće po tački 1 Optužnice izrekne oslobađajuću presudu.²²⁸ Tužilac ponovno napominje da se nije radilo ni o kakvoj “rekategorizaciji” krivičnog djela nego “naprosto o dopustivom pojašnjenju njegovih elemenata”.²²⁹ Tužilac kaže da činjenica da je Pretresno vijeće zaključilo da sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom nije element krivičnog djela implicuje da odgovor na pitanje “da li se sprovodio teror ili ne nema nikakav presudan uticaj na [Galićevu] krivičnu odgovornost po tački 1 Optužnice, tako da se ovdje ne može primijeniti načelo *in dubio pro reo*”.²³⁰

77. Načelo *in dubio pro reo* nalaže da se u slučaju sumnje uvijek rješava u korist optuženog, a primjenjuje se u slučajevima kad postoji sumnja o tome da li je na kraju postupka dotično krivično djelo zaista i dokazano.²³¹ U predmetu koji se ovdje rješava, odgovor na pitanje da li je postojala sumnja u Galićevu krivicu zavisi o tome da li je stvarno sprovođenje terora element krivičnog djela za koje se on tereti u tački 1 Optužnice. Kao što će biti pokazano u nastavku, stvarno sprovođenje terora nije element krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, u smislu kako se za njega tereti u tački 1 Optužnice.²³² Dakle, Galićev argument da je prekršeno načelo *in dubio pro reo* bespredmetan je.

78. U svom Žalbenom podnesku, Galić tvrdi da Pretresno vijeće “nije postupalo” u skladu sa načelom *in dubio pro reo* “u svim tačkama po kojima [ga] je proglasilo krivim”²³³ i obrazlaže da je “[š]to se tiče tačaka 2, 3, 5 i 6, *mutatis mutandis* primjenjiva ista logika [koja važi za tačku 1]”.²³⁴ U svojoj Replici, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće svoje zaključke donijelo na osnovu “nagađanja”

²²⁵ Najava žalbe odbrane, par. 99.

²²⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 249.

²²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 249.

²²⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 250.

²²⁹ Odgovor tužioca, par. 5.19.

²³⁰ Odgovor tužioca, par. 5.20.

²³¹ *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Odluka po zahtevu žalioca za produženje roka i izvođenje dodatnih dokaza, datirana 15. oktobrom 1998., zavedena 16. oktobra 1998., par. 73: “[E]ventualne sumnje treba razrešiti u korist žalioca, u skladu sa principom *in dubio pro reo*”; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 601: “[P]o zaključenju predmeta, optuženi ima pravo da se sumnja da li je krivično djelo doista dokazano riješi u njegovu korist”.

²³² *Vidi* u nastavku teksta par. 103-104.

²³³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 251.

²³⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 251.

odnosno na osnovu činjenica “koje nisu potkrepljene čvrstim dokazima”,²³⁵ te iznosi argument da je Pretresno vijeće u ocjeni “svih takozvanih reprezentativnih incidenata” prekršilo načelo *in dubio pro reo*.²³⁶ Žalbeno vijeće napominje da ti argumenti izlaze iz okvira Najave žalbe odbrane,²³⁷ tako da Žalbeno vijeće nije dužno da ih razmatra. Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća na to da je žalilac dužan da u žalbi jasno navede svoje žalbene osnove i da Žalbeno vijeće uputi na konkretne greške u prvostepenoj presudi i dijelove spisa predmeta na koje se poziva u prilog svojim navodima.²³⁸ U predmetu koji se ovdje rješava, Galić nije uputio ni na jedno konkretno utvrđenje ili zaključak u Prvostepenoj presudi. Ovaj dio njegovog 16. žalbenog osnova se odbija.

B. Žalbeni osnov br. 7: krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva kao zločin kažnjiv po članu 3 Statuta

79. U okviru svog 7. žalbenog osnova Galić tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo načelo *nullum crimen sine lege* kada mu je izreklo osuđujuću presudu po tački 1 Optužnice. Iznosi argument da MKSJ nema nadležnost za krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva jer “ne postoji međunarodni zločin terora”.²³⁹ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno smatralo da je pravo međunarodnih ugovora dovoljan osnov da bi MKSJ ovdje imao jurisdikciju, jer on je nadležan samo za zločine na osnovu običajnog međunarodnog prava.²⁴⁰ Galić naročito ističe da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Sporazum od 22. maja 1992. bio obavezujući za sve strane u sukobu.²⁴¹ Nadalje, Galić osporava zaključak Pretresnog vijeća u vezi s obilježjima bića tog krivičnog djela.²⁴² I kao posljednji, iznosi argument da tužilac nije dokazao da su akti “snajperskog djelovanja” i “granatiranja” bili vršeni prvenstveno sa ciljem terorisanja civilnog stanovništva.²⁴³

80. Tužilac odgovara da Galićev argument kako je krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva dotad bilo nepoznato “ignoriše jurisprudenciju MKSJ-a u kojoj su razjašnjeni svi njegovi parametri”.²⁴⁴ Tužilac posebno ističe da Galić “previđa činjenicu da je prema jurisprudenciji Žalbenog vijeća i postojanje mjerodavne ugovornopravne obaveze dovoljno da bi se smatrao ispunjenim uslov *nullum crimen sine lege*, te da

²³⁵ Replika odbrane, par. 149.

²³⁶ Replika odbrane, par. 150.

²³⁷ Trebalo je da odbrana zatraži dozvolu za izmjene i dopune svoje najave žalbe na osnovu pravila 108 Pravilnika.

²³⁸ Uputstvo za podnošenje žalbe, par. 4(b); *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

²³⁹ Najava žalbe odbrane, par. 25. Isto tako, Galić tvrdi i da “takvo [...] krivično djelo ne postoji u običajnom pravu”, da “to navodno krivično djelo nikad nije bilo kriminalizovano”, te da se “takvo navodno krivično djelo ne bi smjelo zasnivati na pravu međunarodnih ugovora”.

²⁴⁰ Najava žalbe odbrane, par. 30; Žalbeni podnesak odbrane, par. 58-59.

²⁴¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 60.

²⁴² Najava žalbe odbrane, par. 40-41.

²⁴³ Najava žalbe odbrane, par. 42.

to načelo nije prepreka da Sud, u razumnim granicama, razrađuje elemente pojedinih krivičnih djela”.²⁴⁵ Što se tiče Sporazuma od 22. maja, tužilac tvrdi da je Galić tokom prvostepenog postupka posjedovao relevantne informacije o tome, stoga se odrekao prava da se žali i na ovom osnovu.²⁴⁶ Što se tiče Galićevih argumenata da on nije djelovao s namjerom kao elementom koji se mora dokazati za to djelo, tužilac uzvraća da je ta njegova tvrdnja “široka i nepotkrepljena” i da promašuje sadržaj detaljnog obrazloženja Pretresnog vijeća.²⁴⁷ Tužilac tvrdi da je Galić morao da “učini mnogo više od iznošenja nepotkrepljenih tvrdnji kako bi Žalbenom vijeću dao opravdanje da interveniše”, te da je i samo to dovoljan osnov za odbacivanje ovog argumenta.²⁴⁸

1. Da li krivična djela iz člana 3 Statuta moraju imati utemeljenje u međunarodnom običajnom pravu ili se mogu zasnivati i na mjerodavnom međunarodnom ugovoru

81. Na osnovu člana 1 Statuta, MKSJ je nadležan za “teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava”. Međutim, u Statutu nije pobliže rečeno šta se podrazumijeva pod “međunarodnim humanitarnim pravom”. Neke naznake o tome mogu se naći u Izvještaju generalnog sekretara u kojem on iznosi preporuku za osnivanje MKSJ-a, i u kojem generalni sekretar objašnjava da ovaj korpus prava obuhvata i pravo konvencija i međunarodno običajno pravo:

Ovaj korpus prava postoji u obliku prava konvencija i običajnog prava. Dok s jedne strane postoji i međunarodno običajno pravo koje nije ugrađeno u konvencije, neke glavne konvencije iz oblasti humanitarnog prava postale su dio međunarodnog običajnog prava.²⁴⁹

Da bi se izbjegao “problem da se samo neke, a ne sve države pridržavaju pojedinih konvencija” i poštovalo načelo *nullum crimen sine lege*, generalni sekretar je zatim dodao da se predviđa da će MKSJ primjenjivati “pravila međunarodnog humanitarnog prava koja su van svake sumnje postala dio običajnog prava”.²⁵⁰

82. Kada se prvi put morao baviti pitanjem obuhvata svoje stvarne nadležnosti, MKSJ je dao tumačenje da se njegov mandat ne odnosi samo na povrede međunarodnog humanitarnog prava zasnovanog na međunarodnom običajnom pravu, nego i na povrede u smislu međunarodnih pravnih instrumenata koje su sukobljene strane prihvatile – uključujući i sporazume koje su sukobljene

²⁴⁴ Odgovor tužioca, par. 7.1.

²⁴⁵ Odgovor tužioca, par. 7.1. *Vidi i* TŽ, str. 115-120.

²⁴⁶ Odgovor tužioca, par. 7.4-7.5.

²⁴⁷ Odgovor tužioca, par. 7.2.

²⁴⁸ Odgovor tužioca, par. 7.2.

²⁴⁹ Izvještaj generalnog sekretara (u vezi sa MKSJ-om), par. 33.

²⁵⁰ Izvještaj generalnog sekretara (u vezi sa MKSJ-om), par. 34.

strane zaključile pod pokroviteljstvom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta - sa ciljem da se obezbijedi primjena pravila mjerodavnih za oružane sukobe²⁵¹ – pod uslovom da je dotični instrument:

- (i) [...] nesumnjivo bio obavezujući za strane u vrijeme počinjenja navodnog krivičnog djela; i
- (ii) [...] nije bio u suprotnosti sa ili izuzet od čvrstih normi međunarodnog prava, kao što je slučaj sa većinom običajnih pravila međunarodnog humanitarnog prava.²⁵²

83. Međutim, iako – pod uslovom da su zadovoljena dva gore navedena uslova – pravo konvencija može biti temelj nadležnosti MKSJ-a, analiza jurisprudencije MKSJ-a pokazuje da su sudije dosljedno ustrajale na tome da se dokaže da su zločini iz optužnica po kojima se rješava postojali kao krivična djela u međunarodnom običajnom pravu u trenutku počinjenja djela i da su bili dovoljno precizno definisani unutar tog korpusa prava. Razlog za to jeste to što odredbe međunarodnih ugovora u većini slučajeva predviđaju samo zabranu određenog ponašanja, a ne i njegovu kriminalizaciju, ili je situacija takva da odredba međunarodnog ugovora sama za sebe ne definiše sasvim precizno elemente zabrane kojom se određeno ponašanje kriminalizuje tako da se definicija tih elemenata mora potražiti u običajnom međunarodnom pravu. U predmetu *Kordić i Čerkez*, na primjer, iako je zauzelo stav da “Međunarodni sud [...] ima nadležnost za kršenja zabranjena međunarodnim ugovorima”,²⁵³ Pretresno vijeće je kao osnov za utvrđivanje da li određeno ponašanje povlači individualnu krivičnu odgovornost uzelo običajno međunarodno pravo.²⁵⁴ Rješavajući po žalbi na tu presudu, Žalbeno vijeće je usvojilo isti pristup. Žalbeno vijeće je potvrdilo da se međunarodni ugovor može smatrati utemeljenjem nadležnosti MKSJ-a,²⁵⁵ ali jeste posegnulo za međunarodnim običajnim pravom kako bi našlo potvrdu da individualna krivična odgovornost proizlazi iz zabrane napada na civilno stanovništvo.²⁵⁶

84. U nekim svojim novijim presudama, Žalbeno vijeće je za običajnim međunarodnim pravom posegnulo i zato što u pravu konvencija obilježja bića krivičnih djela ili vidovi odgovornosti nisu bili uopšte ili nisu bili dovoljno definisani. Na primjer, u predmetu *Stakić*, Žalbeno vijeće je

²⁵¹ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 44.

²⁵² Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 143.

²⁵³ Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 167, gdje se upućuje na Odluku o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 143.

²⁵⁴ Razmatrajući pitanje da li konvencionalna zabrana napada na civile i civilne objekte ugrađena u član 51, stav 2, odnosno član 52, stav 1, Dopunskog protokola I, podrazumijeva individualnu krivičnu odgovornost, Pretresno vijeće se analogijom pozvalo na zaključak Žalbenog vijeća u paragrafu 134 Odluke o nadležnosti u predmetu *Tadić* koji kaže da “međunarodno običajno pravo predviđa krivičnu odgovornost zbog teških kršenja /zajedničkog/ člana 3”. Vidi Prvostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 168. Pretresno vijeće je takođe podsjetilo na svoju raniju odluku u kojoj je izrazilo stav da ti članovi jesu dio međunarodnog običajnog prava (*Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-PT, Odluka po zajedničkom zahtjevu odbrane da se Izmijenjena i dopunjena optužnica odbaci zbog nedostatka nadležnosti zasnovanog na ograničenom dosegu nadležnosti članka 2 i 3, 2. mart 1999., par. 31).

²⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 41-42.

odbacilo “saizvršilaštvo” kao vid odgovornosti u smislu kako ga je definisalo i primijenilo Pretresno vijeće, utvrdivši da ni u međunarodnom običajnom pravu ni u jurisprudenciji MKSJ-a ne postoji potvrda za tu definiciju i opredijelivši se za udruženi zločinački poduhvat, za koji je konstatovalo da je “čvrsto ukorijenjen u međunarodnom običajnom pravu”.²⁵⁷ Žalbno vijeće se u tom predmetu na običajno međunarodno pravo pozvalo i u vezi s obilježjima krivičnog djela istrebljivanja²⁵⁸ i deportacije.²⁵⁹ U predmetu *Naletilić i Martinović*, Žalbno vijeće se na običajno međunarodno pravo pozvalo za potrebe utvrđivanja da li je postojanje oružanog sukoba element krivičnih djela iz članova 2 i 3 Statuta.²⁶⁰

85. Žalbno vijeće odbija Galićev argument da se nadležnost MKSJ-a za krivična djela iz člana 3 Statuta može temeljiti samo na međunarodnom običajnom pravu. Međutim, iako pravo konvencija, koje određeno ponašanje zabranjuje i za njega predviđa individualnu krivičnu odgovornost, jeste obavezujuće za MKSJ i može biti osnov njegove nadležnosti, MKSJ u praksi uvijek traži potvrdu da je predmetna odredba ugovornog prava istovremeno i izraz običajnog prava.

2. Krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva

86. U svojoj žalbi Galić tvrdi da Sporazum od 22. maja 1992. nije bio obavezujući za strane potpisnice²⁶¹ te da, čak i da jeste bio obavezujući, iz njega ne može proizaći individualna krivična odgovornost za bilo koju od strana.²⁶² Žalbno vijeće ne smatra potrebnim da se bavi tim argumentom, i to zato što se, kako će biti pokazano u nastavku teksta, uvjerilo da je zabrana terorisanja civilnog stanovništva, ugrađena u član 51, stav 2 Dopunskog protokola I i član 13, stav 2 Dopunskog protokola II, bila dio međunarodnog običajnog prava od trenutka kada je uvršteno u te međunarodne ugovore. Žalbno vijeće se većinom glasova, uz glas protiv sudije Schomburga, uvjerilo i u to da je prema međunarodnom običajnom pravu u vrijeme počinjenja krivičnih djela za koja je Galić osuđen kršenje zabrane terorisanja civilnog stanovništva povlačilo individualnu krivičnu odgovornost.

²⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 59-66.

²⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 62, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220.

²⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260: “[U] običajnom međunarodnom pravu u vezi s namjerom ne traži /se/ da života bude lišen tačno određen broj žrtava, kao što to ovdje sugeriše žalilac [...]”

²⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 300: “Opšte uzevši, pitanje da li se neka granica *de facto* može okarakterizirati kao granica u smislu krivičnog djela deportacije valja razmatrati od predmeta do predmeta u svjetlu međunarodnog običajnog prava”; *ibid.*, par. 301: “[S]toga je nužno ispitati da li bi se u okviru međunarodnog običajnog prava moglo konstatovati da su ‘linije fronta koje se stalno mijenjaju’ predstavljale *de facto* granice u značenju koje bi bilo dovoljno za potrebe krivičnog djela deportacije”. *Vidi i ibid.*, par. 302-303.

²⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 120: “[P]ostojanju oružanog sukoba ili njegovom karakteru treba da se, u skladu s načelom *in dubio pro reo*, pristupa kao svim ostalim obilježjima krivičnih djela po međunarodnom običajnom pravu, kada se članovi 2 i 3 Statuta primjenjuju na ponašanje o kojem je riječ u ovom predmetu”.

(a) Zabrana terorisanja civilnog stanovništva u međunarodnom običajnom pravu

87. U predmetu koji se ovdje rješava, za krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva optuženi je terećen po članu 3 Statuta, na osnovu člana 51, stava 2 Dopunskog protokola I i člana 13, stava 2 Dopunskog protokola II, u kojima stoji:

Niti civilno stanovništvo kao takvo, ni građanske osobe ne smiju biti predmet napada. Zabranjeni su akti nasilja ili prijetnje nasiljem kojih je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva.

Član 51 Dopunskog protokola I usvojen je sa 77 glasova za, jednim glasom protiv i 16 uzdržanih glasova.²⁶³ Ni Francuska, koja je glasala protiv, ni države koje su se uzdržale, nisu izrazile nikakve primjedbe na sadržaj zabrane iz stava 2 člana 51. Jedine primjedbe odnosile su se na stavove 4, 5, 7 i 8 tog člana.²⁶⁴ Član 13 Dopunskog protokola II, koji sadrži prva tri stava člana 51 Dopunskog protokola I, usvojen je konsenzusom.²⁶⁵ Svrha Dopunskog protokola I i II, što su visoke strane ugovornice i izjavile u preambulama tih međunarodnih ugovora, bila je “potvrditi i razviti odredbe kojima se štite žrtve oružanih sukoba”²⁶⁶ “ističući potrebu za osiguranjem bolje zaštite žrtava” oružanih sukoba.²⁶⁷ Osim toga, općenito se smatra da je Dopunski protokol II otjelovljenje “fundamentalnih načela zaštite civilnog stanovništva”.²⁶⁸ U suštini, član 51, stav 2 Dopunskog protokola I i član 13, stav 2 Dopunskog protokola II doprinose ostvarivanju svrhe tih ugovora. Oni ne sadrže nova načela, nego samo na objedinjeni način kodifikuju²⁶⁹ zabranu napada na civilno stanovništvo. Načela na kojima se temelji zabrana napada na civile, tačnije, načela razlikovanja i zaštite, nisu nimalo nova u međunarodnom humanitarnom pravu.²⁷⁰ Ta načela nepobitno su primarni temelj međunarodnog humanitarnog prava²⁷¹ i predstavljaju “neprikosnovena načela međunarodnog običajnog prava”.²⁷² Kako se Žalbeno vijeće već izjasnilo u ranijim odlukama, konvencionalna zabrana napada na civile sadržana u članu 51 Dopunskog protokola I, odnosno u

²⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 60. *Vidi i TŽ*, str. 65.

²⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 63.

²⁶³ *Travaux préparatoires*, sv. VI, str. 163, par. 118.

²⁶⁴ *Travaux préparatoires*, sv. VI, str. 164-168, 187-188.

²⁶⁵ *Travaux préparatoires*, sv. VII, str. 134, par. 76.

²⁶⁶ Dopunski protokol I, Preambula.

²⁶⁷ Dopunski protokol II, Preambula.

²⁶⁸ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 4762, 4764.

²⁶⁹ Zabrana terorisanja prvi se put razmatrala u sklopu *travaux préparatoires*, u vezi s Dopunskim protokolom I, a zatim se o njoj raspravljalo i u vezi s istovrsnom odredbom iz Dopunskog protokola II. *Vidi Travaux préparatoires*, sv. XIV, str. 59-75.

²⁷⁰ O potrebi razlikovanja civila i boraca prvi je put još prije tri i po stoljeća govorio Grotius, u *De Jure Belli Ac Pacis /O pravu rata i mira/* (1625.). Kasnije je taj zahtjev preuzet u Lieberovom kodeksu od 24. aprila 1863., članovi 23 i 25.

²⁷¹ U Savjetodavnom mišljenju o legalnosti nuklearnog naoružanja, Međunarodni sud pravde (dalje u tekstu i ICJ) načelo razlikovanja i načelo zaštite civilnog stanovništva smatra “kapitalnim principima sadržanim u tekstovima koji čine potku humanitarnog prava” i kaže da “države nikad ne smiju civile uzimati za cilj napada”. Predmet *Atomsko oružje*, par. 78.

²⁷² Predmet *Atomsko oružje*, par. 78. Isto načelo razlikovanja ističe se, između ostalog i u članu 48 Dopunskog protokola I, u kojem se kaže da zaraćene strane moraju “u svako doba da prave razliku između civilnog stanovništva i boraca i između civilnih objekata i vojnih objekata i da, shodno tome, usmjere svoje vojne operacije samo protiv vojnih objekata”. *Vidi i Drugostepenu presudu u predmetu Kordić i Čerkez*, par. 54.

članu 13 Dopunskog protokola II, dio je međunarodnog običajnog prava.²⁷³ Shodno tom opredjeljenju, Žalbeno vijeće je i sve stavove unutar tih članova bez razlike smatralo običajnim pravom. Imajući u vidu sve dosad rečeno, te uzimajući u obzir da nijedna od država koje su učestvovala u radu Diplomatske konferencije koja je usvojila ova dva Protokola nije izrazila rezerve u pogledu prva tri stava člana 51 Dopunskog protokola I, te budući da je član 13 Dopunskog protokola II usvojen konsenzusom, Žalbeno vijeće smatra da su u najmanju ruku stavovi 1, 2 i 3 člana 51 Dopunskog protokola I, te član 13 Dopunskog protokola II u cjelini, usvojeni kao potvrda postojećeg stanja međunarodnog običajnog prava u trenutku usvajanja. Žalbeno vijeće stoga potvrđuje zaključak Pretresnog vijeća da je zabrana terorisanja, sadržana u drugoj alineji stava 2 člana 51 Dopunskog protokola I, kao i u drugoj alineji stava 2 člana 13 Dopunskog protokola II, “posebna zabrana unutar opšte (običajne) zabrane napada na civile”.²⁷⁴

88. Žalbeno vijeće konstatuje da postoje i drugi dokazi o tome da je zabrana terorisanja civilnog stanovništva bila dio običajnog međunarodnog prava najmanje od trenutka kad je uvrštena u drugu alineju stava 2 člana 51 Dopunskog protokola I i drugu alineju stava 2 člana 13 Dopunskog protokola II. Godine 1923. Haškim pravilima ratovanja zabranjeno je “[b]ombardovanje iz vazduha s ciljem terorisanja civilnog stanovništva ili razaranja ili oštećenja privatne imovine koja nema vojni karakter ili ranjavanja neboraca”.²⁷⁵ Slično tome, u Nacrtu konvencije za zaštitu civilnog stanovništva od nove ratne tehnike iz 1938. predviđa se izričita zabrana “[b]ombardovanja iz vazduha s ciljem terorisanja civilnog stanovništva”.²⁷⁶ Što je još važnije, vrlo jasnom formulacijom člana 33 Ženevske konvencije IV, koja je izraz međunarodnog običajnog prava,²⁷⁷ zabranjene su “mjere zastrašivanja ili terorizma”²⁷⁸ kao oblik kolektivnog kažnjavanja, zato što je to “suprotno svim principima zasnovanim na čovječnosti i pravdi”.²⁷⁹ Nadalje, u članu 6 Nacrta pravilnika za zaštitu civila usvojenom 1956. u New Delhiju stoji da su “[n]apadi na civilno stanovništvo kao

²⁷³ Vidi Odluka o nadležnosti u predmetu *Strugar i dr.*, par. 9; vidi i predmet *Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića, Mehmeda Alagića i Amira Kubure*, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 11. mart 2005., par. 28.

²⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 98.

²⁷⁵ Kodeks za regulisanje vazdušnog rata i bežične telegrafije u vrijeme rata, član 22. Prijedlog pravila tog kodeksa sačinila je, u periodu od decembra 1922. do februara 1923., Komisija pravnika u Den Haagu. Članovi Komisije bili su predstavnici SAD-a, Francuske, Velike Britanije, Italije, Japana i Nizozemske. Komisija je pripremila tekst pravila za regulisanje radio-komunikacija u doba rata (I. dio izvještaja o radu Komisije), te pravila vazdušnog ratovanja (II. dio). Iako ta pravila nikad nisu bila usvojena u pravno obavezujućoj formi, ona su važna kao “autoritativan pokušaj da se razjasne i formulišu pravne norme za regulisanje upotrebe letjelica u ratu”. Hersch Lauterpacht, ur., *Oppenheim's International Law*, 7. izd., sv. 2 (Longman – Green, London, 1952.), str. 519.

²⁷⁶ Nacrt teksta Konvencije za zaštitu civilnog stanovništva od nove ratne tehnike, Amsterdam, 1938. Nacrt teksta te konvencije pripremio je odbor Udruženja za međunarodno pravo, a načelno je odobren na 40. skupštini Udruženja 1938. godine.

²⁷⁷ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 145; Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 220; Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 113. Vidi i Izvještaj generalnog sekretara (u vezi sa MKSJ-om), par. 35.

²⁷⁸ Ženevska konvencija IV, član 33.

²⁷⁹ Komentar MKCK-a (ŽK IV), str. 226.

takvo, bilo sa ciljem terorisanja ili iz bilo kojeg drugog razloga zabranjeni”.²⁸⁰ U novije vrijeme, član 6 Deklaracije o minimalnim humanitarnim standardima usvojene 1990. u Turkuu predviđa sljedeće: “Akti nasilja ili prijetnje nasiljem, prvenstveni cilj ili predvidljiva posljedica kojih je širenje terora među stanovništvom, zabranjeni su”.²⁸¹

89. Daljnji pokazatelj običajnog karaktera zabrane terorisanja u međunarodnom pravu u vrijeme inkriminiranih događaja iz ovog predmeta jeste i velik broj država koje su do 1992. godine pristupile Dopunskim protokolima I i II.²⁸² Takođe, zvanična izjašnjenja država i njihova vojna pravila još su jedna potvrda međunarodnog i običajnog karaktera te zabrane.²⁸³ Što se tiče tih zvaničnih izjašnjenja, Žalbena vijeće napominje da su Sjedinjene Američke Države, zemlja koja nije pristupila Dopunskom protokolu I, 1987. godine putem zamjenika pravnog savjetnika pri Vladi SAD-a izrazile svoju podršku “načelu da civilno stanovništvo kao takvo, kao i pojedini građani, ne smiju biti izloženi aktima nasilja ili prijetnjama nasiljem, prvenstveni cilj kojih je širenje terora među tim stanovništvom”.²⁸⁴ Slično tome, godine 1991., odgovarajući na zvanične upite Međunarodnog komiteta Crvenog krsta u vezi s poštovanjem međunarodnog humanitarnog prava u Golfskom zalivu, Ministarstvo vojske SAD-a istaklo je da njegovi vojnici djeluju poštujući zabranu akata nasilja ili prijetnji nasiljem prvenstveni cilj kojih je terorisanje civilnog stanovništva.²⁸⁵ Što se tiče pravila vojne službe u raznim državama, Žalbena vijeće napominje da je velik broj zemalja usvojio odredbe koje zabranjuju terorisanje kao metod ratovanja,²⁸⁶ u nekima od njih putem formulacija sličnih²⁸⁷ ili čak identičnih²⁸⁸ formulaciji zabrane iz Dopunskih protokola.

²⁸⁰ Nacrt teksta Pravila za ograničavanje opasnosti kojima je civilno stanovništvo izloženo u vrijeme rata, MKCK, 1956. Nacrt teksta pravila sastavio je MKCK u saradnji sa stručnjacima i predložio ih na usvajanje na 19. skupštini Crvenog krsta održanoj u New Delhiju 1957. godine. Iako taj nacrt nije urodio konkretnim mjerama, važno je napomenuti da su mnoge u njemu sadržane odredbe formulisane na sličan način kao odredbe naposljetku usvojene u sklopu Dopunskih protokola I i II.

²⁸¹ “Deklaracija o minimalnim humanitarnim standardima”, reprint u “Izvještaju sa 46. sjednice Potkomisije za sprečavanje diskriminacije i zaštitu manjina”, Komisija za ljudska prava, 51. sjednica, tačka 19. prijedloga dnevnog reda, 4, U.N. Doc. E/CN.4/1995/116 (1995.) (Deklaracija iz Turkuu).

²⁸² Godine 1992., kako je vrlo tačno napomenulo Pretresno vijeće, u svijetu je postojala otprilike 191 država, od kojih je njih 118 već bilo ratifikovalo Dopunski protokol I, dok je Dopunski protokol II bio ratifikovan u 108 država.

²⁸³ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 99.

²⁸⁴ Napomene Michaela J. Mathesona, zamjenika pravnog savjetnika Vlade SAD-a, na 6. godišnjoj konferenciji Američkog Crvenog krsta i Pravnog fakulteta u Washingtonu o međunarodnom humanitarnom pravu: Radionica na temu međunarodnog običajnog prava i Dopunskih protokola iz 1977. uz Ženevske konvencije iz 1949., *American University Journal of International Law and Policy*, sv. 2 (1987), str. 426.

²⁸⁵ Dopis Ministarstva vojske pravnom savjetniku vojnih snaga SAD-a u Golfskom zalivu, 11. januar 1991., § 8(F), Izvještaj o načinu djelovanja SAD-a, 1997., pogl. 1.4, citirano u Henckaerts, J-M. - Doswald-Beck, L. *Customary International Humanitarian Law*, sv. II (Cambridge, 2005.), str. 73. *Vidi i ibid.*, § 4(B)(6): “Zabranjeni su akti nasilja ili prijetnje nasiljem čiji je glavni cilj širenje terora među civilnim stanovništvom.”

²⁸⁶ *Vidi npr.* Belgija, *Le Droit de la Guerre*, “Dossier d’Instruction pour Soldats, à l’attention des officiers instructeurs”, JS3, Etat-Major Général, Forces Armées Belges (priručnik za obuku vojnika Oružanih snaga Belgije), str. 14; Belgija, *Droit Pénal et Disciplinaire Militaire et Droit de la Guerre*, Deuxième Partie, Droit de la Guerre, Ecole Royale Militaire, autor: J. Maes, voditelj nastave i glavni vojni tužilac Vojnog suda, D/1983/1187/029, 1983. (udžbenik ratnog prava Kraljevske vojne škole), str. 31; Kamerun, *Droit International Humanitaire et Droit de la Guerre, Manuel de l’Instructeur en vigueur dans les Forces Armées*, Présidence de la République, Ministère de la Défense, Etat-Major des Armées, Troisième Division, izd. 1992. (Međunarodno humanitarno pravo i ratno pravo, priručnik za obuku Oružanih snaga /izdanje Ministarstva odbrane/), str. 152; Hrvatska, zbornik “Pravo i međunarodni sukobi”, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 1991. (priručnik pravnih propisa koji regulišu međunarodne

90. S obzirom na sve gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da je zabrana terorisanja civilnog stanovništva zajamčena članom 51, stav 2 Dopunskog protokola I i članom 13, stav 2

oružane sukobe), str. 40; Francuska, *Fiche de Synthèse sur les Règles Applicables dans les Conflits Armés*, Note No. 432/DEF/EMA/OL.2/NP, Général de Corps d'Armée Voinot (pour l'Amiral Lanxade; Chef d'Etat-Major des Armées), 1992. (pregled propisa koji se primjenjuju u oružanim sukobima), par. 4.1; Njemačka, *Humanitarian Law in Armed Conflicts, Manual*, DSK VV207320067, izdanje Saveznog Ministarstva odbrane Savezne Republike Njemačke, VR II 3., august 1992., engleski prijevod vojnog priručnika br. ZDv 15/2, *Humanitäres Völkerrecht in bewaffneten Konflikten, Handbuch*, august 1992. (vojni priručnik o humanitarnom pravu u oružanim sukobima), par. 507; Mađarska, *A Hadijog, Jegyzet a Katonai, Főiskolák Hallgatói Részére*, Magyar Honvédség Szolnoki Repülőtisztí Főiskola, 1992. (vojni priručnik), str. 64; Nigerija, *The Laws of War*, By Lt. Col. L. Ode PSC, Nigerian Army, Lagos, bez navoda datuma izdanja (priručnik ratnog prava), par. 20; Rusija, *Uputstva za primjenu pravila međunarodnog humanitarnog prava u Oružanim snagama SSSR-a, Prilog uz Naredbu ministra odbrane SSSR-a br. 75*, 1990. (vojni priručnik), par. 5(n); SSSR, *Naredba br. 75 ministra odbrane SSSR-a od 16. februara 1990. u vezi s objavljivanjem Ženevskih konvencija od 12. augusta 1949. o zaštiti žrtava rata, te Dopunskih protokola uz Ženevske konvencije (Manuel d'application des normes du droit international humanitaire par les Forces armées de l'URSS)*, Dodatak, par. 5(o). Žalbeno vijeće napominje da se trend zabranjivanja terorisanja civilnog stanovništva kao metoda ratovanja nastavio na nivou domaćeg pravosuđa i nakon 1992. godine. *Vidi npr.* Benin, *Le Droit de la Guerre*, III fascicules, Forces Armées du Bénin, Ministère de la Défense Nationale, 1995. (vojni priručnik ratnog prava Oružanih snaga), str. 12; Kolumbija, *Derecho Internacional Humanitario, Manual Básico para las Personerías y las Fuerzas Armadas de Colombia*, Ministerio de Defensa Nacional, 1995. (osnovni priručnik međunarodnog humanitarnog prava Oružanih snaga), str. 30; Francuska, *Fiche didactique relative au droit des conflits armés*, Uputstvo Ministarstva odbrane, 4. januar 2000., dodatak Uputstvu br. 147 Ministarstva odbrane od 4. januara 2000. (skripta za obuku iz prava međunarodnih sukoba), par. 403; Njemačka, ZDv 15/1, *Humanitäres Völkerrecht in bewaffneten Konflikten, Grundsätze*, DSK VV230120023, Bundesministerium der Verteidigung, jun 1996. (priručnik međunarodnog humanitarnog prava), par. 403; Kenija, *Law of Armed Conflict, Military Basic Course (ORS)*, The School of Military Police, 1997. (udžbenik prava oružanih sukoba Vojne policijske akademije), Précis No. 4, str. 2, par. (g).

²⁸⁷ *Vidi npr.* Argentina, *Leyes de Guerra*, PC-08-01, Público, Edición 1989., Estado mayor Conjunto de las Fuerzas Armadas, aprobado por Resolución No. 489-89 del Ministerio de Defensa, 23. april 1990. (priručnik o ratnom pravu Glavnog štaba Oružanih snaga), par. 7.08 (u kojem se navodi zabrana "akata sa ciljem terorisanja [civilnog] stanovništva"); Ekvador, *Aspectos Importantes del Derecho Internacional Marítimo que Deben Tener Presente los Comandantes de los Buques*, Academia de Guerra Naval, 1989 (mornarički vojni priručnik o međunarodnom pravu), par. 6.2.5 ("Civilno stanovništvo uopšte, kao ni građanske osobe, ne smiju biti cilj napada, odnosno prijetnji ili akata sa namjerom širenja terora"); Švedska, *Međunarodno humanitarno pravo oružanih sukoba u kontekstu švedskog sistema totalne odbrane*, Ministarstvo odbrane Švedske, januar 1991. (priručnik međunarodnog humanitarnog prava), čl. 3.2.1.5, str. 44 (gdje se navodi zabrana "napada smišljeno ciljanih na uzrokovanje velikih ljudskih gubitaka i širenja straha među civilnim stanovništvom"); Švajcarska, *Lois et coutumes de la guerre (Extrait et commentaire)*, Règlement 51.7/II f, Armée Suisse, 1987. (osnovni vojni priručnik o zakonima i običajima ratovanja), čl. 27(2) ("Zabranjeno je činiti akte nasilja prvenstveni cilj kojih je širenje terora među civilnim stanovništvom."); SAD, *Air Force Pamphlet 110-31, International Law, The Conduct of Armed Conflict i Air Operations*, US Department of the Air Force, 1976. (bilten Vazdušnih snaga), par. 5.3(a)(1)(a) ("Zabranjeni su akti nasilja ili prijetnje nasiljem sa prvenstvenim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom."); Jugoslavija, *Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ*, (1988.), par. 67 ("Naročito je zabranjeno napadati civilno stanovništvo radi terorisanja."). Žalbeno vijeće napominje da se trend zabranjivanja terorisanja civilnog stanovništva kao metoda ratovanja na nivou domaćeg pravosuđa nastavio i nakon 1992. godine. *Vidi npr.* Nizozemska, *Toepassing Humanitair Oorlogsrecht, Voorschrift No. 27-412/1*, Koninklijke Landmacht, Ministerie van Defensie, 1993. (vojni priručnik Kopnenih snaga), str. V-4, par. 4 (u kojem se kaže da su "zabranjeni /.../ akti nasilja ili prijetnje nasiljem sa prvenstvenim ciljem terorisanja civilnog stanovništva" za vrijeme međunarodnih oružanih sukoba), str. XI-6 (gdje se ista zabrana ponavlja i u kontekstu nemeđunarodnih oružanih sukoba); Australija, *Obrambene snage Australije, Manual on Law of Armed Conflict*, Australian Defence Force Publication, Operation Series, ADFP 37, privremeno izdanje, 1994. (priručnik Oružanih snaga), par. 554 ("[Z]abranjeni su akti nasilja ili prijetnje nasiljem sa prvenstvenom namjerom širenja terora među civilnim stanovništvom."); Španija, *Orientaciones, El Derecho de los Conflictos Armados*, Publicación OR7-004, 2 Tomos, aprobado por el Estado mayor del Ejército, División de Operaciones, 18. mart 1996. (priručnik prava oružanih sukoba Glavnog štaba), sv. I, par. 2.3.b.(3), 3.3.b.(7); Togo, *Le Droit de la Guerre*, Etat-Major Général des Forces Armées Togolaises, Ministère de la Défense nationale, 1996. (vojni priručnik ratnog prava), Fascicule III, str. 12 (u kojem se navodi zabrana "terorisanja civilnog stanovništva putem akata nasilja ili prijetnji nasiljem"); SAD, *The Commander's Handbook on the Law of Naval Operations*, NWP 1-14M/MCWP 5-2.1/COMDTPUB P5800.7, izd. Department of the Navy, Office of the Chief of Naval Operations and Headquarters, US Marine Corps, and Department of Transportation, US Coast Guard, oktobar 1995. (priručnik mornaričkih snaga SAD-a), par. 11.3 ("Civilno stanovništvo uopšte, kao i građanske osobe, ne smiju da budu cilj napada odnosno prijetnji ili akata s namjerom širenja terora").

²⁸⁸ *Vidi npr.* Novi Zeland, *Interim Law of Armed Conflict Manual*, DM 112, New Zealand Defence Force, Headquarters, Directorate of Legal Services, Wellington, novembar 1992. (priručnik o Privremenom zakonu o oružanim sukobima), par. 517(1), za međunarodne oružane sukobe, i par. 1819(1) za nemeđunarodne oružane sukobe; Kanada, *The Law of Armed Conflict at the Operational and Tactical Level*, Office of the Judge Advocate General, B-GJ-005-104/FP-021, 1999. (Zakon o oružanom sukobu na operativnom i taktičkom nivou), mjerodavan i za međunarodne i nemeđunarodne oružane sukobe, u kojem se navodi "opšta zabrana" "akata nasilja ili prijetnji nasiljem čija je glavna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom" (par. 423), a pod podnaslovom "Terorisanje civilnog stanovništva" eksplicitno se navodi sljedeće: "Zabranjeni su akti nasilja i prijetnje nasiljem, čija je glavna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom. Temeljno načelo [prava oružanih sukoba] jeste zaštita civila. Kampanja prijetnji nasiljem ili vršenje nasilja sa ciljem terorisanja civilnog stanovništva sasvim je neprihvatljivo bez obzira na okolnosti, čak i onda kada civilno stanovništvo očituje neprijateljski stav prema prisustvu [kanadskih vojnih snaga]."

Dopunskog protokola II očigledno bila dio međunarodnog običajnog prava barem od trenutka kada je ugrađena u te međunarodne ugovore.

(b) Kriminalizovanje zabrane terorisanja civilnog stanovništva

91. Za krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva optuženi je u Optužnici terećen po članu 3 Statuta. Da bi se kršenje međunarodnog humanitarnog prava moglo teretiti po članu 3 Statuta, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi (dalje u tekstu: uslovi iz predmeta *Tadić*):

- (i) kršenje mora da predstavlja povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- (ii) pravilo mora biti običajne prirode, ili, ako pripada pravu koje se bazira na sporazumima, moraju biti ispunjeni zahtevani uslovi (vidi dalje, para. 143)
- (iii) kršenje mora biti “teško”, što znači da mora predstavljati povredu pravila koje štiti važne vrednosti, i ta povreda mora uključiti teške posledice po žrtvu. Tako, na primer, činjenica da je borac naprosto prisvojio veknu hleba u okupiranom selu ne bi predstavljala “teško kršenje međunarodnog humanitarnog prava” iako bi se moglo posmatrati kao prekršaj osnovnih principa postavljenih u članu 46, paragraf 1, Haških propisa (i odgovarajućeg pravila međunarodnog običajnog prava) po kome se “privatna imovina mora poštovati” od strane bilo koje vojske koja je okupirala neprijateljsku teritoriju;
- (iv) povreda pravila mora zahtevati, po običajnom pravu ili po pravu baziranom na sporazumima, individualnu krivičnu odgovornost osobe koja je prekršila to pravilo.²⁸⁹

92. Individualna krivična odgovornost iz četvrtog uslova iz predmeta *Tadić* može se dokazivati indirektno, među ostalim, putem primjera iz domaće prakse država koji upućuju na intenciju da se dotična zabrana kriminalizuje, uključujući izjave vladinih funkcionera i međunarodnih organizacija, kao i slučajeve da su domaći sudovi, uključujući i vojne, kažnjavali počinioce takvih kršenja.²⁹⁰

---

²⁸⁹ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 94.

²⁹⁰ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 128.

93. Kako je ispravno napomenulo Pretresno vijeće,²⁹¹ terorisanje je prvi put spomenuto kao ratni zločin 1919. godine u Izvještaju Komisije za odgovornost koju je osnovala Pariška mirovna konferencija sa ciljem da se istraže kršenja zakona i običaja ratovanja koja su počinili Njemačka i njeni saveznici u Prvom svjetskom ratu.²⁹² Ta komisija našla je dokaze o tome da je postojao “pomno isplaniran i do kraja sproveden sistem terorisanja”, izjavila da su zaraćene strane primjenjivale “sistematski teror” i na spisak ratnih zločina uvrstila i “sistematski teror”.²⁹³ Iako u okviru nekoliko suđenja koja su na tom osnovu bila organizovana u Leipzigu pojam “sistematskog terora” nije bio dalje razrađen, ovo ipak pokazuje da je već 1919. godine postojala namjera da se kriminalizuje smišljeno sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom. Pored toga, 1945. godine, Zakon o ratnim zločinima Australije pozvao se na rad Komisije za odgovornost iz 1919. i “sistematski teror” uvrstio u svoj spisak ratnih zločina.²⁹⁴

94. Što se tiče nacionalnog zakonodavstva, Žalbeno vijeće napominje da je kršenje međunarodnog humanitarnog prava, pa tako i krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, kriminalizovano u mnogim državama u okviru domaće jurisdikcije. Norveški Vojni kazneni zakon iz 1902. godine, s kasnijim izmjenama i dopunama, predviđa da “[o]naj ko prekrši ili je saučesnik u kršenju odredaba o zaštiti osoba ili imovine iz [četiri Ženevske konvencije i njihova dva Dopunska protokola iz 1977. godine] može se osuditi na kaznu zatvora”.²⁹⁵ Irski Zakon o Ženevskim konvencijama iz 1962. godine, na primjer, predviđa da se svaka “manja povreda” Ženevskih konvencija, uključujući kršenje člana 33 Ženevske konvencije IV, smatra krivičnim djelom koje podliježe kazni.²⁹⁶

95. Žalbeno vijeće takođe napominje da su mnoge države u svoje zakone uvrstile odredbe kojima se kriminalizuje terorisanje civilnog stanovništva kao metoda ratovanja, s formulacijama sličnim načinu na koji su takve zabrane formulisane u Dopunskim protokolima. Na primjer, krivični zakoni Republike Češke i Republike Slovačke kriminalizuju “teror[isanje] nad bespomoćnim

²⁹¹ Prvostepena presuda, par. 116.

²⁹² O radu Komisije za odgovornost *vidi* UN War Crimes Commission, *History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War /Historijat Komisije za ratne zločine UN-a i razvitak ratnog prava/* (HMSO, London, 1948.), pogl. III.

²⁹³ *Ibid.*, str. 34-35 (gdje se prenosi spisak ratnih zločina koji je sastavila Komisija).

²⁹⁴ *Vidi Australian Law Concerning Trials of War Criminals by Military Courts*, u *Law R. Trials War Crim. /Australski zakoni u vezi sa suđenjem za ratne zločine na vojnim sudovima/*, sv. 5, str. 94-95, citirano u paragrafu 118 Prvostepene presude.

²⁹⁵ Norveška, *Militær Straffelov* (vojni krivični zakon), zakon br. 13 od 22. maja 1902., s izmjenama i dopunama iz 1981., tekst objavljen u *Norwegian Law Journal*, sv. I, *Law and Central Regulations*, čl. 108.

²⁹⁶ Irska, *Geneva Conventions Act /Zakon o Ženevskim konvencijama/* (1962.), čl. 4. *Vidi i* Bangladeš, *International Crimes (Tribunal) Act /Zakon o međunarodnim zločinima (sudovima)/* (1973.), čl. 3(2)(e) (uključujući, među ostalim, i odredbu da “kršenje bilo kojeg pravila humanitarnog prava mjerodavnog za oružane sukobe, a ugrađenog u Ženevske konvencije iz 1949.” predstavlja “zločin u nadležnosti međunarodnog suda, koji povlači individualnu odgovornost” (Bangladeš je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovao 8. septembra 1980.); Švajcarska, *Code pénal militaire* (Vojni krivični zakon), 13. jun 1927., tekst objavljen u *Recueil officiel des lois fédérales*, 1927., čl. 109 (kojim se kriminalizuju djela “u suprotnosti s odredbama međunarodnih sporazuma o

civilima putem nasilja ili prijetnje nasiljem”.²⁹⁷ Nadalje, brojne države su usvojile zakonske odredbe kojima se kriminalizuje terorisanje civila u vrijeme rata. Kazneni zakonik Obale Slonovače, na primjer, predviđa da posezanje za terorisanjem u vrijeme rata ili okupacije predstavlja “zločin nad civilnim stanovništvom”.²⁹⁸ Kazneni zakonik Etiopije predviđa kaznu za onoga ko organizuje “mjere zastrašivanja ili terorisanja” civilnog stanovništva u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, odnosno izda naređenje da se one primijene ili u tome učestvuje.²⁹⁹ Tokom perioda na koji se odnosi ovaj predmet, i Nizozemska je “sistematski teror” uvrstila na svoj spisak ratnih zločina koji povlače krivične sankcije.³⁰⁰

---

postupanju u vrijeme neprijateljstva, te o zaštiti osoba i imovine”; Švajcarska je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovala 17. februara 1982.).

²⁹⁷ Republika Češka, *Trestní zákon* (Krivični zakon), akt br. 140/1961. od 29. novembra 1961., s izmjenama i dopunama proglašenim aktom br. 305/1999. od 18. novembra 1999., čl. 263(a)(1); Slovačka, *Trestní zákon* (Krivični zakon), akt br. 140/1961 od 29. novembra 1961., s izmjenama i dopunama, čl. 263(a)(1). Žalbeno vijeće upozorava na kontinuirani trend kriminalizovanja terora kao metoda ratovanja u na nivou država. *Vidi* npr. Argentina, Nacr Zakona o vojnom pravosuđu (1998.), čl. 291, kao i Zakon o vojnom pravosuđu s izmjenama i dopunama (1951.), s novim članom 875(1) koji predviđa zabranu “akata nasilja ili prijetnji nasiljem sa prvenstvenim ciljem širenja terora”; Bosna i Hercegovina, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, br. 327, usvojen 29. jula 1998., objavljen u *Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 43/98, 20. novembar 1998., čl. 154(1), a kojim je kriminalizovano “primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora” protiv civila (1998.); Kolumbija, *Ley 599 de 2000 (julio 24) por la cual se expide el Código Penal* (Krivični zakon), tekst objavljen u *Diario Oficial*, br. 44.097, 24. jul, 2000., čl. 144 koji predviđa krivično gonjenje za onoga ko “za vrijeme oružanog sukoba izvrši ili izda naređenja za vršenje [...] djela nasilja ili prijetnji nasiljem sa prvenstvenim ciljem terorisanja civilnog stanovništva”; Hrvatska, Kazneni zakon (1997.), čl. 158(1) koji predviđa kaznene sankcije za onoga “ [t]ko kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme rata, oružanoga sukoba ili okupacije naredi [...] da se primjenjuju mjere zastrašivanja i terora”; El Salvador, *Código Penal de la Republica de El Salvador*, Decreto No. 1030, Título XIX (Krivični zakon s izmjenama i dopunama iz 1998.), čl. 362 koji kriminalizuje kršenje “međunarodnog ratnog prava” (El Salvador je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovao 23. novembra 1978.); Finska, Kazneni zakon, akt br. 39/1889, s izmjenama i dopunama donijetima aktom br. 578/1995, objavljen u službenom listu Finske (*Suomen säädöskokoelma*), 21. aprila 1995., glava 11, čl. 1 koji predviđa kaznene sankcije za “osobu koja u ratnom dejstvu [...] na neki drugi način prekrši odredbe međunarodnih sporazuma u vezi s ratovanjem na poštovanje kojih se Finska obavezala” (Finska je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovala 7. augusta 1980.); Irska, Zakon o Ženevskim konvencijama (1962.), s izmjenama i dopunama proglašenim zakonskim aktom br. 35 od 13. jula 1998., objavljen u *The Acts of the Oireachtas*, čiji čl. 4 kriminalizuje svaku “i najmanju povredu” Dopunskog protokola I, uključujući kršenje člana 51, stav 2, kao i “nepridržavanje” Dopunskog protokola II, uključujući kršenje člana 13, stav 2 (Irska je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovala 19. maja 1999.); Litva, *Lietuvos Respublikos baudziamas kodeskas* (Krivični zakon Republike Litve), 26. jun 1961., objavljen u *Valstybes zinios* br. 18-147, 1961., s izmjenama i dopunama od 9. juna 1998., čl. 336 kojim se kriminalizuje “primjena zastrašivanja i terora” u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije; Mauricius, Zakon o Ženevskim konvencijama (s izmjenama i dopunama), akt br. 2 od 2003. iz Službenog glasnika od 17. maja 2003., Opšta obavijest br. 722, čl. 4(e) kojim se mijenja čl. 3 Zakona o Ženevskim konvencijama iz 1970., odnosno kojima Mauricius kriminalizuje povrede Dopunskih protokola (Mauricius je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovao 22. marta 1983.); Meksiko, *Código Penal Federal* (Federalni krivični zakon s izmjenama i dopunama iz 2006.), Dio I, Opšte odredbe, čl. 6 kojim se kriminalizuju djela koja se smatraju krivičnim djelima po međunarodnim sporazumima kojih je Meksiko potpisnik (Meksiko je 10. marta 1983. u cijelosti ratifikovao Dopunski protokol I); Rusija, Krivični zakon Ruske Federacije, akt br. 63-FZ, 13. jun 1996., objavljen u Zbirci zakona i zakonskih propisa Ruske Federacije, br. 25, 17. jun 1996., čl. 356(1) koji predviđa kaznene sankcije za “okrutno postupanje sa [...] civilnim stanovništvom” i korišćenje u oružanom sukobu “sredstava i metoda zabranjenih međunarodnim sporazumima koje je Ruska Federacija potpisala” (Rusija je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovala 29. septembra 1989.); Španija, *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre, del Código Penal* (Kazneni zakon), objavljen u *Boletín Oficial del Estado*, br. 281, od 24. novembra 1995., čl. 611(1) koji predviđa kaznene sankcije za onoga ko, za vrijeme oružanog sukoba, civilno stanovništvo učini ciljem “akata nasilja ili prijetnji nasiljem prvenstveni cilj kojih je terorisanje”; Jemen, Vojni krivični zakon, zakonski akt br. 21/1998. u vezi s vojnim krivičnim djelima i kaznenim sankcijama, 25. jul 1998., objavljen u službenom glasniku Republike Jemen, br. 18, 20. septembar 1999., a kojim se kriminalizuju sva djela koja predstavljaju napad na osobe ili na imovinu zaštićenu shodno međunarodnim sporazumima kojih je Jemen potpisnik (Jemen je Dopunski protokol I i II u cijelosti ratifikovao 17. aprila 1990.).

²⁹⁸ Obala Slonovače, *Loi No. 81-640 du 31 juillet 1981 instituant le Code Pénal* (Kazneni zakon), objavljen u *Journal Officiel de la République de la Côte d'Ivoire*, br. 1 (posebno izdanje), s izmjenama i dopunama, čl. 138(5).

²⁹⁹ Etiopija, Kazneni zakon Etiopskog Carstva, Proglas br. 158, objavljen u *Negarit Gazeta*, godište XVI, br. 1 (1957.), čl. 282(g).

³⁰⁰ Nizozemska, Zakon o suđenju za ratne zločine, čl. 1, u *Law R. Trials War Crim.*, sv. 11, str. 86, 93. *Vidi* i Slovenija, *Kazenski zakonik* (Kazneni zakon) 29. septembar 1994., čl. 374(1) (kojim je kriminalizovano primjenjivanje mjera “zastrašivanja [i] terorisanja” civilnog stanovništva). Neke od gornjih referenci vojnih priručnika i primjera iz nacionalnog zakonodavstva potiču iz izdanja Henckaerts, J-M. - Doswald-Beck, L. *Customary International Humanitarian Law*, sv. II (Cambridge, 2005.).

96. Žalbeno vijeće takođe napominje da se Pretresno vijeće pozvalo i na zakone koji su u vrijeme počinjenja krivičnih djela za koje se ovdje tereti bili na snazi u bivšoj Jugoslaviji,³⁰¹ a naročito na član 125 (dalje u tekstu: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva) iz glave XI (dalje u tekstu: Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava) Krivičnog zakona Republike Jugoslavije iz 1960. godine,³⁰² odnosno, na ekvivalentni član 142 (dalje u tekstu: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva) iz glave XVI (dalje u tekstu: Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava) Krivičnog zakona iz 1976.,³⁰³ prema kojima je terorisanje civilnog stanovništva krivično djelo, te na odredbe “Propisa o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u [Oružanim snagama]” Jugoslavije iz 1988. godine³⁰⁴ u koje su ugrađene odredbe Dopunskog protokola I nakon što je Jugoslavija taj međunarodni ugovor ratifikovala 11. marta 1977. godine. Te odredbe nisu samo dodatni dokaz običajnog karaktera terorisanja civilnog stanovništva kao zločina, nego su relevantne i za ocjenu da li je Galić mogao pretpostavljati da takvi zakonski propisi postoje i da li su mu oni bili dostupni.³⁰⁵

97. Osim upućivanja na zakonodavstvo na nivou država, Žalbeno vijeće napominje i to da je u Hrvatskoj Županijski sud u Splitu 1997. donio osuđujuću presudu za djela izvršena u periodu od marta 1991. do januara 1993. godine, između ostalog na osnovu člana 51 Dopunskog protokola I i člana 13 Dopunskog protokola II. Rečena djela su uključivala “cilj [...] teroriziranja i zlostavljanja civilnog stanovništva”, “otvar[anje] vatr[e] iz pješadijskog naoružanja [...], a sve sa ciljem teroriziranja i protjerivanja civilnog stanovništva koje nije izbjeglo”, “otvar[anje] vatre iz haubica, strojica, automatskih pušaka, protuzračnih topova, a sve sa ciljem održavanja straha među neizbjeglim stanovnicima”, te “izvršavajući zapovijedi svojih nadčinjenih zapovjednika, a u cilju teroriziranja i stalne prijetnje rušenjem brane HE ‘Peruća’”.³⁰⁶

³⁰¹ Prvostepena presuda, par. 121-124.

³⁰² Jugoslavija, Krivični zakon iz 1951., s izmjenama i dopunama od 30. juna 1959., stupio na snagu 1. januara 1960., u *Collection of Yugoslav Laws /Zbirka zakona Jugoslavije*, sv. XI, Institut za uporedno pravo, Beograd (1964.). Relevantan dio čl. 125 glasi: “Ko kršeći pravila međunarodnog prava u vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naređuje ili vrši prema civilnom stanovništvu ubistva, mučenja ili nečovečna postupanja, podrazumevajući tu i [...] primenu mera zastrašivanja i terora [...] kazniče se strogim zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.”

³⁰³ Krivični zakonik SFRJ, usvojen 28. septembra 1976., objavljen u *Službenom listu SFRJ* br. 44 od 8. oktobra 1976. Relevantan dio čl. 142 glasi: “Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše [...] primenjivanje mera zastrašivanja i terora [...] kazniče se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom”.

³⁰⁴ Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ, DP P5.1. Taj priručnik između ostalog predviđa da će se “teške” povrede pravila ratnog prava smatrati krivičnim djelima (str. 14), ratnim zločinima smatra “napad na civilno stanovništvo [...] nečovečno postupanje [sa civilima] nanošenje velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja [...] primenu mera zastrašivanja i terora” (str. 18, naglasak dodat), a u dijelu u kojem se obrađuju borbena sredstva i metodi izričito navodi da je “[n]aročito /.../ zabranjeno napadati civilno stanovništvo radi terorisanja” (str. 29), te predviđa da počinioци ratnih zločina “mogu odgovarati i pred međunarodnim sudom ako je takav sud obrazovan” (str. 15).

³⁰⁵ Pravosnažna odluka u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom u predmetu *Ojdanić*, par. 40. *Vidi i* Pravosnažnu odluku o nadležnosti u vezi s komandnom odgovornošću u predmetu *Hadžihasanović i dr.*, par. 34.

³⁰⁶ *Tužilac protiv R. Radulovića i dr.*, Županijski sud u Splitu, Republika Hrvatska, predmet br. K-15/95, Presuda od 26. svibnja 1997. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće uputilo i na prvu osuđujuću presudu za terorisanje civilnog stanovništva koju je u julu 1947. izrekao vojni sud za Nizozemsku Istočnu Indiju u predmetu *Motomura i dr.*: taj je vojni sud 13 od

98. S obzirom na sve gore navedeno, Žalbeno vijeće većinom glasova s glasom protiv sudije Schomburga konstatuje da, prema međunarodnom običajnom pravu, kršenje zabrane terorisanja civilnog stanovništva, koja je ugrađena u član 51, stav 2 Dopunskog protokola I i član 13, stav 2 Dopunskog protokola II, povlači individualnu krivičnu odgovornost, najmanje od perioda na koje se odnosi Optužnica.

3. Obilježja bića krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva

99. U okviru svog 5. žalbenog osnova Galić iznosi argument da je on, iako je u tački 1 Optužnice bio optužen za terorisanje civilnog stanovništva, jedan od elemenata čega je sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom, osuđen i kažnjen za drugo krivično djelo za koje nije potrebno dokazati sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom, nego samo namjeru terorisanja civilnog stanovništva. Galić obrazlaže da je Pretresno vijeće time na nedopustiv način odstupilo od Optužnice.³⁰⁷ On takođe tvrdi, u okviru svog 16. žalbenog osnova, da je, budući da postojanje terorisanja civilnog stanovništva na kraju suđenja nije bilo dokazano van razumne sumnje, trebalo da mu Pretresno vijeće izrekne oslobađajuću presudu po tački 1 Optužnice na osnovu načela *in dubio pro reo*.³⁰⁸ Žalbeno vijeće je već konstatovalo da je Pretresno vijeće načelno postupilo u okviru svoje nadležnosti kada je utvrdilo da stvarno sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom nije obilježje bića krivičnog djela terorisanja civilnog stanovništva, i odbacilo je oba argumenta.³⁰⁹ U okviru žalbenog osnova o kojem je ovdje riječ, Galić ponovno iznosi argument da nije dokazano da je “nad civilnim stanovništvom bio sproveden teror kao takav”,³¹⁰ za koji Žalbeno vijeće smatra da se odnosi na stvaran sadržaj krivičnog djela, a ne na to da li je Pretresno vijeće moglo da primijeni svoju nadležnost na ovaj zločin. U svojoj Najavi žalbe Galić navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo i na nivou pojedinačnih elemenata - utvrdivši da sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom nije obilježje bića tog krivičnog djela -³¹¹ i na opštem nivou, definišući obilježja bića ovog krivičnog djela.³¹² Iako Galić nije konkretno naveo u čemu je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj definiciji obilježja bića krivičnog djela terorisanja civilnog stanovništva, Žalbeno vijeće će u nastavku razmotriti da li je Pretresno vijeće na ispravan način identifikovalo obilježja predmetnog

---

ukupno 15 optuženih osudio za “sistematsko terorisanje civila” na osnovi radnji koje su uključivale i protivpravna masovna hapšenja. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 114-115, gdje se upućuje na *Suđenje Šigekiju Motomuri i petnaestorici*, u *Law R. Trials War Crim.*, sv. 13, str. 138.

³⁰⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 35. *Vidi i* Najavu žalbe odbrane, par. 13: “Ne postoje apsolutno nikakava pravila na osnovu kojih bi MKSJ mogao da nekoga proglasi krivim za djelo koje, u krajnjoj liniji, nije ono krivično djelo o kojem je optuženi bio obaviješten i za koje je optužen”.

³⁰⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 250.

³⁰⁹ *Vidi supra*, par. 72.

³¹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 57.

³¹¹ Najava žalbe odbrane, par. 40.

krivičnog djela (akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva) za koje se on tereti, zato što bi ta ocjena mogla imati uticaja na utvrđivanje Galićeve krivične odgovornosti po tački 1.

100. Pretresno vijeće je u paragrafu 133 Prvostepene presude iznijelo stav da krivično djelo terorisanja civilnog stanovništva za koje se tereti u Optužnici, uz obilježja zajednička krivičnim djelima iz člana 3 Statuta, posjeduje još i sljedeća obilježja:

1. Djela nasilja usmjerena protiv civilnog stanovništva ili civilnih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, koja uzrokuju smrt ili teške povrede tijela i zdravlja među civilnim stanovništvom.
2. Počinilac je hotimično učinio civilno stanovništvo ili civilne osobe koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima predmetom tih djela nasilja.
3. Gorenavedeno krivično djelo počinjeno je s osnovnim ciljem terorisanja civilnog stanovništva.³¹³

Budući da to pitanje nije pokrenuto, Pretresno vijeće nije razmatralo da li je MKSJ nadležan za oblike nasilja i van onih za koje se teretilo u tački 1 Optužnice. To znači da Vijeće nije razmatralo da li se krivično djelo terorisanja civilnog stanovništva inkriminisano u tački 1 Optužnice moglo sastojati samo od prijetnji nasiljem ili od akata nasilja kojima nije prouzročena smrt ili ozljeda.³¹⁴

101. Konstatovavši da je zabrana terorisanja civilnog stanovništva iz Dopunskih protokola izraz običajnog međunarodnog prava, Žalbena vijeće će svoju analizu obilježja bića razmatranog krivičnog djela temeljiti na definiciji “akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva” sadržanoj u tački 1 Optužnice,.

(a) *Actus reus*

102. Žalbena vijeće je već konstatovalo da krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva potpada pod opštu zabranu napada na civile.³¹⁵ U definiciji terorisanja civilnog stanovništva naći ćemo formulacije “akti nasilja ili prijetnje nasiljem”, a ne “napadi ili prijetnje napadima.” Međutim, Žalbena vijeće napominje da član 49(1) Dopunskog protokola I “napade” definiše kao “akte nasilja”.³¹⁶ Shodno tome, krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva može uključivati i napade ili

³¹² Najava žalbe odbrane, par. 40, 41, 43, 44.

³¹³ Prvostepena presuda, par. 133.

³¹⁴ Prvostepena presuda, par. 130.

³¹⁵ *Vidi supra*, par. 87.

³¹⁶ Jurisprudencija MKSJ-a “napade” definiše kao ponašanje koje uključuje “djela nasilja”. *Vidi* Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 415, i potvrdu istoga u paragrafu 94 Drugostepene presude u predmetu *Kunarac i dr.*

prijetnje napadima protiv civilnog stanovništva. Akti nasilja ili prijetnje nasiljem kao konstitutivni elementi krivičnog djela terorisanja, međutim, ne treba da se ograničavaju na direktne napade na civile ili prijetnje takvim napadima, nego mogu da uključuju i neselektivne i nesrazmjerne napade ili prijetnje takvim napadima. Karakter akata nasilja ili prijetnji nasiljem protiv civilnog stanovništva može da varira,³¹⁷ a prvenstvena karakteristika na koju treba da se pazi, kako će biti objašnjeno u nastavku, jeste to da su dotični akti nasilja ili prijetnje nasiljem izvršeni sa specijalnim namjerom terorisanja civilnog stanovništva. Osim toga, ovo krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva ne odnosi se na situaciju, na primjer, postavljanja eksplozivnog sredstva van trenutnog vojnog napada, nego na situaciju “velike traume i psihičke povrede”³¹⁸ uzrokovane napadima kojima je “cilj /.../ bio da stanovništvo drže u neprekidnom strahu”.³¹⁹ Ta velika trauma i psihička povreda komponenta su akata nasilja ili prijetnji nasiljem.

(b) Mens rea i uslov učinka

103. Kako je ispravno napomenulo Pretresno vijeće, u samom tekstu člana 51, stav 2 Dopunskog protokola I neće se naći ništa što bi išlo u prilog zaključku da su akti nasilja ili prijetnje nasiljem morali da rezultiraju stvarnim širenjem straha među civilnim stanovništvom.³²⁰ Kada se tekst odredbe ugovora može tumačiti u više značenja, član 31(1) Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora između država iz 1969. godine sadrži uputu da se tekst mora tumačiti u skladu s opštejezičnim značenjem, vodeći računa o predmetu i cilju dotične odredbe, te u kontekstu samog ugovora u cjelini.³²¹ Predmet i cilj člana 51, stav 2 Dopunskog protokola I jeste da se potvrde kako običajno pravilo da civili moraju uživati opštu zaštitu od opasnosti uzrokovanih neprijateljstvima, tako i običajna zabrana napada na civile. Zabrana akata nasilja ili prijetnji nasiljem u tom smislu bi proizlazila iz безусловne obaveze nenapadanja civila ni iz kojeg razloga, čak niti iz vojne nužde.³²² Osim toga, shodno članu 32 Bečke konvencije iz 1969., moguće je posegnuti za “dopunsk[im] sredstv[ima] tumačenja, uključujući *travaux préparatoires* za dotični ugovor i okolnosti pod kojima je ugovor sklopljen, /.../ kako bi se potvrdio smisao koji proistječe iz

³¹⁷ Žalbeno vijeće napominje i to da se u mnogim državama kao mogući metod terorisanja navodi i “propaganda” (*Travaux préparatoires*, sv. XV, str. 52, 61, 67).

³¹⁸ Optužnica, par. 4(c).

³¹⁹ Optužnica, par. 4(b).

³²⁰ Prvostepena presuda, par. 76. Teror se, kako je učinilo i Pretresno vijeće, može definisati kao “ekstreman strah” (Prvostepena presuda, par. 137).

³²¹ *Vidi* Bečku konvenciju, čl. 31(1).

³²² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 109: “Žalbeno vijeće smatra nužnim da ispravi konstataciju Pretresnog vijeća iz paragrafa 180 Prvostepene presude, prema kojoj ‘[g]ađanje civila i civilnih objekata, ukoliko nije opravdano vojnom nuždom, predstavlja povredu’. Žalbeno vijeće podsjeća na apsolutnu zabranu uzimanja civila za metu u običajnom međunarodnom pravu”.

primjene člana 31”.³²³ Kako je napomenulo Pretresno vijeće,³²⁴ u *travaux préparatoires* za Dopunski protokol I jasno se vidi da je među delegacijama bilo pokušaja da se umjesto izvorne formulacije koja govori o namjeri terorisanja civilnog stanovništva uvrsti formulacija u smislu stvarnog sprovođenja terora nad civilnim stanovništvom, ali taj prijedlog izmjene nije usvojen.³²⁵ Kako je napomenuo predstavnik Francuske, terorisanje civilnog stanovništva gotovo je automatska posljedica ratovanja, a ono što treba da se zabrani jeste namjera da se širi strah.³²⁶ U izvještaju sa svoje druge sjednice, Komisija je izjavila sljedeće: “Zabrana ‘akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je prvenstveni cilj terorisanje’ odnosi se na namjerno ponašanje usmjereno upravo na ulijevanje straha kao takvog, a ne na strah koji zaraćena strana nije namjeravala izazvati i koji je naprosto sporedan učinak ratnih dejstava koja imaju neki drugi prvenstveni cilj i koja su u drugim aspektima zakonita”.³²⁷

104. S obzirom na sve gore navedeno, Žalbno vijeće konstatuje da stvarno terorisanje civilnog stanovništva nije obilježje bića predmetnog krivičnog djela. *Mens rea* krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva sastoji se u posebnoj namjeri da se širi strah među civilnim stanovništvom. Osim toga, Žalbno vijeće konstatuje da iz samog teksta člana 51, stav 2 proizlazi da cilj protivpravnih akata ili prijetnji počinjenjem protivpravnih akata o kakvima je ovdje riječ ne mora biti jedini cilj akata nasilja ili prijetnji nasiljem. Činjenica da su istovremeno uz cilj terorisanja civilnog stanovništva paralelno mogli da postoje i drugi ciljevi ne derogira ovu optužbu, pod uslovom da je namjera širenja terora među civilnim stanovništvom bila glavni cilj. Postojanje te namjere može se dokazati indirektnim putem, na osnovu okolnosti akata ili prijetnji, odnosno na osnovu njihovog karaktera, načina, vremena i trajanja.

4. Da li je Galić imao namjeru širenja terora?

105. Galić u načelu prihvata stav Pretresnog vijeća da krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva “isključuje teror iza koga ne stoji namjera zaraćenih strana i teror koji je samo usputna posljedica djela ratovanja koja imaju drugi

³²³ Bečka konvencija, čl. 32.

³²⁴ Prvostepena presuda, par. 134.

³²⁵ Predstavnicima Gane, Nigerije, Ugande i Tanzanije predložili su da se formulacija “metodi smišljeni radi širenja” terora zamijeni formulacijom “radnje kojima se može širiti” teror. *Travaux préparatoires*, sv. III, str. 203. Predstavnicima Alžira, Egipta, Južnog Jemena, Iraka, Kuvajta, Libije, Maroka, Sudana, Sirije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Mongolije i SSSR-a predložili su da se sintagma “metodi čija je namjera širenje” zamijeni formulacijom “metodi koji šire teror”. *Ibid.*, str. 205, sv. XIV, str. 53, 73. Predstavnik Filipina predložio je da se paragraf 1 rediguje u cijelosti na sljedeći način: “Zabranjeni su napadi ili radnje kojima se može širiti teror među civilnim stanovništvom i građanskim osobama.” *Ibid.*, sv. III, str. 206. Predstavnik Iraka je rekao da je ideja namjere sadržana u formulaciji “metodi čija je namjera širenje” “subjektivna i neprecizna” i predložio novu formulaciju, “metodi koji šire teror”. Predstavnik Indonezije je predložio da se ova zabrana formuliše ovako: “Zabranjeno je širenje terora među civilnim stanovništvom”. *Ibid.*, sv. XIV, str. 55.

³²⁶ *Travaux préparatoires*, sv. XIV, str. 65 : “u tradicionalnom ratovanju, bilo je neminovno da napadi šire teror među civilnim stanovništvom: ono što treba da se zabrani [...] jeste namjera da se to čini”.

osnovni cilj i koja su u drugim aspektima zakonita”,³²⁸ ali tvrdi da Pretresno vijeće nije zapravo razmotrilo pitanje da li je “navod o teroru mogao da se isključi na toj osnovi”.³²⁹ On iznosi argument da “nipošto nije dokazano da je [on] imao namjeru da počini ‘akte nasilja čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva’”.³³⁰ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće smatralo da su “akti nasilja” način izvršenja terorisanja civilnog stanovništva, dok je tužilac u Optužnici naveo da je svrha snajperskog djelovanja i granatiranja bilo sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom, pri čemu nije bilo pomena o “aktima nasilja”.³³¹ Tužilac objašnjava da se analiza Galićeve namjere da se teroriše civilno stanovništvo koju je sprovelo Pretresno vijeće odvijala na dva nivoa: prvo u pravcu utvrđivanja da je kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja u Sarajevu vođena sa ciljem sprovođenja terora nad civilnim stanovništvom, a zatim u pravcu ispitivanja Galićeve uloge u toj kampanje sa svrhom da se utvrdi da li je on imao namjeru širenja straha među civilnim stanovništvom.³³² Tužilac je detaljno prodiskutovao analizu Pretresnog vijeća i napomenuo da se Galić “ne obazire na obilje dokaza koje je većina članova Vijeća uzela kao osnov za zaključak da je kampanja granatiranja i snajperskog djelovanja izvršena s prvenstvenim ciljem izazivanja straha”³³³ a isto tako “u cijelosti zanemaruje stranice i stranice obrazloženja zaključka većine u Vijeću da je [Galić] postupao sa posebnom namjerom izazivanja terora”.³³⁴

106. Što se tiče Galićeve tvrdnje da ga je Pretresno vijeće po tački 1 Optužnice osudilo za “akte nasilja”, dok su se činjenice navedene u Optužnici odnosile na “dugotrajnu kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja na civilna područja i civilno stanovništvo Sarajeva”,³³⁵ Žalbeno vijeće smatra dovoljnim samo napomenuti da Galić previda nedvosmisleni zaključak Pretresnog vijeća u pogledu *actus reus* krivičnog djela terorisanja civilnog stanovništva za koje se tereti, odnosno, da “napadi usmjereni protiv civilnog stanovništva i pojedinih civila koji nisu učestvovali u neprijateljstvima predstavljaju djela nasilja”.³³⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da se snajpersko djelovanje i granatiranje o kojem je ovdje riječ nesumnjivo može podvesti pod “akte nasilja”

³²⁷ *Travaux préparatoires*, sv. XV, str. 274, citirano u paragrafu 101 Prvostepene presude.

³²⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 70, gdje se upućuje na par. 101 Prvostepene presude.

³²⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 70. *Vidi i ibid.*, par. 71: “[Pretresno vijeće] je nužno moralo da ispita i utvrdi da li ovaj teror možda nije vrsta terora koja *in casu* treba da se isključi”; *ibid.*, par. 72: “Odbrana n[i]je samo negira[la] postojanje bilo kakvog krivičnog djela terorisanja, nego je vrlo jasno izrazila stav da sama činjenica borbe u gradskim uslovima, pri čemu zaraćene strane, odnosno neprijatelje, jedne od drugih dijeli samo nekoliko zgrada [...] prirodno i automatski izaziva teror. Ako zaista postoji krivično djelo terorisanja, trebalo je da MKSJ taj ‘dopušteni’ teror na neki način kvantifikuje i definiše, i to prije donošenja bilo kakvih činjeničnih ili pravnih zaključaka”.

³³⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 57, 84-85.

³³¹ Žalbeni podnesak odbrane, str. 8, fusnota 17. *Vidi i ibid.*, par. 83.

³³² Odgovor tužioca, par. 7.67. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 600-601.

³³³ Odgovor tužioca, par. 7.68.

³³⁴ Odgovor tužioca, par. 7.72.

³³⁵ Optužnica, Tačka 1.

³³⁶ Prvostepena presuda, par. 596.

navedene u definiciji krivičnog djela akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva.

107. Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je Galić imao umšljaj terorisanja civilnog stanovništva, Žalbeno vijeće napominje da Galić u svom Žalbenom podnesku osporava samo da tužilac “nije dokazao nikakvu namjeru te vrste ni za jedan od reprezentativnih incidenata, a pogotovo ne za incidente koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima”.³³⁷ Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na više nego obilne dokaze kako bi zorno pokazalo da je terorisanje civilnog stanovništva bilo glavni cilj kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja, te da je Galić naredio počinjenje tih djela u osnovi s istim posebnom namjerom. Vijeće je do svog zaključka da je Galić imao namjeru da širi teror došlo na sljedeći način: prvo je ocijenilo dokaze koji su mu predloženi kako bi utvrdilo da li su snage SRK-a smišljeno za metu uzimale civile,³³⁸ zaključilo je da jesu,³³⁹ te je zatim, s obzirom “na prirodu civilnih aktivnosti koje su bile meta, način na koji su vršeni napadi na civile, vrijeme i trajanje napada na civile”³⁴⁰ indirektnim putem zaključilo “da je cilj kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja u Sarajevu bilo terorisanje civilnog stanovništva grada”.³⁴¹ Pretresno vijeće je među ostalim, s obzirom na dokaze koji su mu predloženi, utvrdilo da su “izvršeni brojni napadi na civile, koji ipak nisu bili toliko intenzivni da bi ukazivali na pokušaj SRK-a da postepeno zatre ili čak iskorijeni civilno stanovništvo”, da se ne vidi da su ti “napadi na civile imali ikakvu vojnu svrhu[,] [b]ili su učestaliji u nekim periodima, a poruka koja se njima slala bila je [vrlo] jasna: svim sarajevskim civilima prijeti opasnost – svugdje i u svako doba dana ili noći”, te da se, “s obzirom na dokaze u sudskom spisu, može razumno zaključiti jedino to da je osnovna svrha kampanje bilo [krajnje] zastrašivanje civilnog stanovništva”.³⁴² Pretresno vijeće je zatim pristupilo ocjenjivanju Galićeve krivične odgovornosti.³⁴³ Utvrdilo je da on nije spriječio počinjenje tih krivičnih djela i da nije kaznio počinioc, iako je znao za zločine i imao kontrolu nad snagama SRK-a. Vijeće je takođe utvrdilo da je on toj kampanji terora doprinosa narednjima koja su prosljeđivana prema nižim nivoima komandne hijerarhije SRK-a. Naposljetku je Vijeće zaključilo da je on “namjeravao da provodi tu kampanju s osnovnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva”.³⁴⁴

³³⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 84.

³³⁸ Prvostepena presuda, par. 209-591.

³³⁹ Prvostepena presuda, par. 591: “Većina se na osnovu dokaza u sudskom spisu uvjerila da su civili u dijelovima Sarajeva pod kontrolom ABiH u periodu na koji se odnosi Optužnica bili neselektivno i direktno napadani s teritorije pod kontrolom SRK-a, te da je to, u najmanju ruku, imalo za posljedicu pogibiju stotina i ranjavanje hiljada civila.”

³⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 592.

³⁴¹ Prvostepena presuda, par. 592.

³⁴² Prvostepena presuda, par. 593.

³⁴³ Prvostepena presuda, par. 603-753.

³⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 749.

108. Žalbeno vijeće podsjeća da je žalilac “dužan da jasno navede svoje žalbene osnove, te da Žalbenom vijeću konkretno ukaže na navodne greške u Prvostepenoj presudi i na dijelove sudskog spisa kojima potkrepljuje svoju tezu”.³⁴⁵ Puka tvrdnja da je Pretresno vijeće u nečemu pogriješilo, a bez ikakvih argumenata zašto, odnosno, samo tvrdnja da je nalaz Pretresnog vijeća suprotan dokazima, a bez navođenja konkretnih dokaza, nije dovoljna da bi se obaveze žalioca smatrale ispunjenima. Jedini Galićevi konkretni argumenti mogu se naći u njegovoj Replici, uglavnom u vezi sa tumačenjem iskaza svjedokā u sudnici.³⁴⁶ On, na primjer, tvrdi da je Pretresno vijeće u paragrafu 743 Prvostepene presude pogrešno protumačilo izjave svjedokā Razeka i DP35.³⁴⁷ Konkretno, on tvrdi da nisu postojala nikakva naređenja da se gađaju civili dok prelaze pistu sarajevskog aerodroma. U paragrafu 743, međutim, nema nikakvog zaključka Pretresnog vijeća o tome da su izdavana naređenja o gađanju civila. Vijeće se na svjedočenje svjedokā Razeka i DP35 pozvalo u prilog svojem ranijem zaključku da se “neodoljivo /.../ nameće zaključak da se ono što je Pretresno vijeće okarakterisalo rasprostranjenim i zloglasnim napadima na civilno stanovništvo Sarajeva nije moglo dešavati protiv volje komandanta snaga koje su te napade vršile i da je nepreduzimanje mjera za sprečavanje protivpravnog snajperskog djelovanja i granatiranja bilo namjerno”.³⁴⁸ Pretresno vijeće se na iskaz svjedoka DP35 pozvalo i kao na dokaz koji “pobija razne argumente odbrane da vojnicima SRK-a nisu bila izdavana naređenja da otvaraju vatru na smišljeno neselektivan način ili upravo na civile”.³⁴⁹ Dakle, Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, tj. da je on imao namjeru terorisanja civilnog stanovništva.

109. S obzirom na sve gore navedeno, ovaj dio Galićevog žalbenog osnova se odbija.

³⁴⁵ Uputstvo za podnošenje žalbe, par. 4(b); *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka*, par. 15; Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

³⁴⁶ Neki drugi argumenti koje je iznijela odbrana odnose se na Galićevu krivičnu odgovornost, npr. da li je on naredio da se čine krivična djela, što znači da se dotiču Galićevog 18. žalbenog osnova koji će biti razmotren u nastavku. *Vidi* Repliku odbrane, par. 59, gdje se upućuje na par. 544 Žalbenog podneska odbrane.

³⁴⁷ Replika odbrane, par. 58, 60.

³⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 742.

³⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 743. *Vidi i ibid.*, par. 416, gdje je Pretresno vijeće razmotrilo pitanje kretanja na sarajevskom aerodromu i utvrdilo da je otvaranje vatre bilo neselektivno jer je “SRK itekako znao da pistu prelaze civili”, te da je Galić izjavio “da je namjeravao da zaustavi ta kretanja ‘svim sredstvima’”, što znači da se složio s tim da napadi mogu da se izvode neselektivno.

VIII. ŽALBENI OSNOV BR. 6: NAVOD O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA U POGLEDU KRIVIČNOG DJELA NAPADA NA CIVILE

110. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće učinilo više pogrešaka u primjeni prava u vezi sa tačkom Optužnice koja se odnosi na “napade na civile”. Indikativno je to što je Pretresno vijeće izjavilo da se optužba iz tačkaka 4 i 7 kako ju je formulisao tužilac zasniva samo na prvoj alineji drugog stava člana 51 Dopunskog protokola I Ženevskih konvencija, u kojoj stoji da “[c]ivilno stanovništvo kao takvo, kao ni građanske osobe, ne smiju biti predmet napada”,³⁵⁰ a ne na cijelom članu 51.³⁵¹

A. Opšti uslovi za primjenu člana 3 Statuta

1. Argumenti strana

111. Galić na prvom mjestu navodi da je Pretresno vijeće dalo pogrešno tumačenje člana 3 Statuta.³⁵² On tvrdi da se jurisprudencija MKSJ-a temelji na pogrešnom tumačenju člana 3 koje je prvi put primijenjeno u Odluci o nadležnosti u predmetu *Tadić*.³⁵³ U tom pogledu on prihvata da Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić* i način na koji se primjenjuju uslovi iz predmeta *Tadić*, koji definišu preduslove za primjenu člana 3 Statuta,³⁵⁴ predstavljaju “opšte prihvaćen stav u praksi MKSJ-a”.³⁵⁵ Međutim, on tvrdi da iz doslovnog čitanja teksta člana 3 Statuta proizlazi da se “odredbe ovog člana /.../ mogu primjenjivati samo u slučajevima protivpravnog ponašanja kojima se krše međunarodni standardi koji važe za zaštitu materijalnih dobara i imovine, *ali ne i za fizičke osobe čiji integritet je zaštićen članovima 2, 4, i 5 Statuta*”.³⁵⁶

112. Pored toga, Galić tvrdi da nije moguće da je intencija bila da se član 3 Statuta zasnuje na zajedničkom članu 3 Ženevskih konvencija koji utvrđuje minimalne garancije zaštite u situaciji nemeđunarodnih oružanih sukoba,³⁵⁷ zato što tu funkciju već ima član 2 Statuta.³⁵⁸ On tvrdi da tekst

³⁵⁰ Dopunski protokol I, čl. 51, stav 2, prvi redak.

³⁵¹ Prvostepena presuda, par. 41. Na prvi pogled, neobično je da Galić osporava zaključke Pretresnog vijeća po tačkama 4 i 7 Optužnice jer je Pretresno vijeće te tačke odbacilo. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 769. Međutim, Vijeće je to učinilo samo zato da bi se izbjeglo kumulativno osuđivanje za zločin akata nasilja ili prijetnji nasiljem čija je glavna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom (tačka 1), koji uključuje krivično djelo napada na civile kao lakše, u njemu sadržano krivično djelo. Dakle, ovaj dio presude zapravo se, *mutatis mutandis*, odnosi na utvrđenje krivice za zločin akata nasilja ili prijetnji nasiljem čija je glavna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom.

³⁵² Konkretno, Galić nastoji da pobije par. 9-12 i 16-34 Prvostepene presude. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 37, fusnota 23, par. 43.

³⁵³ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 87-91, 94. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 37.

³⁵⁴ *Vidi supra*, par. 91.

³⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 37, fusnota 24.

³⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 38 (naglasak dodat).

³⁵⁷ Relevantan dio zajedničkog člana 3 Ženevskih konvencija glasi:

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba, a koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rane, lišenja slobode ili bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se,

člana 2 Statuta zločine koji podliježu krivičnom gonjenju ograničava samo na u njemu navedene teške povrede, shodno čemu bi se krivično gonjenje za druge teške povrede na osnovu člana 3 Statuta kosilo sa članom 1 Statuta.³⁵⁹ Da to nije tako, tvrdi Galić, onda bi odredbama člana 2 Statuta bilo predviđeno ovlaštenje i za druga gonjenja zbog teških povreda, baš kao što je učinjeno u članu 3 Statuta.³⁶⁰

113. U skladu s tim, Galić tvrdi da je linija presedana na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo svoju odluku bila “pogrešna”,³⁶¹ kao i da je pogrešan njegov zaključak da su uslovi iz predmeta *Tadić* zadovoljeni u ovom predmetu.³⁶²

114. I na kraju, Galić postavlja pitanje da li je MKSJ ovlašten da članove 2 i 3 Statuta primjenjuje na unutrašnje oružane sukobe. On napominje da član 5 Statuta daje izričito ovlaštenje za krivično gonjenje zločina protiv čovječnosti počinjenih u okviru oružanog sukoba, “bilo međunarodnog bilo unutrašnjeg karaktera”,³⁶³ a da članovi 2 i 3 Statuta ne sadrže takvo izričito ovlaštenje. Galić tvrdi da to daje razloga za sumnju da li ti članovi daju MKSJ-u ovlaštenje za krivično gonjenje zločina počinjenih u kontekstu unutrašnjeg oružanog sukoba.³⁶⁴ Zaključak na koji ti argumenti upućuju jeste to da je Pretresno vijeće, kako se navodi, pogriješilo kada je Galića proglasilo krivim za krivično djelo napada na civile primjenom člana 3 Statuta, a da nije na odgovarajući način utvrdilo da li je taj napad izvršen u okviru unutrašnjeg ili međunarodnog oružanog sukoba.³⁶⁵

115. Tužilac odgovara da relevantni dijelovi Prvostepene presude ne sadrže nikakve pravne greške i da bi, shodno tome, trebalo da se taj žalbeni osnov odbije.³⁶⁶ On navodi da je pravo u ovoj

---

u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubijedenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju zabranjeni su i zabranjuju se, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;
  - b) uzimanje talaca;
  - c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;
  - d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja od strane redovno ustanovljenog suda i praćenog svim sudskim garantijama koje civilizovani narodi priznaju za neophodne.
- 2) Ranjenici i bolesnici biće prihvaćeni i njegovani.

³⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 39. Galić tvrdi da naslov člana 2 izrijekom govori o tome da je posrijedi odredba na osnovu koje treba da se goni za “teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949.”. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 40, fusnota 28.

³⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 40.

³⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 40, fusnota 30.

³⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 41.

³⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 43.

³⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 43, gdje se upućuje na član 5 Statuta.

³⁶⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 42.

³⁶⁵ Pretresno vijeće je zapravo konstatovalo da je nepotrebno donositi zaključak o karakteru sukoba. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 22.

³⁶⁶ Odgovor tužioca, par. 6.2.

oblasti solidno uspostavljeno i da Galić ne iznosi nikakve nove argumente ili elemente koji bi opravdavali odstupanje od ove dobro promišljene jurisprudencije.³⁶⁷

2. Diskusija

116. Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće učinilo “grešku u primjeni prava koja obesnažuje odluku”.³⁶⁸ Pretresno vijeće u ovom predmetu bilo je dužno da primijeni *ratio decidendi* relevantnih odluka Žalbenog vijeća,³⁶⁹ počevši od Odluke o nadležnosti u predmetu *Tadić* i u njoj sadržane analize uslova iz predmeta *Tadić*, što je ono i učinilo. Čak i Galić uvažava da se Pretresno vijeće držalo tumačenja člana 3 Statuta koje je donijelo Žalbeno vijeće.³⁷⁰

117. Za razliku od pretresnih vijeća, Žalbeno vijeće nije dužno da slijedi svoje prethodne odluke. Međutim, Žalbeno vijeće je višekratno i dosljedno zauzelo stav da će postupati upravo tako, u interesu izvjesnosti i predvidivosti, s izuzetkom slučajeva u kojima “ubjedljivi razlozi u interesu pravde” zahtijevaju da se odstupi od ranije jurisprudencije.³⁷¹ Galić nije ponudio nikakve uvjerljive razloge kojima bi se moglo opravdati odstupanje od ranijih – i dosljednih – tumačenja člana 3 Statuta od strane Žalbenog vijeća, niti oni postoje u ovom predmetu.

118. Jurisprudencija Žalbenog vijeća u ovoj je oblasti jasna i čvrsto uspostavljena: član 3 Statuta ne ograničava se na zaštitu imovine.³⁷² Suprotno Galićevim navodima, iz teksta člana 3 jasno proizlazi da je spisak kršenja samo ilustrativan, a ne iscrpan.³⁷³ Galić ne iznosi nikakve nove razloge zašto bi bilo u interesu pravde da Žalbeno vijeće odstupi od svog tumačenja člana 3 Statuta.³⁷⁴ Galićev argument se dakle ne prihvata.

119. Što se tiče drugog Galićevog argumenta, u više je navrata potvrđeno da se za zločine kojima se krši član 3 zajednički svim četirima Ženevskim konvencijama goni po članu 3 Statuta.³⁷⁵ Kako go bilo, Galićeva tvrdnja da se zajednički član 3 Ženevskih konvencija ovdje ne može primijeniti zbog člana 2 Statuta pogrešno je postavljena. U paragrafima 16-34 Prvostepene presude, dijelu koji Galić nastoji da pobije, Pretresno vijeće je, kako je sâmo izričito navelo, svoje zaključke zasnovalo

³⁶⁷ *Vidi* Odgovor tužioca, par. 6.5-6.8.

³⁶⁸ Član 25 Statuta. *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 21.

³⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113.

³⁷⁰ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 24.

³⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107; *vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1040.

³⁷² *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 67-69.

³⁷³ *Vidi* Odluku o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 91 (gdje se kaže da član 3 daje MKSJ-u nadležnost “nad svakim ozbiljnim krivičnim delom protiv međunarodnog humanitarnog prava” koje nije pokriveno nekom drugom odredbom Statuta).

³⁷⁴ Razvoj te jurisprudencije može se pratiti unazad u sljedećem nizu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 40-45; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 67-69; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 116-139; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 89-94.

³⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 68; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 134; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 89.

na članu 51, stav 2 Dopunskog protokola I,³⁷⁶ odredbe kojeg se, prema mišljenju Vijeća, primjenjuju kako shodno Sporazumu od 22. maja 1992. koji su sklopile sukobljene strane, tako i u skladu s međunarodnim običajnim pravom.³⁷⁷ Vijeće se u svojim zaključcima nije pozvalo na zajednički član 3.³⁷⁸ Shodno tome, Galićev argument se odbacuje.

120. Što se tiče trećeg Galićevog argumenta, ustaljena je praksa da su na osnovu međunarodnog običajnog prava krivična djela navedena u članu 3 Statuta,³⁷⁹ uključujući i krivično djelo napada na civile, gonjiva bez obzira na vrstu oružanog sukoba, dakle, i kad je riječ o međunarodnim kao i unutrašnjim sukobima.³⁸⁰ Pobijajući tu logiku razmišljanja, Galić nudi zanemarivo malo argumenata. Njegov argument da se član 3 Statuta, zbog toga što nigdje nije izričito navedeno da se primjenjuje na unutrašnje oružane sukobe – u poređenju sa formulacijom člana 5 – ne može primijeniti na takve sukobe, neutemeljen je. Pretresno vijeće je dakle ispravno postupilo te se Galićev argument odbacuje.

B. Objektivna i subjektivna obilježja krivičnog djela napada na civile

121. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je obilježja krivičnog djela napada na civile analiziralo kao kršenje zakona i običaja ratovanja. Njegovi argumenti u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o objektivnim i subjektivnim obilježjima krivičnog djela napada na civile mogu se podijeliti u tri kategorije: (1) argumenti opšteg karaktera u vezi sa kvalifikacijom krivičnog djela napada na civile u Optužnici kao kršenja zakona i običaja ratovanja, (2) argumenti u vezi sa utvrđenjima Pretresnog vijeća u pogledu *actus reus* istog krivičnog djela, i (3) argumenti u vezi s utvrđenjima Pretresnog vijeća u pogledu uslova *mens rea* za to krivično djelo.

1. Kvalifikacija krivičnog djela napada na civile kao “kršenja zakona i običaja ratovanja”

122. Galić iznosi tri zasebna navoda u vezi sa kvalifikacijom krivičnog djela napada na civile.

123. Prvo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da “krivično djelo napada na civile čine elementi zajednički krivičnim djelima iz člana 3 Statuta”.³⁸¹ Žalbeno vijeće napominje da je ovaj navod neprecizan i da nije popraćen nikakvim argumentima koji bi ga potkrepljivali. Pored toga, čini se da Galić taj zaključak Pretresnog vijeća posmatra van konteksta.

³⁷⁶ Dopunski protokol I.

³⁷⁷ *Vidi općenito* Prvostepenu presudu, par. 21-25.

³⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 19-33.

³⁷⁹ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 137.

³⁸⁰ *Vidi* Odluku o nadležnosti u predmetu *Strugar i dr.*, par. 9-10; *vidi i Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića, Mehmeda Alagića i Amira Kubure*, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 11. mart 2005., par. 28.

³⁸¹ Prvostepena presuda, par. 56. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 49.

U relevantnim paragrafima Prvostepene presude na koje on upućuje ne navodi se naprosto to da predmetno krivično djelo “čine elementi zajednički krivičnim djelima iz člana 3 Statuta”, nego i to da ovo krivično djelo karakterišu i njemu specifična obilježja: njegov *actus reus*, odnosno *mens rea*.³⁸² Budući da krivično djelo napada na civile kao “kršenje zakona i običaja ratovanja” potpada pod član 3 Statuta, ono mora da posjeduje zajednička obilježja koja imaju i ostala krivična djela iz toga člana. Pretresno vijeće je u paragrafima 9-11 Prvostepene presude uputilo na ta zajednička, odnosno opšta obilježja bića krivičnih djela iz člana 3 i, nakon opširne diskusije, konstatovalo da su u okolnostima ovog predmeta prisutni elementi koji moraju biti ostvareni da bi se potvrdilo krivično djelo iz člana 3 Statuta.³⁸³ Nije postojala nikakva potreba da se u pobijanom paragrafu Prvostepene presude (par. 56) ponovno navodi cijeli spisak tih elemenata, dovoljno je bilo uputiti na prethodni zaključak, što je Pretresno vijeće i učinilo. Uz ta opšta i zajednička obilježja, Pretresno vijeće je ispravno navelo i elemente *actus reus i mens rea* koji su specifični za razmatrano krivično djelo. U takvom pristupu ne može se naći nikakva greška, kao niti u zaključcima Pretresnog vijeća da su predmetna obilježja ostvarena. Shodno tome Galićev se argument odbija.

124. Drugo, Galić ponavlja argument da je krivično djelo napada na civile sankcionisano članovima 2 i 5 Statuta, te da stoga to djelo nije kažnjivo na osnovu člana 3 Statuta.³⁸⁴ Budući da je ovaj argument istovjetan argumentu koji je već razmotren, nema potrebe da se ponavlja već dato obrazloženje.

125. Najzad, Galić tvrdi da se napadi na civile niti po međunarodnom običajnom pravu niti po pravu međunarodnih ugovora ne mogu okvalifikovati kao krivična djela po članu 3 Statuta.³⁸⁵ On tvrdi da je zločin napada na civile “uopštena sintagma koja opisuje protivpravno djelovanje protiv civila koji su zaštićena kategorija u svim sukobima”, i koja ne uključuje nikakva specifična konstitutivna obilježja, tako da se to ne može smatrati samostojnim krivičnim djelom.³⁸⁶ Utoliko ukoliko ovom uopštenom tvrdnjom želi da se kaže da je optužba za krivično djelo napada na civile kumulativna u odnosu na druga krivična djela (kako ovaj argument tumači tužilac),³⁸⁷ ovo pitanje biće obrađeno u okviru razmatranja 9. žalbenog osnova. Što se tiče aspekta ovog Galićevog argumenta u kojem se prigovara uopštenosti kvalifikacije, odnosno navoda da je član 3 Statuta formulisan na suviše uopšten način da bi se iz njega moglo izvesti meritorno tumačenje koje bi se

³⁸² Prvostepena presuda, par. 56. Ta “specifična obilježja” bića krivičnog djela napada na civile su i navedena: “(1) Djela nasilja usmjerena protiv civilnog stanovništva ili civilnih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, koja uzrokuju pogibiju ili teške povrede tijela ili zdravlja među civilnim stanovništvom; (2) Počinilac je hotimično ta djela nasilja usmjerio na civilno stanovništvo ili civile pojedince koji ne učestvuju direktno u neprijateljstvima.”

³⁸³ Prvostepena presuda, par. 16-32, gdje se na okolnosti predmeta primjenjuju tri kriterijuma postavljena u predmetu *Tadić*.

³⁸⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 51.

³⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 52-53.

³⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 52-53.

moglo usvojiti kao opravdano, to svakako nije slučaj. Kao što je već rečeno, u jurisprudenciji MKSJ-a postoji čvrsto ustaljen način tumačenja člana 3 Statuta, a čak i letimična analiza međunarodnog običajnog prava, kao i glavnih instrumenata međunarodnog humanitarnog prava, pokazuje da je krivično djelo napada na civile itekako dobro specificirano. Shodno tome Galićev se argument odbija.

2. Actus reus krivičnog djela napada na civile

126. Galić navodi četiri zasebna argumenta s obzirom na *actus reus* krivičnog djela napada na civile.

(a) Navod o promjeni kvalifikacije u odnosu na Optužnicu

127. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće u paragrafu 43 Prvostepene presude donijelo pogrešan zaključak “zbog toga što je promijenilo kvalifikaciju iz Optužnice” u pogledu krivičnog djela napada na civile.³⁸⁸ Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće:

U /O/ptužnici se govori samo o ubijanju i ranjavanju civila; stoga Pretresno vijeće ne smatra potrebnim da izrazi svoje mišljenje [o tome da li napadi koji nisu imali kao posljedicu usmrćenje civila ili teške gubitke povlače individualnu krivičnu odgovornost po predmetnoj optužbi].³⁸⁹

Tužilac odgovara ističući da se zaključci Pretresnog vijeća nadovezuju na Optužnicu, odnosno da se i u jednom i u drugom govori o ubijanju i ranjavanju civila.³⁹⁰ Ističe i to da se Pretresno vijeće u paragrafu 42 pozvalo na uslov definisan u prvostepenim presudama iz predmeta *Blaškić* i *Kordić* da posljedica protivpravnog napada moraju biti usmrćenja i ozljede, te napominje da su pretresna vijeća u tim predmetima, iako nisu razmatrala pitanje da li su usmrćenje ili teška ozljeda neophodan element krivičnog djela, krivična djela potvrđivala samo u vezi sa napadima koji su stvarno prouzročili usmrćenje ili teške ozljede.³⁹¹ Tužilac tvrdi da “nije učinjena greška opredjeljenjem da se ne diskutuje *in abstracto* o pitanju da li se optužbe za protivpravni napad mogu potvrditi i ako nije bilo teških gubitaka među civilima”, te da iz toga ionako “nije proizašla nikakva šteta”.³⁹²

128. Žalbeno vijeće konstatuje da se tumačenje optužbi koje je Pretresno vijeće dalo u paragrafu 43 Prvostepene presude očigledno nadovezuje na optužnicu: u Optužnici se navodi ubijanje i ranjavanje civila, a Pretresno vijeće je svoje činjenične i pravne zaključke donosilo samo o

³⁸⁷ Odgovor tužioca, par. 6.23.

³⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 44.

³⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 43.

³⁹⁰ Odgovor tužioca, par. 6.11.

³⁹¹ Odgovor tužioca, par. 6.10-6.11, gdje se upućuje na paragrafe 42 i 43 Prvostepene presude.

incidentima iz tih navoda. Pretresno vijeće nije imalo obavezu da dā bilo kakvo posve hipotetično tumačenje obilježja djela napada na civile, te to nije ni učinilo. Shodno tome Galićev se argument odbija.

(b) Civili kao cilj napada i vojna nužda

129. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da se uzimanje civila za cilj ne može opravdati vojnom nuždom.³⁹³ Tužilac odgovara da je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Blaškić* jasno afirmisan princip zašto vojna nužda nikad ne može poslužiti kao opravdanje za uzimanje civila za cilj napada.³⁹⁴

130. Žalbena vijeće je već isticalo “apsolutnu zabranu uzimanja civila za metu u običajnom međunarodnom pravu”,³⁹⁵ kao i to da se “zabrana napada na civile i civilne objekte ne može zanemariti zbog vojne nužde”.³⁹⁶ Dakle, stav Pretresnog vijeća da formulacija zabrane napada na građanske osobe i civilno stanovništvo “ne navodi nikakve iznimke i nipošto ne dopušta odstupanje od ovog pravila pozivanjem na vojnu nuždu”.³⁹⁷ Shodno tome Galićev se argument odbija.

(c) Neselektivnost i nesrazmjernost napada

131. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo u sljedećim zaključcima: (1) “neselektivni napadi – tj. napadi koji pogađaju civile ili civilne objekte i vojne ciljeve bez razlike – mogu /se/ kvalificirati kao direktni napadi na civile”,³⁹⁸ i (2) “neki naizgled nesrazmjerni napadi mogu navesti na zaključak da su cilj napada zapravo bili civili”.³⁹⁹ On obrazlaže da se ni nesrazmjerni ni neselektivni napadi ne mogu okvalifikovati kao direktni napadi na civile. Tužilac odgovara da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je utvrdilo da se neselektivnost i nesrazmjernost napada mogu okvalifikovati kao uzimanje civila za cilj napada ili kao direktni napadi⁴⁰⁰ i tvrdi da Galić nije precizirao na koji je način Pretresno vijeće “pogriješilo kad je zaključilo da napadi na civile podrazumijevaju neselektivne napade i napade kojima se kriši načelo srazmjernosti”.⁴⁰¹ Tvrdi i to da je Pretresno vijeće ispravno postupilo kad se pozvalo na načelo razlikovanja, koje nameće obavezu da oni koji rukovode napadima iste usmjeravaju samo protiv vojnih ciljeva, razlikujući ih

³⁹² Odgovor tužioca, par. 6.12.

³⁹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 45.

³⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 6.13.

³⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 109.

³⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 54.

³⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 44.

³⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 57. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 50.

³⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 60. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 50.

⁴⁰⁰ Odgovor tužioca, par. 6.17; TŽ, str. 130.

⁴⁰¹ Odgovor tužioca, par. 6.18.

od civilnih ciljeva.⁴⁰² Tužilac je na pretresu u žalbenom postupku iznio argument da se kršenjem načela razlikovanja može smatrati slučaj kada izbor ciljeva nije ograničen na vojne ciljeve ili kada je napad izvršen metodom koji onemogućuje razlikovanje vojnih i civilnih ciljeva shodno načelu srazmjernosti.⁴⁰³

132. Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća u vezi sa neselektivnim napadima, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije bilo mišljenja da su takvi napadi uvijek i direktni napadi, nego da se oni tako "mogu kvalificirati".⁴⁰⁴ Pretresno vijeće je izrazilo saglasnost sa drugim prvostepenim vijećima koja su konstatovala "da su napadi u kojima se koriste određena borbena sredstva koja ne omogućavaju da se napravi razlika između civila i civilnih objekata i vojnih ciljeva isto što i direktno ciljanje civila".⁴⁰⁵ Vijeće je pritom uputilo na Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, u kojoj je Pretresno vijeće na osnovu korišćenog naoružanja indirektnim putem zaključilo da su počinioci napada hotimično ciljali na civilno stanovništvo,⁴⁰⁶ kao i na Odluku na osnovu pravila 61 u predmetu *Martić*, u kojoj je to Pretresno vijeće korišćenje kasetnih bombi smatralo dokazom namjere optuženog da izvrši smišljeni napad na civilno stanovništvo.⁴⁰⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da u pobijanom zaključku nisu dva krivična djela spojena u jedno nego se, naprotiv, podržava stav da se direktan napad može indirektno dokazati na osnovu neselektivnog korišćenja naoružanja. U svrhu utvrđivanja da li je neki napad bio "usmjeren protiv" civilnog stanovništva u smislu člana 5 Statuta, Žalbeno vijeće je u nekim ranijim prilikama bilo stava da u obzir treba da se uzme velik broj faktora, uključujući i tip korišćenog naoružanja:

[I]zraz "usmjeren protiv" znači da je "u kontekstu zločina protiv čovječnosti civilno stanovništvo primarni objekt napada". Kako bi utvrdilo da li je tome doista bilo tako, pretresno vijeće mora u obzir uzeti, između ostalog, sredstva i metode korištene tokom napada, status žrtava, njihov broj, [...] prirodu krivičnih djela počinjenih tokom napada, otpor koji je tada pružen napadaču, te razmotriti u kojoj se mjeri napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati predostrožnosti propisanih ratnim pravom.⁴⁰⁸

Načelno, Pretresno vijeće je imalo pravo da na osnovu konkretnih okolnosti pojedinog slučaja zaključi da neselektivni karakter određenog napada može pomoći da se utvrdi da li je napad bio usmjeren na civilno stanovništvo. Shodno tome Galićev se argument odbija.

⁴⁰² Odgovor tužioca, par. 6.19.

⁴⁰³ TŽ, str. 130.

⁴⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 57.

⁴⁰⁵ Prvostepena presuda, fusnota 101 (naglasak dodat).

⁴⁰⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 512.

⁴⁰⁷ Odluka na osnovu pravila 61 u predmetu *Martić*, par. 23-31.

⁴⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 91; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 106.

133. Što se tiče Galićevog argumenta da stav Pretresnog vijeća da “neki naizgled nesrazmjerni napadi mogu poslužiti kao indirektan dokaz da su cilj napada zapravo bili civili” predstavlja grešku u primjeni prava, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće vrlo jasno reklo da se o takvim indirektnim dokazima mora “odlučivati na osnovu konkretnih okolnosti dotičnog predmeta i s obzirom na dostupne dokaze”.⁴⁰⁹ Dakle, zaključak Pretresnog vijeća da se na osnovu nesrazmjernih napada “mogu” izvesti indirektni zaključci o izravnim napadima na civile treba da se shvati kao vrlo umjesan stav o dokaznim efektima pojedinih činjeničnih nalaza, a ne kao spajanje različitih krivičnih djela u jedno. U vezi s istim pitanjem, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u okviru ocjenjivanja dokaza posebnu pažnju posvetilo pitanjima

udaljenosti između žrtve i najvjerojatnijeg izvora vatre, te udaljenosti između mjesta na kojem je žrtva pogođena i linije sukoba; borbenim dejstvima koja su se odvijala u vrijeme i na mjestu događaja, kao i relevantnom prisustvu vojnih aktivnosti ili objekata u blizini mjesta događaja; izgledu žrtve u pogledu godina starosti, pola, odjeće; aktivnosti kojom se činilo da je žrtva bila zabavljena, te u kojoj mjeri je žrtva bila vidljiva s obzirom na vremenske prilike, neometanu liniju nišanja i dnevno svjetlo.⁴¹⁰

134. Pretresno vijeće je jasno izjavilo da se ograničilo na napade na civile u smislu člana 51, stav 2 Dopunskog protokola I, koji se odnosi samo na direktne napade na civilno stanovništvo. Definicija predmetnog krivičnog djela koju je Vijeće usvojilo jednako je jasna.⁴¹¹ Nema ni pomena o tome da se osuđujuća presuda zasniva na neselektivnim ili nesrazmjernim napadima. Shodno tome, ovaj dio Galićevog žalbenog osnova se odbija.

(d) Individualni borci među civilnim stanovništvom

135. Galić iznosi argument da su zaključci u paragrafima 50 i 51 Prvostepene presude rezultat pogrešnog tumačenja prava.⁴¹² Žalbeno vijeće pretpostavlja da se to odnosi na mišljenje Pretresnog vijeća iznijeto u tim paragrafima da “[p]risustvo boraca pojedinaca u civilnom stanovništvu ne mijenja njegov civilni karakter”⁴¹³ i da se legitimno mogu napadati samo vojni ciljevi,⁴¹⁴ kao i diskusija o te dvije tvrdnje u tim paragrafima. Tu svoju tvrdnju Galić zasniva na argumentu da se analiza Pretresnog vijeća “temelji na primjeni vrlo jednostranog tumačenja odredaba Ženevskih

⁴⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 60 (naglasak dodat).

⁴¹⁰ Prvostepena presuda, par. 188.

⁴¹¹ Prvostepena presuda, par. 56: “Sve u svemu, Pretresno vijeće konstatira da krivično djelo napada na civile čine elementi zajednički krivičnim djelima iz člana 3 Statuta, kao i ovi posebni elementi: 1. Djela nasilja usmjerena protiv civilnog stanovništva ili civilnih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, koja uzrokuju pogibiju ili teške povrede tijela ili zdravlja među civilnim stanovništvom. 2. Počinilac je *hotimično* ta djela nasilja usmjerio na civilno stanovništvo ili civile pojedince koji ne učestvuju direktno u neprijateljstvima.”

⁴¹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 48.

⁴¹³ Prvostepena presuda, par. 50.

⁴¹⁴ Prvostepena presuda, par. 51.

konvencija”, a naročito Dopunskog protokola I, i da je ta analiza “pogrešna ako se ona uzme kao osnov za primjenu člana 3 Statuta”.⁴¹⁵

136. Žalbeno vijeće primjećuje da se u Žalbenom podnesku odbrane ne može naći nikakva konkretna naznaka o tome šta je to Pretresno vijeće protumačilo navodno pogrešno ili “jednostrano”. Žalbeno vijeće, međutim, upozorava na naizgled apsolutnu kategoričnost stava Pretresnog vijeća da prisustvo boraca među civilnim stanovništvom “ne mijenja” njegov u ostalim pogledima civilni karakter.⁴¹⁶ Žalbeno vijeće smatra da je jurisprudencija MKSJ-a što se ovoga tiče jasna: prisustvo pokojeg borca među napadnutim stanovništvom ne znači *nužno* da to stanovništvo u suštini, u pravnom smislu, prestaje biti civilno. Ako je posrijedi zaista “civilno stanovništvo”, onda prisustvo boraca među tim stanovništvom ne mijenja takvu njegovu karakterizaciju. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, Žalbeno vijeće je zauzelo sljedeći stav:

Civilno stanovništvo obuhvata sve osobe koje su civili, a prisustvo među civilnim stanovništvom osoba koje ne potpadaju pod definiciju civila ne lišava to stanovništvo civilnog karaktera.⁴¹⁷

Žalbeno vijeće je mišljenja da se za član 50 Dopunskog protokola I, koji sadrži definiciju civila i civilnog stanovništva, može smatrati da u velikoj mjeri odražava običajno pravo.⁴¹⁸

137. Ako se međutim razmatra pitanje da li se stanovništvo smatra civilnim zavisno od razmjera civila i boraca u njemu, odnosno ako status stanovništva tek treba da se utvrdi ili se možda mijenja uslijed fluktuacija civila i vojnih lica, zaključak će biti donekle različit. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Blaškić* generalni stav iz Drugostepene presude u predmetu *Kordić i Čerkez* upotpunjen je važnim dodatkom. Pozivajući se na Komentar MKCK-a, u toj se presudi kaže sljedeće: “/U/ ratnim uslovima neizbježno je da se pojedinci koji pripadaju kategoriji boraca izmiješaju s civilnim stanovništvom, na primjer, vojnici na odsustvu koji posjećuju porodicu. Međutim, pod uslovom da se ne radi o redovnim jedinicama sa znatnim brojem pripadnika, to ne mijenja civilni status neke populacije”.⁴¹⁹ U tom smislu, Žalbeno vijeće je u predmetu *Blaškić* konstatovalo da, kako bi se utvrdilo “da li prisustvo vojnika među civilnim stanovništvom lišava civilno stanovništvo njegovog civilnog karaktera, mora se utvrditi broj vojnika te da li su na odsustvu”.⁴²⁰

⁴¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 48.

⁴¹⁶ Prvostepena presuda, par. 50.

⁴¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 50.

⁴¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 97.

⁴¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 115, gdje se upućuje na Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 1922.

⁴²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 115.

138. Može se činiti da tako strog kriterijum koji je naizgled postavilo Pretresno vijeće - da prisustvo boraca među civilnim stanovništvom “ne mijenja” takav njegov status - odstupa od gore citiranog zaključka Žalbenog vijeća. Međutim, u fusnoti 91 Prvostepene presude, Pretresno vijeće je iznijansiralo svoj stav pozvavši se na gore pomenuti citat iz Komentara MKCK-a i Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić* koja upućuje na njega. Žalbeno vijeće, dakle, konstatuje da je Pretresno vijeće u paragrafima 50 i 51 dalo ispravno pravno tumačenje jer je uzelo u obzir da prilikom utvrđivanja karakterizacije sporne populacije treba da se vodi računa o raznim faktorima. Shodno tome Galićev se argument odbija.

3. Mens rea krivičnog djela napada na civile

139. Što se tiče *mens rea* krivičnog djela napada na civile, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo uvodeći kao subjektivno obilježje krivičnog djela pojam “nemara ili nekog drugog stanja svijesti osobe koja je počinila djelo”, ili bilo koje drugo stanje svijesti osim “htijenja da se izazove stvarna posljedica” dotične radnje.⁴²¹ Tužilac odgovara da je ta tvrdnja zasnovana na pogrešnom čitanju Prvostepene presude, zato što je Pretresno vijeće konstatovalo da je *mens rea* koja treba da se dokaže za ovo krivično djelo htijenje posljedice.⁴²²

140. U svojoj diskusiji o *mens rea* predmetnog krivičnog djela, Pretresno vijeće je zaključilo da je potrebno da se dokaže da je počinioc napad preduzeo “hotimično”, odnosno, kako je to Vijeće definisalo, s umišljajem, odnosno bezobzirno, a ne, kako se izričito naglašava iz “pukog nemara”.⁴²³ Pretresno vijeće tu upućuje na Komentar MKCK-a uz član 85 Dopunskog protokola I, u kojem se definiše namjera u smislu člana 51, stav 2 i povlači jasna razlika između bezobzirnosti, stanja svijesti “činioca koji, mada nije siguran u to kakav će biti ishod, prihvaća mogućnost takvog ishoda”, od nemara, kojim se može opisati osoba koja “djeluje bez svijesti o djelu i o njegovim posljedicama”.⁴²⁴ Način razmišljanja Pretresnog vijeća u ovom pogledu je ispravan, a Galić nije ničim dokumentirao svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće učinilo neku grešku u primjeni prava. Dakle, utoliko ukoliko Galić pobija ovaj konkretan zaključak, njegov argument je neutemeljen tako da se stoga odbija. Shodno tome, odbija se i Galićev 6. žalbeni osnov.

⁴²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 46-47.

⁴²² Odgovor tužioca, par. 6.15-6.16.

⁴²³ Prvostepena presuda, par. 54: “pojam ‘hotimično’ uključuje koncept eventualnog dolusa, a isključuje puki nemar. Počinioc koji bezobzirno napadne civila djeluje ‘hotimično’.”

⁴²⁴ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 3474, citirano u Prvostepenoj presudi, par. 54.

IX. ŽALBENI OSNOV BR. 8: NAVODI O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA U POGLEDU KRIVIČNIH DJELA PO ČLANU 5 STATUTA

141. Galić osporava više pravnih zaključaka Pretresnog vijeća donijetih u kontekstu krivičnih djela za koja je terećen na osnovu člana 5 Statuta.

A. Opšti uslovi za primjenu člana 5 Statuta

142. Galić tvrdi da su stavovi Pretresnog vijeća u pogledu opštih uslova za primjenu člana 5 Statuta pravno neodrživi, posebno što se tiče definicije “civila” koju je Pretresno vijeće dalo u kontekstu napada na civilno stanovništvo.⁴²⁵ Što se tiče *mens rea*, Galić tvrdi da počinitelac mora imati saznanje o širem kontekstu u kojem se krivično djelo u osnovi dogodilo, te da on mora da zna da su njegovi postupci dio napada na civile.⁴²⁶ Galić iznosi argument da on nikad nije bio obaviješten o bilo kakvom hotimičnom protivpravnom napadu na civile i da nije znao da su njegovi postupci dio takvog napada.⁴²⁷ Pored toga, obrazlaže Galić, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi da je on izdavao naređenja da se obustave svi napadi koji bi mogli da uzrokuju gubitke među civilima, čim bi saznao za takvu mogućnost, što je dokaz da on nije naredio da se napadima cilja na civile.⁴²⁸

143. Tužilac odgovara da je definicija civila koju je dalo Pretresno vijeće konzistentna s ustaljenom jurisprudencijom MKSJ-a.⁴²⁹ Što se tiče Galićeve *mens rea*, tužiocu se čini da se Galićevi navodi odnose na pogrešno utvrđeno činjenično stanje⁴³⁰ i da on naprosto ponavlja argumente koji su bili odbačeni na suđenju.⁴³¹ Tužilac tvrdi da dokazi predloženi Pretresnom vijeću, tj. dokazi putem kojih je utvrđeno kako je funkcionisala komandna linija i navodi svjedoka van vojne strukture pokazuju da je Galić znao za zločine koje su činile jedinice SRK-a,⁴³² i navodi da Galić nije pokazao po čemu su ti zaključci nerazumni.⁴³³ Što se tiče posljednjeg Galićevog argumenta, tužilac odgovara da je Pretresno vijeće konstatovalo da on možda jeste izdavao naređenja da se u napadima ne gađaju civili, ali da su civili i dalje gađani.⁴³⁴

⁴²⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 87.

⁴²⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 88.

⁴²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 88.

⁴²⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 89.

⁴²⁹ Odgovor tužioca, par. 8.3.

⁴³⁰ Odgovor tužioca, par. 8.4.

⁴³¹ Odgovor tužioca, par. 8.6.

⁴³² Odgovor tužioca, par. 8.7.

⁴³³ Odgovor tužioca, par. 8.6.

⁴³⁴ Odgovor tužioca, par. 8.8.

144. Žalbeno vijeće napominje da Galić ne osporava sve zaključke Pretresnog vijeća u vezi s opštim uslovom iz ovog člana da cilj napada mora biti civilno stanovništvo, nego samo tvrdi da je Pretresno vijeće na pogrešan način definisalo “civile”. Razmatrajući opšti uslov o “civilnom stanovništvu” kao cilju napada, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je “[d]efinicija ‘civila’ široka te uključuje i pojedince koji su u određenom trenutku činili djela pružanja otpora, kao i osobe koje su u vrijeme počinjenja zločina bile *hors de combat*”.⁴³⁵ Namjera Pretresnog vijeća nije bila da definiše pojam civila pojedinca,⁴³⁶ i zapravo se ne može reći da je tačna, kao što na prvi pogled sugeriše formulacija koju daje Pretresno vijeće, da je u kontekstu međunarodnog humanitarnog prava osoba koja je *hors de combat* civil.⁴³⁷ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće ovdje samo ponovilo ustaljenu jurisprudenciju u pogledu opšteg elementa “civilnog stanovništva”. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće je u jednoj ranijoj prilici izrazilo stav da “prisustvo pripadnika grupa otpora ili bivših boraca koji su položili oružje među stanovništvom ne mijenja civilne karakteristike tog stanovništva”.⁴³⁸ Isto tako, prisustvo vojnika, kao niti prisustvo osoba *hors de combat*, ne znači nužno da se zbog toga stanovništvo prestaje smatrati civilnim.⁴³⁹ U Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, Žalbeno vijeće je iznijelo stav da “[c]ivilno stanovništvo obuhvata sve osobe koje su civili, a prisustvo među civilnim stanovništvom osoba koje ne potpadaju pod definiciju civila ne lišava to stanovništvo civilnog karaktera”.⁴⁴⁰ Galićev argument o ovom pitanju stoga se odbacuje.

145. Što se tiče pitanja da li je znao za napade na civile, Galić tvrdi da tužilac “nije dokazao svoje navode protiv [njega] u smislu propisanih uslova”, da on “nikad nije bio obaviješten o bilo kakvom protivpravnom napadu na civile koji bi bio preduzet hotimično, te da, što se njega tiče, niko ne može da tvrdi da je on bio svjestan toga da su njegovi postupci dio bilo kakvog napada te vrste”.⁴⁴¹

⁴³⁵ Prvostepena presuda, par. 143.

⁴³⁶ Žalbeno vijeće napominje da se na mjestu u Prvostepenoj presudi u predmetu *Krnojelac* na koje je Pretresno vijeće uputilo u fusnoti misli na “[d]efiniciju civilnog” (gdje riječ civilan ima isto značenje kao u sintagmi “civilno stanovništvo”), a ne na “civila” u smislu u kojem se ta riječ koristi u Prvostepenoj presudi u predmetu *Galić*.

⁴³⁷ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 114: “Ako je on doista pripadnik oružane organizacije, činjenica da nije naoružan ili da ne učestvuje u borbi u trenutku počinjenja zločina ne daje mu civilni status.” Nema sumnje o tome da su osobe *hors de combat* u oružanim sukobima zaštićene zajedničkim članom 3 Ženevskih konvencija. To je odraz jednog od načela običajnog međunarodnog prava. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, fusnota 220. No i osobe *hors de combat*, međutim, ostaju pripadnici oružanih snaga jedne od strana u sukobu, te se stoga kategorišu po definiciji iz člana 4(A)(1) Ženevske konvencije III: kao takve, one nisu civili u smislu člana 50, stav 1, Dopunskog protokola I. Tekst zajedničkog člana 3 Ženevskih konvencija potvrđuje takav zaključak jer se u njemu govori o “osobama koje izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima, uključujući *pripadnike oružanih snaga* koji su položili oružje i osobe koje su *izvan bojnog stroja (hors de combat)* zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojega drugog razloga.” (naglasak dodat).

⁴³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 113.

⁴³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 115: “[d]a bi se odredilo da li prisustvo vojnika među civilnim stanovništvom lišava civilno stanovništvo njegovog civilnog karaktera, mora se utvrditi broj vojnika te da li su na odsustvu”.

⁴⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 50.

⁴⁴¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 88.

Galić ponavlja argumente koje je iznio na suđenju i ničim ne obrazlaže zašto bi trebalo da njegovi navodi sada u žalbenom postupku budu prihvaćeni.

146. Žalbeno vijeće smatra da Galićeva argumentacija u ovom odjeljku nije zapravo usmjerena na pobijanje načina na koji je Pretresno vijeće primijenilo pravo, nego da se prije radi o osporavanju utvrđenog činjeničnog stanja. Galićevi argumenti u tom odjeljku Žalbenog podneska odbrane nisu dalje urađeni u smislu navoda o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, a k tome izlaze iz okvira njegove Najave žalbe budući da se 8. žalbeni osnov ograničava na greške u primjeni prava. Žalbeno vijeće stoga neće razmatrati Galićeve navode s tim u vezi. Osim toga, Žalbeno vijeće napominje da u žalbenim osnovima br. 17 i 18 u Žalbenom podnesku odbrane Galić detaljnije osporava činjenične nalaze povezane s ovim pitanjem. Shodno tome, njegovi argumenti o tome biće razmotreni u okviru razmatranja tih žalbenih osnova.

B. Ubistvo

147. Pretresno vijeće je, pozivajući se na zaključke drugih prvostepenih vijeća, ubistvo u smislu člana 5 Statuta definisalo ovako:

Osnovni uslovi za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti su sljedeći:

- (a) Smrt žrtve;
- (b) Smrt je uzrokovana radnjom ili propustom optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost; i
- (c) Radnja ili propust optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje ili propuste on snosi krivičnu odgovornost, počinjeni su s namjerom:
  - (i) lišavanja života, ili
  - (ii) nanošenja teških ozljeda bezobzirno ne vodeći računa o ljudskom životu.⁴⁴²

148. Što se tiče *actus reus* ubistva u smislu člana 5 Statuta, Galić iznosi argument da se djelo ne može smatrati ubistvom (1) ako je ostvareno nečinjenjem, a ne činjenjem, naročito onda “kada postoji udaljenost između navodne žrtve i počinioca”, ili, (2) ako je čin lišenja života izvršila treća osoba.⁴⁴³ Tužilac na to uzvraća da Galić ne citira nikakav izvor u potkrepu svojim tvrdnjama.⁴⁴⁴ Kao prvi svoj argument on iznosi da je u jurisprudenciji MKSJ-a prihvaćeno da se ubistvo može

⁴⁴² Prvostepena presuda, par. 150 (fusnote izostavljene).

⁴⁴³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 91.

⁴⁴⁴ Odgovor tužioca, par. 8.10.

ostvariti i nečinjenjem,⁴⁴⁵ a drugi mu je argument da je član 7 Statuta dokaz da se krivično djelo može pripisati jednoj osobi i u slučaju kada je radnju izvršenja izvršila druga osoba, a na osnovu modaliteta kao što su izdavanje naređenja i komandna odgovornost.⁴⁴⁶

149. Žalbeno vijeće je već imalo prilike da iznese svoj stav da se ubistvo može izvršiti i činjenjem i nečinjenjem.⁴⁴⁷ Pored toga, kako se Žalbeno vijeće već izjasnilo u pogledu člana 7(1) Statuta,⁴⁴⁸ a što pokazuje i član 7(3) Statuta, Žalbeno vijeće potvrđuje stav da izvršenje stvarnog čina nije apsolutan uslov za krivičnu odgovornost.

150. Što se tiče drugog Galićevog argumenta, Žalbeno vijeće napominje da Statut izričito predviđa mogućnost pripisivanja krivične odgovornosti optuženoj osobi za djela koja je izvršila neka druga osoba, te da je MKSJ donosio takve presude u mnogim predmetima. Čak i kada je fizički čin ubistva izvršila druga osoba, po članu 7 Statuta krivičnoj odgovornosti za sva krivična djela navedena u članovima 2 do 5 Statuta, uključujući ubistvo, podliježe i osoba koja nije izvršila sâm fizički čin nego je “planirala, poticala, naredila, [...] ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje” djela,⁴⁴⁹ odnosno, nadređeni, ako je “znao ili je bilo razloga da zna da se podređeni sprema počinuti takva djela ili da ih je već počinio, a on nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni počinioce”.⁴⁵⁰ Galićev argument stoga se odbacuje.

151. Što se tiče pitanja kad je *mens rea* uslov za djelo ubistva, Galić tvrdi da se neki postupak ne može smatrati ubistvom ako je usmrćenje posljedica nanošenja teške ozljede, te ako je posljedica uzrokovana nemarom počinioce.⁴⁵¹ Tužilac na to uzvraća da se posebna namjera ne smatra dijelom *mens rea* krivičnog djela ubistva⁴⁵² i da Pretresno vijeće nije primijenilo kriterijum nemara.⁴⁵³ U vezi s tim, on iznosi argument da je Pretresno vijeće tražilo dokaz utvrđenje “namjere [...] lišavanja života ili nanošenja teške ozljede, iz bezobzirnog nemara za ljudski život”.⁴⁵⁴ Tužilac tvrdi i to Stanislav Galić brka nemar i bezobzirni nemar, te da je bezobzirni nemar kategorija *mens rea* koja je dovoljna za izdavanje naređenja za ubistvo, o čemu se Žalbeno vijeće izjasnilo u Drugostepenoj presudi u predmetu *Blaškić*.⁴⁵⁵

⁴⁴⁵ Odgovor tužioca, par. 8.11.

⁴⁴⁶ Odgovor tužioca, par. 8.13.

⁴⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 261. Iako je taj stav iznijet u kontekstu ubistva po članu 3 Statuta, Žalbeno vijeće ne vidi zašto bi ubistvo po članu 5 Statuta trebalo da se tretira različito.

⁴⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663.

⁴⁴⁹ Član 7(1) Statuta.

⁴⁵⁰ Član 7(3) Statuta.

⁴⁵¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 92.

⁴⁵² Odgovor tužioca, par. 8.16.

⁴⁵³ Odgovor tužioca, par. 8.17.

⁴⁵⁴ Odgovor tužioca, par. 8.17.

⁴⁵⁵ Odgovor tužioca, par. 8.18.

152. Žalbeno vijeće napominje da Galić nije osuđen za počinjenje ubistva, nego za izdavanje naređenja za ubistvo, po osnovu člana 7(1) Statuta, a za takvu je osuđujuću presudu dovoljno da se dokaže da je on bio svjestan znatne vjerovatnoće da će izvršenje njegovih naređenja rezultirati ubistvom.⁴⁵⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće ne smatra potrebnim da razmatra meritum Galićevih argumenata u vezi s uslovom *mens rea* za potvrđivanje počinjenja ubistva.⁴⁵⁷

153. Iz gore navedenih razloga, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

C. Nehumana djela

154. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno definisalo “druga nehumana djela” iz stava (i) člana 5 Statuta.⁴⁵⁸ Njegovi argumenti odnose se i na *actus reus* i na *mens rea* koji treba da se dokažu kako bi se potvrdila nehumana djela.

155. S obzirom na *actus reus*, Galić tvrdi da se nehumano djelo ne može ostvariti nečinjenjem.⁴⁵⁹ Tužilac na to odgovara da je u jurisprudenciji MKSJ-a prihvaćeno da se nehumana djela mogu izvršiti i nečinjenjem.⁴⁶⁰ U vezi s tim, Žalbeno vijeće *mutatis mutandis* potvrđuje svoju gornju diskusiju o krivičnoj odgovornosti optuženog za djelo ili propust u kontekstu krivičnog djela ubistva.⁴⁶¹ Dakle, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

156. Što se tiče *mens rea* krivičnog djela nehumanih djela, Galić iznosi argument da tužilac mora da dokaže da je počinilac “htio da direktno proizvede posljedicu”.⁴⁶² On tvrdi da “pristajanje na posljedicu isključuje namjeru”, i da to što neko prihvata posljedicu ne znači da je odgovoran za krivično djelo.⁴⁶³ Tužilac odgovara da Galić time kao minimalni uslov za *mens rea* krivičnog djela drugih nehumanih djela zapravo postavlja posebnu namjeru, ne upućujući ni na kakve izvore u prilog tom svom gledištu. Tužilac iznosi argument da jurisprudencija MKSJ-a za dokazivanje drugih nehumanih djela postavlja manje uslove u pogledu stanja svijesti.⁴⁶⁴

157. Žalbeno vijeće napominje da Galić nije osuđen za počinjenje nehumanih djela, nego za izdavanje naređenja za nehumana djela, po osnovu člana 7(1) Statuta, a za takvu je osuđujuću

⁴⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 42; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 30.

⁴⁵⁷ Kada određena greška ne može promijeniti krajnju odluku, navod o toj greška može se odbaciti. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 8; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.* par. 16; Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 10.

⁴⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 93.

⁴⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 94.

⁴⁶⁰ Odgovor tužioca, par. 8.19.

⁴⁶¹ *Vidi* i definiciju nehumanih djela iz paragrafa 234 Prvogostepene presude u predmetu *Vasiljević*, potvrđenu u paragrafu 165 Drugostepene presude u predmetu *Vasiljević*. *Vidi supra*, par. 149.

⁴⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 95.

⁴⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 96.

⁴⁶⁴ Odgovor tužioca, par. 8.21-8.22.

presudu dovoljno da se dokaže da je on bio svjestan znatne vjerovatnoće da će izvršenje njegovih naređenja rezultirati nehumanim djelima.⁴⁶⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće ne smatra potrebnim da razmatra Galićeve argumente u vezi s uslovom *mens rea* koju je potrebno dokazati za potvrđivanje nehumanih djela.

158. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije izričito utvrdilo koje su od inkriminiranih radnji okvalifikovane kao druga nehumana djela (*actus reus*). Mada Pretresno vijeće to nije učinilo, Žalbeno vijeće konstatuje da, u okviru svoje analize reprezentativnih incidenata, Pretresno vijeće jeste navelo mnoge radnje koje se tako mogu okvalifikovati. Što se tiče reprezentativnih incidenata snajperskog djelovanja, Pretresno vijeće je istaklo nanošenje teških ozljeda i iznijelo mišljenje da su te ozljede posljedica hotimičnog snajperskog djelovanja pripadnika snaga SRK-a za čije postupke Galić snosi krivičnu odgovornost.⁴⁶⁶ Isto važi i za reprezentativne incidente granatiranja, u vezi s kojima je Pretresno vijeće donijelo posebne zaključke o teškim ozljedama, te konstatovalo da su granate bile smišljeno ispaljivane na dijelove grada u kojima će granatiranje imati za posljedicu teške ozljede civila.⁴⁶⁷

159. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija 8. Galićev žalbeni osnov.

---

⁴⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 42; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 30.

⁴⁶⁶ *Vidi npr.* Prvostepenu presudu, par. 258, 271, 276, 289, 317, 321, 360, 367, 518, 537, 551, 555.

⁴⁶⁷ *Vidi npr.* Prvostepenu presudu, par. 397, 496.

X. ŽALBENI OSNOV BR. 9: POGREŠNA PRIMJENA PRAVA U VEZI S KUMULATIVNIM TEREĆENJEM I OSUĐIVANJEM

160. U okviru svog 9. žalbenog osnova, Galić osporava zaključak Pretresnog vijeća da su optužbe protiv njega i po njima izrečene osuđujuće presude za ubistvo, nehumana djela i napade na civile dopustive s obzirom na pravo mjerodavno za kumulativno terećenje i kumulativno osuđivanje.⁴⁶⁸

A. Kumulativno terećenje

161. Galić ponovno iznosi argument koji je iznio na suđenju, tj. da se optužena osoba ne može kumulativno teretiti za različita krivična djela na osnovu istih radnji.⁴⁶⁹ Kako je ispravno napomenulo Pretresno vijeće, Žalbeno vijeće se dosljedno držalo stava da je “kumulativno terećenje [...] uobičajena praksa i ovog Međunarodnog suda i MKSR-a” i da je ono dopustivo “s obzirom na činjenicu da prije izvođenja svih dokaza nije moguće sa sigurnošću utvrditi koje će od optužbi protiv optuženog biti i dokazane”.⁴⁷⁰ Shodno tome, ovaj dio 9. Galićevog žalbenog osnova se odbija.

B. Kumulativno osuđivanje

162. Galić je po jednoj tački Optužnice osuđen za akte nasilja čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva na osnovu člana 3 Statuta (tačka 1), po dvije tačke za ubistvo po članu 5(a) Statuta, i to na osnovu snajperskog djelovanja (tačka 2), odnosno na osnovu granatiranja (tačka 5), po dvije tačke za nehumana djela na osnovu člana 5(i) Statuta, po jednoj na osnovu snajperskog djelovanja (tačka 3), a po drugoj na osnovu granatiranja (tačka 6).⁴⁷¹ Pretresno vijeće je bilo mišljenja da se zbog utvrđenja krivice po tački 1 Optužnice ne mogu izreći presude po dvije tačke u kojima se tereti za napade na civile po članu 3 Statuta (tačke 4 i 7) na osnovu istih radnji.⁴⁷² Galić iznosi više argumenata u smislu da osuđujuće presude koje su mu izrečene predstavljaju nedopustivu kumulaciju. Njegovi argumenti odnose se na kumulativne osude po članovima 3 i 5 Statuta, te na kumulativne osude po članu 5 Statuta.

⁴⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 97-106.

⁴⁶⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 97, fusnota 64. *Vidi* i Prvostepenu presudu, par. 156, fusnota 268, gdje se upućuje na Pretresni podnesak odbrane, par. 8.18, 8.19, 8.24, i Završni pretresni podnesak odbrane, par. 1099, 1101, 1102, 1104.

⁴⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 156, gdje se upućuje na paragraf 400 Drugostepene presude u predmetu *Čelebići*. *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 385; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 167; Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 103.

⁴⁷¹ Prvostepena presuda, par. 769.

⁴⁷² Prvostepena presuda, par.162.

163. Prije no što će pristupiti razmatranju Galićevih argumenata, Žalbeno vijeće napominje da se u jurisprudenciji MKSJ-a ustalilo da su višestruke osuđujuće presude izrečene po različitim odredbama Statuta, a na osnovu istih radnji, dopustive samo ako svaka od tih odredaba Statuta sadrži različit materijalni element koji druge odredbe ne sadrže.⁴⁷³ Jedan element je materijalno različit od drugog ako se za njega zahtijeva dokaz činjenice koji se ne zahtijeva za neki od drugih elemenata.⁴⁷⁴ Ako taj kriterijum nije zadovoljen, može se izreći osuđujuća presuda samo po uže definisanoj odredbi.⁴⁷⁵ Žalbeno vijeće je već napomenulo da se u takvoj situaciji događa to da “[u]že definirano krivično djelo obuhvata ono šire definirano jer počinjenje prvog nužno povlači i počinjenje potonjeg”.⁴⁷⁶

1. Kumulativno osuđivanje po članovima 3 i 5 Statuta

164. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo time što mu je na osnovu istih radnji izreklo osuđujuće presude po članu 3 Statuta (namjera terorisanja civilnog stanovništva) i članu 5 Statuta (ubistvo i nehumana djela).⁴⁷⁷ On obrazlaže da je Pretresno vijeće na osnovu jedne radnje višestruke osude moglo izreći samo ako je jednu radnju posmatralo kao “dva (ili više) različita krivična djela”, te tvrdi da bi takvo što bilo “neodrživo u krivičnom pravu”.⁴⁷⁸

165. Žalbeno vijeće se slaže sa Pretresnim vijećem da su osuđujuće presude na osnovu istog ponašanja, po članu 3 Statuta (kršenja zakona i običaja ratovanja) i po članu 5 Statuta (zločini protiv čovječnosti) dopustive zato što se za djela iz članova 3 i 5 Statuta zahtijevaju dokazi različitih, nekumulativnih elemenata.⁴⁷⁹ Žalbeno vijeće se slaže sa Pretresnim vijećem i u tome da se za krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva po članu 3 Statuta zahtijeva dokaz uske povezanosti između postupaka optuženog i oružanog sukoba, što je element koji se ne mora dokazati za zločine za koje se tereti po članu 5 Statuta. Isto tako, za zločine ubistva i nehumanih djela iz člana 5 Statuta zahtijeva se dokaz da su postupci optužene osobe bili dio rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo, što nije

⁴⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 584; Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 355; Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 168; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 387; Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 78.

⁴⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 584; Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 355; Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 168, 173; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 387; Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 78.

⁴⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 413; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 355; Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 168; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 387; Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 79.

⁴⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 218.

⁴⁷⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 100.

⁴⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 101, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 410-420.

⁴⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 163, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 82.

potrebno da se dokaže za zločine za koje se tereti po članu 3 Statuta.⁴⁸⁰ Shodno tome, ovaj dio 9. Galićevog žalbenog osnova se odbija.

2. Kumulativno osuđivanje po članu 5 Statuta

166. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izreklo osuđujuće presude po članu 5(a) Statuta (ubistvo) i članu 5(i) Statuta (nehumana djela) za isto ponašanje, s obzirom na to da je posljedica tog ponašanja bilo usmrćenje žrtve.⁴⁸¹ On tvrdi da “ne osporava” da se osuda po članu 5(i) Statuta može izreći ako inkriminisano ponašanje nema za posljedicu usmrćenje žrtve,⁴⁸² ali iznosi argument da se, ako je žrtva preminula i izrečena je osuda za ubistvo po članu 5(a) Statuta, ne može izreći i osuda za nehumana djela po članu 5(i) Statuta, zato što je drugo djelo u tom slučaju “apsorbira[no]” u prvom.⁴⁸³

167. Kako je ispravno napomenulo Pretresno vijeće, u ovom slučaju ne postavlja se pitanje kumulativnog osuđivanja:

Tačke Optužnice kojima se tereti za ubistvo i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti ne zasnivaju se na istom zločinačkom ponašanju. One traže kažnjavanje, s jedne strane, za ubistvo civila putem snajperskog djelovanja i granatiranja (član 5(a) Statuta) i, s druge strane, za drugu štetu nanесenu civilima putem snajperskog djelovanja i granatiranja, a naročito za teške ozljede (član 5(i) Statuta). Ovdje se, dakle, ne postavlja pitanje kumulacije optužbi.⁴⁸⁴

Žalbeno vijeće se slaže sa Pretresnim vijećem u mišljenju da su zasebne presude za ubistvo i nehumana djela dopustive ako se odnose na različite žrtve, što ovdje i jeste slučaj. Galić nije pokazao da ga je Pretresno vijeće dvostruko osudilo za nanošenje ozljede i lišavanje života istih žrtava. Na primjer, Pretresno vijeće je utvrdilo da su određeni incidenti snajperskog djelovanja imali za posljedicu usmrćenje jednih žrtava⁴⁸⁵ i teške duševne ili tjelesne ozljede drugih žrtava.⁴⁸⁶ Dakle, ovaj dio Galićevog 9. žalbenog osnova se odbija.

⁴⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 145; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 176; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 387; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82.

⁴⁸¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 103.

⁴⁸² Žalbeni podnesak odbrane, par. 102.

⁴⁸³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 103-104.

⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 164.

⁴⁸⁵ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 247-253 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 5); *ibid.*, par. 277-284 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 20); *ibid.*, par. 352-356 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 6).

⁴⁸⁶ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 254-258 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 24); *ibid.*, par. 267-271 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 10); *ibid.*, par. 272-276 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 15); *ibid.*, par. 285-289 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 27); *ibid.*, par. 311-317 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 23); *ibid.*, par. 318-327 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 25); *ibid.*, par. 357-361 (dalje u tekstu: reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 18).

168. Galić iznosi i argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što mu je izreklo zasebne osuđujuće presude po dvije tačke za ubistvo i po dvije tačke za nehumana djela, te tvrdi da je jedina razlika između tih tačaka način izvršenja, tj. jedna tereti za ubistvo putem snajperskog djelovanja, a druga za ubistvo putem granatiranja, odnosno za nehumana djela putem snajperskog djelovanja i nehumana djela putem granatiranja.⁴⁸⁷ Kako opravdano napominje tužilac, dvije tačke u kojima se tereti za ubistvo i dvije tačke u kojima se tereti za nehumana djela ne odnose se na isto ponašanje: “Ni žrtve ni prouzročena povreda nisu iste.”⁴⁸⁸ U tom pogledu, tom Galićevom argumentu nije mjesto u žalbenom osnovu koji se odnosi na kumulativno osuđivanje, koji bi morao da se odnosi samo na osuđujuće presude na osnovu istih radnji izvršenja. Galićev 9. žalbeni osnov se odbija.

---

⁴⁸⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 106; Replika odbrane, par. 77-78.

⁴⁸⁸ Odgovor tužioca, par. 9.2.

XI. ŽALBENI OSNOV BR. 10: GREŠKA U PRIMJENI PRAVA U VEZI S UTVRĐIVANJEM OSNOVA KRIVIČNE ODGOVORNOSTI

169. Galić osporava neke stavove Pretresnog vijeća u kontekstu prava mjerodavnog za utvrđivanje krivične odgovornosti po osnovu članova 7(1) i 7(3) Statuta.

A. Pobijanje u vezi s odgovornošću po članu 7(1)

1. Oslanjanje Pretresnog vijeća na indirektne dokaze

170. Galić osporava navodni stav Pretresnog vijeća “da dokaz za sve oblike krivične odgovornosti može biti bilo direktan bilo indirektan”.⁴⁸⁹ On tvrdi da se “naređivanje” ne može potvrditi na osnovu indirektnih dokaza, a svakako ne na način za koji se opredijelilo Pretresno vijeće.⁴⁹⁰ Nadalje tvrdi da se *mens rea* optuženog ne može dokazivati indirektnim putem, nego da mora biti dokazana “na jasan način, pri čemu mora biti jasno ukazano [na] htijenje optuženog da djeluje na način na koji je djelovao u namjeri da proizvede željenu posljedicu”.⁴⁹¹ Tužilac odgovara da Galić ne navodi nikakve razloge u prilog tom svom argumentu koji stoga treba da se odbaci. Pored toga, on smatra da su indirektni dokazi obično dovoljni, da su dovoljni i za dokazivanje *mens rea*, a da su dovoljni su i za utvrđivanje modaliteta odgovornosti za naređivanje.⁴⁹²

171. Žalbeno vijeće napominje da je čvrsto prihvaćena praksa da se činjenično stanje može utvrditi bilo putem direktnih, bilo putem indirektnih dokaza. Žalbeno vijeće ponovno upozorava na svoj stav već izražen u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić i dr.* da se, u pravilu, osuđujuća presuda može zasnovati i samo na indirektnim dokazima.⁴⁹³

172. Shodno tome, Galićev se argument odbija.

2. Nečinjenje optuženoga i utvrđenje Pretresnog vijeća da je Galić naredio krivična djela

173. Galić tvrdi da djela osoba koje se terete po članu članu 7(1) Statuta ne smiju biti djela skrivljena nečinjenjem, te da je Pretresno vijeće donijelo pogrešan pravni zaključak s tim u vezi.⁴⁹⁴ On iznosi argument da je uslov za odgovornost po članu 7(1) Statuta pozitivno utvrđena radnja

⁴⁸⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 111.

⁴⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 111.

⁴⁹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 112, 546.

⁴⁹² Odgovor tužioca, par. 10.9-10.10.

⁴⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 303. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i dr.*, par. 304-306.

⁴⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 108, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 168.

“koja jasno ukazuje na učestvovanje u protivpravnoj radnji.⁴⁹⁵ On osporava i stav Pretresnog vijeća da se “nadređenom licu može utvrditi odgovornost po članu 7(1) [Statuta] onda kada je ponašanje tog nadređenoga pozitivno doprinijelo počinjenju krivičnih djela od strane njegovih podređenih, ali samo ako su zadovoljeni uslovi za potvrđivanje *mens rea* propisani za odgovornost po članu 7(1)”⁴⁹⁶.

174. Odgovarajući na taj navod, tužilac iznosi argument da je nečinjenje Statutom predviđen osnov podlijeganja odgovornosti.⁴⁹⁷ On obrazlaže da činjenični nalazi Pretresnog vijeća ukazuju i na aktivno ponašanje i aktivno naređivanje.⁴⁹⁸ Tužilac smatra da je način na koji Pretresno vijeće govori o Galićevom propustu da djeluje relevantan za njegovu *mens rea*, a isti propust mogao je da se iskoristi i za potvrđivanje *actus reus* naređivanja.⁴⁹⁹ Kako navodi tužilac, “Vijeće se nije pozvalo na [Galićev] propust da preduzme određene mjere, nego na cjelokupno njegovo ponašanje, da bi utvrdilo da je on izdao naređenje za kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja. Zaključci Vijeća u pogledu njegovog nedjelovanja potkrepa su zaključaka u pogledu [njegove] *mens rea*.”⁵⁰⁰ Tužilac pored toga iznosi argument da jurisprudencija MKSJ-a obilato potkrepljuje stav Pretresnog vijeća da odgovornost po članu 7(1) Statuta može da proistekne iz bilo kojeg postupka, bilo aktivnog bilo pasivnog, koji doprinosi počinjenju krivičnog djela ili ga omogućava.⁵⁰¹

175. Žalbeno vijeće potvrđuje stav da iz nečinjenja, u slučaju kad postoji pravna obaveza da se djeluje,⁵⁰² može proisteći individualna krivična odgovornost po članu 7(1) Statuta.⁵⁰³ Galićev argument s tim u vezi stoga se odbacuje. Međutim, Žalbeno vijeće smatra potrebnim da se pojasne neki momenti u vezi s modalitetom odgovornosti po članu 7(1) Statuta na osnovu naređivanja.

176. Žalbeno vijeće podsjeća da je *actus reus* naređivanja definisan kao situacija kada osoba na rukovodećem položaju nekoj drugoj osobi izda nalog da poćini krivično djelo, za što nije potrebno dokazati postojanje formalnog odnosa subordinacije između optužene osobe i stvarnog fizičkog izvršioca.⁵⁰⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da sām pojam “izdavanje naloga” pretpostavlja pozitivan čin

⁴⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 109.

⁴⁹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 110, gdje se upućuje na paragraf 169 Prvostepene presude. U nastavku Pretresno vijeće kaže sljedeće: “[k]omandant koji je imao zloćinačku namjeru ne može izbjeći odgovornost po članu 7(1) pozivajući se na svoju šutnju ili propuste [...] kada je učinak takvog ponašanja bio takav da je potćinjene naveo na poćinjenje zloćina”; Prvostepena presuda, par. 169.

⁴⁹⁷ Odgovor tužioca, par. 8.11, 10.1.

⁴⁹⁸ Odgovor tužioca, par. 10.2-10.3.

⁴⁹⁹ Odgovor tužioca, par. 10.4.

⁵⁰⁰ Odgovor tužioca, par. 10.5.

⁵⁰¹ Odgovor tužioca, par. 10.7-10.8.

⁵⁰² *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i dr.*, par. 334-335.

⁵⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 188: “Ova odredba [član 7(1) Statuta] prije svega pokriva fizičko poćinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava”.

⁵⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 28; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 361.

osobe koja ima rukovodeći položaj.⁵⁰⁵ Iz propusta da djeluje osobe na rukovodećem položaju – između koje osobe i fizičkog izvršioca postoji odnos subordinacije – može proisteći jedan drugi vid odgovornosti u smislu člana 7(1) Statuta, ili pak odgovornost nadređenog u smislu člana 7(3) Statuta.⁵⁰⁶ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da je nemoguće da se dogodi situacija u kojoj naređenje biva izdato putem nečinjenja, bez postojanja nekog prethodnog pozitivnog čina.⁵⁰⁷ Žalbeno vijeće stoga zaključuje da se na nepreduzimanje čina ne može primijeniti odgovornost na osnovu naređivanja u smislu člana 7(1) Statuta.⁵⁰⁸

177. U ovom konkretnom slučaju, Žalbeno vijeće napominje da Galić spaja u jedno dva odvojena pitanja: (1) pitanje da li se nečinjenje može smatrati činom izdavanja naređenja, te (2) pitanje da li se čin izdavanja naređenja može *dokazati* i na osnovu nečinjenja. Pretresno vijeće je ovdje primijenilo drugi od navedena dva pristupa, čime nije učinilo nikakvu pravnu grešku. Vijeće nije Galića proglasilo krivim na osnovu toga što je on krivična djela naredio putem nekog propusta ili zato što bi se njegova vinost sastojala u nečinjenju. Jasnije rečeno, Vijeće nije na osnovu dokaza indirektnim putem zaključilo da je on propustio da preduzme neki čin i da taj propust predstavlja naređenje. Naime, kada Pretresno vijeće govori o nečinjenju, pod tim se podrazumijeva da je dotične propuste uzelo u obzir kao indirektno dokaze za potvrđivanje modaliteta odgovornosti koji proističe iz naređivanja. Pretresno vijeće je na osnovu dokaza predloženih na suđenju, uključujući između ostalog i radnje i propuste optuženog, indirektnim putem zaključilo da je Galić izdao naređenje da se počine predmetna krivična djela.⁵⁰⁹

178. Dakle, Žalbeno vijeće zaključuje da se modalitet odgovornosti na osnovu naređivanja, baš kao i svaki drugi modalitet odgovornosti, može dokazati putem indirektnih ili direktnih dokaza, uzimajući u obzir dokaze o radnjama kao i o propustima optuženoga. Pretresno vijeće se na osnovu dokaza izvedenih na suđenju mora uvjeriti van razumne sumnje da je optuženi naredio krivično djelo.⁵¹⁰ Da li je Pretresno vijeće na osnovu dokaza izvedenih na suđenju moglo da indirektnim putem utvrdi da je Galić naredio predmetna krivična djela, pitanje je koje se tiče utvrđivanja činjeničnog stanja i biće razmotreno u okviru razmatranja njegovog 18. žalbenog osnova.

⁵⁰⁵ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 660.

⁵⁰⁶ Na primjer, ako je osoba dužna da izda određeno naređenje, ali to ne učini, iz tog propusta može proisteći individualna krivična odgovornost na osnovu člana 7(1) ili člana 7(3) Statuta.

⁵⁰⁷ Žalbeno vijeće, međutim, napominje da ovaj slučaj treba da se razlikuje od slučaja kada krivična odgovornost nadređenog može proisteći iz toga što je naredio nečinjenje. Žalbeno vijeće je u jednoj ranijoj prilici izrazilo stav da “osoba koja naredi neko činjenje ili nečinjenje sa sviješću o znatnoj vjerovatnoći da će prilikom izvršenja tog naređenja biti počinjeno krivično djelo” posjeduje *mens rea* potrebnu za naređivanje. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 42; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 30.

⁵⁰⁸ Dakle, ne može se govoriti o “naređivanju putem nečinjenja”.

⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 749: Galić je proglašen krivim “zato što je naredio zločine koji su dokazani na suđenju”.

⁵¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

179. Iz gore navedenih razloga, Galićev se argument odbija.

B. Pobijanje u vezi s odgovornošću po članu 7(3)

180. Iako ne osporava uslove koji moraju biti zadovoljeni kako bi se optuženoj osobi utvrdila odgovornost na osnovu člana 7(3) Statuta,⁵¹¹ Galić zaključke Pretresnog vijeća na osnovu člana 7(3) osporava po tri stavke. Prvo, on osporava stav Pretresnog vijeća da se činjenica da je nadređeni imao stvarna saznanja o tome da njegovi podređeni čine krivična djela može dokazati i indirektno.⁵¹² Drugo, tvrdi da nije trebalo da se Izvještaj Komisije eksperata UN-a “uzima u razmatranje u kontekstu utvrđivanja da li su zadovoljeni uslovi za odgovornost po članu 7(3) [Statuta]” jer se taj izvještaj zasniva na “pretpostavkama i površnim informacijama”.⁵¹³ Treće, on osporava stav Pretresnog vijeća u vezi sa načinom na koji treba da se utvrđuje da li je “bilo razloga da [optuženi] zna”, iznoseći u tu svrhu argument da “[i]nformacija o ponašanju potčinjenih mora da bude takva da je nadređenom dovoljna da naredi sprovođenje istrage, koja se pokreće u vezi sa tačno definisanim prijestupima i u vezi s tačno naznačenim osobama ili barem krugom osoba”, te da “general Galić nikad nije dobio takva obavještenja”.⁵¹⁴

181. Odgovarajući na prvi Galićev argument, tužilac upućuje na svoje podneske u vezi s odgovornošću po članu 7(1).⁵¹⁵ Tvrdi da se drugi Galićev argument temelji na nesporazumu. Tužilac kaže da se Pretresno vijeće nije pozvalo na činjenice utvrđene u Izvještaju, nego da se pozvalo na pravne pretpostavke i izvjesne indicije iz kojih je moglo indirektnim putem utvrditi da je nadređena osoba imala potrebna saznanja.⁵¹⁶ Tužilac tvrdi da Galić ničim ne obrazlaže svoj treći argument i da ne uzima u obzir jurisprudenciju MKSJ-a u vezi s ovim pitanjem.⁵¹⁷

182. U vezi s prvim Galićevim argumentom, Žalbeno vijeće *mutatis mutandis* usvaja svoj stav iznijet u prethodnom dijelu teksta, a u vezi s istim argumentom iznijetim u kontekstu Galićeve odgovornosti po članu 7(1).⁵¹⁸ Ovaj se argument stoga odbija.

183. Prelazeći na drugi Galićev argument, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće smatralo da se, između ostalog, mogu uzeti u obzir indicije sadržane u Izvještaju Komisije

⁵¹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 113, gdje se upućuje na paragraf 173 Prvostepene presude.

⁵¹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 114.

⁵¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 114. *Vidi i* Repliku odbrane, par. 85.

⁵¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 115.

⁵¹⁵ Odgovor tužioca, par. 10.13.

⁵¹⁶ Odgovor tužioca, par. 10.14.

⁵¹⁷ Odgovor tužioca, par. 10.16-10.17.

⁵¹⁸ *Vidi supra*, par. 171.

eksperata UN-a.⁵¹⁹ Faktori navedeni u Izvještaju nisu utvrđenje činjeničnog stanja, oni su samo indicije koje se mogu iskoristiti uz druge faktore. Pretresno vijeće te indicije nije smatralo ni u kom pogledu obavezujućim za sebe zato što su sadržane u Izvještaju. Galićev argument stoga se odbacuje.

184. Što se tiče trećeg Galićevog argumenta, Žalbeno vijeće napominje da jurisprudencija MKSJ-a upućuje na to da se kriterijum “bilo je razloga da zna” može smatrati zadovoljenim samo ako su nadređene bile dostupne informacije koje su ga mogle upozoriti na to da njegovi potčinjeni čine krivična djela.⁵²⁰ Te informacije, međutim, “ne moraju biti u obliku specifičnih izvještaja dostavljenih u okviru sistema nadzora” i “ne moraju sadržavati konkretne podatke o protivpravnim djelima koja su već počinjena ili će tek biti počinjena”.⁵²¹ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je ispravno utvrdilo da je Galić “bio potpuno upoznat sa protivpravnim snajperskim djelovanjem i granatiranjem po civilima koje je vršeno u gradu Sarajevu i njegovoj okolini”.⁵²² Shodno tome, njegov se argument odbija.

C. Oспорavanje kumulativne primjene članova 7(1) i 7(3) Statuta

185. Galić obrazlaže da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je kumulativna primjena člana 7(1) i 7(3) Statuta dopuštena, te tvrdi da se ta dva oblika odgovornosti međusobno isključuju. Shodno tome, Galić smatra da je Pretresno vijeće učinilo grešku koja Prvostepenu presudu čini nevažećom.⁵²³ Tužilac odgovara da Pretresno vijeće nigdje nije izjavilo da je kumulativno osuđivanje i po članu 7(1) i po članu 7(3) Statuta dopustivo, te da je osuđujuću presudu Galiću izreklo samo po članu 7(1) Statuta.⁵²⁴

186. Žalbeno vijeće napominje da stav iz Prvostepene presude koji Galić osporava glasi: “[U] slučajevima kada je moguća istovremena primjena članova 7(1) i 7(3) [Statuta] jer su ispunjeni zahtjevi i za jedan i za drugi vid odgovornosti, Pretresno vijeće ima diskreciono pravo da odabere kategoriju odgovornosti koja najbolje odgovara krivičnoj odgovornosti optuženog”.⁵²⁵ Iz ovog odlomka jasno proizlazi da stav Pretresnog vijeća nije bio da postoji mogućnost da se osude izreknu istovremeno i po članu 7(1) i po članu 7(3) Statuta, nego da može da se dogodi da utvrđeno činjenično stanje u pojedinom predmetu zadovoljava uslove za primjenu oba člana, u kojem slučaju pretresno vijeće može da se opredijeli za jedan ili za drugi. Kao što je rečeno u Drugostepenoj

⁵¹⁹ Prvostepena presuda, par. 174.

⁵²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 241.

⁵²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 238.

⁵²² Prvostepena presuda, par. 705.

⁵²³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 116. *Vidi i* Repliku odbrane, par. 88-89.

⁵²⁴ Odgovor tužioca, par. 10.18.

presudi u predmetu *Blaškić*, osuda tada treba da se izrekne samo po članu 7(1) Statuta, a komandni položaj optuženoga smatra se otežavajućom okolnošću prilikom odmjeravanja kazne.⁵²⁶ Shodno tome, Pretresno vijeće nije učinilo nikakvu grešku. Galićev 10. žalbeni osnov se odbija.

---

⁵²⁵ Prvostepena presuda, par. 177.

⁵²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 91.

XII. ŽALBENI OSNOV BR. 12: KOLATERALNI GUBICI

187. U okviru svog 12. žalbenog osnova Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo pitanje kolateralnih gubitaka. Tvrdi da mu je Pretresno vijeće, time što to nije učinilo, uskratilo mogućnost pravičnog suđenja u smislu člana 21 Statuta,⁵²⁷ te da bi trebalo da Žalbeno vijeće ili izda nalog za ponavljanje postupka ili da ga oslobodi po svim tačkama Optužnice.⁵²⁸ On tvrdi da se prije vojnih akcija u SRK-u uvijek radila prethodna procjena mogućih civilnih gubitaka, te da se moguća vojna prednost nastojala odvagnuti nasuprot takvim potencijalnim gubicima.⁵²⁹ Galić obrazlaže da Pretresno vijeće nije ispravno ocijenilo da li su akcije SRK-a bile vođene u skladu s načelima razlikovanja i srazmjernosti.⁵³⁰ Pored toga, Galić tvrdi da Pretresno vijeće, donoseći zaključke o tim pitanjima, nije uzelo u obzir sljedeće: (1) “dvojnu namjenu” objekata – korišćenje objekata istovremeno za civilne i vojne potrebe,⁵³¹ (2) mogućnost grešaka u nišanjenju prilikom korišćenja artiljerije,⁵³² (3) korišćenje civila kao “živog štita”,⁵³³ te (4) položaj na liniji sukoba.⁵³⁴

188. Tužilac odgovara da su Galićevi argumenti “neprimjereni za podnošenje u žalbenom postupku i da se moraju odbaciti *in limine*”.⁵³⁵ Tvrdi da “osim uopštenih izraza nezadovoljstva pristupom Vijeća, [Galić] ne iznosi nikakav precizan navod o tome za koje zaključke Vijeća smatra da su pogrešni, ne iznosi nikakve argumente u prilog svojoj tvrdnji [niti je] dokazao zašto bi te navodne greške nalagale korektivnu intervenciju Žalbenog vijeća”.⁵³⁶ Međutim, ako Žalbeno vijeće ipak uzme u razmatranje argumente koje iznosi Galić, kaže tužilac, “[Pretresno] vijeće je, kako u vezi sa svakim pojedinim reprezentativnim incidentom tako i na opštem nivou, pažljivo analiziralo da li su sporne civilne žrtve možda nenamjerne žrtve borbenih dejstava” i da se Pretresno vijeće pritom “uvjerilo da razumno ne postoji mogućnost da je neka žrtva ili više njih bila zabunom smatrana borcem, ili bila nenamjerno usmrćena ili ozlijeđena uslijed blizine borbi”.⁵³⁷ Tužilac napominje i to da Pretresno vijeće nije htjelo da razmatra incidente za koje je postojala mogućnost da su usmrćenje ili ozljeda žrtava slučajna posljedica borbenih dejstava.⁵³⁸ Sve u svemu, tužilac

⁵²⁷ Najava žalbe odbrane, par. 79.

⁵²⁸ Najava žalbe odbrane, par. 81.

⁵²⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 142.

⁵³⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 144.

⁵³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 145.

⁵³² Žalbeni podnesak odbrane, par. 148, 402; Replika odbrane, par. 105, 107.

⁵³³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 151-152, 156.

⁵³⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 155. U paragrafima 159-160 Žalbenog podneska odbrane, Galić navodi primjer “nedavnog rata u Iraku” kao “jasnog pokazatelja da je u borbi u gradskim uslovima apsolutno nemoguće izbjeći kolateralne gubitke”. On tvrdi da je trebalo da Pretresno vijeće uzme u obzir njegove argumente u vezi s tim. Međutim, pred Pretresnim vijećem nije bila iznijeta nikakva argumentacija u tom smislu, niti su u žalbenom postupku izvedeni bilo kakvi dodatni dokazi.

⁵³⁵ Odgovor tužioca, par. 12.2.

⁵³⁶ Odgovor tužioca, par. 12.4.

⁵³⁷ Odgovor tužioca, par. 12.5.

⁵³⁸ Odgovor tužioca, par. 12.6.

tvrdi da je Galićev navod da Pretresno vijeće nije na primjeren način uzelo u obzir pitanje kolateralnih gubitaka neodrživ.⁵³⁹

189. Žalbeno vijeće napominje da Galić nije uputio ni na jedan konkretan zaključak iz Prvostepene presude u prilog svom argumentu, što znači da nije ispunio svoju obavezu jasnog navođenja osnova po kojem se žali. Žalbeno vijeće se stoga neće baviti ocjenjivanjem svakog reprezentativnog incidenta, nego će pristupiti ocjeni da li je Pretresno vijeće ispravno shvatalo svoje obaveze u ocjenjivanju legalnosti napada i dokaza u vezi sa tim.

A. Ocjena legalnosti napada

190. Jedno od temeljnih načela međunarodnog humanitarnog prava jeste to da civili i civilni objekti moraju, koliko je god moguće, biti pošteđeni posljedica neprijateljstava. To načelo proističe iz načela razlikovanja i načela zaštite civilnog stanovništva, “kapitalnih načela sadržanih u tekstu koji predstavlja potku humanitarnog prava” i koja su “neprikosnovena načela međunarodnog običajnog prava”.⁵⁴⁰ U skladu sa načelom razlikovanja, zaraćene strane moraju u svakom trenutku razlikovati civilno stanovništvo od boraca, civilne od vojnih ciljeva, te shodno tome svoje napade usmjeravati samo na vojne ciljeve.⁵⁴¹ Na tim načelima počiva apsolutna zabrana uzimanja civila za cilj napada u međunarodnom običajnom pravu,⁵⁴² ali to ne znači da se isključuje legitimna mogućnost civilnih gubitaka koji su uzgredna posljedica sprovođenja vojnih dejstava. Međutim, ti gubici ne smiju biti nesrazmjerni stvarnoj i neposrednoj vojnoj prednosti za koju se predviđa da će se napadom ostvariti (načelo srazmjernosti).

191. U drugom poglavlju Prvostepene presude (Mjerodavno pravo), Pretresno vijeće je iznijelo mišljenje da je stav 2 člana 51 Dopsuskog protokola I odredba koja je “potpuno /.../ jasna u pogledu toga da civili i civilno stanovništvo kao takvo ne bi smjeli biti predmetom napada”, da to načelo ne predviđa “nikakve iznimke”, a ponajmanje “dopušta odstupanje od ovog pravila pozivanjem na vojnu nuždu”.⁵⁴³ U nastavku je vijeće izrazilo i mišljenje da stav 2 člana 51 “izvire iz temeljnog načela međunarodnog prava, načela razlikovanja, koje obavezuje zaraćene strane da u svakom trenutku prave razliku između civilnog stanovništva i boraca, kao i između civilnih objekata

---

⁵³⁹ Odgovor tužioca, par. 12.6.

⁵⁴⁰ Predmet *Atomsko oružje*, par. 78, na koji se upućuje u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 54.

⁵⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 54.

⁵⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 109.

⁵⁴³ Prvostepena presuda, par. 44.

i vojnih ciljeva, te da u skladu s tim svoje operacije usmjeravaju samo protiv vojnih ciljeva”.⁵⁴⁴

Pretno vijeće iznijelo je i sljedeći stav:

Onoga trenutka kad se uvjere da se radi o vojnom cilju, komandanti moraju razmotriti pitanje da li se može očekivati da će pogađanje tog cilja "prouzrokovati slučajne pogibije i ranjavanje civila, štete na civilnim objektima ili kombinaciju toga, što bi bilo nesrazmjerno u odnosu na predviđenu stvarnu i neposrednu vojnu prednost”.⁵⁴⁵

192. Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretno vijeće ispravno ocijenilo legalnost predmetnih incidenata.

B. Ocjena dokaza u vezi s predmetnim napadima

193. Pretno vijeće je vrlo jasno izložilo metodologiju koju je primijenilo u ocjenjivanju legalnosti napada u vezi sa incidentima navedenim u Prilozima, a i općenito. Ona se sastojala u sljedećem:

Pretno vijeće je posebnu pažnju posvetilo pitanjima udaljenosti između žrtve i najvjerojatnijeg izvora vatre, te udaljenosti između mjesta na kojem je žrtva pogođena i linije sukoba; borbenim dejstvima koja su se odvijala u vrijeme i na mjestu događaja, kao i relevantnom prisustvu vojnih aktivnosti ili objekata u blizini mjesta događaja; izgledu žrtve u pogledu godina starosti, pola, odjeće; aktivnosti kojom se činilo da je žrtva bila zabavljena, te u kojoj mjeri je žrtva bila vidljiva s obzirom na vremenske prilike, neometanu liniju nišanja i dnevno svjetlo. Pretno vijeće je tako bilo u mogućnosti da za svaki slučaj, shodno pravnoj praksi iznijetoj u Drugom dijelu ove Presude i principu pravičnosti postupanja prema optuženom, procijeni da li je navedeni incident van svake razumne sumnje reprezentativan primjer navodne kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja ili se može razumno zaključiti da su žrtvu pogodile snage ABiH ili zalutali metak ili pak da je žrtvu bilo moguće smatrati borcem.⁵⁴⁶

Žalbeno vijeće konstatuje da je pristup Pretnog vijeća zaista u skladu s izjašnjenjem Vijeća u pogledu mjerodavnog prava. Galić nije uputio ni na jedan konkretan zaključak u kojem je Pretno vijeće odstupilo od ispravne primjene prava mjerodavnog za ocjenjivanje legalnosti napada. Naprotiv, Pretno vijeće je, na primjer, u vezi s napadima na Grbavicu utvrdilo da se u blizini nisu odvijale nikakve vojne aktivnosti.⁵⁴⁷ Za reprezentativni incident snajperskog djelovanja naveden u Prilogu Optužnice pod brojem 24, tj. za napad na tramvaj u blizini hotela “Holiday Inn”, Pretno vijeće je utvrdilo da to vozilo “nije moglo biti zamijenjeno za vojni cilj”⁵⁴⁸ i da u blizini nije bilo

⁵⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 45.

⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 58, gdje se upućuje na član 51(5)(b) Dopunskog protokola I (fusnota ispuštena).

⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 188.

⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 230-231.

⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 255.

nikakve vojne aktivnosti niti nikakvih vojnih ciljeva,⁵⁴⁹ tako da je zaključilo da su “s područja /.../ koje je kontrolisao SRK, namjerno gađali civilno vozilo”.⁵⁵⁰

194. Što se tiče Galićevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo pitanje “dvojne namjene” objekata, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće, na primjer u vezi sa napadom na bager koji je kupio đubre u Ulici braće Ribara (reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 15), razmotrilo argumente odbrane da je to vozilo moglo da bude korišćeno i za vojnu namjenu, ali ih je odbacilo na osnovu utvrđenih okolnosti incidenta.⁵⁵¹ Što se tiče Galićevog argumenta da Pretresno vijeće nije ocjenjivalo mogućnost grešaka u nišanjenju artiljerije, i tu su mjerodavna načela zaštite, razlikovanja i srazmjernosti, a Galić nije ukazao ni na jedan dio Prvostepene presude u kojem je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo neko od tih načela. U pogledu njegovog argumenta da Pretresno vijeće nije razmotrilo pitanje korišćenja civila kao “živog štita”, Žalbena vijeće ističe da je Pretresno vijeće napomenulo sljedeće:

Kao što navodi odbrana, strane u sukobu dužne su da uklone civile, u najvećoj mogućoj mjeri, sa područja u blizini vojnih ciljeva i da izbjegavaju smještanje vojnih ciljeva unutar ili u blizini gusto naseljenih područja [ali] propust neke strane da poštuje ovu obavezu ne oslobađa napadačku stranu njene dužnosti da se pridržava načela razlikovanja i proporcionalnosti prilikom izvođenja napada.⁵⁵²

Dakle, Galićev argument je neutemeljen. Što se tiče njegovih argumenata u vezi sa navodom da Pretresno vijeće nije definisalo liniju sukoba ni njenu dubinu, Žalbena vijeće napominje da je ovdje Galić samo ponovio argumente koje je naveo u svom 14. žalbenom osnovu, tako da će oni biti razmotreni u odgovarajućem dijelu ove presude.

195. Iz gore navedenih razloga, Galićev 12. žalbeni osnov se odbija.

---

⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 256.

⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 258.

⁵⁵¹ Prvostepena presuda, par. 274

⁵⁵² Prvostepena presuda, par. 61.

XIII. ŽALBENI OSNOV BR. 14: DEFINICIJE POJMOVA

196. U okviru svog 14. žalbenog osnova, Galić tvrdi da je način na koji je Pretresno vijeće definisalo pojmove “kampanje”,⁵⁵³ “snajperskog djelovanja”⁵⁵⁴ i “civila”⁵⁵⁵ “pogrešan”. On se žali da Pretresno vijeće nije utvrdilo gdje su se tačno u Sarajevu nalazili legitimni vojni ciljevi, kao niti “[š]ta se u velikom gradu smatra civilnom, a što vojnom zonom”⁵⁵⁶. Galić iznosi argument da Pretresno vijeće nije ni pokušalo da definiše pojmove “na izvjesnoj udaljenosti”,⁵⁵⁷ “granatiranje”⁵⁵⁸ i “protest”⁵⁵⁹. Pored toga, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije izričito definisalo dužinu i dubinu linije sukoba.⁵⁶⁰ Tvrdi i to da “tužilac nije dokazao da su duž cijele linije fronta bile organizovane i/ili imale položaje specijalne snajperske jedinice”.⁵⁶¹ Tužilac na to odgovara da Pretresno vijeće nije bilo dužno da usvoji definicije koje je predložio Galić i da definicijama koje je usvojilo Vijeće Galiću nije nanijeta nikakva šteta.⁵⁶² Tužilac pored toga tvrdi da Galić nigdje nije “objasnio kako na Presudu utiče”⁵⁶³ propust Pretresnog vijeća da definiše pojmove.

197. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Galić iznosi prigovor (1) na propust Pretresnog vijeća da definiše neke pojmove, i (2) na način kako je Pretresno vijeće definisalo neke pojmove. Što se tiče tih argumenata, Žalbeno vijeće u zaključcima Pretresnog vijeća ne nalazi nikakvu grešku u primjeni prava. Galić nije ispunio svoju dokaznu obavezu po žalbi, tj. nije dokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku koja odluku čini nevažećom. Galić nije objasnio zašto bi pojedina definicija bila potrebna, niti zašto bi Pretresno vijeće pogriješilo time što je nije dalo. Pored toga, Galić nije objasnio kako su te navodne greške uticale na konačno presuđenje u prvostepenom postupku.

198. Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo time što nije ispitalo gdje su se nalazili dodatni legitimni vojni ciljevi ni utvrdilo dubinu linije sukoba na pojedinim tačkama oko grada. Galić nije objasnio zašto bi identifikovanje drugih legitimnih ciljeva dovelo u

⁵⁵³ Kako tvrdi Galić, riječ kampanja trebalo bi da se u vojnom smislu definiše kao “ratni pohod”. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 166, fusnota 106. Međutim, argumenti koje Galić ovdje iznosi samo su ponavljanje argumenata iznijetih uz njegov 15. žalbeni osnov, tako da ćemo se njima baviti u nastavku.

⁵⁵⁴ Kako tvrdi Galić, snajpersko djelovanje trebalo bi da se definiše kao djelovanje iz naoružanja s optičkom nišanskom spravom. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 168.

⁵⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 186.

⁵⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 191.

⁵⁵⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 169.

⁵⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 176. Galić ovdje samo ponavlja argumente iznijete uz njegov 18. žalbeni osnov, tako da ćemo se njima baviti u nastavku.

⁵⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 183. Galić ovdje samo ponavlja argumente iznijete uz njegov 18. žalbeni osnov, tako da ćemo se njima baviti u nastavku.

⁵⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 193.

⁵⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 174; *vidi i* TŽ, str. 97-98.

⁵⁶² Odgovor tužioca, par. 14.2.

⁵⁶³ Odgovor tužioca, par. 14.11.

pitanje zaključak Pretresnog vijeća – zasnovan na incidentima navedenim u Prilozima Optužnice i drugim dokazima, uključujući dokaze pribavljene putem izjava oficira SRK-a – da je SRK sprovodio kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja ciljeva koji nisu bili legitimni. On je propustio i da uputi na konkretne nalaze Pretresnog vijeća u kojima je propust da se definišu pojmovi “kampanje”, “snajperskog djelovanja” i “civila” rezultirao greškom u Presudi, niti je pokazao zašto je taj propust rezultirao neispravnim zaključkom o namjeravanom cilju granata ili metaka.

199. Što se tiče Galićevog argumenta da Pretresno vijeće nije imalo dokaza o tome da su snajperske jedinice SRK-a bile raspoređene duž linije fronta, Žalbeno vijeće napominje da u Prvostepenoj presudi postoje brojni primjeri dokaza o postojanju takvih jedinica.⁵⁶⁴

200. Iz gore navedenih razloga, Galićev 14. žalbeni osnov se odbija.

---

⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 236-240.

XIV. ŽALBENI OSNOV BR. 15:
NAVOD O POGREŠNOJ PRIMJENI PRAVA I POGREŠNO
UTVRĐENOM ČINJENIČNOM STANJU U VEZI SA POSTOJANJEM
KAMPANJE

201. U okviru svog 15. žalbenog osnova, Galić osporava pristup koji je Pretresno vijeće usvojilo prilikom ocjenjivanja dokaza, naročito s obzirom na zaključak o postojanju kampanje napada na civile, obrazlažući da je taj zaključak protivrječan i pogrešan,⁵⁶⁵ a osporava i pojedinačne činjenične zaključke “za sve reprezentativne incidente”.⁵⁶⁶

A. Kontekst u kojem je Pretresno vijeće utvrdilo da je postojala kampanja

202. Optužnica Galića tereti individualnom krivičnom odgovornošću u smislu člana 7(1) Statuta “za planiranje, poticanje, naređivanje, izvršavanje ili na drugi način pomaganje i podupiranje planiranja, pripreme ili izvođenja *kampanje* granatiranja i snajperskog djelovanja protiv civilnog stanovništva Sarajeva, te za niže navedena djela” iz dva priloga Optužnice (dalje u tekstu: Prilozi).⁵⁶⁷ Dakle, Galić je bio optužen i za pojedinačne incidente granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila i za cjelovitu kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenu protiv civila, te se u suđenju i postupalo na tom osnovu.⁵⁶⁸

203. Donoseći zaključke kako u vezi sa incidentima navedenim u Prilozima Optužnice, tako i u vezi sa kampanjom, Pretresno vijeće je prvo razmotrilo dokaze o tim reprezentativnim incidentima i van razumne sumnje utvrdilo činjenično stanje u pogledu njihovog kriminalnog karaktera i Galićeve odgovornosti za njih. Žalbeno vijeće je već u jednoj ranijoj prilici konstatovalo da je takav sistematski pristup – da se činjenično stanje utvrđuje pojedinačno za sve incidente navedene u Prilozima, koji su djela u osnovi krivičnih djela navedenih u Optužnici – primjeren.⁵⁶⁹ Na taj način Pretresno vijeće je obezbijedilo da Galić zna da je proglašen krivim za krivično djelo na osnovu u Optužnici navedenog reprezentativnog incidenta, shodno njegovom pravu na pravično suđenje.

204. U svrhu donošenja odluke po navodu o postojanju kampanje, Pretresno vijeće je definiciju pojma “kampanja” izvelo iz Optužnice i utvrdilo da se, u kontekstu Optužnice, pod tim pojmom podrazumijevaju vojna dejstva na području Sarajeva tokom predmetnog perioda Optužnice, koja su

⁵⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 195-196.

⁵⁶⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 195.

⁵⁶⁷ Optužnica, par. 10 (naglasak dodat).

⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 181-189.

⁵⁶⁹ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 73.

uključivala rasprostranjeno i sistematsko granatiranje i snajpersko djelovanje protiv civila i čija je posljedica bila njihovo usmrćivanje ili ozljeđivanje.⁵⁷⁰ Istovremeno, izjašnjavajući se o preciznosti Optužnice, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da su incidenti navedeni u Prilozima “reprezentativni primjeri kampanje”.⁵⁷¹

205. Pretresno vijeće je smatralo da se, čak i kad bi se dokazali svi incidenti navedeni u Prilozima, bez dodatnih dokaza oni ne bi mogli smatrati kampanjom, jer ti reprezentativni incidenti ne potvrđuju postojanje “‘rasprostranjenog’ ili ‘sistematskog’ snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenog protiv civila”.⁵⁷² Pretresno vijeće je ocijenilo da su incidenti navedeni u Prilozima “reprezentativni primjeri kampanje”,⁵⁷³ ali je odlučilo da razmotri dokaze u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima i dokaze u vezi sa sveukupnom situacijom u Sarajevu kako bi utvrdilo da li je postojao obrazac ponašanja koji bi odgovarao navodima o postojanju kampanje.⁵⁷⁴ Nakon što je to učinilo, Vijeće nije donosilo zaključke o kažnjivosti Galićevih postupaka na osnovu incidenata koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima, ali jeste koristilo dokaze o tim incidentima - između ostalih – u donošenju činjeničnih dokaza o postojanju kampanje.

B. Navod o greški u ocjenjivanju dokaza

1. Argumenti strana

206. Galić navodi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo s obzirom na pristup koji je primijenilo utvrđujući postojanje kampanje. On tvrdi da je jedini primjereni način na koji je Pretresno vijeće moglo zaključiti da je postojala kampanja bio da se potvrdi individualna krivična odgovornost za dovoljan broj incidenata dokazanih van razumne sumnje.⁵⁷⁵ Žalbeno vijeće je uspjelo da izluči četiri Galićeva navoda u vezi sa pristupom koji je Pretresno vijeće primijenilo u vezi s dokazima o kampanji.

207. Prvo, Galić tvrdi da “incidenti navedeni u Prilozima ne mogu da služe kao potvrda cjelokupnog činjeničnog stanja u Sarajevu”⁵⁷⁶ jer, pored ostalog, “ako nije dokazan ni ovako mali broj incidenata, to je moglo da znači jedino [...] da kampanje nije bilo”.⁵⁷⁷ On tvrdi da suđenje “mora da se vodi isključivo na osnovu dokazanih činjenica, a nikako na osnovu uopštenih navoda o

⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 181.

⁵⁷¹ Prvostepena presuda, par. 208.

⁵⁷² Prvostepena presuda, par. 208.

⁵⁷³ Prvostepena presuda, par. 208.

⁵⁷⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-PT, Odluka po prijedlogu odbrane da se izmjena prvog i drugog priloga uz Optužnicu od 10. oktobra 2001. smatra izmjenom Optužnice, 19. oktobar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena odluka o prilogima Optužnice), par. 23.

⁵⁷⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 196-199.

⁵⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 206.

pojednim incidentima”.⁵⁷⁸ Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je o postojanju kampanje zaključivalo indirektno na osnovu događaja za svaki od kojih nije pojedinačno dokazano van razumne sumnje da predstavljaju kažnjivo ponašanje.⁵⁷⁹

208. Drugo, Galić iznosi argument da se na osnovu reprezentativnih incidenata u pogledu opšte situacije može izvesti jedino zaključak da nije postojala nikakva kampanja.⁵⁸⁰ U prilog svom argumentu, on tvrdi da je Pretresno vijeće jednoglasno smatralo dokazanom van razumne sumnje samo jednu trećinu od dvadeset i sedam incidenata snajperskog djelovanja navedenih u Prilozima Optužnice, te da se zbog toga samo ti incidenti mogu uzeti kao osnov za izvođenje zaključaka o postojanju kampanje.⁵⁸¹

209. Treće, Galić tvrdi da Pretresno vijeće, u situaciji kada je trebalo da se primijeni načelo *in dubio pro reo*, nije pridalo dovoljnu težinu dokazima koji, prema njegovim navodima, demantuju neke druge dokaze na koje se Pretresno vijeće pozvalo.⁵⁸² On ukazuje na sljedeće momente:

- na “izdavanje naređenja da se ne otvara vatra na civile”;⁵⁸³
- na “činjenicu da su velika većina žrtava bili muškarci i vojnici”;⁵⁸⁴ te da, prema tome što tvrdi tužilac, “razmjer između broja civilnih žrtava (poginulih) naprama broju vojnih žrtava iznosi više od 750%”;⁵⁸⁵
- na to da, “ako jeste bila posrijedi kampanja, onda bi se, s obzirom na ‘visok nivo vojne obučenosti i profesionalnosti kojim je okarakterisan SRK’ očekivalo da će ta navodno kontinuirana kampanja rezultirati znatno većim brojem žrtava”;⁵⁸⁶
- na “činjenicu da se većina razaranja dogodila na [liniji sukoba]”;⁵⁸⁷
- na “činjenicu [...] da, dok je srpsko naselje [Neđarići] bilo gotovo srušteno sa zemljom, [...] nijedno muslimansko naselje nikad nije bilo razoreno do te mjere”;⁵⁸⁸

⁵⁷⁷ Replika odbrane, par. 119.

⁵⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 204.

⁵⁷⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 197, 204.

⁵⁸⁰ Replika odbrane, par. 123-126.

⁵⁸¹ Replika odbrane, par. 123-124.

⁵⁸² Replika odbrane, par. 126.

⁵⁸³ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁸⁴ Replika odbrane, par. 126; *vidi i* Žalbeni podnesak odbrane, par. 211, 217.

⁵⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 217.

⁵⁸⁶ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁸⁷ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁸⁸ Replika odbrane, par. 126.

- na “činjenicu da su se Srbi zalagali za demilitarizaciju Sarajeva, što je druga zaraćena strana odbila”;⁵⁸⁹
- na “činjenicu da su Srbi svjesno i dobrovoljno predali aerodrom snagama UN-a kako bi omogućili dostavu humanitarne pomoći [...] tokom perioda na koji se odnosi Optužnica”;⁵⁹⁰
- na “činjenicu [da je upravo on] implementirao [zonu potpunog isključenja]”;⁵⁹¹
- na “činjenicu da se broj [...] žrtava znatno smanjio [pod njegovom komandom]”;⁵⁹²
- na “činjenicu da je [on] nastojao realizovati plave puteve, radi bezbjednosti lokalnog stanovništva”;⁵⁹³
- na “činjenicu da SRK nije otvarao vatru na civile koje je [ABiH] koristio kao živi štit prilikom radova na vojnim objektima”.⁵⁹⁴

210. Četvrto, Galić navodi da “pred Pretresnim vijećem nisu [bili] diskutovani nikakvi drugi incidenti na način na koji bi se garantovala prava optuženog i koji bi [Pretresnom] vijeću mogao da bude osnov za donošenje tačne ocjene dokaza”.⁵⁹⁵ On tvrdi da se Pretresno vijeće opredijelilo za “pogrešno i pravno neodrživo stajalište da incidenti navedeni u Prilozima potvrđuju opštu situaciju u Sarajevu”⁵⁹⁶ i da “[z]aključci ne mogu da se izvode na osnovu malog broja primjera koji navode na konstataciju o protivpravnom ponašanju i postupcima”.⁵⁹⁷ Srž njegovog argumenta je to da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na svoje zaključke u vezi sa reprezentativnim incidentima navedenim u Prilozima kao na osnov za utvrđivanje činjeničnog stanja u pogledu sveukupne situacije u Sarajevu uključujući i postojanje kampanje.

211. Odgovarajući na Galićev prvi i drugi argument, tj. da se postojanje kampanje moglo potvrditi samo ako je van razumne sumnje dokazan dovoljan broj incidenata, tužilac tvrdi da Galić nije uvažio činjenicu da se Pretresno vijeće zapravo pozvalo na “ogromnu” bazu zločina koja se sastoji od reprezentativnih incidenata navedenih u Prilozima Optužnice, incidenata koji nisu

⁵⁸⁹ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹⁰ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹¹ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹² Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹³ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹⁴ Replika odbrane, par. 126.

⁵⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 206.

⁵⁹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 205.

⁵⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 205.

pojedinačno navedeni u Prilozima, te dokaza u vezi sa sveukupnom situacijom u Sarajevu.⁵⁹⁸ On tvrdi da se Pretresno vijeće u svrhu donošenja svojih zaključaka oslonilo na “sveukupne dokaze”.⁵⁹⁹

212. Pored toga, tužilac navodi da Galić nije dokazao da je pristup Pretresnog vijeća bio nerazuman, te upozorava na to da je isti argument iznijet i u okviru Galićevog 11. žalbenog osnova.⁶⁰⁰ Ponovivši argumente kojima je odgovorio na Galićev 11. žalbeni osnov,⁶⁰¹ tužilac tvrdi da Pretresno vijeće svoje zaključke o činjeničnom stanju nije donijelo tako što je prvo prihvatilo dokaze o opštoj situaciji, a zatim donosilo zaključke u vezi sa pojedinim incidentima.⁶⁰² Naime, Pretresno vijeće je konstatovalo da je svrha Priloga Optužnice da se ispuni procesna obaveza davanja dovoljnog obavještenja Galiću o optužbama, potvrdilo da “ne treba shvatiti da se tim prilozima teza optužbe svodi samo na /reprezentativne/ incidente”,⁶⁰³ te je “dokaze u vezi sa incidentima navedenim u Prilozima Optužnice razmotrilo zajedno s dokazima u vezi s opštom situacijom i dokazima u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima Optužnice”.⁶⁰⁴ Bez detaljnije diskusije i ne uputivši precizno na izvore na koje se poziva, tužilac navodi da je pristup u ovom predmetu sličan onom koji je bio primijenjen i u procesima nakon II. svjetskog rata u predmetima *Belzen* i *Dachau*.⁶⁰⁵

213. Tužilac iznosi argument da je Pretresno vijeće incidente navedene u Prilozima razmotrilo “u širem kontekstu dokaza, uzimajući u obzir kako ih shvata i tumači velik broj svjedoka u predmetu”.⁶⁰⁶ Tužilac navodi da je prije izvođenja dokaza na suđenju putem sažetaka na osnovu pravila 65ter dostavio detaljne podatke o dokazima u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima.⁶⁰⁷ On tvrdi da je pristup Pretresnog vijeća u potpunosti primjeren upotrebi dokaza u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima kao dokaza za potkrepu dosljednog obrasca ponašanja.⁶⁰⁸ U tom smislu, dokazi u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno

⁵⁹⁸ Odgovor tužioca, par. 15.10.

⁵⁹⁹ Odgovor tužioca, par. 15.10.

⁶⁰⁰ Odgovor tužioca, par. 15.2 (gdje se tužilac poziva na svoj odgovor na Galićev 11. žalbeni osnov). *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 117-118 (gdje se osporava metod utvrđivanja činjeničnog stanja koji je po navodu odbrane primijenilo Pretresno vijeće, zaključujući “s opšteg na pojedinačno” umjesto “s pojedinačnog na opšte”); *ibid.*, par. 124-126 (gdje se osporava legitimost zasnivanja činjeničnih nalaza Pretresnog vijeća na dokazima u vezi s nedokazanim incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima).

⁶⁰¹ Odgovor tužioca, par. 15.2

⁶⁰² Odgovor tužioca, par. 11.4.

⁶⁰³ Odgovor tužioca, par. 15.3, gdje se citira Prvostepena presuda, par. 188.

⁶⁰⁴ Odgovor tužioca, par. 11.4.

⁶⁰⁵ Odgovor tužioca, par. 15.10.

⁶⁰⁶ Odgovor tužioca, par. 15.6, gdje se citira Prvostepena presuda, par. 189.

⁶⁰⁷ *Vidi* Odgovor tužioca, par. 15.5.

⁶⁰⁸ Odgovor tužioca, par. 15.6.

navedeni u Prilozima i u vezi sa sveukupnom situacijom u Sarajevu upotrijebljeni su i kao kontekstualni dokazi i kao dokazi za potkrepu dosljednog obrasca ponašanja.⁶⁰⁹

214. Odgovarajući na spisak dokaza za koje Galić navodi da ih Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir, tužilac navodi sljedeće:

- Što se tiče navoda o tome da je Galić izdao naređenje da se ne otvara vatra na civile, “[u] materijalu koji je bio dostupan tužiocu, a koji potiče iz presretanja veza, ne postoje dokazi o postojanju bilo kakvih naređenja ili bilo kakvih drugih usmenih komunikacija [...] u tom smislu unutar SRK-a, za period na koji se odnosi Optužnica”.⁶¹⁰
- Što se tiče tvrdnje da se većina razaranja dogodila duž linije sukoba, Pretresno vijeće je napomenulo da je “/o/dbrana /.../ svjedocima koji su bili pripadnici UN-a u Sarajevu u više navrata sugerisala da je fizička šteta bila veća na liniji fronta nego u gradu, implicirajući da stradanja u gradu nisu bila prouzrokovana namjerno. Spis sudskog postupka, međutim, pokazuje da je granatiranje u većoj mjeri usmjeravano *na* grad i da su civili, i civilno stanovništvo kao takvo, na područjima koje je kontrolisala ABiH gađani s teritorije koju je kontrolisao SRK”.⁶¹¹
- Razmjer između broja pogibija civila i broja pogibija među vojnim licima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica ne iznosi 750%, kako tvrdi Galić. Naime, prema izvještaju vještaka optužbe, Ewe Tabeau, u tom periodu usmrćeno je 3.798 osoba, od kojih su 1.399 bili civili, što znači da omjer civilnih gubitaka u odnosu na vojne iznosi 36.8%, a omjer vojnih gubitaka u odnosu na civilne 171%.⁶¹²
- Sarajevski aerodrom predan je prije nego što je komandant postao Galić, “što znači da on nije u poziciji da sebi pripisuje zasluge za tu odluku”, a Pretresno vijeće je konstatovalo da su “epizode neselektivnog otvaranja vatre na ljude koji su prelazili pistu relevantne za konstataciju da je neselektivno otvaranje vatre snaga SRK-a na civile bilo prihvaćena i poznata činjenica”.⁶¹³
- Što se tiče navodnog smanjenja civilnih žrtava u periodu kada je komandant bio Galić, Pretresno vijeće jeste konstatovalo da se prosječan broj civilnih žrtava tokom tog perioda

⁶⁰⁹ Odgovor tužioca, par. 15.7.

⁶¹⁰ Odgovor tužioca, par. 15.19.

⁶¹¹ Odgovor tužioca, par. 15.46, gdje se citira Prvostepena presuda, par. 209.

⁶¹² Odgovor tužioca, par. 15.34.

⁶¹³ Odgovor tužioca, par. 15.27, gdje se citira Prvostepena presuda, par. 416.

smanjio.⁶¹⁴ Pretresno vijeće je napomenulo da je to dijelom bila posljedica mjera “preduzetih sa ciljem da se izlaganje civila snajperskom djelovanju i granatiranju svede na minimum, mjera kao što je bilo podizanje protivsnajperskih zaklona, organizovanje alternativnih i bezbjednijih pješačkih puteva, stalno mijenjanje lokacija punktova za raspodjelu humanitarne pomoći, zatvaranje i preseljavanje škola, te održavanje sahrana noću”.⁶¹⁵ Uprkos svemu, konstatovalo je Pretresno vijeće, civili i dalje nisu bili bezbjedni.⁶¹⁶ Pored toga, niske mjesečne brojke za 1994. godinu odraz su i dramatičnog prestanka napada tokom nekoliko sedmica nakon incidenta na pijaci na Markalama 5. februara 1994. godine.⁶¹⁷

- Što se tiče “plavih puteva” za koje se tvrdi da se Galić za njih zalagao, neke rute za kretanje civila bile su uspostavljene nakon incidenta na pijaci Markale, ali se “otvaranje vatre na civile nastavilo i u toj fazi”.⁶¹⁸

215. Odgovarajući na četvrti Galićev argument, tužilac ukazuje na objašnjenje Pretresnog vijeća da su “jednako pomno razmotreni i dokazi koji prema navodima optužbe pokazuju da navedeni incidenti iz priloga, ukoliko se dokaže da su to bili napadi, nisu bili izolirani incidenti već reprezentativni primjeri kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja”.⁶¹⁹

2. Diskusija

(a) Navod da pravno relevantne činjenice u vezi sa postojanjem kampanje nisu dokazane van razumne sumnje

216. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije na primjeren način potvrdilo krivično djelo na kojem su zasnovane optužbe za krivičnu odgovornost u vezi sa kampanjom. On osporava način na koji je Pretresno vijeće opšte dokaze o situaciji u Sarajevu i dokaze u vezi s incidentima snajperskog djelovanja i granatiranja koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima razmatralo u kombinaciji sa dokazima o incidentima navedenim u Prilozima. Tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što – budući da nije potvrdilo kao dokazan van razumne sumnje dovoljan broj incidenata da bi se

---

⁶¹⁴ Odgovor tužioca, par. 15.21.

⁶¹⁵ Odgovor tužioca, par. 15.22.

⁶¹⁶ Odgovor tužioca, par. 15.22.

⁶¹⁷ Odgovor tužioca, par. 15.23.

⁶¹⁸ Odgovor tužioca, par. 15.26.

⁶¹⁹ Odgovor tužioca, par. 15.9, gdje se citira Prvostepena presuda, par. 208.

oni mogli smatrati kampanjom – nije raspolagalo dovoljnim činjeničnim osnovima za utvrđenje van razumne sumnje da je Galić krivično odgovoran za tu kampanju.⁶²⁰

217. Međutim, pristup koji je Pretresno vijeće primijenilo prilikom utvrđivanja postojanja kampanje Pretresnog vijeća nadovezuje se na jurisprudenciju i praksu MKSJ-a. Pretresno vijeće je prvo u navodima Optužnice našlo obilježja bića krivičnog djela kampanje granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila. Pretresno vijeće je utvrdilo da su ta obilježja rasprostranjeno odnosno sistematsko granatiranje i snajpersko djelovanje protiv civila koje je za posljedicu imalo njihovo usmrćivanje ili ozljeđivanje.⁶²¹ Nakon toga, Pretresno vijeće je ispitalo obimne dokaze koje je predočio tužilac ne bi li dokazao ta obilježja predmetnog krivičnog djela.⁶²² Pretresno vijeće je na ispravan način razmotrilo direktne i indirektne dokaze pravno relevantnih činjenica. Najzad, Pretresno vijeće je na ispravan način utvrdilo pravno relevantne činjenice, da bi nakon toga zaključilo da je jedino razumno moguće objašnjenje da se radilo o kampanji napada na civile.⁶²³

218. Čini se da Galiću posebno smeta to što se Pretresno vijeće oslanjalo na direktne i indirektne dokaze u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima i poslije ih upotrijebilo kao indirektne dokaze o postojanju kampanje. Međutim, nema ništa suštinski pogrešno u tome da se činjenično stanje u krivičnom predmetu utvrdi na osnovu indirektnih dokaza,⁶²⁴ a to je i uvriježena praksa u radu MKSJ-a.⁶²⁵ Indirektno dokazivanje sastoji se u dokazivanju “mnoštva raznih okolnosti koje, uzete u kombinaciji, ukazuju na krivicu optuženog lica, zbog toga što bi u kombinaciji obično mogle postojati samo zato što je optuženi učinio to za što se tereti”.⁶²⁶ Suprotno Galićevom navodu da se suditi mora “samo na osnovu dokazanih činjenica”,⁶²⁷ svaka indicija ne mora biti, a rijetko i jeste, dokazana van razumne sumnje jer bi za to bila potrebna suđenja u suđenju, i tako *ad infinitum*. Umjesto toga, prava optuženog zaštićena su zahtjevom da činjenično stanje koje je na suđenju utvrđeno na osnovu indirektnih dokaza mora biti jedini zaključak koji se na razuman način može izvesti iz tih dokaza.⁶²⁸ Ako je moguće da se na osnovu tih indirektnih

⁶²⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 196-199.

⁶²¹ Prvostepena presuda, par. 181.

⁶²² *Vidi infra* par. 221.

⁶²³ Prvostepena presuda, par. 582-594.

⁶²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 303: “Žalbeno vijeće prvo želi da napomene da nema prepreke da osuđujuća presuda bude zasnovana na [indirektnim] dokazima. Indirektni dokazi često mogu da budu dovoljni za utvrđivanje činjeničnog stanja van razumne sumnje”. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 219.

⁶²⁵ *Vidi npr.* Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 276 (indirektni dokazi mogu se uzeti kao potkrepa); Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 56 (gdje Žalbeno vijeće nije imalo prigovora na opredjeljenje Pretresnog vijeća da saznanja nadređenoga dokaže putem indirektnih dokaza); Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 83 (gdje se odobrava pristup usvojen u prvostepenom postupku, tj. korišćenje indirektnih dokaza).

⁶²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

⁶²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 204.

⁶²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

dokaza na razuman način izvede i neki drugi zaključak, te ako taj zaključak ide u prilog nevinosti optužene osobe, optuženi mora biti oslobođen optužbi.⁶²⁹

219. Žalbeno vijeće dosad se izjašnjavalo u prilog takvom pristupu. Tročlano žalbeno vijeće je po interlokutornoj žalbi u ovom predmetu potvrdilo da je svrha spiska reprezentativnih incidenata ispunjavanje procesnog uslova da se optuženi na primjereni način obavijesti o navodu u vezi sa kampanjom.⁶³⁰ Pretresno vijeće je predložilo na se na glavnom pretresu, na osnovu pravila 93 Pravilnika, uvedu dokazi u vezi s dodatnim incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima kako bi se tim putem dokazao dosljedan obrazac ponašanja relevantan za navode Optužnice uključujući i navod o kampanji.⁶³¹ Žalbeno vijeće je podržalo korišćenje dokaza te vrste u drugim predmetima.⁶³² Dakle, Pretresno vijeće je na primjeren način upotrijebilo dokaze u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima i sveukupnom situacijom u Sarajevu u prilog utvrđenju postojanja obrasca ponašanja, tj. kampanje granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila.

(b) Navod o grešci u pogledu dokaza koji su uzeti u obzir

220. Galić je dostavio spisak dokaza koji treba da se razmotre u svjetlu načela *in dubio pro reo*, a koje on naziva "činjenicama" koje je Pretresno vijeće moralo da uzme u obzir kao elemente koji uvode razumnu sumnju u pogledu postojanja kampanje. Ti dokazi navedeni su u Žalbenom podnesku odbrane i Replici odbrane, ali nisu popraćeni argumentacijom o tome na koji ih je to način Pretresno vijeće zanemarilo. Kako je već iznijeto u ovoj presudi, Žalbeno vijeće se s velikim uvažavanjem odnosi prema činjeničnim nalazima pretresnih vijeća.⁶³³ Žalbeno vijeće ne vidi razloga zašto bi trebalo da se dokazi koje je prihvatilo Pretresno vijeće naprosto zamijene dokazima koji se više dopadaju Galiću. Galić je bio dužan da dokaže da je Pretresno vijeće donijelo osuđujuću presudu na osnovu dokaza koje ne bi mogao da prihvati nijedan razuman sud, ili da ju je donijelo na osnovu potpuno pogrešne ocjene dokaza.⁶³⁴ Budući da Galić svoj navod nije argumentovao na ovaj način, taj dio njegovog žalbenog osnova se odbija.

⁶²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

⁶³⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-AR72, Odluka po molbi odbrane za dozvolu za ulaganje žalbe, 30. novembar 2001. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o prilozima Optužnice). par. 16.

⁶³¹ *Galić* Prvostepena odluka o prilozima Optužnice, par. 23.

⁶³² *Vidi* npr. Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 71; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 321 (gdje se dokazi na osnovu pravila 93 uspoređuju sa sličnim dokazima činjenica u anglosaksonskim pravnim sistemima).

⁶³³ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 30.

⁶³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 41.

(c) Navod o grešci u pogledu zaključka o postojanju kampanje na osnovu reprezentativnih incidenata

221. Galić ne ukazuje ni na jedan konkretan aspekt utvrđenog činjeničnog stanja u kojem je Pretresno vijeće pogriješilo, nego navodi da je pogrešan njegov konačan zaključak o postojanju kampanje. Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće Galićevu krivičnu odgovornost za kampanju utvrdilo razmotrivši ogroman korpus dokaza koji su bili dovoljan osnov da Pretresno vijeće utvrdi činjenicu postojanja inkriminirane kampanje.⁶³⁵

222. Razmatrajući situaciju u Sarajevu, Pretresno vijeće je vrlo jasno izjavilo da se njegovi zaključci ne zasnivaju isključivo na dokazima izvedenim u vezi sa reprezentativnim incidentima navedenim u Prilozima Optužnice.⁶³⁶ Vijeće je napomenulo da su incidenti u Prilozima služili konkretizaciji navoda, kako bi Galić bio obaviješten o prirodi optužbi protiv njega,⁶³⁷ što znači da su, u kontekstu Optužnice, incidenti navedeni u Prilozima bili “reprezentativni primjeri” kampanje.⁶³⁸

223. Iako formulacije kojima se Pretresno vijeće poslužilo u svojim zaključcima, tj. da su incidenti “konkretni primjeri sveukupne situacije u Sarajevu”,⁶³⁹ odnosno “reprezentativan primjer”⁶⁴⁰ ili “primjer”⁶⁴¹ kampanje, mogu biti donekle zbunjujuće, pregled teksta Prvostepene presude jasno pokazuje da je pristup Pretresnog vijeća lakše razumjeti ako se on sagleda kao traženje odgovora na pitanje da li su ti incidenti bili dio kampanje. Budući da Galić ne upućuje konkretno na zaključke koji nisu bili u dovoljnoj mjeri popraćeni potkrepljujućim dokazima i pošto

⁶³⁵ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 210-225 (opšti dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u užem gradskom području Sarajeva pod kontrolom ABiH); *ibid.*, par. 226-246 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile na širem području Grbavice); *ibid.*, par. 259-266 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u Hrasnom); *ibid.*, par. 290 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u Alipašinom Polju); *ibid.*, par. 291-297 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile sa lokacija na Nedarićima i iz Zavoda za slijepe); *ibid.*, par. 347-351 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile iz pravoslavne crkve i Teološkog fakulteta); *ibid.*, par. 368-371 (dokazi granatiranja usmjerenog protiv civila na Dobrinji); *ibid.*, par. 411-416 (dokazi u vezi sa situacijom na sarajevskom aerodromu); *ibid.*, par. 417-420 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile na Briješkom Brdu); *ibid.*, par. 434-437 (dokazi neselektivnog granatiranja u Starom gradu); *ibid.*, par. 510 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u Sedreniku); *ibid.*, par. 511-514, 524-526 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile sa Špicaste stijene); *ibid.*, par. 527-531 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u Širokači); *ibid.*, par. 544-546 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile u Vogošći); *ibid.*, par. 558-560 (dokazi snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenih na civile na Kobiljoj glavi); *ibid.*, par. 561-563 (dokazi o sistematskom obrascu vatrenih dejstava na teritoriju pod kontrolom ABiH); *ibid.*, par. 578-581 (dokazi o broju poginulih civila u Sarajevu u periodu na koji se odnosi Optužnica).

⁶³⁶ Prvostepena presuda, par. 188 (gdje se kaže da “ne treba shvatiti da se tim prilozima teza optužbe svodi na spomenute /reprezentativne/ incidente i suđenje se nije temeljilo na toj premisi”).

⁶³⁷ Prvostepena odluka o prilozima Optužnice, par. 3, 15-17 (gdje se napominje da se u Optužnici tereti za kampanju, te se iznosi stav da je, u okviru svoje obaveze da se u Optužnici navedu pravno relevantne činjenice na kojima su zasnovane optužbe, tužilac, “iako obavezan da dostavi pojedinosti o nekim od slučajeva snajperskog djelovanja i granatiranja spomenutih u Optužnici, nije obavezan popisati sve incidente”). *Vidi* i Pravosnažnu odluku o prilozima Optužnice, par. 16 (u kojoj je zaključeno da nije potrebno kao pravno relevantne činjenice u prilozima navoditi sve detalje, ali da ti prilozima jesu u funkciji “konkretizacije navoda” tako da je putem njih Galić na primjeren način obaviješten o karakteru optužbi od kojih treba da se brani).

⁶³⁸ Prvostepena presuda, par. 188-189; *vidi* Optužnicu, par. 15.

⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 188.

⁶⁴⁰ *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 416, 420, 437, 514, 557, 558.

Prvostepena presuda obiluje činjeničnim nalazima zasnovanim na solidnom korpusu potkrepljujućih dokaza, Žalbeno vijeće nema namjeru da se upušta u iscrpno i nesvrishodno preispitivanje Prvostepene presude.

3. Zaključak

224. Žalbeno vijeće nije utvrdilo nikakvu grešku u pristupu koji je Pretresno vijeće primijenilo kako bi utvrdilo postojanje kampanje. Prvo, Žalbeno vijeće prihvata definiciju “kampanje” koju je dalo Pretresno vijeće,⁶⁴² kao i definiciju obilježja bića tog krivičnog djela. Drugo, Žalbeno vijeće nije utvrdilo nikakvu grešku u mišljenju Pretresnog vijeća da se incidenti navedeni u Prilozima dokazani na suđenju sami po sebi ne mogu smatrati kampanjom, kako je taj pojam shvaćen u kontekstu Optužnice,⁶⁴³ nego da se postojanje kampanje moglo smatrati dokazanim na osnovu pozamašnog korpusa drugih direktnih i indirektnih dokaza koji indirektno podupiru tezu o postojanju kampanje.

C. Navod o pogrešnoj primjeni prava

225. Galić osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa 12 od 23 reprezentativna incidenta snajperskog djelovanja, te tri od pet incidenata granatiranja, iznoseći kao argument da nije bilo moguće da se oni ocijene kao dokazani van razumne sumnje budući da je nejednoglasnost sudija izraz vrlo razumne sumnje.⁶⁴⁴ Tužilac na ovaj argument nije odgovorio.

226. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Galićeva argumentacija sastoji se u tome da Pretresno vijeće nije moglo formirati uvjerenje o njegovoj krivici van razumne sumnje zato što jedan od sudija iz Vijeća nije bio van razumne sumnje uvjeren u Galićevu krivicu. Međutim, postojanje protivnog mišljenja u pogledu činjeničnog stanja ne obara valjanost prvostepene presude jer je za pravorijek dovoljno da bude usvojen većinom glasova članova pretresnog vijeća.⁶⁴⁵

227. Budući da je samo naveo da je postojalo protivno mišljenje, Galić nije iznio svoj teret dokazivanja propisan za žalbeni postupak jer nije pokazao po čemu je ocjena dokaza koju je usvojila većina članova Vijeća nerazumna. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj dio Galićevog žalbenog osnova.

⁶⁴¹ *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 302, 309, i 327.

⁶⁴² *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 181.

⁶⁴³ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 208.

⁶⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 214, 215.

⁶⁴⁵ Pravilo 98ter(C) Pravidnika (u relevantnom dijelu kojeg stoji da se “[p]resuda /.../ donosi većinom glasova sudija”).

D. Navodi o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju

228. U ostatku svog 15. žalbenog osnova, Galić iznosi veći broj navoda o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju u Prvostepenoj presudi. Njegovi navodi se rezimiraju i diskutuju u nastavku. Međutim, najveći dio njih puke su tvrdnje koje se odbacuju bez sadržajnog obrazloženja, zato što ne zadovoljavaju uslove propisane za ulaganje žalbe.⁶⁴⁶

1. Navod da nije dokazano da su napadi bili "rasprostranjeni"

229. Galić tvrdi da tužilac "nije dokazao da su incidenti bili rasprostranjeni".⁶⁴⁷ Kao argument iznosi da "[i]ncidenti koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima, koji su [bili] samo pomenuti, nisu dokazani tako da ne mogu da posluže kao potvrda postojanja 'rasprostranjene' kampanje".⁶⁴⁸ Kao zasebnu tvrdnju iznosi i to da tužilac nije dokazao da je postojao plan.⁶⁴⁹ Tužilac na ovaj argument nije odgovorio.

230. Kako ga je shvatilo Pretresno vijeće, termin kampanja odnosi se na "vojne akcije provođene na području Sarajeva u vrijeme na koje se odnosi Optužnica, koje obuhvataju *rasprostranjeno ili sistematsko* granatiranje i snajpersko djelovanje protiv civila, i što je dovelo do pogibije ili ranjavanja civila".⁶⁵⁰ Shodno tome, rasprostranjenost ili sistematičnost vojnih dejstava smatra se elementom kampanje. Taj element nije mogao da se dokaže samo na osnovu reprezentativnih incidenata jer, kako je napomenulo Pretresno vijeće, 24 reprezentativna incidenta snajperskog djelovanja i pet reprezentativnih incidenata granatiranja, tokom perioda od više od dvije godine, nisu mogli uvjerljivo "predstavljati 'rasprostranjeno' ili 'sistematsko' snajpersko djelovanje i granatiranje usmjereno protiv civila".⁶⁵¹ Kako je napomenuto u prethodnom tekstu, Pretresno vijeće je osim ovih ispitalo i dokaze u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima, te opšte dokaze u pogledu situacije u Sarajevu, kako bi utvrdilo da li svi ti incidenti uzeti zajedno dosežu nivo kampanje.⁶⁵²

231. U istom dijelu ovog svog žalbenog osnova, Galić ponavlja svoj ranije iznijet argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je postojanje kampanje utvrdilo dijelom i na osnovu dokaza u vezi s incidentima koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima. Ovdje se naprosto iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je jedan element kampanje (rasprostranjeni karakter

⁶⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 176, 181, 282, 327, i 511.

⁶⁴⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 200.

⁶⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 200.

⁶⁴⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 215.

⁶⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 181 (naglasak dodat).

⁶⁵¹ Prvostepena presuda, par. 208.

⁶⁵² Prvostepena presuda, par. 208.

napada) utvrdilo dijelom na osnovu takvih dokaza. Kako je već prodiskutovano u prethodnom dijelu, Žalbeno vijeće nije utvrdilo nikakvu grešku u stavu Pretresnog vijeća prema pitanju dokazivanja kampanje korišćenjem tih dokaza.⁶⁵³ Shodno tome, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

2. Navodi o greškama u primjeni načela razlikovanja i srazmjernosti

(a) Argumenti strana

232. Galić obrazlaže da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije uzelo u obzir više faktora relevantnih za zaključak da su napadima koji su za posljedicu imali gubitke među civilima prekršena načela razlikovanja i srazmjernosti. On tvrdi da je “trebalo da Pretresno vijeće (odnosno njegova većina) posveti [...] posebnu pažnju realnim problemima [u uslovima gradskog ratovanja]“ iz kojih je proisteklo “ključno pitanje [...] kolateralnih gubitaka”.⁶⁵⁴ On iznosi i argument da je trebalo da Pretresno vijeće, prije utvrđivanja da li se pojedini incidenti mogu smatrati neselektivnim granatiranjem usmjerenim protiv civila, utvrdi preciznu lokaciju svih vojnih položaja ABiH,⁶⁵⁵ te da Pretresno vijeće nije utvrdilo “da li je naizgled neselektivno ili nedopušteno granatiranje bilo povezano s nekim drugim pojavama, na primjer sa prisustvom samohodnih minobacača, vojnika ili prisustvom nekog drugog vojnog ili strateškog cilja”.⁶⁵⁶

233. Galić ukazuje na još neke faktore za koje smatra da govore u prilog njegovoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo u načinu kako je primijenilo načela razlikovanja i srazmjernosti:

- Galić tvrdi da su postojali “više nego obilni dokazi o tome da je postojalo mnoštvo [vojnih ciljeva ABiH] razasutih po cijelom Sarajevu”, a da Pretresno vijeće “nikad nije na dužan način razmotrilo tu činjenicu”.⁶⁵⁷
- Nadovezujući se na prethodno, Galić tvrdi da mnogi svjedoci nisu znali gdje su se nalazili vojni ciljevi ABiH i da stoga nisu mogli da svjedoče o okolnosti da su cilj napada bili civili ili o neselektivnom karakteru incidenata snajperskog djelovanja i granatiranja.⁶⁵⁸

⁶⁵³ *Vidi supra*, par. 217-224.

⁶⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 207.

⁶⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 240.

⁶⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 227.

⁶⁵⁷ Replika odbrane, par. 121.

⁶⁵⁸ Replika odbrane, par. 121.

- Galić se poziva na dvije mape “uvrštene [u] spis” koje potvrđuju “postojanje vojnih – pa shodno tome i legitimnih – ciljeva u Sarajevu”, kao i “takozvane zone bezbjednosti, odnosno radijus opasnosti” oko tih ciljeva.⁶⁵⁹
- Galić u više navrata ističe da je “situacija na Bistriku – stara pivara – dobar primjer” incidenta koji je naizgled bio usmjeren na civilni cilj, ali za koji on tvrdi da je bio legitiman vojni cilj jer je “ABiH imala radionicu za popravak i proizvodnju oružja u tom kompleksu”.⁶⁶⁰ Galić tvrdi da “[u] osnovi, isto važi i za cijelo sarajevsko ratište”.⁶⁶¹

234. Tužilac odgovara da, čak i da su vojni ciljevi bili razasuti po cijelom gradu, to ne bi imalo nikakvog uticaja budući da se oni zbog toga ne bi smatrali legitimnim u svim situacijama.⁶⁶² Naprotiv, tužilac sugerše da je Pretresno vijeće moralo da ispita dokaze o svakom pojedinom incidentu, bez obzira na to da li je naveden u Prilozima ili nije, kako bi utvrdilo da li su bila poštovana načela razlikovanja i srazmjernosti. Iznosi kao argument da svjedok odbrane Radinović, koji je pripremio mapu vojnih ciljeva ABiH u Sarajevu (D1913), nije dao mišljenje o tome da li bi napadi na vojne ciljeve iz te mape kršili načelo razlikovanja odnosno srazmjernosti.⁶⁶³ Pored toga tužilac navodi i argument da se poređenjem dokumenata koji su bili izvor za njenu izradu i brojevima označenih lokacija na mapi, na suđenju pokazalo da je ta mapa, tj. dokazni predmet D1913, nepouzdana. Tužilac prilaže spisak numerisanih položaja za koje tvrdi da dokazuju greške koje mapa sadrži⁶⁶⁴ te pokazuju da ona nema nikakvu “vrijednost za utvrđivanje činjeničnog stanja za suđenje”.⁶⁶⁵ Na Galićev argument da je uslijed oružja koje je bilo korišćeno postojala veća mogućnost kolateralnih gubitaka jer je to oružje bilo neprecizno, tužilac uzvraća da to ne “objašnjava zašto bi se takve greške prihvatile kao opravdanje u kontekstu međunarodnog humanitarnog prava ako se unaprijed znalo za takve probleme”.⁶⁶⁶ Pored toga, tužilac osporava tvrdnju da se nepreciznim nišanjenjem može opravdati visoka učestalost civilnih žrtava, pogotovo u pogledu incidenata za koje je Pretresno vijeće utvrdilo da su rezultat hotimičnog gađanja.⁶⁶⁷

⁶⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 209, gdje se upućuje na D1913, koji je pripremio svjedok odbrane Radinović.

⁶⁶⁰ Replika odbrane, par. 121.

⁶⁶¹ Replika odbrane, par. 122.

⁶⁶² Odgovor tužioca, par. 15.15.

⁶⁶³ Odgovor tužioca, par. 15.15.

⁶⁶⁴ Odgovor tužioca, par. 15.16.

⁶⁶⁵ Odgovor tužioca, par. 15.17.

⁶⁶⁶ Odgovor tužioca, par. 15.13.

⁶⁶⁷ Odgovor tužioca, par. 15.13.

(b) Diskusija

235. U predmetnom dijelu svog žalbenog osnova, Galić ne precizira na koje se zaključke Pretresnog vijeća njegovi navodi o greškama odnose. Umjesto da osporava konkretne zaključke i za svaki od njih pokaže po čemu to što Pretresno vijeće nije na primjeren način uzelo u obzir načela razlikovanja i srazmjernosti taj zaključak čini takvim da ga ne bi donio nijedan razuman presuditelj o činjenicama, Galić u suštini tvrdi samo to da te faktore “Pretresno vijeće ni u jednoj prilici nije stvarno ispitalo”.⁶⁶⁸ A zapravo, ta je tvrdnja netačna. Za svaki od incidenata navedenih u Prilozima Optužnice, Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo da li su civilne žrtve bile nenamjerne žrtve borbenih dejstava, a zaključke da su snajperi smišljeno birali ciljeve ili da je granatiranje bilo neselektivno donosilo je samo nakon što bi utvrdilo da ne postoji razumna mogućnost da su civili postali žrtvama zato što ih se zamijenilo za borce ili zato što su nenamjerno povrijeđeni uslijed borbenih dejstava u blizini.

236. Žalbeno vijeće ne vidi potrebu da dalje detaljno ispituje meritum Galićevih argumenata u vezi sa razlikovanjem i srazmjernošću navedenih u ovom žalbenom osnovu jer oni ne zadovoljavaju već pomenute uslove za ulaganje žalbe i u većini slučajeva se svode na ponavljanje argumenata koje je Galić iznio u okviru svog 12. žalbenog osnova.

3. Navod da nije dokazano da je Galić izdao naređenje za kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila

(a) Zaključci Pretresnog vijeća

237. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Galić izdao naređenje za kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja usmjerenog protiv civila.⁶⁶⁹ Taj svoj zaključak Vijeće je zasnovalo na sljedećem utvrđenom činjeničnom stanju:

- Granatiranje i snajpersko djelovanje usmjereno protiv civila u Sarajevu⁶⁷⁰ očituje “obra[zac] iznenađujuće sličnosti”,⁶⁷¹ taj vremenski i prostorni obrazac upućuje na to da je unutar komandnih linija SRK-a postojalo naređenje za takvo djelovanje⁶⁷² koje je prosljeđivano na niže nivoe komandne hijerarhije,⁶⁷³ što je Pretresno vijeće navelo na zaključak da te

⁶⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 207.

⁶⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 733-753.

⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 733-734.

⁶⁷¹ Prvostepena presuda, par. 741.

⁶⁷² Prvostepena presuda, par. 736-737.

⁶⁷³ Prvostepena presuda, par. 738.

kažnjive radnje nisu bile samo posljedica “sporadičnih djela vojnika izvan kontrole”, nego da je posrijedi bila “smišljena kampanja napada na civile”.⁶⁷⁴

- Svjedočanstva o brzini kojom su se provodili sporazumi o prekidu vatre, koja je najvišem komandnom nivou snaga UN-a bila indikacija da komanda SRK-a ima “potpunu i apsolutnu kontrolu” nad svojim potčinjenima,⁶⁷⁵ da komandu nad snagama bosanskih Srba pozicioniranih oko Sarajeva ima Galić,⁶⁷⁶ da je on imao stvarna saznanja o njihovom kažnjivom ponašanju, u vezi s kojim nije preduzimao nikakve mjere sprečavanja ni kažnjavanja,⁶⁷⁷ te da se “rasprostranjen/i/ i zloglasni napadi na civilno stanovništvo Sarajeva /nisu/ mogli/i/ dešavati protiv [njegove] volje”.⁶⁷⁸
- Svjedočanstva o tome da se snajpersko djelovanje na civile pojačavalo kada se ne bi udovoljilo srpskim vojnim zahtjevima Pretresnom vijeću su bila pokazatelj da su bila izdavana naređenja za nastavak ili pojačavanje snajperske vatre.⁶⁷⁹

(b) Navod da nisu predloženi direktni dokazi o Galićevim naređenjima

238. Galić tvrdi da to što tužilac nije predložio direktne dokaze o naređenjima za napade na civile pokazuje da ona niti nisu postojala, naročito s obzirom na količinu “presretnutih komunikacija” koje su, po Galićevim tvrdnjama, bile dostupne tužiocu.⁶⁸⁰ Tužilac odgovara da “nije bilo nikakvih dokaza o postojanju tužiocu dostupnih presretnutih poruka u vezi sa bilo kakvim naređenjima, kao niti bilo kakvih drugih usmenih komunikacija [...], izdanih unutar SRK-a u periodu na koji se odnosi Optužnica”.⁶⁸¹

239. Žalbeno vijeće napominje da je isti argument bio iznijet i na suđenju, te da je Pretresno vijeće utvrdilo da nije potrebno da naređenje ima neku posebnu formu, da dokazi potvrđuju da su svakodnevno bila izdavana usmena naređenja bilo od strane Galića, bilo unutar komandne strukture SRK-a, te da je, u konačnici, tužiočeva obaveza dokazivanja zadovoljena putem indirektnih dokaza o tome da je Galić znao za zločine koje su činile njegove snage, kao i činjenicom da je održavao

⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 741.

⁶⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 734 (gdje se upućuje na iskaz generala Michaela Rosea, komandanta UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini od februara 1993. do januara 1994., te na iskaz Jamesa Fräsera, predstavnika UNPROFOR-a u Sarajevu od aprila 1994. nadalje).

⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 742.

⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 742.

⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 742.

⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 735 (gdje se upućuje na iskaz generala Van Baala, načelnika štaba UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini 1994. godine).

⁶⁸⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 210.

⁶⁸¹ Odgovor tužioca, par. 15.19.

visoki stepen discipline među svojim potčinjenima, te da, iako je znao da se čine zločini, nije preduzeo ništa u vezi s tim.⁶⁸²

240. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti zaključak kakav je donijelo Pretresno vijeće, te shodno tome odbacuje ovaj argument.

(c) Navod o reagovanju na proteste

241. Galić tvrdi da je reagovao po protestima u vezi sa civilnim žrtvama koji su “stvarno stigli” do njega i za koje je bilo dokazano da su ih uzrokovale njegove srpske snage.⁶⁸³

242. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je Galić bio obaviješten o kažnjivim aktivnostima svojih potčinjenih putem protesta koje su mu dostavljali predstavnici snaga UN-a,⁶⁸⁴ na koje on uglavnom nije odgovarao.⁶⁸⁵ U kontekstu utvrđivanja ove okolnosti, Pretresnom vijeću su bili podastri “konsistentni dokazi o tome da je znatan broj vrlo dobro informisanih predstavnika Ujedinjenih nacija i drugih posrednika” neposredno Galiću ulagao proteste protiv neselektivnog otvaranja vatre na civile.⁶⁸⁶ Pretresno vijeće je ocijenilo da su njegove reakcije na te proteste bile “različite”⁶⁸⁷ i razmotrilo iskaze najmanje sedam svjedoka u vezi s načinom na koji je on reagovao na te proteste, da bi tek potom donijelo zaključak da on nije preduzeo mjere sprečavanja ili kažnjavanja u vezi sa kažnjivim ponašanjem svojih potčinjenih.⁶⁸⁸

243. Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije pokazao po čemu je obrazloženje Pretresnog vijeća pogrešno, te stoga odbacuje ovaj dio njegovog predmetnog žalbenog osnova.

(d) Navod o dokazima da je Galić svojim potčinjenima naredio da ne otvaraju vatru na civile

244. Galić upućuje na iskaz svjedoka AD, zapovjednika odjeljenja u minobacačkoj jedinici SRK-a koja je imala položaj na takozvanom vanjskom prstenu linija sukoba, koji je izjavio da mu je njegov pretpostavljeni u više navrata naredio da gađa civile.⁶⁸⁹ Galić ističe da taj iskaz sadrži više aspekata koji govore u prilog njegovoj nevinosti. Prema tome što navodi Galić, činjenica da je svjedok AD znao da su takva naređenja protivpravna i što je protestovao protiv njih pokazuje da je

⁶⁸² Prvostepena presuda, par. 739-741.

⁶⁸³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 212 (gdje se upućuje na svjedoka Hamilla, T., str. 6067, te na svjedoka Magnussona, T., str. 8133-34).

⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 667-675 (gdje se razmatraju protesti uloženi lično Galiću).

⁶⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 676-684 (gdje se razmatraju Galićevi odgovori na proteste uložene direktno njemu).

⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 667; vidi *ibid.*, par. 667-675.

⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 676.

⁶⁸⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 676-684 i 722.

⁶⁸⁹ Pretresno vijeće je napomenulo da je “/s/vjedok AD, vojnik SRK-a, posvjedočio /.../ da je komandant Ilijaške brigade svojoj minobacačkoj bateriji izdao naređenje da gađa ambulanta kola, pijace, pogrebne povorke i groblja na sjeveru grada, u Mrakovu”. Prvostepena presuda, par. 219.

svjedok dobio uputstvo ili informaciju o tome da se ne smije otvarati vatra na civile.⁶⁹⁰ Pored toga, činjenica da svjedok AD ili nije izvršavao takva naređenja ili je, ako jeste, to činio na način da time nisu uzrokovane nikakve civilne žrtve, pokazuje da uputstvo o neatvaranju vatre na civile nije bilo puka forma.⁶⁹¹ Galić navodi i to da činjenica da svjedok AD nije bio kažnjen za neizvršavanje naređenja pokazuje da njegov pretpostavljeni nije podnio prijavu o takvom incidentu višim nivoima komandne hijerarhije jer je znao da bi kažnjen bio on, zato što je takvo naređenje izdao.⁶⁹² Tužilac odgovara da “dojmljivo i izravno” svjedočenje svjedoka AD pokazuje da mu je komandant njegove brigade izdao direktno naređenje da nišani na civile,⁶⁹³ te da je Pretresno vijeće, iako svjedok AD nije mogao da kaže da su ta naređenja potekla od Galića, ipak konstatovalo da je iskaz svjedoka AD dokaz u prilog zaključku da prosljeđivanje naređenja usmenim putem prema nižim nivoima komandne strukture SRK-a nije bila neuobičajena pojava.⁶⁹⁴

245. Žalbeno vijeće konstatuje da Galić, iako tvrdi da se logika ovog njegovog argumenta sastoji u “prostoj dedukciji na osnovu činjenica”,⁶⁹⁵ iz iskaza ovog svjedoka zapravo izvodi interpretativne zaključke. Bez obzira na to što Galić svoju interpretaciju iskaza ovog svjedoka pretpostavlja načinu kako ga je interpretiralo Pretresno vijeće, Žalbeno vijeće neće tek tako umjesto zaključaka Pretresnog vijeća prihvatiti njegove, kada nije pokazano da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Prigovori se odbacuju bez detaljnog obrazloženja kada žalilac na neprihvatljiv način traži da se umjesto ocjene dokaza Pretresnog vijeća prihvati njegova ocjena.⁶⁹⁶ Shodno tome, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

E. Navodi o greškama u ocjenjivanju iskaza svjedoka

246. U ostatku Galićevog 15. žalbenog osnova, on osporava način na koji su protumačeni iskazi 14 svjedoka, iznoseći argument da je “Pretresno vijeće naprosto pogrešno prenijelo” iskaze tih svjedoka, što znači da “suđenje nije vođeno na pravičan i ispravan način”.⁶⁹⁷ Suština Galićevih navoda iz predmetnog dijela njegovog 15. žalbenog osnova gotovo se u cijelosti svodi na ponavljanje argumentacije iznijete u okviru njegovog 17. žalbenog osnova. Pored toga, njegova argumentacija pati od tako bitnih formalnih nedostataka da je razmatranje njihovog merituma ili nemoguće ili nepotrebno. Shodno tome, ti se argumenti odbacuju bez analize, zato što ne

⁶⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 228.

⁶⁹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 228, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 717.

⁶⁹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 228.

⁶⁹³ Odgovor tužioca, par. 15.132.

⁶⁹⁴ Odgovor tužioca, par. 15.133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 740.

⁶⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 229.

⁶⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 48.

zadovoljavaju formalne uslove za ulaganje žalbe, a vrlo često se naprosto predlaže usvajanje Galićeve interpretacije iskaza umjesto tumačenja Pretresnog vijeća. Osim toga, svi ti argumenti već su bili iznijeti na suđenju, a odbacuju se i ovdje zato što Galić nije pokazao da njihovo odbacivanje na suđenju predstavlja grešku koja bi opravdavala intervenciju Žalbenog vijeća.⁶⁹⁸ Shodno tome, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova se odbija.

247. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Galićev 15. žalbeni osnov.

---

⁶⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 223.

⁶⁹⁸ *Vidi Drugostepenu presudu* u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 21.

XV. ŽALBENI OSNOV BR. 17: NAVODI O GREŠKAMA U VEZI S INCIDENTIMA SNAJPERSKOG DJELOVANJA I GRANATIRANJA

248. U svom 17. žalbenom osnovu, Galić iznosi razne navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju i greškama u ocjeni dokaza, a u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća koji se odnose na kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenu na civilno stanovništvo Sarajeva.⁶⁹⁹

249. Osim u slučaju dva izuzetka, nepotrebno je ovaj žalbeni osnov razmatrati incident po incident, budući da Galić nije iznio navode koji bi Žalbeno vijeće ponukali da razmotri poništenje ili preinačenje zaključaka Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće će, grupirajući te navode po kategorijama, pokazati zašto oni ne zadovoljavaju kriterijume za poništavanje utvrđenog činjeničnog stanja. Međutim, Žalbeno vijeće će zasebno preispitati zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa napadima na pijacu na Markalama⁷⁰⁰ i bolnicu na Koševu.⁷⁰¹

250. Pored toga treba reći da je velik broj argumenata iz Galićeve žalbe, pogotovo u okviru ovog žalbenog osnova, iznijet u fusnotama uz tekst. S obzirom na to da je Galiću odobren vrlo velik broj stranica za žalbu,⁷⁰² nije bilo razloga da svi suštinski argumenti ne budu iznijeti u tekstu, a da se fusnote koriste samo za izvore citata i pojašnjenja. U predmetu *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza* Žalbeno vijeće je donijelo odluku da žalbeni osnovi moraju biti obrađeni u tekstu, a ne u fusnotama.⁷⁰³ Dakle, ako se novi argument iznosi u fusnoti, Žalbeno vijeće u pravilu se njime neće baviti. Iz analognih razloga Žalbeno vijeće neće se baviti ni Najavom žalbe odbrane ni protivnim mišljenjem sudije Nieta-Navie u slučajevima kada Galić argumente pokušava uvести upućujući na te dokumente: svi argumenti moraju se iznijeti u žalbi.

251. Neki od Galićevih navoda iznijetih u okviru ovog žalbenog osnova prije se odnose na greške u primjeni prava nego na greške u utvrđivanju činjeničnog stanja. U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će pobrojati navode o pogrešnoj primjeni prava i naznačiti dio Drugostepene presude u kojem se oni obrađuju. Nakon toga će biti ispitani Galićevi navodi o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju po

⁶⁹⁹ *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 252-483.

⁷⁰⁰ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 438-496.

⁷⁰¹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 497-509.

⁷⁰² *Vidi* *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane za preispitivanje, 16. jul 2004., str. 3 (kojom je odobreno prekoračenje propisanog obima sa 100 na 145 stranica). Naime, po broju riječi, Galićeva žalba je dvostruko duža od standardnog obima. Shodno Uputstvu koje je bilo na snazi kada je Galić dostavio svoju žalbu, žalba na prvostepenu presudu nije smjela biti duža od 100 stranica ili 30.000 riječi, prihvatajući način računanja povoljniji za žalioca. *Vidi* Uputstvo o dužini podnesaka i zahtjeva, IT/184/Rev.1, 5. mart 2002., par. (C)(1)(a). Njegova žalba brojala je 69.516 riječi (*Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po "Hitnom zahtjevu optužbe za nalog žalioicu da ponovno podnese svoj žalbeni podnesak i zahtjevu za dozvolu za prekoračenje broja stranica podneska", 2. septembar 2004., str. 2).

kategorijama, s detaljnim opisima svake kategorije, biće objašnjeni zadaci Žalbenog vijeća u odnosu na svaki pojedini tip navoda, te će shodno tome zatim biti razmotren svaki od tih tipova navoda.

252. Žalbeno vijeće želi da naglasi da se ovo ne smije shvatiti kao ponovni pretres. Žalbeno vijeće nije u prilici da sasluša tako mnogo svjedoka ili da razmatra tako mnogo dokaznih predmeta kao što to može Pretresno vijeće: u stvari, može ih razmotriti veoma malo. Shodno tome, Žalbeno vijeće nema mogućnost da donosi odluke o većini činjeničnih pitanja kao što može Pretresno vijeće. Ta razlika posebno je akutna u predmetu kao što je ovaj, u kojem su dokazi u obliku dokaznih predmeta, slika i video-materijala, naučnih prikaza i stručnih vještačenja bili tako važni. Dakle, Žalbeno vijeće će poništiti zaključke o činjeničnom stanju Pretresnog vijeća samo onda kada se uvjeri da razuman presuditelj o činjenicama, s obzirom na sveukupne dokaze koji su mu predočeni i koje je trebalo da razmotri, ne bi mogao doći do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.

A. Preliminarno pitanje

253. U okviru ovog svog žalbenog osnova Galić iznosi više navoda o pogrešnoj primjeni prava. Kako je već pomenuto, ti će navodi o greškama ovdje biti popisani, a u pravilu će na potpuniji način biti obrađeni u dijelovima Drugostepene presude koji se bave greškama u primjeni prava.

254. Iznijeti su sljedeći navodi o pravnim greškama:

- a. Uslijed postojanja borbenih dejstava na obje strane nije moguće donijeti zaključak da je Galić imao namjeru napada na civile ili terorisanja.⁷⁰⁴
- b. Da bi se krivično djelo smatralo ostvarenim, strijelac je morao ili stvarno znati ili moći prepoznati da je cilj civil.⁷⁰⁵
- c. Vojne snage koje noću otvore vatru na stambenu zgradu u naselju “čim se nešto pokrene” ne vrše protivpravan napad na civile.⁷⁰⁶

⁷⁰³ *Vidi Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-A, Nalog za podnošenje izmijenjenih osnova za žalbu, 18. februar 2002., str. 3.

⁷⁰⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 258, 316. *Vidi supra*, par. 190 (zabrana napada na civile je apsolutna, bez obzira na postojanje borbenih dejstava na obje strane. Borbena dejstva na obje strane relevantna su činjenica za ocjenu šta se smatra protivpravnim napadom a šta se može smatrati kolateralnim gubicima, ali ona nemaju nikakav uticaj na rečenu zabranu).

⁷⁰⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 292, 310, 319, 356, 361, 365, fusnota 234. Ako postoji sumnja o tome da li se radi o civilu ili ne, dotična osoba treba da se smatra civilom (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 48).

⁷⁰⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 306. Dužnost boraca jeste da razlikuju civile od boraca, a ako postoji sumnja, potencijalni ciljevi moraju se smatrati civilima i ne smiju se napadati (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 48). Napasti sve što se

- d. Namjerna gađanja civila ne mogu se dokazati indirektno, tj. na osnovu indicija.⁷⁰⁷
- e. Za krivično djelo “terorisanja civilnog stanovništva” zahtijeva se dokaz da je svaki napad bio preduzet sa ciljem širenja terora.⁷⁰⁸
- f. Za krivično djelo napada na civile zahtijeva se dokaz da je strijelac smišljeno i namjerno gađao konkretnog civila.⁷⁰⁹ Bezobzirni nemar nije dovoljan za to krivično djelo.⁷¹⁰
- g. Neophodan element dokaza je tip oružja upotrijebljenog u snajperskom incidentu.⁷¹¹
- h. Civilno stanovništvo koje živi na borbenim linijama ili u blizini strateških vojnih ciljeva gubi zaštitu koja se garantuje civilima. Za incidente na borbenoj liniji ili u blizini vojnih ciljeva ne važi zaštita jer se aktivnosti u blizini borbene linije, čak i fudbalske utakmice, tumače kao vojne aktivnosti, a prisustvo vojnika u blizini mjesta na kojem je pogođen civil upućuje na to da se ozljeda ne može smatrati posljedicom smišljenog napada na civile. Pored toga, udar na civilno stanovništvo koje se zateklo u blizini borbene linije, čak i ako se radi o civilima koji čekaju u redu da uzmu vodu sa česme, ne može se smatrati primjerom kampanje usmjerene protiv civila.⁷¹²
- i. Prisustvo civila među žrtvama ne znači da su cilj napada bili civili.⁷¹³

---

pokrene u stambenoj zgradi, ne utvrdivši prethodno da li je osoba koja se kreće civil ili borac, eklatantan je primjer neselektivnosti u odabiru ciljeva.

⁷⁰⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 260. *Vidi supra*, par. 171 (činjenice mogu da se dokazuju putem direktnih ili indirektnih dokaza, a osuđujuća presuda se u načelu može zasnivati i samo na indirektnim dokazima).

⁷⁰⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 261. *Vidi supra*, par. 107-108 (jedini razuman zaključak jeste da je prvenstveni cilj kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja u cjelini bilo ulijevanje terora).

⁷⁰⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 313. Član 51 Dopunskog protokola I ne postavlja nikakav uslov postojanja namjere u vezi sa napadom na konkretnu grupu civila, nego zabranu izriče ovako: “*Niti civilno stanovništvo kao takvo, ni građanske osobe ne smiju biti predmet napada*” (Dopunski protokol I, čl. 51, stav 2, naglasak dodat). To znači da je zabranjen svaki napad usmjeren protiv civila, bilo da se radi o pojedincima ili grupama, odnosno, nije potrebno da napadač ima na umu konkretnog civila kada se upusti u napad.

⁷¹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 319, fusnota 268. *Vidi supra*, par. 140 (oblik *mens rea* koji treba da se dokaže kako bi se potvrdilo krivično djelo napada na civila jeste htijenje koje obuhvata i bezobzirnost).

⁷¹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 374. Pretresno vijeće je “snajpersko djelovanje” definisalo kao “direktno gađanje osoba s veće udaljenosti iz bilo koje vrste pješadijskog oružja” (Prvostepena presuda, par. 184). Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pitanjem definicije “snajperskog djelovanja” bavilo već ranije, u svojoj odluci po Galićevom prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude (*Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude za optuženog Stanislava Galića, 3. oktobar 2002.). Galić je i tada predlagao istu definiciju koju je predložio i u žalbenom postupku, ali Pretresno vijeće ju je već tada odbacilo kao preusku, s obrazloženjem da u fokusu ovog predmeta nije konkretan tip korišćenog oružja, nego je težište na tome da li se direktno ciljalo na civile. Kako god bilo, Galić nije optužen za snajpersko djelovanje nego za ubistvo, druga nehumana djela i napade na civile.

⁷¹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 393. *Vidi supra*, par. 130 (zabrana napada na civile je apsolutna, bez obzira na to gdje se oni nalaze, a vojna nužda nije osnov za odstupanje od te zabrane).

⁷¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 391. *Vidi supra*, par. 137-138 (prisustvo civila u grupi ljudi tu grupu čini civilnim stanovništvom. U izvjesnim okolnostima, ako je veliki sa civilima pomiješan broj vojnika, takva karakterizacija se može promijeniti, ali se postupa s presumpcijom da se civilne osobe smatraju civilnim stanovništvom sve dok se ne dokaže suprotno).

- j. Pretresno vijeće griješi ako u obzir ne uzme i mogućnost napada iz nemara, čak i kada utvrdi da ima dokaza o namjernom napadu.⁷¹⁴
- k. Pretresno vijeće ne može donositi zaključke na osnovu dokaza pribavljenih putem samo jednog svjedoka.⁷¹⁵

B. Navodi o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju

255. Mnogi Galićevi navodi su uopšteni i služe kao uvod u temu, da bi ih on više ili manje detaljno objasnio kasnije.⁷¹⁶ Žalbeno vijeće će se baviti samo njegovim konkretnim argumentima.⁷¹⁷

1. Navodi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir neke dokaze

256. U više slučajeva, Galić je naveo da Pretresno vijeće nije razmotrilo pojedine dokaze. U pravilu, pretresno vijeće je dužno da razmotri sve relevantne dokaze. Kriterijum preispitivanja formulisan je ovako:

Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu. [...] Ako se pretresno vijeće nije osvrnulo na iskaz nekog svjedoka, čak i ako je taj iskaz u suprotnosti sa zaključkom pretresnog vijeća, treba pretpostaviti da pretresno vijeće jeste ocijenilo i odvagnulo taj iskaz, ali je zaključilo da ga taj iskaz ne sprečava da izvede dati zaključak [...] osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz. Ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan, to može biti naznaka o zanemarivanju dokaza, ali svaka nepodudarnost koju pretresno vijeće ne razmotri nije dovoljna da mišljenje tog vijeća učini manjkavim.⁷¹⁸

257. Dakle, ako Galić navodi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir neki dokaz, njegov navod o grešci biće potvrđen samo ako on tačno navede o kojem dokazu se radi. On mora da pokaže da je posrijedi relevantan dokaz i da dokaže da ga je Pretresno vijeće zanemarilo. Ako ne dokaže da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze, Žalbeno vijeće će navod odbaciti. Ako postoje pokazatelji da je navod tačan, Žalbeno vijeće će ispitati da li je taj propust doveo do nepravednog rješenja.⁷¹⁹ Samo u tom slučaju, Žalbeno vijeće će preinačiti ili poništiti nalaze Pretresnog vijeća.

⁷¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 396. *Vidi supra*, par. 140 (protivpravni su i nehatni i hotimični napadi. Stoga, ako pretresno vijeće utvrdi da je dokazano i samo jedno od ta dva stanja, nije potrebno istraživati postojanje i drugoga).

⁷¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 414. Uvriježeno je opredjeljenje da je i svjedočenje samo jednog svjedoka prihvatljivo kao osnov za dokazivanje pravno relevantne činjenice. *Vidi npr.* Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 62-63.

⁷¹⁶ *Vidi npr.* Žalbeni podnesak odbrane, par. 252.

⁷¹⁷ Uputstvo za podnošenje žalbe, par. 4(b); *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

⁷¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 23 (fusnota ispuštena).

⁷¹⁹ *Vidi* član 25 Statuta.

258. Međutim, ako je pretresno vijeće zapravo razmotrilo dotični dokaz, ili ako rečeni dokaz nije relevantan za predmetno pitanje, Žalbeno vijeće može navod odbaciti bez obrazloženja.

(a) Slučajevi kada Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze

259. U više navrata Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo dokaze o tome da su snage ABiH otvarale vatru na svoju sopstvenu teritoriju kako bi izazvale saosjećanje međunarodne zajednice.⁷²⁰ Međutim, Pretresno vijeće jeste razmotrilo i analiziralo te dokaze, te je uvažilo da postoji mogućnost da su u izvjesnim prilikama snage ABiH otvorile vatru na sopstveni narod.⁷²¹ Međutim, Vijeće je konstatovalo da je “/razumno/ /.../ takvim postupcima /.../ pripisati samo neznatni dio napada na civile”, te da je većina napada potekla od SRK-a.⁷²² Žalbeno vijeće ne vidi razloga da poništi taj zaključak i napominje da je Pretresno vijeće, za svaki incident za koji je utvrdilo da postoje dokazi o tome da je nišanio SRK, utvrdilo da su granate ili snajperska vatra došle sa linija SRK-a. U većini slučajeva za koje Galić tvrdi da su napadi potekli od snaga ABiH, tu optužbu je prezentirao kao puku mogućnost, ne navodeći nikakve činjenice u prilog.⁷²³ Ti navodi primjer su pogrešnog shvatanja pojma razumne sumnje: to što postoji neka, ma i najmanja mogućnost da se incident mogao dogoditi na neki drugi način, ne znači samo po sebi da postoji razumna sumnja. To naročito vrijedi na nivou žalbenog postupka kada žalilac ne mora da dokaže samo pojedinu “činjenicu ili navod”⁷²⁴ u prilog tome što tvrdi, nego i to da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese odluku kakva je donijeta.⁷²⁵ Pretresno vijeće je to uvažilo i prodiskutovalo o tome, tako da Galić Žalbenom vijeću nije dokazao da je ono pogriješilo⁷²⁶ i njegovo ponavljanje tih argumenata ne urađa nikakvim rezultatom,⁷²⁷ čak ni s obzirom na načelo *in dubio pro reo*.⁷²⁸

260. Isto tako, Galić na više mjesta tvrdi da Pretresno vijeće ili nije uzelo u obzir činjenicu da su se vodile česte borbe ili se nije obaziralo na dejstvovanja ABiH.⁷²⁹ To nije tačno – Pretresno vijeće je često spominjalo i razmatralo situaciju snaga ABiH.⁷³⁰

261. U kategoriju dokaza koje Pretresno vijeće jeste razmotrilo pripadaju i sljedeći navodi:

⁷²⁰ Vidi npr. Žalbeni podnesak odbrane, par. 341-342.

⁷²¹ Vidi Prvostepenu presudu, par. 589; Vidi i Prvostepenu presudu, par. 211.

⁷²² Prvostepena presuda, par. 211, 589.

⁷²³ Vidi npr. Prvostepenu presudu, par. 341-342.

⁷²⁴ Prvostepena presuda, par. 342.

⁷²⁵ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 10.

⁷²⁶ Vidi npr. Prvostepenu presudu, par. 342.

⁷²⁷ Vidi npr. Žalbeni podnesak odbrane, par. 341-343.

⁷²⁸ Vidi npr. Žalbeni podnesak odbrane, par. 342.

⁷²⁹ Vidi npr. *ibid.*, par. 253, 351, 408, 470.

⁷³⁰ Vidi npr. Prvostepenu presudu, par. 202, 204, 346, 414, fusnota 1461.

- a. Navod da Pretresno vijeće nije razmotrilo iskaze svjedoka odbrane Dunjića i Kunjadića u vezi sa reprezentativnim incidentima snajperskog djelovanja br. 10 i 6.⁷³¹ Vijeće jeste razmotrilo te dokaze.⁷³²
- b. Navod da Pretresno vijeće nije razmotrilo dokaze u vezi sa vojnim ciljevima na Alipašinom Polju.⁷³³ Pretresno vijeće jeste razmotrilo te dokaze.⁷³⁴
- c. Navod da Pretresno vijeće nije razmotrilo raspored snaga ABiH prema Dobrinji.⁷³⁵ Vijeće to jeste učinilo.⁷³⁶
- d. Navod da je Pretresno vijeće trebalo da uzme u obzir činjenicu da je granata u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 2 nekoga pogodila.⁷³⁷ Pretresno vijeće je upravo to i razmotrilo.⁷³⁸

262. Najzad, Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo okolnost da je svjedokinja E, devetogodišnja djevojčica pogođena u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 2, nosila plavu odjeću, iste boje kao ABiH, i da je bila relativno visoka za svoju dob.⁷³⁹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo upravo pojedinost da svjedokinja E bila visoka “najviše 150 centimetara [i] imala tamne hlače i plavu jaknu”. Dakle, nije tačno da Pretresno vijeće nije razmotrilo te okolnosti kada je zaključilo da je svjedokinja E bila meta napada kao civil.

263. Dakle, budući da je Pretresno vijeće razmotrilo sve dokaze za koje Galić tvrdi da ih je zanemarilo, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

(b) Dokazi koje je predočio Galić bili su irelevantni

264. U svim navodima koji slijede, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo neke dokaze. Međutim, nijedan od tih dokaza nije bio relevantan za utvrđenje krivice od strane Pretresnog vijeća.

- a. Dijelovi izvještajā UN-a koji pokazuju kretanja ABiH, a koji pobijaju dokaze o tome da je SRK otvorao vatru, granatirao i usmrćivao.⁷⁴⁰ U većini slučajeva, kretanja ABiH su irelevantna za pitanje da li je SRK namjerno gađao civile; kako god bilo,

⁷³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 294, 358.

⁷³² Prvostepena presuda, fusnota 697.

⁷³³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 340.

⁷³⁴ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 329, 336, 344.

⁷³⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 352, 359.

⁷³⁶ Prvostepena presuda, par. 346, 355.

⁷³⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 395.

⁷³⁸ Prvostepena presuda, par. 393, fusnota 1337.

⁷³⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 436.

Pretno vijeće je dokaze u vezi s položajima ABiH razmotrilo i prodiskutovalo kad god je to pitanje bilo relevantno.⁷⁴¹

- b. Tvrdnja da niti policija niti UNPROFOR nisu istražili reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 5.⁷⁴² Pretno vijeće je na osnovu iskaza svjedoka konstatovalo da je bila riječ o namjernom gađanju civila.⁷⁴³ sprovođenje službene istrage o incidentu nije uslov za utvrđivanje činjeničnog stanja od strane Pretnog vijeća.
- c. Iskaz svjedoka D o snajperskim napadima na njegovu jedinicu u sastavu SRK-a od strane vojnika ABiH.⁷⁴⁴ Čak da vojnici ABiH i jesu snajperski djelovali protiv jedinica SRK-a, to ne bi bilo relevantno za zaključak Pretnog vijeća da je bilo incidenata u kojima su vojnici SRK-a snajperski djelovali protiv civila.
- d. Navodi da je ABiH sistematski granatirao sopstvenu teritoriju, u vezi sa reprezentativnim incidentom granatiranja br. 3.⁷⁴⁵ Ovaj dokaz nije mogao da bude relevantan u situaciji kada je Pretno vijeće konstatovalo da su te granate zapravo ispaljene sa teritorije SRK-a.⁷⁴⁶
- e. Navod da je postojala sanitetska jedinica SRK-a na Teološkom fakultetu.⁷⁴⁷ Prvo, postojanje neke konkretne jedinice SRK-a na određenom mjestu nema nikakav uticaj na zaključke da su hici ispaljeni upravo s tog mjesta. Drugo, Pretno vijeće je izričito navelo da nije moglo da zaključi da je paljba u tom incidentu (opisana u Prilogu kao reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 22) otvorena sa lokacije Teološkog fakulteta, nego je zaključilo da je vatra otvorena iz šireg područja Neđarića.⁷⁴⁸
- f. Lokacija pripadnika ABiH s obzirom na reprezentativni incident snajperskog djelovanja br. 9.⁷⁴⁹ Pretno vijeće je utvrdilo da su tri djevojke koje su vukle kolica

⁷⁴⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 256.

⁷⁴¹ *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 253, 351, 408, 470.

⁷⁴² Žalbeni podnesak odbrane, par. 273.

⁷⁴³ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 247-253.

⁷⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 288-290.

⁷⁴⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 341-342.

⁷⁴⁶ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 340-343.

⁷⁴⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 351.

⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 365.

⁷⁴⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 463.

natovarena kanistrima sa vodom više od jedanput gađane namjerno.⁷⁵⁰ Da li je u blizini bilo vojnika ABiH ili nije ne bi imalo uticaja na ovaj zaključak.

265. Dakle, budući da nijedan od dokaza za koje se navodi da su bili ignorisani nije bio relevantan za utvrđenje Pretresnog vijeća o krivici, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

(c) Navod da se za neke relevantne dokaze nigdje jasno ne vidi da ih je Pretresno vijeće razmotrilo

266. Prvo, Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje odbrane o tome da su se direktnim fizičkim pregledom žrtve iz reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 16 mogla dobiti bolja saznanja o tome iz kojeg je pravca žrtva pogođena, s obzirom na ugao pod kojim je zrno ušlo i pravac kanala rane.⁷⁵¹ Svjedočenje o tome bilo je relevantno, ali Pretresno vijeće o njemu nigdje nije provelo diskusiju. Međutim, Pretresno vijeće je razmatralo i razna svjedočanstva u vezi sa izvorom hica i mjestom rane, kao i razne druge navode odbrane,⁷⁵² ali je ipak na osnovu kliničkih i drugih dokaza utvrdilo da je metak došao sa linija SRK-a.⁷⁵³ Žalbeno vijeće je saglasno s tim da je fizički pregled žrtve mogao da bude koristan, a da je Galić izvršio takav pregled, Pretresno vijeće bi bilo dužno da to razmotri i prodiskutuje. Međutim, Pretresno vijeće nije dobilo na razmatranje rezultate nikakvog fizičkog pregleda i jasno je da je Pretresno vijeće uzelo u obzir nedostatak pouzdanih saznanja u vezi s tom ranom.

267. Drugo, Galić tvrdi da je trebalo da Pretresno vijeće razmotri okolnost da je pivara na Bistriku bila vojni cilj.⁷⁵⁴ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u jednoj prilici pomenulo pivaru na Bistriku, u kraćoj diskusiji o incidentu napada na pivaru o kojem je svjedočio jedan svjedok, kojom prilikom je poginulo 15 ljudi.⁷⁵⁵ Tužilac tvrdi da sudski spis sadrži neke dokaze o tome da je pivara bila korišćena kao vojni objekt, da se vojska iz nje snabdijevala vodom i municijom, te da postoje i dokazi o tome da su i civili koristili pivaru za snabdijevanje vodom.⁷⁵⁶ Tužilac tvrdi da čak i njegova eventualna dvostruka namjena taj objekt ne pretvara u legitiman cilj.⁷⁵⁷

268. Namjena pivare – i saznanja SRK-a o toj namjeni, te u kom trenutku je SRK ta saznanja stekao – važan je faktor za utvrđivanje okolnosti da li su napadi na pivaru i na područje oko nje bili smišljeno ciljani na civile, neselektivni ili nesrazmjerni, ili su posrijedi bile legitimne vojne akcije.

⁷⁵⁰ Vidi Prvostepenu presudu, par. 552-555.

⁷⁵¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 410.

⁷⁵² Prvostepena presuda, par. 422-423, 427, fusnota 1483.

⁷⁵³ Prvostepena presuda, par. 427-429.

⁷⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 421.

⁷⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 436.

⁷⁵⁶ Odgovor tužioca, par. 15.38-15.42.

Budući da je Pretresno vijeće provelo diskusiju o prisustvu odnosno odsustvu vojnih ciljeva u vezi sa drugim incidentima, činjenica da ono to u slučaju ovog incidenta nije učinilo pokazatelj je da Vijeće nije razmatralo pitanje da li je pivara bila vojni cilj. Tim propustom Pretresno vijeće je učinilo grešku.

269. Međutim, napadi na područje Starog Grada nisu uvršteni među reprezentativne napade, nego su razmotreni u kontekstu šire diskusije u vezi sa kampanjom napada na civile. Čak ako je napad na pivaru iz navoda Optužnice bio legitimna akcija protiv vojnog cilja, postoje dovoljni dokazi o drugim napadima koji omogućuju zaključak da se u Starom Gradu, a svakako i u Sarajevu u cjelini, smišljeno ciljalo na civile.⁷⁵⁸ Dakle, ova greška nije rezultirala nepravednim rješenjem i ne opravdava poništavanje odluke.

270. Najzad, Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije smjelo da utvrdi da je postojao obrazac vatrenog djelovanja SRK-a protiv civila, ne razmotrivši prije toga dejstvovanje snaga ABiH.⁷⁵⁹ Kao navod o grešci, ova tvrdnja ne stoji iz dva razloga. Prvo, nije striktno neophodno da se utvrdi kretanje ABiH kako bi se utvrdio obrazac dejstava SRK-a. Kada postoji mnoštvo incidenata koji jasno pokazuju da se ciljalo na civile, kako je Pretresno vijeće u svojim zaključcima navodilo u cijeloj Prvostepenoj presudi,⁷⁶⁰ ti incidenti mogu se smatrati dovoljnima za dokazivanje obrasca vatrenog dejstvovanja. Drugo, Pretresno vijeće je u mnogo navrata (iako ne u svakoj prilici) diskutovalo o položajima i kretanju snaga ABiH.⁷⁶¹ Ta činjenica ukazuje na to da je Vijeće imalo na umu položaje i dejstvovanje snaga ABiH kada je rješavalo kako o konkretnim incidentima, tako i po dokazima o postojanju kampanje.⁷⁶²

271. Dakle, budući da eventualni relevantni dokazi koje Pretresno vijeće možda nije razmotrilo ne bi uticali na utvrđenje Pretresnog vijeća o krivici, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

2. Navodi o tome da je Pretresno vijeće na osnovu dokaza donijelo netačan zaključak

272. Galić iznosi mnoštvo navoda o tome da je Pretresno vijeće na osnovu dokaza donijelo netačan zaključak. U slučajevima u kojima Galić jasno dokumentira svoj argument da bi trebalo da zaključak bude drugačiji, Žalbeno vijeće će argument razmotriti. Međutim, Vijeće neće razmatrati dokaze i sporan zaključak kako bi utvrdilo da li je Pretresno vijeće ispravno postupilo, nego da bi

⁷⁵⁷ Odgovor tužioca, par. 15.45.

⁷⁵⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 435-437.

⁷⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 470.

⁷⁶⁰ *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 253, 258, 271, 276, 284, 289, 321, 356, 360, 367, 397, 496, 509, 518, 537, 551, 556.

⁷⁶¹ *Vidi* npr. Žalbeni podnesak odbrane, par. 253, 351, 408, 470.

utvrdilo da li nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese upravo takav zaključak.⁷⁶³

273. Pored toga, Žalbeno vijeće će se osvrnuti samo na argumente koje je Galić stvarno i naveo: Žalbeno vijeće neće razvijati svoje sopstvene argumente, niti će argumente tražiti u Protivnom mišljenju sudije Nieta Navie, osim u slučaju kada je Galić te argumente eksplicitno prenio.⁷⁶⁴

274. Gdje god Galić ne navodi razloge na osnovu kojih smatra da je Pretresno vijeće donijelo navodno netačne zaključke, Žalbeno vijeće će navod odbaciti bez daljnje diskusije.⁷⁶⁵

(a) Obrazloženi navodi

275. U više slučajeva, Galić objašnjava zašto vjeruje da je Pretresno vijeće došlo do pogrešnog zaključka. U svakom takvom slučaju Žalbeno vijeće će razmatrati da li, s obzirom na rješenje koje kao alternativu nudi Galić, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese takav zaključak.

276. Prvo, Galić navodi da Pretresno vijeće nije moglo da donese zaključak da je Sarajevo napala JNA, zato što je i JNA bila napadnuta.⁷⁶⁶ Jedno ne isključuje drugo, tako da ovaj navod nema nikakav uticaj na zaključak Pretresnog vijeća.

277. Drugo, Galić navodi da nije bilo snajperskog djelovanja s područja Grbavice, zato što se u blizini Grbavice protezala linija razdvajanja koja je išla uz Miljacku, tako da je ondje, kao i oko Jevrejskog groblja, bilo svakodnevnih borbi, a vatra koju je SRK otvorio sa Grbavice bila je odgovor na vatrena dejstva ABiH iz drugih dijelova grada.⁷⁶⁷ Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze o borbama između dviju strana,⁷⁶⁸ ali je, na osnovu svjedočenja mnogobrojnih svjedoka, utvrdilo da se velik dio tih vatrenih dejstava ne može smatrati normalnim dijelom ratnih operacija i

⁷⁶² Galić tvrdi i to da nisu uzete u obzir greške u gađanju i nedovoljna preciznost oružja. *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 402. Naprotiv, kako je Žalbeno vijeće napomenulo uz žalbeni osnov br. 12, Pretresno vijeće je na primjeren način ocijenilo legalnost predmetnih napada. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 41-62, 188.

⁷⁶³ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

⁷⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12: “[N]e može se od Žalbenog vijeća očekivati da detaljno razmatra tvrdnje strana ako su one nerazumljive [ili] neodređene. [...] Strana koja tvrdi da je došlo do greške u utvrđivanju činjeničnog stanja mora objasniti u čemu se ta greška sastoji, zašto razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do tog zaključka, te kako je zbog toga došlo do neostvarenja pravde”. Ti argumenti moraju se jasno navesti već u samom žalbenom podnesku.

⁷⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12: “Žalilac koji samo osporava zaključke pretresnog vijeća i predlaže alternativnu ocjenu dokaza, ne navodeći pritom u čemu je Pretresno vijeće u ocjeni dokaza pogriješilo, nije ispunio svoju obavezu”.

⁷⁶⁶ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 197.

⁷⁶⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 263-265.

⁷⁶⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 241-242.

da je posrijedi zapravo bilo namjerno snajpersko djelovanje odnosno granatiranje usmjereno protiv civila.⁷⁶⁹ Galić nije pokazao zašto bi trebalo da se ovo svjedočenje zanemari.

278. Treće, Galić tvrdi da zaključak da je žrtva ciljana namjerno, izveden na osnovu činjenice da u blizini nije bilo vojnika, zanemaruje mogućnost da je žrtvu pogodio metak koji se odbio od prikolice ili kontejnera.⁷⁷⁰ Ali, sama činjenica da je metak odskočio prije nego što je nekoga pogodio ne znači da se na žrtvu nije ciljalo kao na civila: nije neophodno da svaki hitac ciljan na civila bude savršen pogodak kako bi se smatrao primjerenim zaključak da je posrijedi namjerni napad. Pored toga, ako se metak odbije na mjestu gdje nema vojnika, razumno se može pretpostaviti da su ti hici bili namjerno usmjereni protiv civila.

279. Četvrto, Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije smjelo da kao činjenicu utvrdi da je posrijedi smišljeno snajpersko djelovanje sa Hrasnog Brda, budući da je postojala mogućnost slučajnih povreda kao posljedica “dnevne” razmjene vatre.⁷⁷¹ Međutim, Pretresno vijeće je saslušalo dokaze o brojnim incidentima snajperskog djelovanja i provelo diskusiju o njima, te na osnovu njih izvelo zaključak o smišljenom napadu, a ne o slučajnim pogocima.⁷⁷² Žalbeno vijeće stoga ne može da konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao izvesti takav zaključak.

280. Peto, Galić navodi da Pretresno vijeće nije smjelo da kao činjenicu utvrdi da se na Nafu i Elmu Tarić pucalo iz Ozrenske ulice jer one nisu mogle tačno odrediti iz kojeg pravca su hici ispaljeni.⁷⁷³ Međutim, Pretresno vijeće je saslušalo iskaze u kojima je bilo riječi o pravcu odakle je vatra otvorena: kako bi se ljudi zaštitili od snajpera iz Ozrenske ulice, bili su postavljeni kontejneri; Nafa i Elma Tarić zamalo su bile pogođene drugim hicem, a i jedan policajac je posvjedočio da je toga dana čuo pucanje iz Ozrenske ulice.⁷⁷⁴ Dakle, Pretresno vijeće postupilo je razumno kad je zaključilo da su hici ispaljeni iz Ozrenske ulice.

281. Šesto, Galić navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 3 SRK htio da pogodi civile, dok je, kako on tvrdi, namjera SRK-a bila gađanje vojnih ciljeva, što potvrđuje velik broj ispaljenih projektila.⁷⁷⁵ Žalbeno vijeće ne vidi razloga zašto vojna sila ne bi upotrijebila velik broj granata protiv civila ako joj je namjera da napadne civile. Žalbeno vijeće konstatuje da broj upotrijebljenih projektila nema nikakav uticaj na zaključak koji se donosi.

---

⁷⁶⁹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 228-240, 243.

⁷⁷⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 271.

⁷⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 284.

⁷⁷² Prvostepena presuda, par. 262, 267-289.

⁷⁷³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 293.

282. Sedmo, Galić navodi da Pretresno vijeće nije smjelo da zaključi da je napad na bunar na Dobrinji C5 izvršen namjerno, jer u tom zaključku nisu uzeti u obzir vojni ciljevi koji su se nalazili u blizini, a među njima i tunel za opskrbu i komandno mjesto, te da je ignorisana Galićeva tvrdnja da se bunar nije mogao vidjeti sa položaja SRK-a.⁷⁷⁶ Međutim, Pretresno vijeće jeste razmatralo vojne ciljeve, uključujući tunel i komandno mjesto, i utvrdilo da na tim mjestima ili nije bilo vojnih dejstava ili da su ona bila previše udaljena od mjesta pogodaka da bi se moglo smatrati da su cilj napada u stvari bila ta mjesta.⁷⁷⁷ Kako bi dokumentovalo svoj zaključak da je SRK znao za lokaciju bunara, Pretresno vijeće je prodiskutovalo i druge napade na taj bunar.⁷⁷⁸

283. Osmo, Galić navodi da je moguće da je svjedokinja E, pogođena u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 3, stradala od rikošetiranog metka jer su se u toj zoni vodile stalne borbe.⁷⁷⁹ No Pretresno vijeće je utvrdilo i to da je ta žrtva pogođena pojedinačnim hicem, a da je još jedan hitac kasnije ispaljen na automobil kojim su je vozili u bolnicu.⁷⁸⁰ Žalbeno vijeće ne vidi razloga da konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti zaključak kakav je donijelo Pretresno vijeće, tj. da dva pojedinačna hica kojima se cilja ista osoba predstavljaju namjerno snajpersko dejstvo.

284. Deveto, Galić navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je Anisu Pita ranio metak ispaljen sa brda Baba Stijena jer su njeni roditelji na različit način opisali lokaciju Babe Stijene, vrijeme incidenta, te što se kasnije dogodilo sa metkom.⁷⁸¹ Galić u Žalbenom podnesku odbrane ne pojašnjava te tvrdnje, tako da Žalbeno vijeće samo na osnovu tih navoda ne može utvrditi zašto bi odluku Pretresnog vijeća o ovom pitanju trebalo da se smatra nerazumnom.

285. Deseto, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu izjava svjedokā zaključilo da se Briješko brdo nalazi “daleko” od linija sukoba jer su svjedoci izjavili da je ta udaljenost iznosila između 300 m i 500 m.⁷⁸² Pretresno vijeće je primilo na znanje i uzelo u obzir te izjave,⁷⁸³ ali je ipak zaključilo da je to bilo “daleko od linija sukoba”,⁷⁸⁴ pa je čak i izričito navelo da je ta udaljenost iznosila između 300 m i 400 m.⁷⁸⁵ Pretresno vijeće nije postupilo samo razumno,

⁷⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 267, 269-270.

⁷⁷⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 348.

⁷⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 389-390.

⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 395-396, fusnota 1348.

⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 396, fusnota 1348.

⁷⁷⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 435.

⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 515.

⁷⁸¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 450-451.

⁷⁸² Žalbeni podnesak odbrane, par. 407.

⁷⁸³ Prvostepena presuda, par. 425.

⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 417.

⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 425.

nego i potpuno ispravno kada je zaključilo da je predmetna udaljenost velika budući da se radilo o incidentima snajperskog djelovanja.

286. Jedanaesto, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je naređenje o osnivanju SRK-a izdao general Mladić, zato što dokazi na kojima se taj zaključak zasniva potvrđuju samo to da je Mladić bio komandant Glavnog štaba VRS.⁷⁸⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da je za svrhu ocjenjivanja Galićeve krivice irelevantno da li je SRK bio osnovan po naređenju Mladića ili po naređenju Glavnog štaba kao organa, ili na osnovu nečeg sasvim drugoga.

287. Dvanaesto, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su granate u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 3 ispaljene sa mjesta iza linija SRK-a, zato što je zona koja je bila pogođena, Alipašino Polje, oko jedan kilometar udaljena od Neđarića, zone koju su držale snage SRK-a i koja je stoga bila moguća meta vatrenih dejstava ABiH.⁷⁸⁷ On tvrdi i to da je stvarna udaljenost između te dvije zone manja, tako da je bilo valjanih osnova za sumnju da je ABiH možda pogreškom granatirala Alipašino Polje.⁷⁸⁸ Bila ta udaljenost veća ili manja, Pretresno vijeće nije učinilo grešku: prvo, ono je razmotrilo mogućnost da je ABiH slučajno granatirala Alipašino Polje, a drugo, kako je konstatovalo Pretresno vijeće, osim činjenice da postoji takva mogućnost, a što nije dokaz, nisu predloženi ama baš nikakvi dokazi o tome da je vatra bila otvorena iz redova ABiH.⁷⁸⁹

288. Najzad, Galić tvrdi da u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 4 meta nije bio svjedok G: ovaj je pucanje čuo nekoliko minuta prije nego što je bio pogođen, što upućuje na to da je u toj zoni bilo borbi, pa je dakle mogao biti pogođen zalutalim metkom.⁷⁹⁰ Svjedok G je izjavio: "... i osjetio sam pucanja. ... Nisam čuo ništa drugo, samo pucanja. Nisam čuo metke."⁷⁹¹ Iz samog ovog iskaza ne razabire se jasno da li je pucanje koje je on čuo bilo borba velikih razmjera, ili je posrijedi bilo dejstvo pješadijskim oružjem protiv njega ili u njegovoj blizini. Međutim, Galić zanemaruje druge dokaze koji su snažno govorili u prilog ciljanom napadu, tj. to da je, kada su svjedoku G prišle komšije kako bi mu pomogle, više puta pucano i na njih, u deset ili petnaest navrata dok su svjedoka G vukli da ga sklone u kuću.⁷⁹² Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi donio takav zaključak.

⁷⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 197.

⁷⁸⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 343; Prvostepena presuda, par. 341-342.

⁷⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 343.

⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 342.

⁷⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 460.

⁷⁹¹ T., str. 2397.

⁷⁹² Prvostepena presuda, par. 547.

289. Dakle, budući da Galić ni za jedan od gore pomenutih incidenata nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese zaključke kakve je donijelo Pretresno vijeće, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

(b) Iznošenje navoda bez obrazloženja

290. U vezi sa navodima koji slijede Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dao nikakvo obrazloženje zašto smatra da je Pretresno vijeće donijelo po njegovom mišljenju netačan zaključak. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Vasiljević* Žalbeno vijeće je zauzelo stav da “[ž]alilac koji samo osporava zaključke pretresnog vijeća i predlaže alternativnu ocjenu dokaza, ne navodeći pritom u čemu je pretresno vijeće u ocjeni dokaza pogriješilo, nije ispunio svoju obavezu” dokazivanja.⁷⁹³ Shodno tome, odbacuju se svi argumenti koji slijede.

- a. “Pogrešna je konstatacija Pretresnog vijeća da je tužilac predočio dokaze [...] koji, kao opšte činjenice, mogu da posluže za donošenje zaključaka o činjeničnom stanju kojima se potkrepljuje postojanje namjere, odnosno smišljenog gađanja civila.”⁷⁹⁴
- b. “Većina članova Pretresnog vijeća smatra da je tužilac dokazao van razumne sumnje da je, u reprezentativnom incidentu br. 5, Almasa Konjhodžić, civil, bila namjerno gađana i ubijena metkom ispaljenim sa teritorije pod kontrolom SRK-a, te da se taj događaj odvio upravo na način kako je opisano u iskazu svjedoka. Takav zaključak većine [...] zasniva se na nepotpunoj analizi dokaza.”⁷⁹⁵
- c. “Većina je bila mišljenja [...] da je Hatema Mukanović [...] ubijena metkom ispaljenim sa položaja SRK-a. Odbrana taj zaključak smatra pogrešnim jer nijedan od gore navedenih dokaza na kojima je većina zasnivala svoje nalaze [...] nije dovoljan kao činjenična osnova koja bi omogućivala donošenje takvog zaključka.”⁷⁹⁶
- d. “Većina je prihvatila da nije moguće utvrditi mjesto [...] sa koga je vatreno dejstvo poteklo, ali je ipak konstatovala da je hitac ispaljen sa teritorije pod [...] kontrolom SRK-a. Taj zaključak većine je pogrešan.”⁷⁹⁷
- e. “Činjenica koja dokazuje da je neko pogođen namjerno ili da je pogođen [z]alutalim metkom, odnosno metkom koji je odskočio, ne može se izvesti iz argumenta da je

⁷⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

⁷⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 261.

⁷⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 269 (fusnote izostavljene).

⁷⁹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 305 (fusnote izostavljene).

žrtva pogođena samo jednim metkom i okolnosti da u blizini žrtve nisu bili prisutni vojnici”.⁷⁹⁸

- f. “Pogrešan je zaključak Pretresnog vijeća da je reprezentativni incident granatiranja [br.] 3 napad koji je, u najmanju ruku, bio neselektivan u pogledu cilja jer se uglavnom, ako ne i u cijelosti, radilo o stambenom dijelu grada”.⁷⁹⁹
- g. “Većina Vijeća pogrešno je konstatovala da je samo jedan ispaljeni metak dovoljan osnov za zaključak da su putnici u autobusu namjerno gađani”.⁸⁰⁰
- h. “Većina je izvela pogrešan zaključak odbacivši mogućnost da je Ramiza Kundo mogla biti pogođena zalutalim metkom, samo zbog toga što je ona izjavila da na tom mjestu toga dana nije bilo borbi”.⁸⁰¹
- i. “[S]a udaljenosti od 760 metar[a] svjetlo svijeće se ne vidi, naročito ne ako se svijeća nalazi u sobi u kojoj je svjetlost raspršena”.⁸⁰²
- j. “[S]porna udaljenost iznosila je 1500 metara, što nije udaljenost sa koje se može namjerno nišani”.⁸⁰³
- k. “Sa udaljenosti od 900 metara, u jutarnjim satima, u šumi, po maglovitom i oblačnom vremenu, nije bilo moguće da se namjerno nišani na jednu osobu, zato što se s takve udaljenosti ne vidi ništa, čak ako je vizualno i bilo moguće povući liniju nišanja od mjesta sa kojega je hitac ispaljen do mjesta na kojem je žrtva povrijeđena”.⁸⁰⁴

291. Dakle, budući da Galić nije iznio nijedan razlog zbog kojeg bi zaključak koji je Pretresno vijeće donijelo bio pogrešan, ovaj žalbeni podnosnov se odbija.

⁷⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 320.

⁷⁹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 326.

⁷⁹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 349.

⁸⁰⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 373.

⁸⁰¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 413.

⁸⁰² Žalbeni podnesak odbrane, par. 307. Galić tvrdi i to da se svjetlo svijeće nije vidjelo jer su rolete bile spuštene, ali pritom previda dokaze o tome da su rolete bile od tankog platna i već poderane od pucnjave. *Vidi infra* par. 295(k).

⁸⁰³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 370.

⁸⁰⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 440 (fusnota ispuštena).

3. Navodi koji sadrže iskrivljen prikaz dokaza ili teksta Prvostepene presude, ili u kojima se ignorišu drugi nalazi Pretresnog vijeća

292. Na mnogim mjestima Galić pogrešno navodi dokaze, pogrešno navodi ili iskrivljuje ono što je Pretresno vijeće reklo u Prvostepenoj presudi, ignoriše druge dokaze ili neki relevantan dio Prvostepene presude. U svakom od takvih slučajeva, Žalbeno vijeće će navode odbaciti bez daljnje diskusije.

293. U vezi s pojedinim incidentima, Galić često tvrdi da nije bilo dokaza da su korišćeni optički nišani.⁸⁰⁵ Najmanje u jednoj prilici, kaže on, bez ikakve podloge u činjenicama, Pretresno vijeće je zaključilo da “nisu bile korišćene infra-crvene ili optičke nišanske sprave”,⁸⁰⁶ mada Pretresno vijeće to nigdje nije konstatovalo. Takvo odsustvo dokaza, tvrdi se dalje, nepopravljivo ruši zaključke da se na civile nišani na daljinu. Žalbeno vijeće konstatuje da Galićeve tvrdnje nisu tačne iz više razloga.

294. Prvo, kako bi se dokazalo da je određeni napad bio smišljeni napad na civile, nije potrebno dokazati svaki detalj napada. Drugo, barem na jednom mjestu u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće je prenijelo iskaz svjedoka koji je vidio kako vojnici SRK-a koriste dvoglede.⁸⁰⁷ Treće, Pretresno vijeće je utvrdilo da je SRK bio profesionalna, dobro organizovana i opremljena vojska.⁸⁰⁸ Stoga je logično zaključiti da takva vojska, naročito u borbi na daljinu, posjeduje optičke ništanske sprave, dvoglede, daljinare i drugu opremu potrebnu za efikasno dejstvovanje na daljinu. Dakle, utvrđena činjenica da je ta vojska bila primjereno opremljena osnov je za presumpciju da je navedenu opremu ta vojska i posjedovala, a Galić tu pretpostavku nije pobio. Dakle, nije bilo potrebno da Pretresno vijeće za svaku pojedinu priliku donosi utvrđenje da je pripadnik SRK-a koji je pucao posjedovao takvu nišansku spravu.

295. Ostali navodi u kojima se na pogrešan način prikazuju dokazi iz sudskog spisa ili se ignorišu drugi zaključci Pretresnog vijeća o činjeničnom stanju:

- a. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze koji su išli u prilog tezi da nije postojala nikakva kampanja.⁸⁰⁹ Međutim, u vezi sa svakim inkriminiranim incidentom Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze u prilog tezi da ljudi koji su

⁸⁰⁵ *Vidi* npr. Žalbeni podnesak odbrane, par. 272, 356, 365, 372, 436, 452, fusnote 253, 261, 322.

⁸⁰⁶ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 255.

⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 263.

⁸⁰⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 616-617.

⁸⁰⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 254.

ranjeni nisu bili namjerna meta nego da su pogođeni slučajno, ili da su ih pogodile sopstvene vojne snage.⁸¹⁰

- b. Galić upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da broj incidenata nije dovoljan da bi se oni smatrali rasprostranjenom ili sistematskom kampanjom⁸¹¹ kao na dokaz da ta kampanja nije ni postojala. Ta tvrdnja ignoriše činjenicu da je Pretresno vijeće, u istom paragrafu, izjavilo da je razmotrilo i dokaze – mimo pukog broja incidenata – o tome da ti incidenti “nisu bili izolirani [...] već reprezentativni primjeri kampanje”.⁸¹²
- c. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije analiziralo izvještaje UN-a o borbama i ratnim dejstvima u gradu.⁸¹³ No Pretresno vijeće te je izvještaje zaista opširno analiziralo u kontekstu svih dokaza koji su pred njim bili izvedeni.⁸¹⁴
- d. Galić tvrdi da izvještaji UN-a ne sadrže detaljne dokaze o ciljevima granatiranja.⁸¹⁵ Međutim, u izvještajima UN-a i izjavama osoblja UN-a navode se detaljni dokazi o nekim od incidenata granatiranja.⁸¹⁶
- e. Galić tvrdi da svjedok Hvaal, u vezi s incidentima o kojima je svjedočio, nije predočio dokaze u vidu fotografija.⁸¹⁷ Tvrdnja je očigledno netačna.⁸¹⁸
- f. Galić tvrdi da je jedan svjedok, pripadnik UN-a, rekao da nije čuo da je pogođen bilo kakav tramvaj.⁸¹⁹ U toj tvrdnji ignoriše se činjenica da je taj svjedok izjavio i to da su tramvaje gađali vjerovatno nakon što im je UN prestao davati pratnju.⁸²⁰
- g. Galić tvrdi da iskazi svjedoka o napadima na Hrasno Brdo nisu relevantni jer se u njima govori o jednom drugom dijelu grada.⁸²¹ Međutim, Pretresno vijeće je u

⁸¹⁰ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 206-594.

⁸¹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 255.

⁸¹² Prvostepena presuda, par. 208.

⁸¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 257.

⁸¹⁴ Prvostepena presuda, par. 210-225.

⁸¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 257.

⁸¹⁶ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 210, 214, 220.

⁸¹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 266.

⁸¹⁸ *Vidi* T., str. 2278-2284, 2290-2291, 2356, 2358-2360, 2363-2364, 2370 (gdje se govori o pet fotografija uvrštenih kao dokazni predmet P3625).

⁸¹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 280.

⁸²⁰ T., str. 18178.

⁸²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 285.

diskusiji izričito navelo da su žrtve stradale na Hrasnom Brdu, ali da su napadi potekli sa Grbavice, naselja koje graniči sa Hrasnim Brdom.⁸²²

- h. Galić za dvije žrtve tvrdi da na njih nije moglo da se puca iz Ozrenske ulice, koja se nalazi na povišenom terenu, zato što su se povrede, nanijete istim metkom, nalazile na istoj visini.⁸²³ Međutim, u spisu predmeta (kako je istaknulo Pretresno vijeće) jasno se vidi da nisu izvedeni nikakvi dokazi u vezi sa relativnom visinom predmetnih rana.⁸²⁴
- i. Galić tvrdi da se na bager iz reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 15 nije nišaniło namjerno jer kasnije napravljene fotografije pokazuju da staklo nije bilo oštećeno.⁸²⁵ Međutim, svjedoci su u svojim iskazima izjavili da je staklo na prozoru bagera zamijenjeno prije nego što je snimljena fotografija na kojoj se još uvijek vid oštećenje od metka na karoseriji.⁸²⁶
- j. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće nije smjelo da zaključi da se na žrtvu iz reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 20 nišaniło sa linija SRK-a jer su dokazi pokazivali samo tlocrt i položaj stana žrtve u odnosu na položaje SRK-a.⁸²⁷ Međutim, na takav zaključak upućivali su neki drugi dokazi izvedeni na suđenju.⁸²⁸
- k. Galić tvrdi da se kroz roletne stana svjedoka Mukanovića vidi malo toga ili gotovo ništa.⁸²⁹ Međutim, taj svjedok je u svom iskazu izjavio da su roletne bile od tankog pamučnog platna i da su već ranije bile poderane od pucnjave.⁸³⁰
- l. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo incidente snajperskog djelovanja i granatiranja koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima.⁸³¹ Upravo suprotno, kroz cijelu Prvostepenu presudu nalazimo analize tih incidenata.⁸³²

---

⁸²² Prvostepena presuda, par. 264-265.

⁸²³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 295.

⁸²⁴ Prvostepena presuda, par. 270.

⁸²⁵ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 246.

⁸²⁶ T., str. 2806-2807.

⁸²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 304.

⁸²⁸ Prvostepena presuda, par. 278, 283.

⁸²⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 305, 307-308.

⁸³⁰ T., str. 3058-3061.

⁸³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 317.

⁸³² *Vidi npr.* Prvostepenu presudu, par. 417-419, 558-560.

- m. Galić tvrdi da se, u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 23, zbog svakodnevnih borbi na Alipašinom Polju ne smije isključiti mogućnost zalutalog metka.⁸³³ Ta tvrdnja ignoriše druge dokaze koji su upućivali na zaključak o namjernom nišanjenju.⁸³⁴
- n. Galić tvrdi da nije provedena ozbiljnija analiza incidenata granatiranja na Alipašinom Polju, uključujući i razmatranje postojanja vojnih ciljeva.⁸³⁵ Naprotiv, Pretresno vijeće se pozvalo na veliku količinu dokaza u vezi sa granatiranjima u tom dijelu grada.⁸³⁶
- o. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće utvrdilo da se u incidentu na Dobrinji koji nije pojedinačno naveden u Prilozima nije pucalo iz Teološkog fakulteta: u tom navodu ignoriše se činjenica da je Pretresno vijeće utvrdilo da se pucalo sa drugih mjesta u Neđarićima.⁸³⁷
- p. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije provelo analizu incidenata na Dobrinji koji nisu pojedinačno navedeni u Prilozima.⁸³⁸ Naprotiv, Vijeće to jeste učinilo.⁸³⁹
- q. Galić tvrdi da je svjedokinja Dževlan potvrdila da su na mostu na kojem je ona bila pogođena postojale barikade.⁸⁴⁰ Ova tvrdnja ignoriše njenu izjavu da se, kad je bila pogođena, kretala na nezaklonjenom prostoru van barikada.⁸⁴¹
- r. Galić tvrdi da, u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 22, nisu izvedeni nikakvi dokazi koji bi potvrđivali da je hitac ispaljen sa položaja SRK-a u Neđarićima.⁸⁴² No dokazi o tome su bili izvedeni, sadržani u iskazima svjedoka koji su govorili o tome što su čuli, te na osnovu proračuna linije nišanjenja.⁸⁴³
- s. Galić tvrdi da medicinska dokumentacija u vezi sa žrtvama reprezentativnog incidenta granatiranja br. 1 ne govori ništa o broju tih žrtava.⁸⁴⁴ Međutim, u toj

⁸³³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 321.

⁸³⁴ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 311-316.

⁸³⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 334-335, 338.

⁸³⁶ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 329, 331-345.

⁸³⁷ *Vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 351; Prvostepenu presudu, par. 365.

⁸³⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 353.

⁸³⁹ Prvostepena presuda, par. 347-350.

⁸⁴⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 367.

⁸⁴¹ Prvostepena presuda, par. 359.

⁸⁴² Žalbeni podnesak odbrane, par. 370.

⁸⁴³ Prvostepena presuda, par. 365.

⁸⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 380.

dokumentaciji se navodi broj žrtava, iako različiti izvori navode različite brojeve, a Pretresno vijeće je izričito upozorilo na tu činjenicu.⁸⁴⁵

- t. Galić tvrdi da dokazi u vezi reprezentativnim incidentom granatiranja br. 1 isključuju mogućnost da se radilo o smišljenom nišanjenju.⁸⁴⁶ Ovaj navod ignoriše činjenicu da je Pretresno vijeće bilo mišljenja da je reprezentativni incident granatiranja br. 1 primjer neselektivnog granatiranja, a ne smišljenog nišanjenja.⁸⁴⁷
- u. Galić tvrdi da u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 1 vatra nije mogla biti otvorena sa Toplika jer je on bio pod nadzorom UNPROFOR-a.⁸⁴⁸ Međutim, Pretresno vijeće nije niti utvrdilo da je granatiranje bilo izvršeno sa Toplika, nego samo to da je vatra otvorena negdje iza linija SRK-a.⁸⁴⁹
- v. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo razmatrajući korekciju vatre u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 1, zato što je između dva granatiranja proteklo premalo vremena da bi se u drugom kao cilj odredili rovovi, a ne parkiralište.⁸⁵⁰ U ovoj tvrdnji iskrivljuje se zaključak Pretresnog vijeća: Vijeće je utvrdilo da je cilj oba granatiranja vjerovatno bilo parkiralište jer je između prvog i drugog granatiranja proteklo prekratko vrijeme da bi se drugo otvaranje vatre moglo smatrati korekcijom vatre.⁸⁵¹
- w. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije analiziralo omjer civili-vojnici za svaki inkriminirani incident, te da nije vodilo računa o miješanju te dvije populacije.⁸⁵² Tvrdnja je eklatantno netačna.⁸⁵³
- x. Galić tvrdi, u vezi sa reprezentativnim incidentom granatiranja br. 2, da je zona oko bunara imala za ABiH vitalnu stratešku važnost zato što se u blizini nalazio izlaz jednog vojnog tunela.⁸⁵⁴ Međutim, izvedeni su mnogi dokazi o tome da taj tunel u vrijeme predmetnog granatiranja nije bio u funkciji.⁸⁵⁵

⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 376.

⁸⁴⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 382.

⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 387.

⁸⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 384.

⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 377-380.

⁸⁵⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 385.

⁸⁵¹ Prvostepena presuda, par. 382.

⁸⁵² Žalbeni podnesak odbrane, par. 391.

⁸⁵³ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 206-563.

⁸⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 394.

⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, fusnota 1348.

- y. Galić tvrdi da je netačan zaključak Pretresnog vijeća da u zoni u kojoj se dogodio reprezentativni incident granatiranja br. 4 nije bilo vojnih ciljeva.⁸⁵⁶ Naprotiv, Pretresno vijeće je utvrdilo da ondje jesu postojali neki vojni objekti, ali je, s obzirom na sekvencu detonacija granata, zaključilo da oni nisu bili cilj tog granatiranja.⁸⁵⁷
- z. Galić tvrdi da je glavni osnov za utvrđenje da se nišaniilo na civile na sarajevskom aerodromu bio iskaz svjedoka DP35.⁸⁵⁸ U prilog takvom karakteru predmetnih vatrenih dejstava svjedočili su zapravo mnogi svjedoci.⁸⁵⁹
- aa. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije uporedilo i međusobno sravnilo dokaze o reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 16.⁸⁶⁰ Ta tvrdnja nije tačna.⁸⁶¹
- bb. Galić tvrdi da je napad na žrtvu Osmanović potvrdio samo jedan svjedok.⁸⁶² Ta tvrdnja nije tačna, potvrdila su ga dva svjedoka.⁸⁶³ Ta činjenica takođe obara njegovu tvrdnju da nije bilo dokaza o tome da je gđa Osmanović pogođena metkom iz vatrenog oružja.⁸⁶⁴
- cc. Galić tvrdi da je svjedokinja E, u svom iskazu u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 3, potvrdila da su postojala dva niza rovova, što bi trebalo da upućuje na to da je SRK otvorio vatru na legitimne vojne ciljeve.⁸⁶⁵ Ova tvrdnja ignoriše činjenicu da je ista svjedokinja izjavila i to da su se rovovi nalazili na udaljenosti od 700 m od njene kuće - kod koje je ona bila pogođena.⁸⁶⁶
- dd. Galić tvrdi da je svjedokinja Jusović izjavila kako je dana kada je bila pogođena “bilo mnogo borbi”.⁸⁶⁷ Ova tvrdnja, kojom želi da se dokaže kako je ona pogođena slučajno, ignoriše činjenicu da svjedokinja u vrijeme kada je bila pogođena, tj. rano izjutra, osim pucnjave kojoj je sama bila cilj, nije čula nikakvu drugu vatru.⁸⁶⁸

⁸⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 399-400.

⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 405, 409.

⁸⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 405.

⁸⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 411-417.

⁸⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 409.

⁸⁶¹ Prvostepena presuda, par. 423-427.

⁸⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 414.

⁸⁶³ Prvostepena presuda, fusnote 1518-1519. Galić tvrdi i to da u prilog ovom navodu nije predočen “ni jedan jedini dokaz”. Žalbeni podnesak odbrane, par. 416. On zaboravlja da su iskazi svjedoka *takođe* dokazi.

⁸⁶⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 415.

⁸⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 435.

⁸⁶⁶ T., str. 4100.

⁸⁶⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 441.

⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, fusnota 1812.

- ee. Galić tvrdi da niko od svjedoka nije znao gdje se nalazi Baba Stijena, zbog čega svi zaključci s tim u vezi treba da se smatraju nepouzdanim.⁸⁶⁹ Tvrdnja nije tačna.⁸⁷⁰
- ff. Galić tvrdi, u vezi sa borbenim dejstvima u Vogošći, da Pretresno vijeće nije utvrdilo položaje i razmještaj vojnih snaga, niti vrste tih borbenih dejstava.⁸⁷¹ Ta tvrdnja, ponovljena više puta u različitim kontekstima, eklatantno je netačna. “Utvrđenje” koje njome želi da se pobije jeste uvodni paragraf novog odjeljka Prvostepene presude. Pretresno vijeće, kako je to učinilo i na mnogo drugih mjesta, ukratko prenosi navode o području na kojem se dogodilo više incidenata, te u kratkim crtama prepričava glavne navode optužbe.⁸⁷² Paragrafi takve vrste (u nekim slučajevima Pretresnom vijeću je za tu svrhu bilo potrebno više od jednog paragrafa) imaju funkciju uvoda. U njima se iznose navodi koje je optužba imala da dokaže, a nikako zaključci. U svrhu evidentiranja događaja, u paragrafima koji slijede u nastavku Prvostepene presude Vijeće detaljno opisuje svaki od predmetnih incidenta, te iznosi svoju provjeru dokaza optužbe.⁸⁷³
- gg. Galić tvrdi da tužilac nije dokazao da je Vildana Kapur mogla da se vidi sa položaja SRK-a.⁸⁷⁴ Međutim, Pretresno vijeće jeste provelo diskusiju o pitanju vidljivosti i utvrdilo da je postojala direktna linija nišanjenja.⁸⁷⁵
- hh. Galić tvrdi da na suđenju nije bio ispitan incident usmrćenja Elme Jakupović iz vatrenog oružja,⁸⁷⁶ a Pretresno vijeće to jeste ispitalo, upravo u paragrafu u kojem se taj incident navodi.⁸⁷⁷
- ii. Galić tvrdi da nije bilo tačno reći da je poginulo više stotina civila i da su hiljade njih ranjene jer se u Izvještaju Ewe Tabeau navode maksimalno 253 smrtna slučaja, a broj ranjenih ne može da se broji hiljadama.⁸⁷⁸ Ova karakterizacija do te je mjere pogrešno prenesena da je Žalbeno vijeće može pripisati samo tehničkoj pogrešci u prepisivanju. Naime, u Izvještaju Ewe Tabeau navodi se da je poginulo nešto manje

⁸⁶⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 448.

⁸⁷⁰ T., str. 3990, T., str. 4008-4009, T., str. 12943-12950.

⁸⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 455.

⁸⁷² Prvostepena presuda, par. 544.

⁸⁷³ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 545-557.

⁸⁷⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 464.

⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 554.

⁸⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 467.

⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 559. Galić ima pravo u pogledu toga da sve pojedinosti ovdje nisu bile dokazane van razumne sumnje, ali tu je posrijedi jedan od incidenata koje je Pretresno vijeće razmatralo kao ilustraciju. Pretresno vijeće za ovaj incident *nije* utvrdilo van razumne sumnje da se on dogodio na način kako je opisano.

⁸⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 474-475.

od 1.300 civila, te da ih je ranjeno nešto manje od 5.000.⁸⁷⁹ Brojka 253 odnosi se na civile ubijene putem snajperskog djelovanja.⁸⁸⁰

jj. Galić tvrdi da je “[p]ogrešan zaključak većine članova Vijeća da je prirodna i urbanistička [...] konfiguracija Sarajeva išla na ruku snagama SRK-a u pogledu gađanja civila u gradu. [Međutim, s]ve povišene tačke u Sarajevu, osim 4 ili 5 nebodera na Grbavici [...] držale su snage ABiH”.⁸⁸¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da su “/s/nage SRK-a koristile /.../ prirodna i urbana topografska obilježja grada Sarajeva, poput litica i nebodera, kao pozicije s kojih su mogli gađati civile koji su se kretali po gradu”.⁸⁸² Dakle, Vijeće nije izjavilo ono što tvrdi Galić. Pored toga, Pretresno vijeće je provelo diskusiju u kojoj se navode konkretni dijelovi grada na povišenom terenu koji su bili pod kontrolom SRK-a, a Galić u vezi sa njima nije iznio nikakve prigovore.⁸⁸³

296. Shodno tome, budući da se u ovim navodima pogrešno prikazuju bilo dokazi bilo tekst Prvostepene presude, ili se ignorišu suštinski dokazi, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

4. Navodi kojima se bez popratnih argumenata osporavaju zaključci Pretresnog vijeća

297. Uz svaki navod kojim se osporavaju zaključci iz Presude mora se navesti i u kojem je pogledu ocjena dokaza od strane Pretresnog vijeća bila pogrešna: ako žalilac samo ospori zaključak bez potkrepe, smatra se da on nije ispunio svoju obavezu dokazivanja.⁸⁸⁴ U više prilika, Galić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća nije tačan, ali ne navodi nikakve argumente koji bi to potkrepljivali. On često kaže samo to da je zaključak “pogrešan” ili “očigledno pogrešan”, ali bez ikakvog dokumentovanja svog navoda. Takvi navodi biće odbačeni bez diskusije.

298. U tu kategoriju možemo ubrojiti sljedeće navode:

- a. Navod da je netačan zaključak da u blizini mjesta na kojem je pogođena Almasa Konjhodžić nije bilo vojnika.⁸⁸⁵
- b. Navod da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da dana kada je pogođen svjedok AG nije bilo nikakvih borbi.⁸⁸⁶

---

⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 579.

⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 579.

⁸⁸¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 476, fusnota 404.

⁸⁸² Prvostepena presuda, par. 585.

⁸⁸³ Prvostepena presuda, par. 585.

- c. Navod da je netačan zaključak da na Alipašinom Polju nisu bili napadnuti vojni ciljevi.⁸⁸⁷
- d. Navod da se na osnovu iskaza svjedoka nisu mogli izvesti zaključci o tome kada i gdje se na Dobrinji dogodilo granatiranje, niti o tome gdje su se nalazili vojni ciljevi.⁸⁸⁸
- e. Navod da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj analizi izvještajā vještakā u vezi sa reprezentativnim incidentom granatiranja br. 1.⁸⁸⁹
- f. Navod da je Pretresno vijeće pogriješilo u analizi iskaza svjedoka Mehonića, Grebića, A.E., A.K.2 i Arifagića u vezi sa reprezentativnim incidentima granatiranja na Dobrinji.⁸⁹⁰
- g. Navod da Pretresno vijeće nije provelo analizu protivrječnosti u iskazima velikog broja svjedoka u vezi sa reprezentativnim incidentom granatiranja br. 4.⁸⁹¹
- h. Navod da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da su granate u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 4 pogodile civile koji su obavljali mirnodopske aktivnosti i da granatiranje od strane SRK-a, s obzirom na cilj, može da se ocijeni u najmanju ruku neselektivnim.⁸⁹²
- i. Navod da su meta napada SRK-a na sarajevski aerodrom bili vojnici ABiH, a ne civili.⁸⁹³
- j. Navod da je zaključak da razni izvori upućuju na neselektivnost granatiranja Novog Grada neodrživ,⁸⁹⁴ zbog toga što je analiza iskaza svjedoka koju je Pretresno vijeće provelo nepotpuna i jer su na osnovu nje donijeti pogrešni zaključci.⁸⁹⁵
- k. Navod da ne postoji niti jedan dokaz o tome da je vatra na Stari Grad bila otvarana sa područja pod kontrolom SRK-a.⁸⁹⁶

---

⁸⁸⁴ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

⁸⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 269.

⁸⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 311.

⁸⁸⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 343, 350.

⁸⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 376.

⁸⁸⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 381-382.

⁸⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 387.

⁸⁹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 397.

⁸⁹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 400-401.

⁸⁹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 406.

- l. Navod da je netačan zaključak – zasnovan na dokazima koji nisu osporeni – da je Špicasta stijena bila pod kontrolom SRK-a.⁸⁹⁷
- m. Navod da video i fotografske snimke u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 3 pokazuju da žrtva nije mogla da bude pogođena direktnim pogotkom.⁸⁹⁸
- n. Izjava da tužilac nije predočio nikakve dokaze o povredama svjedokinje Jusović.⁸⁹⁹
- o. Navod da je pogrešan zaključak da su civili na Sedreniku gađani namjerno ili neselektivno.⁹⁰⁰
- p. Tvrdnja da je neprihvatljiv navod o uništavanju civilne kuće na brdu Žuč.⁹⁰¹

299. Shodno tome, budući da Galić nije naveo po čemu su predmetna utvrđenja Pretresnog vijeća netačna, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

5. Osporavanje zaključaka samo iz razloga što su neki drugi svjedoci dali različite iskaze

300. Galić u više navrata tvrdi da Pretresno vijeće nije smjelo da donese izvjestan navod zato što su jedan ili više svjedoka koje je on izveo o određenoj okolnosti dali suprotan iskaz. Drugim riječima, Pretresno vijeće je iskaze svjedoka optužbe cijeno uvjerljivijim nego iskaze svjedoka odbrane. U ovom navodu ogleda se duboko nerazumijevanje razlike između suđenja i žalbenog postupka. Na suđenju, svjedoci često daju protuslovne iskaze, a zadatak je Pretresnog vijeća da odmjeri težinu iskaza različitih svjedoka rukovodeći se određenim pokazateljima koji su se potvrdili u praksi, na primjer shodno njihovoj vjerodostojnosti, pouzdanosti, plauzibilnosti i potkrijepljenosti. Žalbeno vijeće neće olako dirati u tu ocjenu težine dokaza.⁹⁰² Zbog toga je vrlo moguće⁹⁰³ da budu donijeti mnogi zaključci koji odudaraju od iskaza pojedinih svjedoka. Dakle, navod u žalbenom

⁸⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 418.

⁸⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 420.

⁸⁹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 422. *Contra* Prvostepena presuda, par. 435.

⁸⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 431.

⁸⁹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 434.

⁸⁹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 442.

⁹⁰⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 445.

⁹⁰¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 468. Galić napada i "stav" da tu nije bilo vojnih ciljeva, ali pritom previda da je Pretresno vijeće samo prenijelo sadržaj iskaza svjedoka, a nije iznosilo svoje zaključke.

⁹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 31-32.

⁹⁰³ U postupku sa tako mnogo spornih pitanja kao što je ovaj, to se samo može smatrati neminovnošću.

postupku da se utvrđenje prvostepenog vijeća mora poništiti zato što postoji protuslovan iskaz svjedoka, sam za sebe ne predstavlja nikakav argument.⁹⁰⁴

301. Shodno tome, u situaciji kada je suočeno sa navodima ovakve vrste, Žalbeno vijeće će ih odbaciti bez daljnje diskusije. U tu kategoriju pripadaju sljedeći navodi:

- a. Navod da iskaz o dejstvima na Državnu bolnicu treba da se zanemari jer je jedan drugi svjedok izjavio da je bolnica bila meta napada samo na početku sukoba.⁹⁰⁵
- b. Oспорavanje zaključka da je SRK imao pod svojom kontrolom gornje dijelove Hrasnog Brda zato što su neki svjedoci dali drugačije iskaze o tome.⁹⁰⁶
- c. Navodi da hici ispaljeni na Nafu i Elmu Tarić iz Ozrenske ulice nisu mogli da poteknu od SRK-a jer SRK ondje nije imao položaje.⁹⁰⁷
- d. Oспорavanje zaključka da su pucnji u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 15 ispaljeni sa linija SRK-a jer su svjedoci DP10 i DP16, za čije je iskaze Pretresno vijeće utvrdilo da nisu međusobno dosljedni, o tome svjedočili drugačije.⁹⁰⁸
- e. Sporno pitanje razdaljine između autobusa na koji se pucalo u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 22 i linije razdvajanja svodi se na to da je jedan svjedok odbrane dao o tome iskaz različit od iskaza drugih svjedoka.⁹⁰⁹ Pored toga, spor oko vidljivosti poprišta, prikazanog na fotografijama upotrijebljenim kao dokaz u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 22, proizlazi jedino iz pritvriječnosti izjava svjedoka koje je Pretresno vijeće ocijenilo.⁹¹⁰

⁹⁰⁴ Slično tome, neutemeljeni su argumenti kao što su npr. prigovori da je Pretresno vijeće vjerovalo svjedoku kojem nije trebalo da se vjeruje, odnosno nije vjerovalo onome kojem jeste trebalo da se vjeruje. Naravno, sasvim je druga stvar navod da je pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo zaključak o činjeničnom stanju koji je u suprotnosti s glavinom dokaza, on mora da se shvati ozbiljno. Međutim, Galić nije iznio nijedan navod takve vrste.

⁹⁰⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 268. Treba da se napomene da ovdje, kao i u mnogo drugih prilika, Galić navodi samo identitet svjedoka koji je iznio protivriječne izjave o činjenicama, bez upućivanja na tačno mjesto u transkriptu ili u dokumentu. Već i to bi bilo dovoljan razlog da se takav navod odbaci. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 10-11 (gdje se kaže da Žalbeno vijeće neće razmatrati argumente koji nisu popraćeni preciznim navodima “dijelov/a/ spisa, transkripata, presuda i dokaznih predmeta na koje se poziva”).

⁹⁰⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 282-283.

⁹⁰⁷ Žalbeni podnesak odbrane par. 297.

⁹⁰⁸ Žalbeni podnesak odbrane par. 300.

⁹⁰⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 370.

⁹¹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 371.

- f. Nepodudarnost iskaza svjedoka odbrane i ostalih svjedoka u vezi s lokacijom linija sukoba na Dobrinji.⁹¹¹
- g. Izjava svjedoka odbrane koji su, suprotno drugim svjedocima, izjavili u vezi s reprezentativnim incidentom granatiranja br. 2, da su se 50 m od bunara koji je pogođen nalazili rovovi.⁹¹²
- h. Oспорavanje zaključka da je žrtva Kundo pogođena hicem ispaljenim sa mjesta iza linija SRK-a zato što je jedan svjedok odbrane izjavio da to nije bilo moguće.⁹¹³
- i. Mišljenje vještaka odbrane da je moguće da je svjedokinju Jusović pogodio rikošetirani metak.⁹¹⁴
- j. Oспорavanje zaključka da je minobacačka granata u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 2 bila ispaljena iz pravca zapad-sjeverozapad, na osnovu načina na koji je svjedok odbrane Viličić objasnio svoje proračune i inverziju jedne fotografije.⁹¹⁵ Galić ne daje objašnjenje zašto bi proračuni njegovog svjedoka bili pouzdaniji od proračuna koje je usvojilo Pretresno vijeće.

302. Shodno tome, budući da se u svim ovim navodima samo tvrdi da bi zaključak trebao da se poništi na osnovu toga što su drugi svjedoci o dotičnim pitanjima dali drugačije iskaze, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

6. Ponavljanje argumentacije koja na suđenju nije urodila uspjehom

303. Budući da ovdje nije posrijedi ponavljanje postupka, Galić ne može naprosto ponavljati iste argumente koje je iznio na suđenju, ne navodeći u čemu je Pretresno vijeće pogriješilo: “žalbeni postupak nije prilika da strane ponovo iznose svoje teze”.⁹¹⁶ U mnogo slučajeva argumenti koje Galić iznosi u žalbi puko su ponavljanje argumenata iznijetih i odbačenih na suđenju, a da on pritom ne pokazuje zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi te argumente mogao da odbaci. Svaki takav argument Žalbeno vijeće će odbaciti bez daljnje diskusije. U tu kategoriju pripadaju sljedeći navodi:

---

⁹¹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 384.

⁹¹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 394.

⁹¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 412.

⁹¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 441.

⁹¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 221.

⁹¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 22.

- a. Navod da su hlice kojima je pogođen tramvaj u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 24 ispalile snage ABiH zasnovan na tome što je ABiH imala položaje i na Jevrejskom groblju, odnosno da je tramvaj pogođen zalutalim metkom.⁹¹⁷
- b. Navod da se sa linija SRK-a nije moglo vidjeti mjesto na kojem je pogođen svjedok AG.⁹¹⁸
- c. Navod da su se u trenutku reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 25 u blizini vodile borbe.⁹¹⁹
- d. Navod da su se na mostu u Dobrinji za vrijeme reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 6 nalazili vojnici ABiH.⁹²⁰
- e. Navod da je na mapi na kojoj je prikazan reprezentativni incident granatiranja br. 1 pogrešno utvrđen sjever, te da je to rezultiralo pogrešnim utvrđenjem izvora granatiranja.⁹²¹
- f. Navod da su svjedoci u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 4 pokazali da su u blizini bile linije razdvajanja te da je na svjedoka G pucano sa lokacije iza linija ABiH.⁹²²
- g. Navodi o policijskoj menzi, vojnicima, pucjavi i mitraljezima u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 9.⁹²³
- h. Navod da iskaz svjedoka G i položaj njegovog tijela pokazuju da hitac koji ga je pogodio nije mogao da bude ispaljen sa linija SRK-a.⁹²⁴

304. Shodno tome, budući da se ti argumenti svode na ponavljanje argumenata već iznijetih tokom suđenja, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

---

⁹¹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 278-279; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 256-258.

⁹¹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 310; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 288.

⁹¹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 330; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 320.

⁹²⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 360; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 355.

⁹²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 381; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 378, fusnota 1264.

⁹²² Žalbeni podnesak odbrane, par. 458; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 551.

⁹²³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 462; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 552-555.

⁹²⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 459; *vidi* Prvostepenu presudu, par. 550.

7. Navodi da je Pretresno vijeće prihvatilo nevjerodostojne ili nepouzidane dokaze

305. Što se tiče navoda ove vrste, Žalbena vijeće podsjeća na kriterije provjere koji treba da se primijene:

Pretresno vijeće je najpozvanije da sasluša, ocijeni i odvagane dokaze, uključujući i iskaze svjedoka, prezentirane na suđenju. Da li će se vijeće osloniti na iskaz jednog svjedoka kao dokaz materijalne činjenice ovisiće o raznim faktorima koje valja ocijeniti prema prilikama u svakom pojedinačnom predmetu. Slično tome, na Pretresnom vijeću je da razmotri da li je svjedok pouzdan i da li je prezentirani dokazni materijal vjerodostojan. Žalbena vijeće mora se, dakle, u određenom mjeri povinovati ocjeni dokaznog materijala prezentiranog na suđenju koju je dalo Pretresno vijeće. Žalbena vijeće može pobiti činjenični zaključak Pretresnog vijeća samo onda kad se na prezentirani dokazni materijal ne bi oslonio nijedan razuman sud ili kad je ocjena dokaza potpuno pogrešna.⁹²⁵

306. U više slučajeva Galić navodi da je Pretresno vijeće prihvatilo nepouzidane odnosno nevjerodostojne dokaze, ali pritom nije dokazao da nijedan razuman sud te dokaze ne bi prihvatio kao pouzdane, niti da je Pretresno vijeće potpuno pogrešno ocijenilo dokaze. U tu kategoriju pripadaju sljedeći navodi:

- a. Navodi da su svjedoci koji su svjedočili o incidentima snajperskog djelovanja i granatiranja nevjerodostojni i nepouzdati.⁹²⁶
- b. Navodi da iskazima koje su dali neki novinari ne bi trebalo da se vjeruje, zato što su oni “u službi medijskog rata”, te jer svoje navode nisu mogli dokumentovati fotografijama.⁹²⁷
- c. Navodi da iskazi svjedoka o mjestu na kojem su pogođeni nisu dovoljno precizni da bi ih se moglo prihvatiti kao dokaz.⁹²⁸
- d. Oспорavanje vjerodostojnosti fotografija koje je dostavio svjedok Ashton.⁹²⁹
- e. Navodi da se na protivrječnim iskazima svjedokinje Salčin i svjedoka Maljanovića nisu mogla zasnovati nikakva utvrđenja i da su ti svjedoci nepouzdati.⁹³⁰

⁹²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 63 (fusnote izostavljene).

⁹²⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 255.

⁹²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 266, 336.

⁹²⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 267.

⁹²⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 287, fusnota 228.

⁹³⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 322-323.

- f. Izjava da je Pretresno vijeće pogriješilo u tome što nije usvojilo zaključke svjedoka Viličića u pogledu granatiranja Alipašinog Polja⁹³¹ i Dobrinje.⁹³²
- g. Navod da Pretresno vijeće nije smjelo da uvrsti u spis iskaz svjedoka Hadžića.⁹³³
- h. Tvrdnja da Pretresno vijeće nije smjelo da prihvati navode svjedoka o tome da su vojnici nastavili pucati na žrtvu snajperista na Dobrinji.⁹³⁴
- i. Navod da su svjedoci Hafizović, Omerović, A.E. “i drugi”, koji su svjedočili o granatiranju Dobrinje, nepozdani i da su njihovi iskazi netačni.⁹³⁵
- j. Navod da je medicinska dokumentacija predočena u prilog reprezentativnom incidentu granatiranja br. 1 nepotpuna i neprihvatljiva.⁹³⁶
- k. Prigovori da je, u vezi s incidentima granatiranja Dobrinje, Pretresno vijeće svjedočenju vojnog posmatrača UN-a dalo prednost pred svjedočenjem svjedoka Viličića.⁹³⁷
- l. Navod da je Pretresno vijeće, u vezi sa reprezentativnim incidentom snajperskog djelovanja br. 16, prihvatilo iskaz svjedokinje Kundo koji je bio nedosljedan i protivrječan iskazu koji je dao njen suprug.⁹³⁸
- m. Uopšteno osporavanje “impresija nekih svjedoka, čiji iskazi čak niti ne daju osnova za donošenje bilo kakvih zaključaka o činjeničnom stanju” u vezi sa krivičnim djelom terorisanja civilnog stanovništva.⁹³⁹
- n. Tvrdnja da Pretresno vijeće nije smjelo da prihvati iskaz Ewe Tabeau u pogledu broja poginulih ili ranjenih civila, zato što su svjedoci odbrane pokazali da su argumenti Ewe Tabeau neprihvatljivi.⁹⁴⁰

---

⁹³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 343-344.

⁹³² Žalbeni podnesak odbrane, par. 379, 381, 404.

⁹³³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 352.

⁹³⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 360.

⁹³⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 376.

⁹³⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 380.

⁹³⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 388.

⁹³⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 411-412.

⁹³⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 472.

⁹⁴⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 473.

307. Što se tiče svih gore prenijetih navoda, Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije ispunio svoju obavezu da dokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da prihvati dokaze na koje se Pretresno vijeće pozvalo. Ovaj žalbeni podosnov se odbija.

8. Navodi suprotni dokazima, iskustvu ili zdravom razumu

308. Svi navodi o greškama moraju biti razumni, logični i ne smiju biti protivrječni dokazima koji nisu pobijeni. Svaki put kada su posrijedi navodi koji ne zadovoljavaju ove kriterije, Žalbeno vijeće će ih odbaciti bez daljnje diskusije.

309. U tu kategoriju pripadaju sljedeći navodi:

- a. Tvrdnja da je bager u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 15 pogođen slučajno, zato što je na njega bio ispaljen velik broj metaka.⁹⁴¹ Međutim, ako je bager pogodio velik broj metaka, čini se vjerovatnijim da se na bager nišaniilo smišljeno, a ne obrnuto.
- b. Tvrdnja da postojanje vojnih objekata između linija SRK-a i stana svjedoka Mukanovića u neboderu znači da on nije namjerno gađan.⁹⁴² Gađanje civila može biti namjerno bez obzira na to šta se nalazi u njegovoj blizini.
- c. Tvrdnja da, ako su dva civila na nekom mjestu zajedno i ako je pogođen samo jedan od njih, kao što je bio slučaj u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 25, to znači da se nije nišaniilo hotimično.⁹⁴³ Vojnik je lako mogao odlučiti da puca samo u jednu osobu, odnosno nemoguće je da je imao vremena ili municije samo za jedan hitac.
- d. Tvrdnja da su se u trenutku reprezentativnog incidenta snajperskog djelovanja br. 25 vodile borbe, zasnovana na tome što su svjedoci bili upozoreni na vatrena dejstva u toj zoni.⁹⁴⁴ Ono što Galić prijetvorno ignoriše jeste da su dejstva na koja su bili upozoreni bili *snajperski hici*.⁹⁴⁵
- e. Tvrdnja da okolnost da se civilna osoba nalazi sama na nekom mjestu i pogođena je rikošetiranjem, tj. metkom koji se odbio od betona u njenoj blizini, upućuje na to da

⁹⁴¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 301.

⁹⁴² Žalbeni podnesak odbrane, par. 308.

⁹⁴³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 329, fusnota 278.

⁹⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 331.

⁹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 320.

da žrtva nije namjerno gađana.⁹⁴⁶ Ako je civilna osoba jedini vjerovatni cilj u okolini, rikošetiranje upućuje prije na to da jeste gađana namjerno, ali neprecizno.

- f. Tvrdnja da okolnost da snage koje su izvršile granatiranje nisu mogle da vide parkiralište pogođeno u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 1 upućuje na to da se to granatiranje ne može smatrati primjerom neselektivne vatre.⁹⁴⁷ Granatiranje u pravcu mjesta koje se ne vidi svakako jeste primjer neselektivne vatre jer upravo sama ta okolnost pokazuje odsustvo bilo kakve selektivnosti u pogledu raznih potencijalnih ciljeva.
- g. Tvrdnja da se linija nišanjenja može odrediti samo na osnovu uviđaja na licu mjesta ili fotografija snimljenih na mjestu sa kojega je vatra otvorena.⁹⁴⁸ Linija nišanjenja može se odrediti na osnovu najrazličitijih elemenata, između ostalog na primjer, na osnovu iskaza svjedoka ili detaljne topografske karte.

310. Shodno tome, budući da su svi ovi navodi nelogični ili besmisleni, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

9. Navodi zasnovani na novim dokazima

311. Žalbeno vijeće može donositi odluke samo na osnovu dokaza kojima raspolaže, a ti dokazi mogu se sastojati od dokaza iz spisa prvostepenog postupka i novih dokaza koje je Žalbeno vijeće eventualno uvrstilo na osnovu pravila 115 Pravilnika. Galić je podnio šest prijedloga za uvrštenje novih dokaza na osnovu pravila 115. Svih šest prijedloga je odbačeno.⁹⁴⁹ Dakle, Žalbeno vijeće, rješavajući predmetnu žalbu, razmatraće samo dokaze iz spisa prvostepenog postupka. Shodno tome, svi Galićevi navodi zasnovani na novim dokazima – uključujući činjenične navode za koje nije naveo precizne reference i koji nisu očigledni u tekstu Prvostepene presude – biće odbačeni bez daljnje diskusije.⁹⁵⁰

312. U tu kategoriju pripadaju sljedeći navodi:

- a. Pripadnici SRK-a nisu imali položaje u kući porodice Pržulj niti u njenoj blizini.⁹⁵¹

⁹⁴⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 366.

⁹⁴⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 383.

⁹⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 439.

⁹⁴⁹ *Vidi* Historijat postupka, Dodatak A.

⁹⁵⁰ Obavezu pronalaženja u spisu predmeta potkrepe za navode o greškama dužan je iznijeti Galić, a ne Žalbeno vijeće.

⁹⁵¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 312.

- b. Granate su često promašivale zbog nedovoljne obučenosti rukovalaca oruđem i vremenskih uslova.⁹⁵²
- c. Fotografije na osnovu kojih je Pretresno vijeće zaključilo da je izvor vatre u reprezentativnom incidentu snajperskog djelovanja br. 6 Pravoslavna crkva nisu snimljene sa mjesta gdje je žrtva stajala.⁹⁵³
- d. ABiH se služila prisilnim radom na borbenoj liniji.⁹⁵⁴
- e. Većina osoba pogođenih u reprezentativnom incidentu granatiranja br. 2 bile su vojnici.⁹⁵⁵
- f. Sve žrtve poginule ispod Špicaste stijene pogođene su zalutalim ili rikošetiranim mecima.⁹⁵⁶
- g. Brdo Žuč nije bilo civilna zona.⁹⁵⁷

313. Shodno tome, budući da se ti navodi zasnivaju na dokazima koje ni Pretresno ni Žalbeno vijeće nisu formalno uvrstili u spis postupka, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

C. Konkretni incidenti

1. Pijaca na Markalama

314. U vezi sa granatiranjem pijace na Markalama, Galić iznosi devet konkretnih navoda:

- a. Pretresno vijeće je pogriješilo kada je zaključilo da je azimut granate iznosio 18 stepeni, zato što je jedan od eksperata UN-a smatrao da je azimut iznosio 25 stepeni, a Pretresno vijeće “nije ekspert” sposoban da se opredijeli između različitih stručnih mišljenja.⁹⁵⁸
- b. Pretresno vijeće je pogriješilo kada je utvrdilo da je padni ugao granate iznosio oko 65 stepeni jer su dva eksperta UN-a bili mišljenja da je taj ugao bio značajno različit od te vrijednosti, a Pretresno vijeće nije jasno iznijelo zašto je odbacilo druge proračune.⁹⁵⁹

---

⁹⁵² Žalbeni podnesak odbrane, par. 345.

⁹⁵³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 355.

⁹⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 331.

⁹⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 394.

⁹⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 446.

⁹⁵⁷ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 400.

⁹⁵⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 424, fusnota 352.

⁹⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 424, fusnota 353.

Isto tako, Galić tvrdi da nije bilo načina da se utvrdi koliko je duboko granata prodrla u tlo, što je ključan faktor za utvrđivanje padnog ugla.⁹⁶⁰

c. Nije moguće utvrditi koliko se duboko granata može zariti u tlo ako nije poznat tačan sastav tla.⁹⁶¹

d. Pretresno vijeće je pogriješilo kada je utvrdilo da je dubina kratera iznosila 10 cm, zato što je jedan svjedok izjavio da margina greške u mjerenju kratera iznosi 50%, a taj podatak ionako ne znači ništa ako nije poznat tačan sastav tla.⁹⁶²

e. Nije trebalo da Pretresno vijeće prihvati iskaz svjedoka AF zato što je on pred Pretresnim vijećem lagao o tome gdje su se nalazile snage ABiH.⁹⁶³

f. Iskaz svjedokinje AK-1, koji je Pretresno vijeće ocijenilo dovoljno pouzdanim dokazom za utvrđivanje pravca iz kojeg je granata doletjela, takođe potvrđuje i okolnost da je granata ispaljena sa vrlo male udaljenosti u odnosu na pijacu, a ne sa vrlo udaljenih linija SRK-a, a Pretresno vijeće je pogriješilo time što nije donijelo takav zaključak.⁹⁶⁴

g. Pretresno vijeće je pogriješilo kada je zaključilo da je SRK možda položaj pijace imao memorisan iz ranijih granatiranja tokom četiri prethodna mjeseca, zato što zbog promjenjivosti uslova koordinate ne mogu ostati iste na neograničeno vrijeme.⁹⁶⁵ Jedan svjedok optužbe čiji iskaz nije osporen izjavio je da se unaprijed memorisani podaci mogu koristiti samo dva sata, a u prethodna dva sata nije bilo nikakvog granatiranja.⁹⁶⁶ Pored toga, pijaca je bila premalen cilj da bi se mogla smišljeno pogoditi sa tako velike udaljenosti.⁹⁶⁷

h. Pretresno vijeće se pozvalo na iskaz svjedoka AD za svoj zaključak da se na pijacu moglo hotimično nišaniti, ali je pogriješilo time što nije prihvatilo njegov iskaz u dijelu u kojem je on izjavio da su vojnici SRK-a odbijali da izvršavaju naređenja koja su se mogla protumačiti kao protivpravna.⁹⁶⁸

---

⁹⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 424, fusnote 354-355.

⁹⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 424, fusnote 354-355.

⁹⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 424.

⁹⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 425, fusnota 357.

⁹⁶⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 425, fusnota 359.

⁹⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 426, fusnota 362.

⁹⁶⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 426.

⁹⁶⁷ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 362.

⁹⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 362.

i. Stabilizator koji je predodčen kao dokazni predmet nije mogao biti stabilizator inkriminisane granate, zbog toga što nisu predodčeni geleri iste granate.⁹⁶⁹

315. Iskazi svjedoka i navodi u vezi sa incidentom na pijaci na Markalama krajnje su komplikovani te uključuju velik broj tehničkih faktora i različitih mišljenja vještaka, ostavljajući neizvjesnost u pogledu tačnosti različitih nalaza. Pretresno vijeće je u dokaze, među ostalim, uvrstilo i sljedeće: izvještaj jednog stručnjaka iz Bosne sačinjen tri dana nakon granatiranja na osnovu analize sprovedene na dan granatiranja (Sabljičin balistički izvještaj),⁹⁷⁰ izvještaj drugog stručnjaka iz Bosne sačinjen dva dana nakon granatiranja na osnovu analize sprovedene jedan dan nakon granatiranja (Zečevićev balistički izvještaj),⁹⁷¹ Izvještaj UNPROFOR-a sačinjen deset dana nakon granatiranja, koji sadrži deset različitih analiza koje je izvršilo osam različitih službenika UN-a, u različitim momentima nakon granatiranja (Izvještaj UNPROFOR-a),⁹⁷² izvještaj vještaka odbrane sastavljen osam godina nakon granatiranja (Viličićev izvještaj o granatiranju),⁹⁷³ iskaze u sudnici obojice bosanskih vještaka,⁹⁷⁴ iskaz vještaka odbrane,⁹⁷⁵ te iskaze raznih pripadnika UN-a sa različitim stepenom poznavanja pomenutih UN-ovih analiza.⁹⁷⁶

316. Neke od Galićevih navoda o grešci nije teško odbaciti:

a. Što se tiče sastava tla, Zečević je u svom iskazu izjavio da je posrijedi bio tanak sloj asfalta na podlozi od pijeska, kamena, šljunka i sitnog kamenja.⁹⁷⁷ Među dokazima nije predodčen nijedan koji bi bio tome protivrječio. Galić nije pokazao niti zašto bi taj nalaz bio netačan, niti zašto bi bila potrebna detaljnija analiza.

b. Ocjena vjerodostojnosti uglavnom zavisi o Pretresnom vijeću: što se ovoga tiče, Galić nije pokazao da je iskaz svjedoka AF u vezi s prisustvom vojnika ABiH toliko nepouzdan da je sasvim neprihvatljiv i u vezi sa svim ostalim temama na koje se odnosi.

c. To što je svjedokinja AK-1 čula granatu ne navodi nužno na zaključak da je granata ispaljena iz blizine: dokazi izvedeni na suđenju pokazali su da se, zavisno od uslova, granata može čuti sa različitih udaljenosti.⁹⁷⁸

⁹⁶⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 427.

⁹⁷⁰ P2309.A1.

⁹⁷¹ P3276.1.

⁹⁷² P2261.

⁹⁷³ D1917.

⁹⁷⁴ Sabljica, T., str. 5116-5433; Zečević, T., str. 10283-10370.

⁹⁷⁵ Viličić, T., str. 20182-20607.

⁹⁷⁶ *Vidi* npr. iskaz svjedoka Hamilla, T., str. 6059-6233.

⁹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 443.

⁹⁷⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 454.

d. Ako Pretresno vijeće prihvati jednu činjenicu iz iskaza nekog svjedoka, to ne obavezuje Vijeće da prihvati cijeli iskaz tog svjedoka: dakle, Pretresno vijeće nije pogriješilo time što je prihvatilo samo dijelove iskaza svjedoka AD.

e. Da li je u sudnici predočen geler ili nije ne utiče na pitanje da li dio stabilizatora koji je uvršten u dokaze zaista potiče od predmetne granate. Pretresno vijeće je na osnovi dokaza utvrdilo da potiče, a Galić nije naveo nikakav razlog zašto bi to utvrđenje bilo pogrešno.⁹⁷⁹

317. Dakle, Žalbeno vijeće mora riješiti o meritumu argumenata o azimutu granate, padnom uglu, dubini kratera, te o mogućnosti da je cilj gađanja bila upravo pijaca. Prva tri argumenta odnose se na mjesto odakle je granata ispaljena, a posljednji na to da li je ispaljena hotimično.

318. Utvrditi odakle je neka granata ispaljena krajnje je težak zadatak. Da bi se donijelo precizno utvrđenje, moraju biti poznati azimut, padni ugao i vrsta punjenja. Kada se radi *ex post facto*, ti podaci su očigledno rijetko dostupni i moraju da se rekonstruišu, kao u ovom predmetu, na osnovu podataka prikupljenih na mjestu pogotka. Podaci prikupljeni na poprištu potencijalno uključuju, između ostalog, dubinu kratera koji je granata napravila, oblik, veličinu i lokaciju promjena u tlu oko kratera, eventualna krilca stabilizatora, upaljače, gelere i druge predmete koji potiču od detonacije projektila, te topografiju bliže i dalje okoline. Ali, kao što očigledno proizlazi iz dokaza koje je razmotrilo Pretresno vijeće, nije moguće precizno izmjeriti sve ove parametre, a čak i da jeste, ta mjerenja mogu rezultirati cijelim nizom mogućih rješenja.

319. Zadatak rekonstrukcije postaje još teži kada različiti vještaci dođu do različitih zaključaka. Pretresno vijeće je dobilo pet različitih vrijednosti za azimut granate,⁹⁸⁰ šest različitih vrijednosti za njen padni ugao,⁹⁸¹ tri različite izmjere za dubinu kratera,⁹⁸² te tri različite procjene razdaljine koju je granata prevalila.⁹⁸³ Pored toga, osim jednog ili dva izuzetka, ti podaci bili su dati u vidu *raspona* brojeva, a ne određenog broja.

320. Bez obzira na to, sve nepreciznosti u vezi s ovim pitanjem nisu jednako važne. Argumenti u vezi s azimutom granate mogu da se bez problema odbace. Pretresno vijeće možda i jeste pogriješilo konstatovavši da je azimut iznosio 18 stepeni.⁹⁸⁴ Postojalo je još jedno stručno mišljenje, prihvaćeno u Izvještaju UNPROFOR-a kao jednako pouzdano, da je azimut mogao da iznosi i 23,6

⁹⁷⁹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 463, fusnote 1630, 1669.

⁹⁸⁰ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 465.

⁹⁸¹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 443, 467-468.

⁹⁸² *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 484-485.

⁹⁸³ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 443-444, 471.

stepeni, odnosno čak i 25 stepeni.⁹⁸⁵ Međutim, iz takve greške nije moglo da proistekne nepravedno rješenje jer se svi mogući rasponi vrijednosti uklapaju u pravac sjever-sjeveroistok, što ugrubo odgovara istovjetnoj konfiguraciji linija ABiH i SRK-a.⁹⁸⁶ Na tom pravcu, pijaca na Markalama bila je udaljena 2.300 metara od linije ABiH i 2.600 metara od linije SRK-a.⁹⁸⁷ Dakle, ključno je pitanje koliko je razdaljinu granata preletjela. Odgovor na njega zavisi od tri faktora: relativne visine, koja nije sporna; vrste punjenja, koja jeste sporna; te padnog ugla granate, koji je bio predmet žestokog sporenja.

321. Nesporno je da se teren od pijace do linija sukoba uzdiže za oko 400 metara, a odatle za još 100 do 250 metara – tako da je visinska razlika između tačke ispaljenja i odredišta granate iznosila najmanje 400 metara.⁹⁸⁸ Jedini način da se utvrdi vrsta punjenja minobacača (ako je to uopšte moguće) jeste na osnovu kratera i tunela izrovanog detonacijom projektila. Kako će biti pokazano u nastavku, nalazi Pretresnog vijeća u vezi s ova dva momenta u potpunosti su razumni i Žalbeno vijeće ne namjerava u njih dirati. Dakle, odlučujući postaje padni ugao granate.⁹⁸⁹ Žalbeno vijeće neće poništiti ni preinačiti zaključke Pretresnog vijeća u vezi s tim pitanjem uprkos izvjesnim manjkavostima analize Pretresnog vijeća.

322. Što je veći padni ugao, to je iz veće blizine projektil ispaljen. Budući da su linije ABiH bile bliže pijaci, ako je taj ugao naročito velik, znači da se granatiralo sa linija ABiH. Ako je taj ugao bio veoma mali, mora da se granatiralo sa linija SRK-a. Zatim postoji i raspon vrijednosti tog ugla unutar kojeg je granata mogla biti ispaljena bilo s jedne bilo s druge teritorije, zavisno od broja upotrijebljenih punjenja. Sudija Nieto Navia u svom je protivnom mišljenju dao dobru ilustraciju: ako projektil kalibra 120 mm udari u tlo brzinom od 235 m/s pod padnim uglom od 55,6 stepeni, to znači da je ispaljen sa razdaljine od 6.464 metra iza linija SRK-a. Ako taj ugao iznosi 86,2 stepena i projektil je udario o tlo istom brzinom, to znači da je ispaljen sa razdaljine od 1.168 metara, dobrano unutar linija ABiH.⁹⁹⁰ Ali, varijacija i drugih faktora može da proizvede vrlo različite

⁹⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 465.

⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 445, 465. Jedan drugi vještak azimut je odredio na 35 stepeni. Prvostepena presuda, par. 445. Međutim, on je primijenio jedan nekonvencionalan metod i njegova se kalkulacija u UNPROFOR-ovom izvještaju odbacuje kao nepouzdana (Izvještaj UNPROFOR-a, Dodatak C). Galić se nije u svojoj žalbi pozvao na zaključak tog svjedoka. Dakle, mjerodavan raspon vrijednosti azimuta koji treba da se uzima u obzir iznosi 18 – 25 stepeni.

⁹⁸⁶ *Vidi* D1790-D1796 (mape koje je na uvrštenje u dokaze ponudila odbrana).

⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 455.

⁹⁸⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 479.

⁹⁸⁹ Vrlo pojednostavljeno rečeno, da bi se utvrdilo mjesto odakle je projektil ispaljen, neophodno je utvrditi padni ugao, azimut gađanja i brzinu projektila. Za utvrđivanje brzine potrebni su podaci o padnom uglu, krateru, visinskoj razlici i punjenju. Na osnovu nekih mogućih kombinacija vrijednosti ili pojedinih mogućih vrijednosti tih parametara neke opcije mogu se isključiti, a neke prihvatiti kao moguće: na primjer, vrlo plitak krater sugerise ili da je punjenje bilo slabo, ili da je ugao pada bio malen, ili jedno i drugo.

⁹⁹⁰ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje, par. 74.

efekte. Ako je granata kalibra 120 mm, koja je pala pod uglom od 85,7 stepeni, udarila o tlo brzinom od 179 m/s, to znači da je preletjela samo 680 metara.⁹⁹¹

323. Dijelom zbog konfiguracije okoline pijace, nesporno je da je padni ugao iznosio najmanje 50 stepeni.⁹⁹² Ali, maksimalna vrijednost tog ugla bila je izvorom opširnog sporenja i velikih kolebanja. Dva inspektora UN-a tu su vrijednost odredila na 62 stepena,⁹⁹³ vještak odbrane na 62,5 stepeni,⁹⁹⁴ a inspektor iz Bosne utvrdio je da je taj ugao iznosio 60 stepeni s marginom greške od 5 stepeni.⁹⁹⁵ Međutim, prema proračunima majora Russella, također inspektora iz UN-a, taj je ugao iznosio 67-73 stepeni.⁹⁹⁶ U Izvještaju UNPROFOR-a, u kojem se komentariše veći broj analiza sačinjenih u UN-u, neke od kojih su u tom izvještaju odbačene zbog pogrešne metodologije, stoji da “nije bilo moguće sa prihvatljivim stepenom tačnosti utvrditi ugao pada granate”.⁹⁹⁷ UNPROFOR je mogao da zaključi samo to da je “mogući izvor vatre bio između 300 i 5.551 metara udaljen od mjesta udara granate [i da nema] dovoljno fizičkih dokaza koji bi uputili na zaključak da je tu minobacačku granatu definitivno ispalila jedna od strana, isključujući drugu. Obje strane su mogle ispaliti tu minobacačku granatu.”⁹⁹⁸ U tom izvještaju mnogi od učinjenih proračuna ne ocjenjuju se kao pouzdani bilo na osnovu toga što su korišćeni nepouzdana metodi bilo zato što su izvedeni predugo nakon samog događaja.⁹⁹⁹

324. Diskusija Pretresnog vijeća o Izvještaju UNPROFOR-a sadrži i neke netačnosti. Pretresno vijeće je izjavilo da “/p/rema shvatanju /v/ećine, u Izvještaju UN-a usvojeni su Khanovi¹⁰⁰⁰ i Hamillovi¹⁰⁰¹ zaključci, premda se upozorava da na osnovu stanja kratera nije bilo moguće ‘sa prihvatljivim stepenom tačnosti’ procijeniti ugao pada”.¹⁰⁰² Reći za Izvještaj UNPROFOR-a da podržava Khanove i Hamillove zaključke nije tačno: u tom izvještaju njihovi nalazi diskutuju se opširnije nego drugi proračuni (pri čemu se, istina, odbacuju proračuni Verdyja i Frebata, francuskog bataljona UN-a),¹⁰⁰³ ali se oni u njemu ne usvajaju nego se zaključuje da postoje mnoge nedoumice u vezi s njima. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da se u Izvještaju UNPROFOR-a

⁹⁹¹ Viličićev izvještaj o granatiranju, tbl. 2.

⁹⁹² *Vidi* Zečević, T., str. 10347. I sâm vještak odbrane vrijednost padnog ugla granate izračunao je u rasponu od 55,6 do 62,5 stepeni. Prvostepena presuda, par. 451.

⁹⁹³ Prvostepena presuda, par. 446.

⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 451.

⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 445.

⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 445.

⁹⁹⁷ Izvještaj UNPROFOR-a, str. 4.

⁹⁹⁸ Izvještaj UNPROFOR-a, str. 4.

⁹⁹⁹ Izvještaj UNPROFOR-a, Dodatak C.

¹⁰⁰⁰ 56-62 stepena.

¹⁰⁰¹ 53-62 stepena.

¹⁰⁰² Prvostepena presuda, par. 468.

¹⁰⁰³ Izvještaj UNPROFOR-a, Dodatak C.

izvještaju ignorišu Russellovi zaključci,¹⁰⁰⁴ ali to nije tačno. UNPROFOR je Russellove zaključke uključio u tabelarni pregled raznih izmjerenih vrijednosti, kao i u rezultate “na osnovi [...] konvencionalnih metoda analize kratera”.¹⁰⁰⁵

325. Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće: “Na osnovu predočenih dokaza, /v/ećina zaključuje da je ugao pada granate bio približno 60 stepeni. Većina zaključuje da ugao pada nije bio veći od 65 stepeni, plus ili minus 5 stepeni”.¹⁰⁰⁶ Pretresno vijeće je moglo da se posluži jasnijom formulacijom. Na prvi pogled se čini da je Pretresno vijeće konstatovalo da je granata pala pod određenim uglom, dok su vještaci dali samo raspone vrijednosti,¹⁰⁰⁷ a da je zatim proizvoljno odabralo marginu greške, možda na osnovi toga što je tu marginu greške odabrao jedan od domaćih vještaka.¹⁰⁰⁸ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da se zbog izbora formulacije ne razabire jasno činjenica da je Pretresno vijeće, koristeći i preciznu brojku i raspon margine greške, zapravo konstatovalo da padni ugao može da se odredi samo u mogućem rasponu vrijednosti, u rasponu pod koji se mogu podvesti sve vrijednosti iz raspona koje su u iskazali vještaci.

326. Niti donekle netačno čitanje Izvještaja UNPROFOR-a od strane Pretresnog vijeća, niti njegova pomalo zbunjujuća formulacija ne čine njegovu odluku nerazumnom. Da je Izvještaj UNPROFOR-a bio jedini dokaz koje je Pretresno vijeće imalo da razmotri, netačna analiza tog izvještaja itekako je mogla završiti kobnim posljedicama, ali preispitivanje spisa prvostepenog postupka pokazuje da je Pretresno vijeće imalo pred sobom mnogo više dokaza, a ne samo Izvještaj UNPROFOR-a: Vijeće je imalo na raspolaganju Sabljičin izvještaj, Zečevićev izvještaj, te Viličićev izvještaj koji je ponudila odbrana, kao i iskaze koje su u sudnici dali eksperti iz Bosne, pripadnici UNPROFOR-ovog tima i Viličić.

327. U Zečevićevom izvještaju, zasnovanom na mjerenjima izvršenim dan nakon granatiranja, navodi se raspon vrijednosti od 55 do 65 stepeni.¹⁰⁰⁹ Vrlo sličnu vrijednost utvrdili su Khan i Hamill,¹⁰¹⁰ a i Pretresno vijeće se na kraju poslužilo tim brojkama.¹⁰¹¹ U Viličićevom izvještaju, u kojem se navode proračuni izvršeni nekoliko godina nakon događaja na osnovu Sabljičinih mjerenja i fotografija mjesta udara granate, navodi se raspon vrijednosti od 55,6 do 62,5 stepeni.¹⁰¹² Taj raspon u potpunosti se podudara sa zaključkom Pretresnog vijeća u pogledu maksimalne

¹⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 468.

¹⁰⁰⁵ Izvještaj UNPROFOR-a, Dodatak C.

¹⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 469.

¹⁰⁰⁷ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 352.

¹⁰⁰⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 443.

¹⁰⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 443.

¹⁰¹⁰ Prvostepena presuda, par. 446.

¹⁰¹¹ Prvostepena presuda, par. 468.

¹⁰¹² Prvostepena presuda, par. 451.

vrijednosti. Ne smije da se smetne s uma da, što je veći ugao, to je veća vjerojatnoća da je granata bila ispaljena unutar linija SRK-a. Ako je Pretresno vijeće pogriješilo u pogledu najmanje izračunate vrijednosti, takva greška može samo ići na ruku Galiću. Ona stoga ne može da posluži kao razlog da se ponište ili preinače zaključci Pretresnog vijeća na način da to ide u prilog Galiću. Svjedoci Hamill, Viličić i Zečević u svojim su iskazima obrazložili kako su došli do svojih brojaka, dok Russell nije svjedočio u sudnici. Dakle, za utvrđivanje veličine spornog ugla i nalaz da je on iznosio između 55 i 65 stepeni, Pretresno vijeće imalo je na raspolaganju mnogo dokaza, a ne samo Izvještaj UNPROFOR-a.

328. Što se tiče Russellovih brojaka koje znatno odstupaju od ostalih, Pretresno vijeće nažalost nije dalo jasno objašnjenje zašto ih je odbacilo. Međutim, Hamillovo svjedočenje nudi objašnjenje za neprihvatanje Russellovog zaključka. Hamill kaže da tim UNPROFOR-a nije imao saznanja o metodima koje je primijenio Russell.¹⁰¹³ Nijedna od strana u postupku nije Russella pozvala kao svjedoka tako da Pretresno vijeće nije u ovom pogledu dobilo nikakvo objašnjenje. Ne znajući na koji način je Russell došao do svojih rezultata, Pretresno vijeće je postupilo razumno zanemarujući te proračune u korist velikog broja drugih proračuna za koje je bilo poznato koja je metodologija primijenjena.¹⁰¹⁴ Činjenica da su se Russellovi proračuni znatno razlikovali od ostalih, iako sama po sebi nije dovoljan razlog za ignorisanje njegovih rezultata, dodatna je potkrepa razumnosti odluke Pretresnog vijeća. Naravno, sve je moglo biti jasnije da je Pretresno vijeće bolje objasnilo zašto nije uzelo u obzir Russellove zaključke, ali Pretresno vijeće ne mora da objašnjava svaku odluku koju donese ako je odluka razumna s obzirom na predložene dokaze.¹⁰¹⁵

329. Dakle, zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa padnim uglom nisu nerazumni te stoga neće biti poništeni.

330. Međutim, samo azimut gađanja i padni ugao granate nisu dovoljni parametri. Tip odnosno količina punjenja takođe su važni za utvrđivanje brzine kretanja granate, pa time i dužine njene putanje. Kako se navodi u Izvještaju UNPROFOR-a, za minobacačke projekte može se koristiti šest različitih vrsta punjenja, što znači da, čak ako su padni ugao i azimut savršeno poznati, granata je mogla da bude ispaljena sa šest mjesta.¹⁰¹⁶ Međutim, količina eksplozivnog punjenja može da se rekonstruiše. Kako bi se utvrdila vrsta punjenja, treba da se utvrdi brzina kojom se projektil kretao u

---

¹⁰¹³ Hamill, T., str. 6096.

¹⁰¹⁴ Hamill se u svom iskazu osvrnuo na "upadljivu podudarnost svih tih raznih rezultata uprkos činjenici da je svaki od [vještaka] [svoja] ispitivanja vršio nezavisno od drugih i primjenjujući druge metode". T., str. 6194.

¹⁰¹⁵ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23.

¹⁰¹⁶ Izvještaj UNPROFOR-a, Dodatak C.

trenutku udara u tlo, a najbolji pokazatelji te brzine jesu dubina kratera nastalog pri udaru i sastav tla.¹⁰¹⁷

331. Sastav tla utvrđen je na osnovu jednog neosporenog dokaznog predmeta za koji Galić nije naveo nikakav razlog da se u njega posumnja.¹⁰¹⁸ Međutim, postoje izvjesne nedoumice u pogledu dubine kratera. Svjedok optužbe Sabljica, koji je izašao na lice mjesta kratko vrijeme nakon granatiranja, dubinu kratera izmjerio je na 9 santimetara.¹⁰¹⁹ Zečević, koji je svoju analizu izvršio dan nakon granatiranja, izjavio je da je granata prodrla u tlo do dubine od 20-25 santimetara,¹⁰²⁰ a jedan ekspert iz UN-a tu je dubinu izmjerio na 11 santimetara.¹⁰²¹ Pretresno vijeće je izjavilo da izmjere od 9 cm i 20-25 cm opisuju dvije različite stvari, “krater nastao uslijed eksplozije” i “dubinu tunela stabilizirajućeg odsjeka [odnosno] dubinu kratera zajedno [...]”.¹⁰²² Pretresno vijeće je za svoje proračune iskoristilo samo brojku 9 cm,¹⁰²³ a sudija Nieto-Navia je u svom protivnom mišljenju uvažio samo brojku 20 - 25 cm.¹⁰²⁴ U svom iskazu, Zečević je napomenuo da su krater i tunel dvije različite stvari.¹⁰²⁵

332. Šteta da je do takve zbrke došlo, no ona na kraju nije imala teže posljedice. Čini se da je ukupna dubina prodora u tlo najvažniji podatak na osnovu kojeg se može utvrditi brzina kojom je projektil udario u tlo. Zečevićeva procjena od 20 - 25 cm jedina je predložena brojka za vrijednost tog parametra, a nitko je nije ozbiljno osporio. Galić tvrdi da je ona nepouzdana jer je mjerenje izvršeno u trenutku kada tunel više nije bio u nedirnutom stanju.¹⁰²⁶ Međutim, u tom pogledu je Pretresno vijeće uzelo u obzir sve dokaze o sastavu tla, uključujući i radnje obavljene na tunelu prethodnog dana, a Galić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama Zečevićev iskaz o dubini prodora granate, koji nije bio protivrječan nijednom drugom dokazu, ne bi smatrao pouzdanim. Dakle, zaključak Pretresnog vijeća – donijet na osnovu dubine prodora u tlo, sastava tla i analiza koje su iznijeli kako svjedoci optužbe, tako i svjedoci odbrane – da je punjenje ispaljene granate bilo najmanje 0+3,¹⁰²⁷ razuman je.

¹⁰¹⁷ Prvostepena presuda, par. 484-489.

¹⁰¹⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 443.

¹⁰¹⁹ Prvostepena presuda, par. 442.

¹⁰²⁰ Prvostepena presuda, par. 443.

¹⁰²¹ Prvostepena presuda, par. 447.

¹⁰²² Prvostepena presuda, par. 484.

¹⁰²³ Prvostepena presuda, par. 484-486.

¹⁰²⁴ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje, par. 83-84.

¹⁰²⁵ Zečević, T., str. 10321 (“Krater se ne dešava od ostatka stabilizatora nego od djelovanja eksplozije, a šupljina u kojoj je bio stabilizator je nešto drugo.”).

¹⁰²⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 424. Galić tvrdi i to da je margina greške prevelika, ali zato što je vrijednost od 200-250 mm pogrešno pročitao kao 10-15 cm.

¹⁰²⁷ Prvostepena presuda, par. 490.

333. Kako je istaknulo Pretresno vijeće, granata ispaljena sa 0+3 punjenja, pri visinskoj razlici od najmanje 400 m¹⁰²⁸ i padnim uglom od 65 stepeni prevalila bi 3.600 m, što mjesto ispaljenja locira dobro unutar linija SRK-a.¹⁰²⁹ Dakle, zaključak Pretresnog vijeća da je granata ispaljena s područja iza linija SRK-a nije nerazuman i neće biti poništen.

334. Što se tiče pitanja namjernog gađanja, Galić iznosi argument da se na pijacu nije moglo namjerno nišani, zbog toga što bi pogoditi tako mali cilj s razdaljine od više od 2.600 m bilo “ako ne takoreći nemoguće, onda čista sreća”.¹⁰³⁰ Galić pored toga argumentira da se memorisane koordinate cilja mogu koristiti samo dva sata, što znači da granatiranja iz prethodna četiri mjeseca nisu mogla biti od koristi u tom smislu.¹⁰³¹ Žalbeno vijeće napominje da je obrazloženje Pretresnog vijeća s ovim u vezi oskudno i donekle nejasno,¹⁰³² ali smatra, čak ako je Pretresno vijeće i pogriješilo kada je zaključilo da je pijaca namjerno gađana, da ta greška nije Galiću nanijela štetu jer su civili gađani namjerno bez obzira na to da li je SRK nišanio baš na samu pijacu ili nije.

335. Svjedok Hamill, na koga se Galić poziva, svjedočio je o ograničenosti vremenskog raspona u kojem se mogu iskoristiti memorisane koordinate cilja, i o tome da je s velike razdaljine vrlo teško pogoditi relativno mali cilj kao što je pijaca.¹⁰³³ Međutim, Hamill je posvjedočio i to da iskusna posada minobacača već prvim hicem može ostvariti pogodak u radiusu od 200 ili 300 metara od cilja.¹⁰³⁴ Pretresno vijeće je saslušalo izjave o tome da je pijaci najbliži vojni cilj bio udaljen 300 metara.¹⁰³⁵ Dakle, bilo da je nišanio upravo na pijacu ili na neki drugi cilj u radiusu od 300 metara, SRK je nišanio na cilj koji se nalazio unutar civilne zone, tako da je ovaj incident granatiranja primjer granatiranja u kojem su namjerno gađani civili. Nije tačan zaključak Pretresnog vijeća da je cilj predmetne granate bila pijaca na Markalama, ali je tačan zaključak da su njen namjerni cilj bili civili, zbog čega zaključci Pretresnog vijeća neće biti poništeni.

2. Bolnica na Koševu

336. Galić osporava zaključke Pretresnog vijeća da su napadi na bolnicu na Koševu “primjeri kampanje napada na civile”,¹⁰³⁶ na osnovu toga što su snage SRK-a otvarale vatru na područje na

¹⁰²⁸ Toliko iznosi visinska razlika između nivoa pijace i linija ABiH. Veća visinska razlika rezultira dužim letom projektila.

¹⁰²⁹ Prvostepena presuda, par. 488. Još manji padni ugao značio bi, kako je izjavila većina vještaka, da je projektil doletio sa mjesta još dublje iza linija SRK-a.

¹⁰³⁰ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 362.

¹⁰³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 426.

¹⁰³² *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 494.

¹⁰³³ Hamill, T., str. 6193.

¹⁰³⁴ Hamill, T., str. 6225.

¹⁰³⁵ Prvostepena presuda, par. 456.

¹⁰³⁶ Prvostepena presuda, par. 509.

kojem se bolnica nalazi – a ne na samu bolnicu – “samo odgovarajući na vojna dejstva ABiH iz te zone”.¹⁰³⁷

337. Galić iznosi dva zasebna navoda. Prvi je da snage SRK-a nisu granatirale samu bolnicu. Međutim, granatiranje bolnice dokazano je na osnovi velikog broja dokaza koje Galić ni na koji način nije pobio.¹⁰³⁸ Shodno tome, taj se navod odbacuje. Drugi Galićev navod, prema shvatanju Žalbenog vijeća, svodi se na tvrdnju da se otvaranje vatre na bolnicu od strane snaga SRK-a ne može smatrati protivpravnim činom, uslijed toga što su snage ABiH bolnicu koristile kao svoju vojnu bazu. Taj će argument biti razmotren u nastavku.¹⁰³⁹

338. Iz spisa prvostepenog postupka jasno proizlazi da se iz kruga bolnice otvarala vatra na SRK, te da je i SRK otvarao vatru na krug bolnice i bolničku zgradu.¹⁰⁴⁰ Pretresno vijeće je uputilo na iskaze deset svjedoka i više izvještaja UN-a u kojima se pominje 13 konkretnih incidenata – pri čemu se napominje i to da se dogodilo i mnogo drugih incidenata – u kojima su, u periodu od oktobra 1992. do januara 1994. godine, bili granatirani bolnica ili kompleks u kojem se ona nalazi.¹⁰⁴¹ Vijeće je prenijelo i iskaze 12 svjedoka koji su opisali 14 konkretnih incidenata tokom 1992. i 1993. godine – i u ovom slučaju potvrdivši postojanje i drugih incidenata – u kojima je iz kruga bolnice otvarana vatra u pravcu snaga SRK-a ili u kojima su u krugu bolnice viđena vojna vozila.¹⁰⁴²

339. Više svjedoka pripadnika UN-a posvjedočilo je o konkretnim incidentima kada je vatra koju je otvorio SRK bila izravan odgovor na pucanje iz kruga bolnice.¹⁰⁴³ Jedan svjedok je izjavio da je bolnica “često znala biti pogođena prilikom uzвраćanja vatre”.¹⁰⁴⁴ Sa druge strane, jedan drugi svjedok pripadnik UN-a izvijestio je o tome da je SRK inicirao vatrena dejstva, a treći je pak svjedok u svom iskazu rekao da su napadi na bolnicu samo korespondirali sa normalnim aktivnostima bolnice.¹⁰⁴⁵

340. S obzirom na te dokaze, Pretresno vijeće je očigledno ispravno zaključilo da je “u periodu na koji se Optužnica odnosi SRK redovno gađao” bolnicu na Koševu, kao i to da je “ABiH otvarala

¹⁰³⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 429.

¹⁰³⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 498-503.

¹⁰³⁹ Iako se ovaj navod odnosi više na pravnu nego na činjeničnu grešku, Žalbeno vijeće će ga ipak razmotriti u ovom dijelu.

¹⁰⁴⁰ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 498-508.

¹⁰⁴¹ Prvostepena presuda, par. 498-503.

¹⁰⁴² Prvostepena presuda, par. 504-508. Pretresno vijeće je primilo na znanje i iskaz jednog svjedoka koji je govorio o šteti koju su bolnici nanijele snage ABiH. Prvostepena presuda, fusnota 1722.

¹⁰⁴³ Prvostepena presuda, par. 504-506, 508.

¹⁰⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 508.

¹⁰⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 508.

minobacačku vatru iz kruga bolnice ili iz njene blizine¹⁰⁴⁶ i da su te akcije mogle isprovocirati SRK da odgovori vatrom”.¹⁰⁴⁷ Međutim, zaključak Vijeća da otvaranjem vatre na zgrade bolnice na Koševu “sigurno nije bila gađana nikakva vojna meta”¹⁰⁴⁸ djelomično je netačan. Ako je bolnica, bilo da se radi o zgradi ili krugu bolnice, bila korišćena kao baza za otvaranje vatre na snage SRK-a, to znači da bolnica jeste, bar povremeno, bila vojni cilj. Kako stoji u Komentaru MKCK-a uz Dopunski protokol I Ženevskih konvencija: “Ako se sanitetska jedinica koristi za vršenje radnji štetnih po neprijatelja, ona zapravo postaje vojni cilj koji smije da se legitimno napadne, pa čak i uništi”.¹⁰⁴⁹

341. Vrlo je važno da se tačno utvrdi koja ograničenja međunarodno humanitarno pravo, kako je formulirano u Ženevskoj konvenciji IV i Dopunskim protokolima, postavlja u pogledu napada na bolnice. U sva tri navedena instrumenta stoji da bolnice ne smiju biti cilj napada.¹⁰⁵⁰ Međutim, u svima njima stoji i to – mada se formulacije donekle razlikuju – da bolnice gube zaštićeni status ako se koriste za vojne svrhe. U Ženevskoj konvenciji IV propisano je da zaštita prestaje “ako se one upotrebe, pored njihovih humanitarnih zadataka, za vršenje radnji štetnih po neprijatelja”,¹⁰⁵¹ odnosno, kako stoji u Dopunskom protokolu I, ako su one “van svoje humanitarne funkcije upotrebljene za vršenje radnji štetnih po neprijatelja”,¹⁰⁵² ili, prema Dopunskom protokolu II, ako su takvi objekti “korišćeni za vršenje neprijateljskih akata van njihove humanitarne funkcije”.¹⁰⁵³

342. Ženevska konvencija IV i dva Dopunska protokola, zajedno sa Komentaram MKCK-a, navode primjere postupaka koji po međunarodnom humanitarnom pravu povlače gubitak zaštićenog statusa bolnice. Shodno Komentaru MKCK-a, među takvim postupcima su sljedeći:

- “korišćenje bolnice kao skloništa za vojno sposobne borce ili bjegunce”;¹⁰⁵⁴
- korišćenje bolnice “kao skladišta oružja ili municije”;¹⁰⁵⁵
- korišćenje bolnice “kao vojne posmatračnice”;¹⁰⁵⁶
- “namjerno postavljanje sanitetske jedinice na određenu lokaciju da bi se zapriječio neprijateljski napad”;¹⁰⁵⁷ i
- teška vatra sa svakog prozora bolnice kojom se reaguje na primicanje vojnih snaga.¹⁰⁵⁸

¹⁰⁴⁶ Većina dokaza govori o otvaranju vatre iz kruga same bolnice. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 504-508.

¹⁰⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 509.

¹⁰⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 509.

¹⁰⁴⁹ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 555.

¹⁰⁵⁰ *Vidi* Ženevsku konvenciju IV, čl. 18; Dopunski protokol I, čl. 12; Dopunski protokol II, čl. 11.

¹⁰⁵¹ Ženevska konvencija IV, čl. 19.

¹⁰⁵² Dopunski protokol I, čl. 13.

¹⁰⁵³ Dopunski protokol II, čl. 11.

¹⁰⁵⁴ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 551.

¹⁰⁵⁵ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 551.

¹⁰⁵⁶ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 551.

343. Shodno Ženevskoj konvenciji IV, Dopunskom protokolu I i Komentaru MKCK-a, bolnica neće izgubiti zaštićeni status:

- time što se u njoj leče ranjeni ili bolesni vojnici,¹⁰⁵⁹
- time što se u njoj “nalazi lično oružje i municija oduzeti od tih vojnika a koji još nisu predati nadležnoj službi”;¹⁰⁶⁰
- ako je “osoblje /sanitetske/ jedinice snabdjeveno lakim ličnim oružjem za samoodbranu ili za odbranu ranjenika i bolesnika o kojima se stara”;¹⁰⁶¹
- ako “jedinicu čuva patrola, straža ili oružana pratnja”;¹⁰⁶²
- ako se “pripadnici oružanih snaga ili drugi borci nalaze u jedinici iz medicinskih razloga”;¹⁰⁶³
- ako se “mobilna sanitetska jedinica tokom premještanja shodno njenoj humanitarnoj namjeni razbije i zbog toga zapriječi raskrscnicu puteva od vojne važnosti”;¹⁰⁶⁴ i
- ako “radijacija koju emituju rendgenski aparati [...] ometa prijenos ili prijem radijskih poruka na vojnom položaju ili rad radarske jedinice”.¹⁰⁶⁵

344. Dakle, kada se bolnica koristi za neku od gore navedenih aktivnosti usmjerenih protiv neprijatelja ili za neku tome sličnu svrhu, ili za svrhu koja je možda još otvorenije neprijateljska, bolnica gubi zaštitu i pretvara se u legitiman vojni cilj, odnosno u objekt vojne namjene.¹⁰⁶⁶ Međutim, taj gubitak zaštite ne nastupa trenutno: postoji obaveza da se mora uputiti opomena i postaviti rok. U Dopunskim protokolima I i II naći ćemo istu formulaciju: “Međutim, zaštita može prestati tek poslije opomene kojom je, kad god je to pogodno, utvrđen razuman rok i kad taj rok protekne bez dejstva”.¹⁰⁶⁷

345. Iako to ne mijenja ništa u smislu pravne analize, takođe treba da se napomene da su sukobljene strane ove odredbe u donekle drugačijem obliku izričito uvrstile u svoj Sporazum od 22.

¹⁰⁵⁷ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 551.

¹⁰⁵⁸ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 4728.

¹⁰⁵⁹ Ženevska konvencija IV, član 19.

¹⁰⁶⁰ Ženevska konvencija IV, član 19.

¹⁰⁶¹ Dopunski protokol I, član 13.

¹⁰⁶² Dopunski protokol I, član 13.

¹⁰⁶³ Dopunski protokol I, član 13.

¹⁰⁶⁴ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 552.

¹⁰⁶⁵ Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 552.

¹⁰⁶⁶ *Up.* Dopunski protokol I, član 51(3) (“Civilni će uživati zaštitu [...], ukoliko ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima, odnosno *za vrijeme dok* ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima.”) (naglasak dodat); Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 1942 (“Dakle, civil koji uzme učešća u oružanoj borbi, bilo pojedinačno bilo kao dio grupe, time postaje legitiman cilj, *ali samo za vrijeme dok uzima učešća u neprijateljstvima.*”) (naglasak dodat).

maja, kojim je utanačeno da: “Bez obzira na okolnosti, bolnice i druge sanitetske jedinice, uključujući i sanitetski transport, ne smiju se napadati i moraju se u svakom trenutku poštovati i štiti. Ne smiju se koristiti kao zaklon za borce, vojne ciljeve ili vojna dejstva. Zaštita može prestati samo ako budu upotrijebljene za vršenje vojnih dejstava. Međutim, ta zaštita može da prestane samo nakon obavezne opomene i nakon isteka razumnog roka za obustavu vojnih dejstava.”¹⁰⁶⁸ Ključna razlika u tekstu Sporazuma jeste formulacija da bolnice ne smiju da se koriste za “vojna”, a ne za “neprijateljska” ili “štetna” dejstva. Unutar konteksta ove formulacije ipak imaju vrlo slične efekte.

346. Dakle, pravo je sasvim jasno: bolnica postaje legitiman cilj ako se koristi za neprijateljska dejstva ili za dejstva štetna po neprijatelja van svoje humanitarne funkcije, ali protivnička strana ima obavezu da prije nego što napadne uputi opomenu.¹⁰⁶⁹ U okolnostima ovog predmeta, predmetna bolnica je bila korišćena kao baza za otvaranje minobacačke vatre na snage SRK-a.¹⁰⁷⁰ Dakle, Pretresno vijeće je pogrešno primijenilo pravo kada je utvrdilo da prilikom otvaranja vatre na bolnicu “sigurno nije bila gađana nikakva vojna meta”,¹⁰⁷¹ zbog toga što je činjenicom otvaranja vatre iz nje bolnica postala vojni cilj. Istovremeno, međutim, to ne znači da se zbog vojne aktivnosti zaštićeni objekt zauvijek smatra legitimnim vojnim ciljem. On se smatra legitimnim vojnim ciljem samo dotle dok postoji objektivna potreba da suprotna strana uzvraća na vojno dejstvo.¹⁰⁷² Pored toga, napad mora biti upravljen na vojne instalacije u bolničkom objektu ili u njegovoj okolini, tako da se može koristiti samo naoružanje objektivno potrebno za predmetnu svrhu. Žalbeno vijeće sada mora da preispita činjenične zaključke Pretresnog vijeća u svjetlu ispravnog pravnog kriterijuma.¹⁰⁷³

347. Kako je već rečeno, Pretresno vijeće je razmotrilo velik broj dokaza u vezi sa napadima s obje strane. U nekim slučajevima dokazi pokazuju da je SRK vatru otvarao u razumnom roku

¹⁰⁶⁷ Dopunski protokol I, čl. 13(1); Dopunski protokol I, član 11(2). Formulacija u Ženevskoj konvenciji IV donekle je različita, ali učinci te različitosti u praksi zanemarivi su: “Ipak, zaštita prestaje tek posle upućivanja obavezne opomene, koja će, u svim pogodnim slučajevima, ostaviti razuman rok i tek pošto ta opomena ostane bez dejstva”. Ženevska konvencija IV, čl. 19.

¹⁰⁶⁸ Sporazum od 22. maja, par. 2.2. /nezvanični prijevod/

¹⁰⁶⁹ Pretresno vijeće ovaj momenat nije sasvim zanemarilo. U fusnoti u završnom dijelu diskusije o bolnici, Vijeće je iznijelo sljedeću napomenu: “Premda se bolnice i zdravstveni objekti prema međunarodnom humanitarnom pravu ne bi smjeli koristiti za vojno djelovanje, prije nego što ti objekti izgube zaštitu na koju imaju pravo, strana koja vrši napad mora izdati prethodno upozorenje tražeći da se s takvim korištenjem prestane, te pružiti razuman rok za izvršenje tog zahtjeva. Ako se napada zdravstveni objekt, potrebno je preduzeti odgovarajuće mjere predostrožnosti da se poštede civili, bolničko osoblje i zdravstvena oprema”. Prvostepena presuda, fusnota 1747. Vijeće se ovdje nije pozvalo ni na kakav izvor, a u drugoj rečenici je nejasno *ko* je dužan da preduzme mjere predostrožnosti. Komentari MKCK-a sugerišu da tu obavezu nosi strana koja koristi bolnicu na protivpravan način.

¹⁰⁷⁰ Pretresno vijeće je utvrdilo da je minobacačka vatra poticala “iz kruga bolnice Koševo ili iz njene blizine”. Prvostepena presuda, par. 509. Međutim, golema većina dokaza koje je Pretresno vijeće razmotrilo govori o tome da je vatra otvarana upravo iz kruga bolnice. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 504-506.

¹⁰⁷¹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 509.

¹⁰⁷² *Up.* Komentar MKCK-a (ŽK IV), str. 154 (gdje se govori o vremenskim rokovima za davanje upozorenja); Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli), par. 4727 (isto).

nakon minobacačke vatre iz bolnice, i iz naoružanja koje se obično koristi protiv minobacača.¹⁰⁷⁴ Pretresno vijeće je dakle pogriješilo time što nije zaključilo da je određen broj napada SRK-a bio izvršen na legitimne vojne ciljeve. Međutim, postoje i dokazi koji pokazuju da se neki napadi SRK-a, bilo zbog vremena izvršenja bilo zbog vrste upotrijebljenog naoružanja, ne mogu tumačiti kao napadi na legitimni vojni cilj.

348. Prvo, Pretresno vijeće je saslušalo i prihvatilo iskaz Jacquesa Kolpa, oficira za vezu UNPROFOR-a, koji je izjavio da je SRK otvarao vatru na bolnicu prije nego što se iz nje uopšte počelo pucati.¹⁰⁷⁵ Taj iskaz potkrepljuje činjenica da je najraniji evidentirani napad na bolnicu izvršen u oktobru 1992.,¹⁰⁷⁶ dok je najraniji evidentirani napad iz bolnice bio izvršen u decembru 1992. godine.¹⁰⁷⁷ Jedan svjedok posvjedočio je da su vatrena dejstva na bolnicu “često bila to jača što je bila veća [bolnička] aktivnost, vozila koja su dolazila i odlazila, ljudi koje su na nosilima prenosili iz zgrade u zgradu”.¹⁰⁷⁸ Pretresno vijeće je ovaj iskaz prihvatilo, a Žalbena vijeće ne vidi razloga da se on odbaci. Dakle, svi ovi dokazi pokazuju da napadi SRK-a na bolnicu u nekim prilikama nisu bili napadi na legitiman vojni cilj, nego napadi na zaštićeni objekt u kojem su pogibali civili, te da ih se stoga može smatrati dijelom kampanje napada na civile.

349. Pored toga, Pretresno vijeće je takođe prokomentarisalo procjenu štete nastale uslijed borbenih dejstava koju je sačinio artiljerijski oficir Harding, vojni posmatrač UN-a.¹⁰⁷⁹ Harding je obišao bolnicu na Koševu 30. decembra 1992. da bi utvrdio u kolikoj mjeri napadi utiču na funkcionisanje bolnice.¹⁰⁸⁰ Ustanovio je da je bolnica dobila direktne pogotke protivavionskim projektilima kalibra 40 mm i 20 mm.¹⁰⁸¹ Bilo je izvedeno i mnoštvo dokaza o vatri iz teškoartiljerijskog oruđa na bolnicu.¹⁰⁸² Nijedno od tih artiljerijskih oruđa se u vojnim dejstvima obično ne koristi protiv minobacača,¹⁰⁸³ što znači da napadi u kojima je korišćeno to oružje nisu bili napadi na minobacače, nego napadi upravo na samu bolnicu.

350. I na kraju, Pretresno vijeće je saslušalo i iskaz o tome da je ministar zdravstva Republike Srpske pred Skupštinom Republike Srpske rekao da, “ako će vojna bolnica pasti u ruke neprijatelju,

¹⁰⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 15.

¹⁰⁷⁴ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 508.

¹⁰⁷⁵ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 508.

¹⁰⁷⁶ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 498.

¹⁰⁷⁷ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 505.

¹⁰⁷⁸ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 508.

¹⁰⁷⁹ *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 499.

¹⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 499.

¹⁰⁸¹ Prvostepena presuda, par. 499. O vatri iz protivavionskog naoružanja kojim se pucalo po bolnici govorili su i drugi svjedoci. *Vidi* Cutler, T., str. 8914.

¹⁰⁸² *Vidi* npr. Prvostepenu presudu, par. 499.

¹⁰⁸³ Harding, T., str. 4366-4367; Henneberry, T., str. 8668.

onda sam ja za to da se Koševska bolnica uništi i da neprijatelj nema gdje da se liječi”¹⁰⁸⁴ Iako bolnica nije na kraju uništena, ove riječi jasno pokazuju da se bolnica gađala hotimično, čak i kad nije postojala legitimna vojna svrha za to, daju dodatnu težinu zaključku van razumne sumnje da je bolnica bila smišljeno odabran cilj.

351. Stoga, primijenivši ispravan pravni kriterijum, Žalbeno vijeće konstatuje da su neki, ali ne svi napadi na bolnicu koje je izvršio SRK predstavljali primjere kampanje napada na civile. Ostali napadi bili su napadi na legitiman vojni cilj. Dakle, Pretresno vijeće je samo djelomično pogriješilo te se njegov zaključak shodno tome preinačuje.

352. Iz gore navedenih razloga, Galićev 17. žalbeni osnov se odbija.

---

¹⁰⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 502.

XVI. ŽALBENI OSNOV BR. 18: GALIĆEVA KRIVIČNA ODGOVORNOST

353. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće dalo “jednostranu, nekompletnu i pogrešnu ocjenu dokaza” u vezi s njegovom funkcijom, ulogom i krivičnom odgovornošću.¹⁰⁸⁵ On iznosi brojne navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju.

A. Greške u vezi s opštim pitanjima

354. Prvo, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu iskaza vještaka optužbe Philippsa konstatovalo da je Galića za komandanta SRK-a imenovao ministar odbrane. Kako tvrdi Galić, on je bio imenovan Proglasom Predsjedništva Republike Srpske. Nadalje obrazlaže da taj pogrešan zaključak Pretresnog vijeća pokazuje da se svjedok vještak Philipps ne može smatrati pouzdanim.¹⁰⁸⁶ Drugo, Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u stavu da među stranama u postupku nije bilo nikakvog spora u vezi s okolnostima planiranja i izvršenja vojnog okruženja Sarajeva, a on je na suđenju zapravo argumentirao da nije bilo nikakvog okruženja, nego da je samo izvršena podjela grada.¹⁰⁸⁷ Treće, navodi da u Prvostepenoj presudi nije obrađen njegov argument u pogledu njegove krivične odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta. Zbog tog propusta, tvrdi on, moglo bi se pomisliti da je on prihvatio stanovište tužioca, dok je on u stvari osporavao svoju krivičnu odgovornost po članu 7(1) Statuta.¹⁰⁸⁸ Na prvi argument tužilac nije dostavio odgovor. Na drugi navod odgovorio je argumentom da Galić upućuje na mapu koju je predočio njegov vojni vještak, a koja potvrđuje upravo okolnost da, s izuzetkom aerodroma i tunela ispod njega, Sarajevo jeste bilo u okruženju.¹⁰⁸⁹ Odgovarajući na treći navod, tužilac tvrdi da je Galić pogrešno protumačio Prvostepenu presudu koja se jeste bavila njegovim stavom u vezi s pitanjem krivične odgovornosti.¹⁰⁹⁰

355. Što se tiče prvog Galićevog navoda, Žalbeno vijeće konstatuje da on nije objasnio na koji način okolnost da ga je na njegovu funkciju imenovao ovaj a ne onaj organ ima bilo kakav uticaj na njegovu krivičnu odgovornost. Relevantna i neosporena činjenica jeste da je Galić svoju dužnost komandanta SRK-a preuzeo 10. septembra 1992. godine.¹⁰⁹¹ Naime, što se tiče argumenta u vezi s pouzdanošću vještaka Phillippsa, Žalbeno vijeće napominje da se u tom dijelu Prvostepene presude

¹⁰⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 484.

¹⁰⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 485.

¹⁰⁸⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 486.

¹⁰⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 487-488.

¹⁰⁸⁹ Odgovor tužioca, par. 17.1.

¹⁰⁹⁰ Odgovor tužioca, par. 17.2.

¹⁰⁹¹ Prvostepena presuda, par. 205.

na iskaz ovog svjedoka upućuje samo kao na potkrepu činjenice da je Galić stupio na dužnost toga datuma, te se uopšte ne pominje koja ga je instanca imenovala. Taj dio Galićevog argumenta stoga se odbacuje.

356. Što se tiče drugog Galićevog navoda, Žalbeno vijeće napominje da karakterizacija situacije u Sarajevu kao “vojne opsade”, a ne podijeljenog grada, nije relevantna za inkriminirana djela.¹⁰⁹² Pretresno vijeće se tim izrazom poslužilo samo da bi opisalo predmetnu situaciju, a Galić nije osuđen ni na osnovi okruženja ni bilo koje druge karakterizacije toga šta se zbilo sa gradom.

357. Što se tiče trećeg Galićevog navoda, tj. da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir njegovo osporavanje krivične odgovornosti po članu 7(1) Statuta, Žalbeno vijeće konstatuje da Galić previđa činjenicu da je Pretresno vijeće, na samom početku svoje diskusije u vezi s Galićevom efektivnom komandom, napomenulo da je odbrana iznijela argument da se Galić “ne može smatrati krivično odgovornim za djela koja su počinili njegovi potčinjeni”.¹⁰⁹³ Shodno tome, i treći navod se odbija.

B. Efektivna komanda nad snagama SRK-a

358. Galić iznosi argument da među njegovim potčinjenima unutar SRK-a nije bilo protivpravnog ponašanja.¹⁰⁹⁴ On takođe tvrdi da struktura SRK-a nije naročito relevantna za utvrđivanje njegove krivične odgovornosti po članu 7(1) Statuta¹⁰⁹⁵ i da je Pretresno vijeće u paragrafu 617 Prvostepene presude, u kojem evaluira komandni lanac, uzelo u obzir neke irelevantne faktore.¹⁰⁹⁶ Galić pored toga tvrdi da postoje drugi dokazi koji opovrgavaju te faktore.¹⁰⁹⁷ Tužilac odgovara da je Pretresno vijeće opravdano odbilo da u predmetnom dijelu Presude uvaži Galićev argument da među njegovim potčinjenima nije bilo protivpravnog ponašanja, zato što je Pretresno vijeće prije toga već bilo utvrdilo da je među njegovim potčinjenima bilo protivpravnog ponašanja, te da je to ponašanje bilo dio kampanje.¹⁰⁹⁸ Što se tiče strukture SRK-a, tužilac tvrdi da, iako Galić iznosi argument da je u ocjeni dokaza bilo “pogrešaka”, on zapravo ne osporava nijedan od dokaza na koje upućuje. Tužilac takođe tvrdi da Galić u svojim kritičkim komentarima na račun dokaza previđa razlog zašto se Pretresno vijeće pozvalo na te dokaze.¹⁰⁹⁹

¹⁰⁹² Prvostepena presuda, par. 609: “Sama opsada grada nije neposredno relevantna za navode optužnice.”

¹⁰⁹³ Prvostepena presuda, par. 614. Pitanje da li je Galić imao “efektivnu komandu” Pretresno vijeće je smatralo samo jednim od faktora na osnovu kojih je indirektnim putem zaključilo da on snosi odgovornost temeljem toga što je naredio zločine koji su dokazani na suđenju (Prvostepena presuda, par. 171).

¹⁰⁹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 489.

¹⁰⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 490.

¹⁰⁹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 493.

¹⁰⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 490-492.

¹⁰⁹⁸ Odgovor tužioca, par. 17.3.

¹⁰⁹⁹ Odgovor tužioca, par. 17.4.

359. Što se tiče Galićevog navoda da nije bilo protivpravnog ponašanja, Žalbena vijeće napominje da se taj dio Prvostepene presude odnosi isključivo na Galićevu krivičnu odgovornost i slijedi nakon dijela Prvostepene presude u kojem Pretresno vijeće iznosi svoje nalaze o brojnim primjerima protivpravnog ponašanja pripadnika snaga SRK-a. Dakle, njegov navod u vezi sa tim dijelom Prvostepene presude posve je neumjestan, a Galić ne iznosi nikakve argumente u njegovu potkrepu. Ovaj navod se shodno tome odbacuje.

360. Što se tiče relevantnosti činjenica utvrđenih u paragrafu 617 Prvostepene presude, Žalbena vijeće napominje da se činjenice precizno opisane u tom paragrafu odnose na profesionalnost i efikasnost vojnika SRK-a. Suprotno Galićevom argumentu, taj opis je očigledno relevantan za utvrđenja u vezi s komandnim lancem jer se tiče kvaliteta informacija koje su stizale do Galića i njegovih mogućnosti da utiče na ponašanje svojih potčinjenih.

361. Žalbena vijeće smatra da Galić svojom argumentacijom u vezi s ocjenom iskaza svjedoka nastoji ili tumačenje dokaza koje je dalo Pretresno vijeće zamijeniti sopstvenim,¹¹⁰⁰ ili sugerisati da je Pretresno vijeće dokaze citiralo u vezi s nekom drugom tezom, a ne onom uz koju ih je Pretresno vijeće navelo.¹¹⁰¹ Posrijedi su argumenti u vezi s ocjenom vjerodostojnosti dokaza i svjedoka koju je donijelo Pretresno vijeće. Žalbena vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese zaključke kakve je donijelo Pretresno vijeće. Shodno tome, ovi Galićevi argumenti ne mogu se usvojiti.

C. Sistemi izvještavanja i nadgledanja u SRK-u

362. Galić se pita kako je on to mogao da lično prati, te time i kontroliše zbivanja po dubini i širini linije fronta, tvrdeći da se kontrola ostvarivala putem dostavljanja izvještaja komandanata, te putem koordinativnih sastanaka i mapa. On tvrdi da je bio informisan samo o pitanjima važnim za Korpus, a ne o svim aktivnostima pojedinih jedinica, te da, suprotno tome što je utvrdilo Pretresno

¹¹⁰⁰ Što se tiče strukture SRK-a, *vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 490; što se tiče nivoa profesionalnosti i organizovanosti SRK-a, te konkretnih svjedoka koji su o tome svjedočili, *vidi* Žalbeni podnesak odbrane, par. 491-492.

¹¹⁰¹ Što se tiče iskaza svjedoka Hvaala, Galić tvrdi da se na osnovu njega može dokazivati samo način na koji su vojnici SRK-a kontrolisali kretanje kroz teritoriju pod kontrolom Srba i ništa drugo (Žalbeni podnesak odbrane, par. 491, fusnota 415). Pretresno vijeće je ovo svjedočenje, kako je i navelo u fusnoti, uzelo kao dokaz profesionalnosti vojnika SRK-a: "Hvaal je, posebno, svjedočio u vezi s kontrolom kretanja na teritoriji koju su držale snage SRK-a." Prvostepena presuda, fusnota 2131. Dakle, Vijeće je strogu kontrolu kretanja koju su vršili bosanskosrpski vojnici smatralo primjerom koji dokazuje profesionalnost tih vojnika. Što se tiče Galićevog navoda da "sve strane u ratu vode računa o tome ko ulazi na njihovu teritoriju" (Žalbeni podnesak odbrane, par. 491, fusnota 415), kojim se sugerije da kontrola koju je sprovodio SRK ne može da se iskoristi kao dokaz stepena organizovanosti te vojske, treba da se napomene da nivo kontrole koju u tom smislu vrši strana koja kontroliše svoju teritoriju itekako jeste pokazatelj postojeće opšte organizovanosti dotične vojske. Isto tako, što se tiče iskaza svjedoka Van Baala, Galić tvrdi da se to svjedočenje može koristiti samo kao dokaz efikasnog protoka informacija od dna do vrha hijerarhije SRK-a, ali da to ne znači da su članovi rukovodstva SRK-a bili informisani o svakom pojedinom događaju (Žalbeni podnesak odbrane, par. 491, fusnota 415). Pretresno vijeće nigdje nije takvo što izjavilo, niti je ma u kojem trenutku željelo da dokaže nerealnu ocjenu poput ove, a iskaz ovoga svjedoka zapravo je uzelo kao dokaz da je unutar organizacione strukture SRK-a postojao dobar protok informacija. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 617, fusnota 2136.

vijeće, nije mogao da u isto vrijeme kontroliše sve. On ističe naročito to da se na osnovu postojanja utvrđenog sistema izvještavanja ne može izvesti zaključak da je on bio informisan o protivpravnim radnjama svojih potčinjenih i tvrdi da Pretresno vijeće nije ispitalo sadržaj izvještaja koji su stizali do njega.¹¹⁰² Tužilac obrazlaže da se Pretresno vijeće u tom dijelu bavilo samo razrađenim sistemom veza u SRK-u, a nije još razmatralo izvještaje o protivpravnim aktivnostima, tako da su Galićeve kritike preuranjene. Tužilac takođe smatra da je Galić taj dio Prvostepene presude pogrešno protumačio kao da je utvrđeno da je on lično imao uvid u to šta se događa na cijeloj liniji fronta i kontrolisao svaki komad naoružanja.¹¹⁰³

363. Žalbeno vijeće smatra da Galićevi navodi mogu da se grupišu oko dva glavna pravca argumentacije. Prvi je njegovo osporavanje navodnog zaključka Pretresnog vijeća da je on lično bio u mogućnosti da prati zbivanja na cijeloj liniji fronta. Drugi je da se na osnovu postojanja efikasnog sistema nadgledanja aktivnosti ne može zaključiti da je on bio informisan o protivpravnim radnjama svojih potčinjenih.

364. Žalbeno vijeće smatra da su oba pravca argumentacije promašena. Pretresno vijeće nije utvrdilo da je Galić mogao da kontroliše cijelu liniju fronta ličnim nadgledanjem aktivnosti. Vijeće je samo uzelo na znanje način na koji je funkcionisao sistem nadzora aktivnosti i izvještavanja u SRK-u. Pretresno vijeće je utvrdilo da su “okosnicu komandovanja SRK-a činili /.../ brifinzi Korpusa” i da su osnovno sredstvo komunikacije unutar SRK-a bili telefon i radio, te naređenja u pisanom obliku.¹¹⁰⁴ Pored toga, iako se u Prvostepenoj presudi kaže da je “/g/eneral Galić /.../ lično nadgledao situaciju na terenu”,¹¹⁰⁵ Žalbeno vijeće ne smatra da se time htjelo reći da je Galić bio u mogućnosti da istovremeno sve drži na oku. Kako je napomenulo Pretresno vijeće, Galić je izlazio na teren “po potrebi”, “bez nekog strogog rasporeda”, i vršio inspekciju jedne brigade “svaki mjesec ili svaka dva mjeseca”, a druge “u dva navrata”.¹¹⁰⁶ Drugim riječima, Galić je, kao i drugi profesionalni visoki starješine, periodično nastojao da sam vidi šta se događa na terenu, a ne tvrdi se, niti je potrebno posezati za tim argumentom, da je on u svakom trenutku mogao da sve lično nadgleda.

365. Što se tiče drugog pravca argumentacije, odjeljak Prvostepene presude koji Galić osporava nosi naslov “Sistemi izvještavanja i nadgledanja u SRK”.¹¹⁰⁷ U tom dijelu ne razmatra se pitanje da li je Galić znao za protivpravne radnje svojih potčinjenih – to pitanje se razmatra u jednom drugom

---

¹¹⁰² Žalbeni podnesak odbrane, par. 495-498, 509.

¹¹⁰³ Odgovor tužioca, par. 17.5.

¹¹⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 619, 621.

¹¹⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 620.

¹¹⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 620-621.

dijelu Prvostepene presude.¹¹⁰⁸ Naprotiv, u tom dijelu Prvostepene presude utvrđuje se da li je u SRK-u postojao sistem izvještavanja i nadzora, te se razmatraju sastavni elementi tog sistema. Kao takvi, Galićevi argumenti da on nije znao za protivpravne radnje svojih potčinjenih ponovo se mogu ocijeniti kao promašeni, te se stoga odbacuju.

D. Kontrola nad ljudstvom SRK-a

366. Galić iznosi više argumenata u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća u pogledu njegove kontrole nad ljudstvom SRK-a. Ti argumenti odnose se na kontrolu nad snajperskim djelovanjem, kontrolu nad granatiranjem, te kontrolu nad naoružanjem SRK-a.

1. Kontrola nad snajperskim djelovanjem

367. Galić tvrdi da se iskaz svjedoka Frasera u paragrafu 629 Prvostepene presude ne može prihvatiti kao dokaz da je postojala kontrola nad snajperskim djelovanjem, a da ni ostali dokazi na koje se Pretresno vijeće pozvalo ne dokazuju da je ona postojala. Naprotiv, on tvrdi da se snajpersko djelovanje, “u smislu dejstva iz lakog pješadijskog naoružanja”, kontrolisalo na nivou voda ili odjeljenja, a da je jedino opštevažeće pravilo bilo da se vatra otvara samo kako bi se uzvratilo na vatru sa strane ABiH.¹¹⁰⁹ Tužilac odgovara da se Pretresno vijeće pozvalo na iskaz svjedoka Frasera kao dokaz profesionalnosti i vještine snajperista SRK-a, te koordinisanosti njihovih dejstava, te se dakle Vijeće nije na njega pozvalo iz razloga koje navodi Galić.¹¹¹⁰ Tužilac obrazlaže da Galić ne tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo uzevši u obzir taj iskaz, nego želi ukazati na iskaze svojih svjedoka kao dokaz o tome da su bila izdavana naređenja da se ne napadaju civili, navodeći da je to pitanje razmotreno u jednom drugom dijelu Prvostepene presude.¹¹¹¹

368. Žalbeno vijeće napominje da je dio iskaza svjedoka Frasera koji se prenosi u paragrafu 629 Prvostepene presude upotrijebljen kako bi se dokumentovale ocjene da su “srpski snajperisti /bili/ profesionalno obučeni”, da je njihovo “djelovanje, čini se, bilo koordinirano”, te da su zvanične pritužbe SFOR-a, nakon kojih su održani sastanci sa Galićem lično, rezultirale smanjenjem snajperskog djelovanja.¹¹¹² Galić nije dokazao da su ti zaključci Pretresnog vijeća nerazumni. Umjesto toga, on se bavi pitanjima koja je Žalbeno vijeće već razmotrilo, konkretno, pitanjem definicije snajperskog djelovanja, te tvrdi da su bila izdavana naređenja da se vatra otvara samo

¹¹⁰⁷ Prvostepena presuda, Dio IV(B)(1)(b).

¹¹⁰⁸ Prvostepena presuda, Dio IV(C).

¹¹⁰⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 501.

¹¹¹⁰ Odgovor tužioca, par. 17.6.

¹¹¹¹ Odgovor tužioca, par. 17.7.

¹¹¹² Prvostepena presuda, par. 629.

kako bi se odgovorilo na napade snaga ABiH ili u situacijama opasnosti, ali tome u prilog ne iznosi nikakve nove argumente.¹¹¹³ Shodno tome, ovaj dio Galićevog žalbenog osnova se odbacuje.

2. Kontrola nad granatiranjem

369. Galić tvrdi da se na osnovu iskaza svjedoka na koje se Pretresno vijeće poziva u dijelu Prvostepene presude u kojem se diskutuje o kontroli nad granatiranjem nisu mogli donositi nikakvi zaključci jer im protivrječe iskazi drugih svjedoka, a u pitanje ih dovodi i Izvještaj Komisije eksperata UN-a.¹¹¹⁴ Pored toga, on kao argument navodi to da svjedoci na čije se iskaze upućuje nisu mogli da kažu odakle je vatra bila otvorena ni u kojem se pravcu pucalo – što njihove navode čini previše uopštenim – a obrazlaže i to da su ti svjedoci govorili o granatiranju vojnih ciljeva, što isključuje namjerno gađanje civila.¹¹¹⁵ U tom smislu, Galić tvrdi da se “iz iskaza tih svjedoka može zaključiti samo to da su ta dejstva bila kontrolisana, ali nikako ne i to da su ona bila protivpravna i smišljeno usmjerena protiv civila”.¹¹¹⁶ Tužilac na to odgovara da Galić nije ukazao ni na kakvu grešku Pretresnog vijeća i tvrdi da je Pretresno vijeće pomno razmotrilo sve dokaze na osnovu kojih se moglo utvrditi koji su incidenti granatiranja uključivali legitimne, a koji nelegitimne ciljeve.¹¹¹⁷

370. U pogledu Galićevog navoda da je Pretresno vijeće dalo pogrešnu ocjenu iskaza svjedoka, te njegove tvrdnje da iskazima svjedoka koje je Pretresno vijeće prihvatilo protivrječe iskazi druga dva svjedoka i Izvještaj UN-ove komisije eksperata, Galić je bio dužan da dokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi isključio ili zanemario indicije na osnovu kojih se moglo zaključiti da određeni element krivičnog djela nije dokazan.¹¹¹⁸ Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije ispunio tu obavezu. Žalbeno vijeće takođe napominje da, čak ako su neki od iskaza svjedoka opšteg karaktera, to ništa ne mijenja u odnosu na zaključak Pretresnog vijeća da je granatiranje bilo kontrolisano. Jedinii cilj predmetnog dijela Prvostepene presude, što se vidi i po podnaslovima,¹¹¹⁹ bio je da se utvrdi da li je postojala kontrola nad granatiranjem. Žalbeno vijeće napominje da je i sam Galić izrazio mišljenje da se na osnovu iskaza svjedoka na suđenju može zaključiti da su “dejstva bila kontrolisana”.¹¹²⁰ Ovaj se njegov argument stoga odbacuje.

¹¹¹³ Vidi žalbene osnove 14, odnosno 6.

¹¹¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 502.

¹¹¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 503.

¹¹¹⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 504.

¹¹¹⁷ Odgovor tužioca, par. 17.8-17.9.

¹¹¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219-220, Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458-459.

¹¹¹⁹ Relevantan podnaslov, IV.B.1(c)(iii), glasi: “Kontrola nad granatiranjem”.

¹¹²⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 504.

371. Galić osporava i kontrolu nad naoružanjem SRK-a, tvrdeći da dokazi pokazuju da neki svjedoci “naprosto nisu govorili istinu o incidentu s ‘baražnom vatrom’”.¹¹²¹ Međutim, taj svoj navod Galić ne dokumentuje nijednim mjestom iz zapisnika suđenja, niti bilo kakvim obrazloženjem. Ovaj argument se shodno tome odbacuje.

E. Da li je Galić bio u položaju da kazni svoje potčinjene?

372. Galić osporava nalaz Pretresnog vijeća da on “ne negira da je [...] imao mogućnost da spriječi ili kazni za počinjenje zločina, ali tvrdi da za to nije bilo potrebe”.¹¹²² On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo jedan navod iz njegovog Pretpretresnog i Završnog podneska:

General Galić je zatražio da se provede istraga u vezi s nekim prigovorima UNPROFOR-a, ali [...] povratna informacija koju su dale niže jedinice i nadležne službe SRK-a je ukazivala na to da jedinice SRK-a nisu učestvovala ni u kakvim protivpravnim radnjama.¹¹²³

On tvrdi da on ni u kojem slučaju nije imao ovlaštenja da kazni pojedince koji su se ogriješili o vojnu disciplinu ili počinili krivična djela.¹¹²⁴ On tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on “imao stvarnu mogućnost da pokrene postupak i kazni one koji su se suprotstavljali njegovim zapovijestima ili koji su narušili vojnu disciplinu ili izvršili kažnjive radnje”¹¹²⁵ pogrešan, zato što se Pretresno vijeće nije obaziralo na razliku između ovlaštenja starješina u komandnom lancu SRK-a za kažnjavanje disciplinskih prekršaja i ovlaštenja organa sa zakonski utvrđenom dužnošću istraživanja kažnjivih radnji i kažnjavanja počinitelaca. Tužilac odgovara da se u Galićevom Pretpretresnom i Završnom podnesku može naći priznanje činjenice da je on imao ovlaštenja da spriječi počinjenje krivičnih djela i da kazni počiniocima, te da je Pretresno vijeće primilo na znanje ulogu vojnog tužioca.¹¹²⁶

373. Žalbeno vijeće napominje da iz Galićevog Pretpretresnog podneska jasno proizlazi da on negira da je imao ovlaštenja “za gonjenje i kažnjavanje onih koji su se ogriješili o vojnu disciplinu, ili onih koji su počinili krivična djela”,¹¹²⁷ te da su unutar SRK-a za krivično gonjenje bili nadležni drugi organi, dok su komandanti poput njega bili ovlašćeni samo za izricanje disciplinskih mjera

¹¹²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 505.

¹¹²² Prvostepena presuda, par. 654.

¹¹²³ Prvostepena presuda, par. 654, gdje se upućuje na Pretpretresni podnesak odbrane, par. 7.25, i na paragraf 24 Završnog pretresnog podneska odbrane koji glasi: “General Stanislav Galić ne može se proglasiti krivično odgovornim na osnovu člana 7(3) Statuta, i to prvenstveno iz razloga što kažnjivog ponašanja njegovih potčinjenih, koje bi moglo da predstavlja kršenje odredaba [međunarodnog humanitarnog prava], nije niti bilo.”

¹¹²⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 507.

¹¹²⁵ Prvostepena presuda, par. 662.

¹¹²⁶ Odgovor tužioca, par. 17.10.

vojniciima.¹¹²⁸ Iako poriče da je SRK učestvovao u bilo kakvim protivpravnim aktivnostima,¹¹²⁹ Galić u svom Završnom podnesku ipak navodi da, u slučaju kad bi se istragom utvrdio prekršaj, on “počinioca takve nezakonite radnje zasigurno ne bi ostavio nekažnjenim”.¹¹³⁰ On u svom Završnom pretresnom podnesku navodi i to da je, “kad god bi dobio [...] jasnu informaciju o tome da je izvršena neka protivpravna radnja, putem nadležnih organa SRK-a preduzimaio sve mjere da se takvo ponašanje istraži i da se protiv eventualnih počinitelaca primjene odgovarajuće mjere. Te mjere nisu nužno krivično gonjenje, to može biti i disciplinski postupak, kao i isključenje takvih pojedinaca iz sastava jedinica SRK-a”.¹¹³¹

374. Shodno tome, da se poslužimo Galićevim sopstvenim riječima, on je bio ovlašćen da reaguje na protivpravne radnje koje bi počinili njegovi potčinjeni.¹¹³² Dakle, Galić nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti zaključak kakav je donijelo Pretresno vijeće kada je utvrdilo da “[o]dbrana ne negira da je general Galić imao mogućnost da spriječi ili kazni za počinjenje zločina, ali tvrdi da za to nije bilo potrebe”.¹¹³³ Ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova stoga se odbija.

F. Galićeva saznanja o zločinima

375. Galić osporava nalaz Pretresnog vijeća da je “bio potpuno upoznat sa protivpravnim snajperskim djelovanjem i granatiranjem po civilima koje je vršeno u gradu Sarajevu i njegovoj okolini”.¹¹³⁴ Njegovi argumenti mogu se razvrstati u naredne kategorije: (1) protesti dostavljeni lično njemu, (2) protesti dostavljeni njegovim potčinjenima, (3) karakter dostavljenih protesta, i (4) kontrola nad artiljerijskim sredstvima. Tužilac odgovara da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Galićeve rezerve u pogledu dokaza, da Galić nije ukazao ni na kakvu grešku koju je Pretresno vijeće eventualno učinilo, te da Galić precjenjuje dokaze koji upućuju na suprotno.¹¹³⁵

1. Protesti dostavljeni lično Galiću

376. Galić iznosi argument da su dokazi predloženi Pretresnom vijeću bili neprecizni u pogledu vremena i mjesta pojedinačnih incidenata i da on zbog toga nije mogao da provede nikakve istrage

¹¹²⁷ Pretpretresni podnesak odbrane, par. 7.38.

¹¹²⁸ Pretpretresni podnesak odbrane, par. 7.39.

¹¹²⁹ Pretpretresni podnesak odbrane, par. 7.25.

¹¹³⁰ Završni pretresni podnesak odbrane, par. 24.

¹¹³¹ Završni pretresni podnesak odbrane, par. 1068.

¹¹³² On možda nije imao ovlašćenja da počiniocima izrekne sve oblike kazne, ali to se nigdje nije ni tvrdilo, niti se taj element traži da bi se Galiću mogla utvrditi krivična odgovornost po članu 7(1) Statuta.

¹¹³³ Prvostepena presuda, par. 654.

¹¹³⁴ Prvostepena presuda, par. 705, na koji se upućuje u paragrafu 529 Žalbenog podneska odbrane.

¹¹³⁵ Odgovor tužioca, par. 17.13.

o njima.¹¹³⁶ On takođe iznosi prigovor¹¹³⁷ na zaključak da je putem sredstava javnog informisanja bio obaviješten o tome “da je počinjena kriminalna djelatnost koja se pripisuje snagama pod [njegovom] komandom i kontrolom”.¹¹³⁸ Posrijedi su isti argumenti koje je on već iznio na suđenju i koje je Pretresno vijeće na dužan način uzelo u obzir.¹¹³⁹ Galić u svojoj žalbi izražava neslaganje sa zaključcima Pretresnog vijeća, ali ne upućuje ni na kakvu konkretnu grešku Pretresnog vijeća. Istina, on iznosi kao argument da je upitna vjerodostojnost iskaza svjedoka Abdel-Razeka, Henneberryja i W, ali pritom samo u fusnoti svog Žalbenog podneska upućuje na Protivno mišljenje sudije Nieta Navije, ničim ne dokumentujući taj svoj navod.¹¹⁴⁰ Njegov jedini konkretan argument jeste to da iskaz svjedoka Abdel-Razeka ne pokazuje da je Galić imao namjeru da se u napadima cilja na civile, nego da je sprovodio sporazum po kojem se ne smije prelaziti preko piste aerodroma, što je imalo da spriječi “premještanja [...] vojnika ABiH” koja je, kako tvrdi Galić, UNPROFOR “praktično dozvoljavao”.¹¹⁴¹ Međutim, iskaz svjedoka Abdel-Razeka Pretresno vijeće nije uzelo kao dokaz da je Galić imao namjeru da se gađaju civili koji prelaze aerodromsku pistu, nego kao dokaz okolnosti da je Abdel-Razek, komandant UNPROFOR-a za sektor Sarajevo, protestovao protiv granatiranja.¹¹⁴² Galićev argument je, prema tome, promašen te se odbacuje.

2. Protesti dostavljeni osoblju pod Galićevom komandom

377. Galić osporava zaključak da je bio obaviješten putem pritužbi koje su podnošene njegovim potčinjenima, tvrdeći da ni u jednoj od njih nisu bile sadržane informacije o bilo kakvom protivpravnom ponašanju.¹¹⁴³ Žalbeno vijeće konstatuje da je u tekstu Prvostepene presude jasno navedeno da je Galićevim potčinjenima bio dostavljen velik broj protesta.¹¹⁴⁴ Galić ničim ne argumentuje svoje osporavanje zaključaka Pretresnog vijeća s ovim u vezi. Fokus njegovog osporavanja je zapravo argument da njegovi potčinjeni te proteste nisu prosljeđivali prema višim nivoima komandne hijerarhije, pa tako ni do njega. Zaključak Pretresnog vijeća u vezi s ovim pitanjem bio je da “nema nikakve sumnje da je [Galić] bio naknadno obavještavan od strane svojih potčinjenih”.¹¹⁴⁵ Pretresno vijeće je do tog zaključka došlo na osnovu velikog broja indirektnih dokaza koji su pokazivali da je sistem izvještavanja i nadzora aktivnosti SRK-a bio efikasan i profesionalan, da je funkcionisao na odgovarajući način, pri čemu je Vijeće dopustilo “mogućnost

¹¹³⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 514, 519, 525.

¹¹³⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 520.

¹¹³⁸ Prvostepena presuda, par. 695.

¹¹³⁹ Prvostepena presuda, par. 666, gdje se upućuje na paragraf 7.33 Pretpretresnog podneska odbrane i paragraf 24 Završnog pretresnog podneska odbrane.

¹¹⁴⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 515.

¹¹⁴¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 516.

¹¹⁴² *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 668.

¹¹⁴³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 518; Replika odbrane, par. 160.

¹¹⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 685-694.

da general Galić nije znao za svaki pojedini zločin koji su počinile snage pod njegovom komandom”.¹¹⁴⁶ Galić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti zaključak kakav je donijelo Pretresno vijeće, tako da se ovaj njegov argument odbija.

3. Karakter dostavljenih protesta

378. Galić tvrdi “da su dokazi pokazali da je bilo mnogo protesta koji nisu bili osnovani”, da je on “posvećivao dužnu pažnju svim protestima” o kojima je imao dovoljne informacije, te da je zahtijevao otvaranje istrage, ali da su protesti bili “neosnovani”.¹¹⁴⁷ No uprkos tome on nigdje ne upućuje na konkretan dio Prvostepene presude u kojem je Pretresno vijeće navodno pogriješilo u ovom pogledu. On samo uopšteno spominje svjedoka DP35 i svjedoka Inđića, ne dajući nikakvu naznaku o eventualno spornim dijelovima njihovih iskaza. Ovaj dio Galićevog žalbenog osnova stoga se odbacuje.

4. Kontrola nad artiljerijskim sredstvima

379. Galić kao prvi argument navodi da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa njegovim saznanjima o artiljerijskim sredstvima netačni, zato što se nigdje ne spominje protivpravno korišćenje artiljerije.¹¹⁴⁸ Drugo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se na osnovu količine utrošene municije može zaključiti da je artiljerija bila korišćena na protivpravan način.¹¹⁴⁹ I, posljednje, on tvrdi da Pretresno vijeće nije obradilo osnovno pitanje: “šta se smatra vojnom prednošću i koliko je veliku vojnu prednost [bilo] potrebno ostvariti korišćenjem artiljerije, zbog toga što je to jedini način provjere koji omogućuje da se izvede ispravan zaključak o tome da li je angažovanje artiljerije bilo protivpravno ili nije”.¹¹⁵⁰

380. Što se tiče Galićevog navoda da artiljerija nije bila korišćena na protivpravan način, Žalbeno vijeće napominje da on previđa obilje dokaza o protivpravnom snajperskom djelovanju i granatiranju. Što se tiče njegovog argumenta da “[n]ivo utroška municije sam po sebi nikako ne upućuje na to da je artiljerija korišćena na protivpravan način”,¹¹⁵¹ Žalbeno vijeće napominje da u spornom paragrafu Pretresno vijeće iznosi sljedeći stav: “Utrošak municije koji prevazilazi potrebe redovnih vojnih operacija jedan je od razloga koji omogućavaju Pretresnom vijeću da zaključi kako

¹¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 702.

¹¹⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 700-701.

¹¹⁴⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 517.

¹¹⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 521.

¹¹⁴⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 526.

¹¹⁵⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 523.

¹¹⁵¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 526.

je [Galić] znao za kažnjive aktivnosti svojih jedinica”.¹¹⁵² Shodno tome, Pretresno vijeće je faktor municije smatralo samo jednim među mnogim faktorima na osnovu kojih se može utvrditi da li je Galić znao za kriminalnu aktivnost svojih vojnika. Njegov argument je, dakle, promašen. Što se tiče njegovog završnog argumenta u vezi s utvrđivanjem vojne prednosti, Žalbeno vijeće napominje da je vojna prednost ostvarena napadom zaista jedan od faktora koje Pretresno vijeće mora da uzme u obzir kada ocjenjuje legalnost određenog napada, ali napominje i to da je Pretresno vijeće, kako je Žalbeno vijeće već utvrdilo, svoje obaveze u ovom pogledu ispunilo na primjeren način.¹¹⁵³ Shodno tome, ovaj žalbeni podosnov se odbija.

G. Da li je Galić preduzeo razumne mjere

381. Galić osporava nalaz Pretresnog vijeća da nije preduzeo razumne mjere u svrhu gonjenja i kažnjavanja za zločine počinjene nad civilima.¹¹⁵⁴ Njegov je glavni argument da ne postoje dokazi koji upućuju na to da je bilo koji od zločina koje je Pretresno vijeće proanaliziralo u paragrafima 707 to 717 Prvostepene presude bio stvarno i počinjen.¹¹⁵⁵ Uz to on kao argument navodi da je Pretresno vijeće zaključilo da nisu bile izdata nikakva odgovarajuća uputstva u pogledu poštivanja Ženevskih konvencija uprkos tome što su dokazi izvedeni na suđenju pokazivali suprotno.¹¹⁵⁶ Odgovarajući na taj navod tužilac tvrdi da mnogi od Galićevih navoda kojima on osporava predmetni dio Presude promašuju cilj jer se odnose na činjenične nalaze već iznijete ranije u Prvostepenoj presudi. Tužilac obrazlaže da Galić nije potkrijepio svoj argument da su zaključci Pretresnog vijeća pogrešni. Tužilac navodi i to da Galić ne osporava zaključak “da u spisu predmeta nije bilo dokaza o tome da su vojnici SRK-a gonjeni ili kažnjavani za protivpravne napade na civile”.¹¹⁵⁷

382. Žalbeno vijeće napominje da se sporan dio Prvostepene presude odnosi na pitanje da li je Galić, saznajući za počinjenje krivičnih djela, preduzeo odgovarajuće mjere. Kakva su tačno krivična djela počinjena, utvrđeno je u jednom od prethodnih dijelova Prvostepene presude. U tom smislu, svaki argument ciljan na taj sporni dio i zasnovan na tvrdnji da ne postoje dokazi o tim zločinima zaista je promašen. Pored toga, Galić nije ničim potkrijepio svoje navode. Što se tiče njegovog argumenta koji se odnosi na Ženevske konvencije, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze koji upućuju na to da je Galić izdao uputstva o poštivanju Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Međutim, Pretresno vijeće je utvrdilo da su ta uputstva rezultirala

¹¹⁵² Prvostepena presuda, par. 703.

¹¹⁵³ *Vidi supra*, žalbeni osnov 12.

¹¹⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 535, 537.

¹¹⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 530, 536.

¹¹⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 532.

neadekvatnim i pogrešnim shvatanjem obaveza koje proizlaze iz Konvencija. Na primjer, komandant jednog bataljona u sastavu snaga za koje je bio nadležan Galić to je shvatio na način da civili moraju biti 300 metara udaljeni od linija sukoba da bi bili pošteđeni gađanja, što je Pretresno vijeće ocijenilo očigledno neprimjerenim u kontekstu ratovanja u gradskim uslovima.¹¹⁵⁸ Žalbeno vijeće ovdje ne može da konstatuje kako nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese zaključke kakve je donijelo Pretresno vijeće, tako da se ovaj žalbeni podosnov odbija.

H. Radnje sa ciljem ostvarivanja plana

383. Galić iznosi navod da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je postojao plan da se vrše napadi na civile i čine kažnjive radnje usmjerene protiv civilnog stanovništva Sarajeva, a da on nije samo znao za te radnje, nego je htio i imao namjeru da se one i dogode.¹¹⁵⁹ U prilog tom svom argumentu, Galić osporava vjerodostojnosti i istinitost iskaza svjedoka Abdel-Razeka i Henneberryja,¹¹⁶⁰ te osporava činjenični nalaz Pretresnog vijeća da su strateški ciljevi definisani na sastanku koji je on vodio uključivali i izvršavanje uputstva da “Sarajevo mora biti ili podijeljeno ili srujeno sa zemljom”, tvrdeći da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da se u “Zapisniku sjednice Skupštine od 12. maja 1992.” takav cilj ne pominje.¹¹⁶¹ Tužilac odgovara da Galić ne daje nikakve stvarne argumente kojima bi se mogli pobiti nalazi Pretresnog vijeća u vezi s ovim pitanjem. On upućuje na svoje ranije tumačenje iskaza svjedoka Donie i osporava Galićevo tumačenje iskaza svjedoka Henneberryja.¹¹⁶²

384. Što se tiče svjedoka Abdel-Razeka i svjedoka Henneberryja, Galić tvrdi da njihovi iskazi nisu vjerodostojni jer su ta dva svjedoka pogrešno navela da se svjedok W na njega naljutio, a svjedok W se niti ne sjeća razgovora takve vrste.¹¹⁶³ Međutim, Galić ne navodi koji su dijelovi njihovih iskaza sporni. U svakom slučaju, svjedok W, kako je ispravno napomenulo Pretresno vijeće, u svom je iskazu izjavio da je način na koji se Galić postavio prema njegovim protestima povodom napada na civile kod njega izazvao “duboko zgražanje koje je prekinulo odnose među njima”.¹¹⁶⁴ Shodno tome, ovaj dio predmetnog Galićevog žalbenog osnova odbija se.

¹¹⁵⁷ Odgovor tužioca, par. 17.18-17.19.

¹¹⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 718.

¹¹⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 538-539.

¹¹⁶⁰ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 438.

¹¹⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, fusnota 437, gdje se upućuje na paragraf 726 Prvostepene presude.

¹¹⁶² Odgovor tužioca, par. 17.20.

¹¹⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 538, fusnota 438.

¹¹⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 677, gdje se upućuje na svjedoka W, T., str. 9566 (zatvorena sjednica).

385. Što se tiče strateškog cilja u vezi sa Sarajevom, Žalbeno vijeće napominje da zaključak Pretresnog vijeća zaista ostavlja neke nejasnoće. Prema Donijinom izvještaju,¹¹⁶⁵ na koji se poziva Pretresno vijeće, peti strateški cilj utvrđen na 16. sjednici Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini održanoj 12. maja 1992. godine, bio je da Sarajevo mora da bude podijeljeno. Taj peti cilj je kao “podijeljeno ili sravnjeno sa zemljom” formulisan na sastanku sa lokalnim srpskim rukovodiocima koje je Galić sazvaio 14. maja 1992. godine. Dakle, Pretresno vijeće je pogriješilo kada je izjavilo da je ta formulacija petog cilja usvojena na sastanku srpskog rukovodstva održanom 12. maja 1992., jer takvu formulaciju u zapisniku sjednice od 12. maja 1992. nije moguće naći. Uprkos tome, Žalbeno vijeće ne može da konstatuje da je time Galiću nanijeta šteta, zato što ta greška ne mijenja ništa u zaključku Pretresnog vijeća da su on i njegovi potčinjeni radili na ostvarenju određenog plana. Dakle, ovaj žalbeni osnov se odbija.

I. Galićeva odgovornost po osnovu člana 7(1)

386. Galić tvrdi da ne postoje osnovi za zaključak da je on izdavao naređenja da se napadi usmjere protiv civila. Kao argument on navodi da je taj zaključak “zasnovan na presumpciji da kažnjive radnje nisu bili sporadični postupci vojnika van kontrole, nego da su bile vršene u sklopu smišljene kampanje napada na civile koja je po svoj prilici bila zamišljena na višem nivou ili se, u najmanju ruku, provodila uz njegovo odobravanje”.¹¹⁶⁶ On tvrdi da se izdavanje takvih naređenja nije smjelo uzeti kao presumpcija, niti se utvrditi samo na osnovu pretpostavki, pogotovo s obzirom na to da dokazi ukazuju na suprotno. Tužilac odgovara da zaključcima Pretresnog vijeća Galić nije suprotstavio nikakve stvarne argumente.¹¹⁶⁷ On smatra da Galićev argument da nije bilo dokaza u prilog tvrdnji da su izdavana naređenja da se napadi usmjere protiv civila opovrgava ogroman obim indirektnih dokaza, kao i direktni dokaz u vidu iskaza svjedoka AD.¹¹⁶⁸

1. Preliminarno pitanje

387. Žalbeno vijeće napominje da Galić, bez detaljnije razrade, ponavlja navod da nije znao da se čine zločini¹¹⁶⁹ i da Pretresno vijeće nije ispravno postupilo kada je zaključilo da on nije spriječio ta krivična djela niti kaznio njihove počinioce.¹¹⁷⁰ Budući da uz njih nije priložena nikakva konkretna potkrepa, Žalbeno vijeće ne namjerava da razmatra te argumente. Galić iznosi i to da Pretresno

¹¹⁶⁵ Povjerljivi podnesak s izvještajem vještaka, zaveden 25. februara 2002. (dalje u tekstu: Donijin izvještaj).

¹¹⁶⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 542.

¹¹⁶⁷ Odgovor tužioca, par. 17.20.

¹¹⁶⁸ Odgovor tužioca, par. 17.22.

¹¹⁶⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 545.

¹¹⁷⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 546.

vijeće “nije navelo nikakve osnove”¹¹⁷¹ za svoj zaključak da on “ispunjava sve kriterije za *actus reus* i *mens rea* zločina dokazanih na suđenju”,¹¹⁷² ali ne prilaže nikakve argumente u prilog toj tvrdnji. Shodno tome, ovaj se navod odbacuje. Isto važi i za njegov navod da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su izdavana naređenja za pojačavanje odnosno smanjivanje snajperske vatre.¹¹⁷³ Najzad, Žalbeno vijeće napominje da Galić tvrdi da ne smije biti dva puta osuđen, po dvije različite tačke Optužnice, za isto krivično djelo.¹¹⁷⁴ Žalbeno vijeće u vezi s ovim upućuje na dio ove Presude u kojem je razmotren žalbeni osnov br. 9, u kojem je već detaljno obrađeno pitanje kumulativnog osuđivanja.

2. Da li su bila izdata naređenja da se napadi usmjere protiv civila

388. U prilog navodu u vezi s ovim pitanjem, Galić kao prvi argument iznosi to da Pretresno vijeće svoj zaključak da su bila izdata naređenja da se napadi usmjere protiv civila nije smjelo zasnovati na iskazu svjedoka AD. On tvrdi da to svjedočenje nije relevantno jer se svjedok AD “komandanta svoje brigade nije bojao u slučaju neizvršenja naređenja zato što je znao da ga komandant ne može kazniti jer mu ne može prigovoriti što nije izvršio naređenja o gađanju civila, pošto bi u tom slučaju njegovi pretpostavljeni vjerovatno upravo njega pozvali na odgovornost”.¹¹⁷⁵ Međutim, Galić ne upućuje ni na jedan dokaz koji bi opovrgavao iskaz svjedoka AD, koji ionako nije upotrijebljen kao direktan dokaz okolnosti da je Galić naredio da se gađaju civili, nego kao dokaz okolnosti da je “komandant Ilijaške brigade svojoj minobacačkoj bateriji izdao naređenje da gađa ambulanta kola, pijace, pogrebne povorke i groblja na sjeveru grada, u Mrakovu”.¹¹⁷⁶ Shodno tome Galićev se navod odbacuje.

389. Drugo, Galić navodi da Pretresno vijeće nije imalo osnova za zaključak da je on izdao naređenja da se napadaju civili. Kao argument iznosi to da je metod koji je usvojilo Pretresno vijeće – kad je na osnovu utvrđenja da “kažnjive radnje nisu bili sporadični postupci vojnika van kontrole, nego da su bile vršene na osnovu smišljene kampanje napada na civile koja je po svoj prilici bila zamišljena na višem nivou ili se, u najmanju ruku, provodila uz njegovo odobravanje”¹¹⁷⁷ izvelo zaključak da je on izdao naređenja da se nišani na civile – nije primjeren, zato što se okolnost izdavanja naređenja ne može “zasnovati na presumpciji”.¹¹⁷⁸ Galić osporava način na koji je

¹¹⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 544.

¹¹⁷² Prvostepena presuda, par. 748.

¹¹⁷³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 540.

¹¹⁷⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 548.

¹¹⁷⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 541, fusnota 440.

¹¹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 219.

¹¹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 741.

¹¹⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 542.

Pretno vijeće na suđenju došlo do zaključka da je on izdao naređenja za činjenje zločina, no tim se navodom Žalbeno vijeće već bavilo i odbacilo ga u okviru razmatranja žalbenog osnova br. 10.

390. Iz gore navedenih razloga, Galićev 18. žalbeni osnov se odbacuje.

XVII. ŽALBA NA KAZNU

391. Pretresno vijeće je Galića proglasilo krivim po pet tačaka Optužnice, između ostalog i za kršenja zakona i običaja ratovanja te zločine protiv čovječnosti, i osudilo ga na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.¹¹⁷⁹ Na presudu o kazni žalbe su uložili i Galić i tužilac.

A. Kriteriji za preispitivanje presude o kazni

392. Odredbe mjerodavne za presuđivanje o kazni jesu članovi 23 i 24 Statuta te pravila 100 do 106 Pravilnika. Član 24 Statuta i pravilo 101 Pravilnika sadrže opšte smjernice za rad pretresnih vijeća i propisuju im obavezu da prilikom odmjeravanja kazne u obzir uzmu sljedeće faktore: težinu krivičnog djela ili ukupnost finog ponašanja, lične prilike osuđene osobe, uobičajenu praksu izricanja zatvorskih kazni sudova u bivšoj Jugoslaviji, te otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.¹¹⁸⁰

393. Postupak po žalbi na presudu o kazni, kao i postupak po žalbi na prvostepenu presudu, *stricto sensu* je žalbeni postupak, odnosno postupak korektivnog karaktera, a ne suđenje *de novo*.¹¹⁸¹ Prilikom presuđivanja o primjerenoj kazni Prvostepena vijeća imaju široka ovlaštenja u korišćenju svog slobodnog sudijskog nahođenja, koja proizlaze iz njihove obaveze da kazna bude odmjerena individualno, odgovarajuće ličnim prilikama okrivljenika i težini zločina.¹¹⁸² U pravilu, Žalbeno vijeće će kaznu preinačiti samo ako je Pretresno vijeće učinilo “vidljivu grešku” u korišćenju svog slobodnog sudijskog nahođenja ili nije primijenilo mjerodavno pravo.¹¹⁸³ Na žalioocu je da dokaže u čemu je prvostepeno vijeće prilikom presuđivanja o kazni prekoračilo okvire svog slobodnog sudijskog nahođenja.¹¹⁸⁴

394. Da bi dokazao da je pretresno vijeće učinilo vidljivu grešku u načinu kako je iskoristilo svoje slobodno sudijsko nahođenje, “[ž]alilac mora da pokaže da je Pretresno veće pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim okolnostima, da nije pridalo značaj relevantnim okolnostima, ili da im je pridalo nedovoljno značaja, da je očigledno pogrešno procenilo činjenice na osnovu kojih je primenilo svoje diskreciono pravo ili da je donelo odluku koja je u toj meri nerazumna ili očigledno

¹¹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 769.

¹¹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 429, 716. Pored toga, prvostepena vijeća dužna su da u obzir uzmu i koliki je dio eventualne kazne koju joj je za isto djelo izrekao domaći sud osuđena osoba već izdržala, što je predviđeno u članu 10(3) Statuta i pravilu 101(B)(iv) Pravilnika.

¹¹⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 408.

¹¹⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 717.

¹¹⁸³ *Tužilac protiv Miodraga Jokića*, predmet br. IT-01-42/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 30. august 2005., par. 8; Presuda o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 680; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 242; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 408; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 725; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 239; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 187; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 22.

¹¹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 725.

nepravедna da Žalbeno veće može da zaključi da Pretresno veće nije valjano primenilo svoje diskreciono pravo”.¹¹⁸⁵

B. Galićeva žalba na presudu o kazni (žalbeni osnov br. 19)

395. U okviru svog žalbenog osnova br. 19, Galić iznosi argument da je Pretresno vijeće prilikom odmjeravanja njegove kazne pogrešno primijenilo pravo i da je trebalo da izrekne blažu kaznu.¹¹⁸⁶ Tužilac odbacuje sve njegove argumente u vezi s tim pitanjem.¹¹⁸⁷

396. Žalbeno vijeće je izlučilo četiri glavna argumenta iznijeta u prilog ovom žalbenom osnovu: (1) maksimalna kazna koju MKSJ može izreći je 20 godina zatvora, (2) Pretresno vijeće je pogriješilo izjavivši da bi za ovakve zločine u bivšoj Jugoslaviji bila izrečena najstroža kazna,¹¹⁸⁸ (3) Pretresno vijeće je pogriješilo kada je među otežavajuće okolnosti ubrojilo faktore koji su zapravo obilježja krivičnih djela za koja je Galić proglašen krivim,¹¹⁸⁹ i (4) Pretresno vijeće je pogriješilo kada nije uzelo u obzir olakšavajuće okolnosti kao što su uslovi u kojima je on vršio komandu nad svojim snagama,¹¹⁹⁰ uslovi gradskog ratovanja,¹¹⁹¹ te njegove lične i porodične prilike.¹¹⁹²

1. Maksimalna kazna

397. Galić tvrdi da je kazna od 20 godina zatvora najviša moguća kazna koju MKSJ može izreći.¹¹⁹³ Napominje da sud obavezno mora primjenjivati član 24 Statuta i pravila 101(B)(iii) Pravilnika,¹¹⁹⁴ misleći pritom na načelo *nulla poena sine lege*¹¹⁹⁵ i na “opštu maksimu krivičnog prava da treba da se primijeni zakon koji je za okrivljenu osobu povoljniji”.¹¹⁹⁶ On obrazlaže da je MKSJ obavezan da se pridržava zakonskih propisa i prakse u vezi s izricanjem kazne na snazi u bivšoj Jugoslaviji i njenim državama-sljednicama, a u svima njima je kao maksimalna predviđena

¹¹⁸⁵ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*, par. 44; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 95.

¹¹⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 586.

¹¹⁸⁷ Odgovor tužioca, par. 18.1-18.43.

¹¹⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 556-558.

¹¹⁸⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 559-564.

¹¹⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 566-569.

¹¹⁹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 570-573.

¹¹⁹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 574-585.

¹¹⁹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 553 gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak odbrane, par. 1123-1140; Odgovor odbrane, par. 10-21. Žalbeno vijeće nažalost napominje da Galić u svom Žalbenom podnesku nije ničim dokumentovao taj argument nego je samo uputio na argumente koje je iznio u svom odgovoru na tužiocu žalbu. Taj dio njegovog 19. žalbenog osnova mogao bi da se odbaci i samo na osnovu tog razloga. Međutim, Žalbeno vijeće će ipak razmotriti argumente iznijete u Odgovoru odbrane.

¹¹⁹⁴ Odgovor odbrane, par. 13, na koji se upućuje u Žalbenom podnesku odbrane, par. 553. Član 24(1) Statuta glasi ovako: “Krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.” Pravilo 101(B) Pravilnika predviđa sljedeće: “Prilikom odmjeravanja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u članu 24(2) Statuta, te faktore kao što su [...] opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije [...]”

¹¹⁹⁵ Odgovor odbrane, par. 26-27.

¹¹⁹⁶ Odgovor odbrane, par. 16.

kazna zatvora u trajanju od 20 godina, bez mogućnosti doživotne zatvorske kazne.¹¹⁹⁷ Konkretno, Galić navodi da je uvođenje kazne doživotnog zatvora pravilom 101(A) Pravilnika o postupku i dokazima suprotno članu 24 Statuta.¹¹⁹⁸

398. Žalbeno vijeće podsjeća na to da MKSJ, iako jeste obavezan da uzima u obzir zakonske propise i praksu u pogledu odmjeravanja kazne iz bivše Jugoslavije, nije dužan da je slijedi.¹¹⁹⁹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Galićev argument da MKSJ ne može izreći kaznu veću od 20 godina zatvora. Žalbeno vijeće osim toga konstatuje da se načelo *lex mitior* na koje se Galić poziva¹²⁰⁰ ne može primjenjivati na odnos između prava mjerodavnog za MKSJ i zakona mjerodavnih za domaće sudove u bivšoj Jugoslaviji. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak u vezi s tim pitanjem:

Inherentan element ovog načela [*lex mitior*] jest da je relevantni zakon obavezujući za sud. Optuženim osobama može se izreći blaža kazna samo ako je zakon obavezujući, budući da imaju zaštićen pravni status samo u slučaju kada se dati raspon kazne mora primijeniti na njih. Načelo *lex mitior* stoga je primjenjivo jedino ako se pravne odredbe koje obavezuju Međunarodni sud kasnije promijene u povoljnije, kojih se Međunarodni sud takođe mora pridržavati.¹²⁰¹

399. Shodno tome Galićevi argumenti se odbijaju.

2. Zaključak Pretresnog vijeća da bi za zločine o kakvima se rješava u ovom predmetu u bivšoj Jugoslaviji bila izrečena najstroža kazna

400. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da bi za krivičnu odgovornost kakva je utvrđena u ovom predmetu u bivšoj Jugoslaviji bila izrečena najstroža moguća kazna.¹²⁰² On tvrdi da, shodno sudskoj praksi u bivšoj Jugoslaviji, “težina kažnjivog djela sama za sebe nije bila presudan faktor za dosuđivanje najstrože kazne”,¹²⁰³ nego da su se prilikom odmjeravanja kazne počiniocu uvažavale okolnosti predmeta i lične prilike optužene osobe.¹²⁰⁴

401. Tužilac na to odgovara da Pretresno vijeće nije smatralo da je shodno zakonima na snazi u bivšoj Jugoslaviji presudan faktor bila težina kažnjive radnje sama za sebe.¹²⁰⁵ Kao argument iznosi to da je Pretresno vijeće uzelo u obzir mjerodavne odredbe jugoslovenskog zakona, te da Galić nije

¹¹⁹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 553. *Vidi i* Odgovor odbrane, par. 29-30, 37-42.

¹¹⁹⁸ Odgovor odbrane, par. 42.

¹¹⁹⁹ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 21; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 682; Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 260.

¹²⁰⁰ Odgovor odbrane, par. 16 (gdje se upućuje na “opštu maksimu krivičnog prava da se primjenjuje zakon koji je blaži za optuženu osobu”).

¹²⁰¹ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 81; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 97.

¹²⁰² Žalbeni podnesak odbrane, par. 556.

¹²⁰³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 557.

¹²⁰⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 557.

¹²⁰⁵ Odgovor tužioca, par. 18.5.

ni pokušao dokazati eventualnu grešku u analizi relevantnih zakonskih odredaba koju je dalo Pretresno vijeće.¹²⁰⁶ Pored toga, tužilac navodi da takav stav sasvim ignoriše cijele dijelove Prvostepene presude.¹²⁰⁷

402. Žalbeno vijeće podsjeća na paragraf koji sadrži sporno izjašnjenje Pretresnog vijeća:

Većina Pretresnog vijeća je konstatirala da je general Galić učestvovao u kampanji snajperskog djelovanja i granatiranja i da su zločini kojim se tereti u optužnici bili doista i počinjeni. Za učešće u ovim zločinima general Galić je oglašen krivim zato što je na protivpravan način počinio krivična djela provođenja terora nad civilima (na osnovu člana 3 Statuta; tačka 1), ubistva (na osnovu člana 5 Statuta; tačke 2 i 5), te nečovječna djela (na osnovu člana 5 Statuta; tačke 3 i 6). Za počinjenje tih krivičnih djela u bivšoj Jugoslaviji izricale su se najstrože kazne.¹²⁰⁸

403. Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su se “[z]a počinjenje tih krivičnih djela u bivšoj Jugoslaviji izricale /.../ najstrože kazne”.¹²⁰⁹ Kako je korektno svoj uvid izrazilo Pretresno vijeće,¹²¹⁰ član 142 Krivičnog zakona SFRJ za ratne zločine počinjene nad civilima, uključujući lišavanje života, nečovječno postupanje, provođenje zastrašivanja i terora, predviđa zatvorsku kaznu u trajanju od najmanje 5 godina ili smrtnu kaznu,¹²¹¹ odnosno kaznu zatvora u trajanju od 20 godina ako smrtna kazna bude pretvorena u zatvorsku kaznu.¹²¹² To zaista jesu najstrože kazne predviđene Krivičnim zakonom SFRJ.¹²¹³

404. Nadalje, što se tiče Galićeve tvrdnje da, shodno sudskoj praksi u bivšoj Jugoslaviji, “težina kažnjivog djela sama za sebe nije bila presudan faktor za dosuđivanje najstrože kazne”¹²¹⁴ jer “kazna se izriče počinioocu krivičnog djela, a ne za samo krivično djelo”,¹²¹⁵ Žalbeno vijeće konstatuje da je ona proistekla iz pogrešnog tumačenja zaključka Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je utvrdilo da su se “[z]a počinjenje tih krivičnih djela u bivšoj Jugoslaviji izricale /.../ najstrože kazne”, ali se eksplicitno pozvalo na član 41(1) Krivičnog zakona SFRJ koji glasi:

Sud će učinioocu krivičnog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to djelo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo

¹²⁰⁶ Tužiočeva replika, par. 18.5.

¹²⁰⁷ Tužiočeva replika, par. 18.5 (gdje se iznosi argument da Galić u tom navodu zanemaruje paragrafe 764-766 Prvostepene presude).

¹²⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 763.

¹²⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 763.

¹²¹⁰ Prvostepena presuda, fusnota 2477.

¹²¹¹ Krivični zakonik SFRJ, čl. 142.

¹²¹² Krivični zakonik SFRJ, čl. 38(2).

¹²¹³ *Vidi* Krivični zakonik SFRJ, čl. 38.

¹²¹⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 557.

¹²¹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 557.

učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje poslije učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.¹²¹⁶

Pretno vijeće je, dakle, vrlo jasno reklo da prilikom odmjeravanja primjerene kazne treba da se uzmu u obzir mnogi drugi faktori.

405. Žalbeno vijeće zaključuje da Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće počinilo neku vidljivu grešku. Shodno tome, ovaj dio njegovog žalbenog osnova br. 19 se odbija.

3. Da li je Pretresno vijeće kao otežavajuće okolnosti u obzir uzelo faktore koji su zapravo obilježja krivičnih djela za koje je Galić proglašen krivim

406. Galić navodi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo smatrajući otežavajućim okolnostima faktore koji su zapravo obilježja krivičnih djela za koje je proglašen krivim.¹²¹⁷ Galić u tom smislu navodi sljedeće: patnju nanijetu žrtvama,¹²¹⁸ učestalost protivpravnih postupaka SRK-a,¹²¹⁹ nepodnošljivost situacije,¹²²⁰ te njegovu komandnu funkciju.¹²²¹

407. Tužilac odgovara da nije tačan Galićev navod da je Pretresno vijeće te faktore uzelo u obzir kao otežavajuće okolnosti.¹²²² On tvrdi da je za većinu tih faktora ocijenjeno da su oni komponente težine krivičnog djela. Pored toga, tužilac navodi da je Pretresno vijeće opravdano Galićevu funkciju i njegovo iskustvo uzelo u obzir kao otežavajuće okolnosti, budući da je za modalitet odgovornosti koji se ostvaruje “naređivanjem” – a Galić je proglašen krivim po tom osnovu – potrebno dokazati samo to da se dotična osoba nalazila na položaju vlasti. Pretresno vijeće je pak ovdje u obzir uzelo činjenicu da je Galić imao “veoma visoku funkciju”, pridajući važnost više nivou njegovog ranga nego njegovoj funkciji.¹²²³

408. Žalbeno vijeće podsjeća na to da obilježje bića krivičnog djela ne može biti otežavajuća okolnost.¹²²⁴ Na primjer, namjera diskriminacije ne može se smatrati otežavajućom okolnošću zločina progona budući da je ona neophodna pravna komponenta tog krivičnog djela iz člana 5(h)

¹²¹⁶ Krivični zakonik SFRJ, čl. 41(1), citiran u fusnoti 2476 Prvostepene presude.

¹²¹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 560.

¹²¹⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 561.

¹²¹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 562.

¹²²⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 563.

¹²²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 564.

¹²²² Odgovor tužioca, par. 18.6.

¹²²³ Odgovor tužioca, par. 18.10.

¹²²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 693.

Statuta. Međutim, namjera diskriminacije se može smatrati otežavajućom okolnošću za druga krivična djela iz člana 5 Statuta.¹²²⁵

(a) Težina krivičnog djela

409. Žalbeno vijeće napominje da Galić, u vezi sa faktorima navedenim u paragrafu 764 Prvostepene presude, iznosi argument da se “[č]ini da je većina članova Vijeća sve te okolnosti ocijenila kao faktore za postroženje kazne”.¹²²⁶ Međutim, Galić previđa činjenicu da tema tog paragrafa nisu otežavajuće okolnosti nego težina krivičnog djela.¹²²⁷ Prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela, Pretresno vijeće mora uzeti u obzir imanentnu težinu zločina i kriminalnog ponašanja optuženog, a da bi to utvrdilo mora razmotriti konkretne okolnosti predmeta i zločine za koje je optuženi osuđen, kao i oblik i stepen učešća optuženoga u tim zločinima.¹²²⁸

410. Pretresno vijeće je bilo stava da težina krivičnog djela za koje je Galić proglašen krivim obuhvata patnju žrtava, učestalost protivpravnih postupaka SRK-a, te nepodnošljivost situacije u kojoj su stotine ljudi bile ubijane, a hiljade ranjavane i terorisane.¹²²⁹ To su faktori koji se smatraju konkretnim okolnostima zločinā za koje je Galić osuđen i faktori koji evidentno utiču na odmjeravanje njegove kazne. Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće učinilo bilo kakvu grešku kada je te faktore uzelo u obzir prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela.

(b) Galićev komandni položaj kao otežavajuća okolnost

411. Pretresno vijeće je kao otežavajući faktor ubrojilo činjenicu “da je general Galić bio na položaju komandanta Korpusa VRS-a i više puta kršio javnu dužnost koja proizlazi iz ove veoma visoke funkcije”.¹²³⁰ Galić iznosi kao argument da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo jer je njegova komandna funkcija već uzeta u obzir kao element naređivanja, modaliteta odgovornosti po kojem je proglašen krivim.¹²³¹ Tužilac odgovara da položaj vlasti jeste uslov za

¹²²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 171-173.

¹²²⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 559, fusnota 448, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 764.

¹²²⁷ Očigledno je da je Pretresno vijeće, u dijelu u kojem se razmatra pravo mjerodavno za odmjeravanje kazne, napravilo jasnu razliku između pojma težine krivičnog djela i pojma otežavajućih okolnosti. *Vidi* Prvostepenu presudu, par. 758, 760. Isto tako, primjenjujući to pravo na činjenice predmeta, Pretresno vijeće je prvo razmotrilo težinu krivičnog djela (Prvostepena presuda, par. 764), a zatim Galićev komandni položaj kao otežavajuću okolnost (Prvostepena presuda, par. 765).

¹²²⁸ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 182; Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

¹²²⁹ Žalbeno vijeće napominje da je stvarno sprovođenje terora nad civilima u Sarajevu, koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir kao jedan aspekt težine krivičnog djela, moglo biti tretirano i kao zasebna otežavajuća okolnost, i to zato što ono, kako je ranije bilo pokazano, nije obilježje bića krivičnog djela terorisanja. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća i na to da se pojedni faktor može u kontekstu odmjeravanja kazne uzeti u obzir samo jednom, dakle ili se ubrojiti kao aspekt težine krivičnog djela, ili kao otežavajuća okolnost. *Vidi* Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 106: “Žalbeno vijeće smatra da se faktori koje Pretresno vijeće uzima u obzir kao aspekte težine krivičnog djela ne mogu dodatno uzeti u obzir kao odvojene otežavajuće okolnosti i *vice versa*.”

¹²³⁰ Prvostepena presuda, par. 765.

¹²³¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 564.

potvrđivanje “naređivanja”, ali obrazlaže da je “nivo u hijerarhiji na kojem je protivpravno naređenje izdato [...] relevantan faktor za odmjeravanje kazne”.¹²³² On iznosi i argument da je Galić imao “veoma visoku funkciju” te da je Pretresno vijeće stoga sa punim pravom smatralo da je “nivo njegovog ranga otežavajući”.¹²³³

412. Iako naređivanje kao modalitet odgovornosti nužno podrazumijeva da osoba koja je izdala naređenje posjeduje položaj vlasti,¹²³⁴ nivo u hijerarhiji ipak može igrati ulogu u odmjeravanju kazne. Naime, činjenica da optuženi posjeduje visoki položaj u komandnom lancu, iz čega proističe visoki nivo vlasti, nije element “naređivanja” kao osnova za pripisivanje odgovornosti.¹²³⁵ Žalbeno vijeće podsjeća na sporan dio Prvostepene presude:

Pored toga, optuženi nije – suprotno onome što on tvrdi – bio samo profesionalni vojnik. General Galić je bio iskusan vojni oficir koji je u trenutku imenovanja za komandanta SRK-a imao 49 godina. Kao vojni profesionalac, general Galić je bio svjestan obima svojih obaveza propisanih vojnim kodeksima bivše JNA, a zatim i VRS-a. Većina Pretresnog vijeća je već potvrdila dobrovoljno učešće generala Galića u zločinima za koje je utvrđena njegova krivica. On je imao javnu dužnost da se pridržava zakona i običaja ratovanja. Zločini koje su počinile snage pod njegovom komandom (ili barem veliki dio tih zločina) ne bi bili počinjeni bez njegovog pristanka. [...] Većina zaključuje da činjenica da je general Galić bio na položaju komandanta Korpusa VRS-a i više puta kršio javnu dužnost koja proizlazi iz ove veoma visoke funkcije jeste otežavajuća okolnost.¹²³⁶

Pretresno vijeće nije otežavajućom okolnošću smatralo činjenicu da je Galić imao ovlaštenja za izdavanje naređenja. Međutim, Vijeće je u obzir uzelo druge faktore koji proističu iz njegove funkcije vlasti u svojstvu komandanta, te utvrdilo da je on više puta kršio svoju službenu dužnost u tom vrlo visokom hijerarhijskom svojstvu, čime je zloupotrijebio svoja ovlaštenja.¹²³⁷ Pretresno vijeće stoga nije na osnovu istih faktora Galiću i potvrdilo odgovornost za zločine i pooštrilo mu kaznu. Žalbeno vijeće zaključuje da Galić nije dokazao nikakvu grešku Pretresnog vijeća u vezi s predmetnim pitanjem.

¹²³² Odgovor tužioca, par. 18.10.

¹²³³ Odgovor tužioca, par. 18.10.

¹²³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 28.

¹²³⁵ Žalbeno vijeće je već i ranije razmatralo okolnost da nivo u hijerarhiji može uticati na presudu o kazni. *Vidi* Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Tadić*, par. 56.

¹²³⁶ Prvostepena presuda, par. 765.

¹²³⁷ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*, par. 80.

4. Da li je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir više olakšavajućih okolnosti

413. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom presuđivanja o kazni propustilo da uzme u obzir više olakšavajućih okolnosti.¹²³⁸

414. Žalbeno vijeće podsjeća da niti u Statutu niti u Pravilniku faktori koje pretresno vijeće može uzeti u obzir za ublaženje kazne nisu iscrpno definisani. U pravilu 101(B)(ii) Pravilnika stoji samo to da prilikom odmjeravanja kazne pretresno vijeće mora da uzme u obzir “sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude”.¹²³⁹ U pravilu, pretresnim vijećima je “ostavljeno prilično široko diskreciono pravo u odlučivanju o faktorima koji mogu da se uzmu u obzir” za ublaženje kazne.¹²⁴⁰ Na žalioću je da dokaže da je pretresno vijeće pogriješilo u načinu na koji je iskoristilo to svoje slobodno sudijsko nahodjenje, no samo nabranje olakšavajućih faktora i ništa više, ne može se smatrati dovoljnim za ispunjenje te obaveze dokazivanja.¹²⁴¹ Pored toga, Žalbeno vijeće ističe da žalbeni postupak nije najprimjerenija prilika da se po prvi put iznesu olakšavajuće okolnosti, dokazi za koje su bili lako dostupni u prvostepenoj fazi postupka.¹²⁴²

415. Imajući u vidu te uslove, Žalbeno vijeće će sada razmotriti faktore koje, kako tvrdi Galić, Pretresno vijeće nije na primjeren način uzelo u obzir kao olakšavajuće okolnosti ili ih uopšte nije uvažilo.

(a) Okolnosti u kojima je Galić komandovao svojim snagama

416. Galić iznosi kao argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost uslove u kojima je on komandovao svojim snagama.¹²⁴³ On ističe haotičnu situaciju u kojoj je preuzeo svoju komandnu funkciju¹²⁴⁴ i probleme u postizanju potpunog funkcionisanja komandne linije.¹²⁴⁵ On tvrdi da je, čim je preuzeo dužnost, počeo da radi na rasformiravanju paravojnih grupa, čime je broj žrtava smanjen.¹²⁴⁶ Ipak, priznaje da nikad nije u potpunosti uspio u svojim

¹²³⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 565-586.

¹²³⁹ Kako se kaže u paragrafu 22 Drugostepene presude o kazni u predmetu *Serushago*, pretresna vijeća “imaju pravnu obavezu da u obzir uzmu olakšavajuće okolnosti”. *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 395.

¹²⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 780. Isto vrijedi i u pogledu faktora za pooštrenje kazne.

¹²⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 675.

¹²⁴² *Vidi* Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 150; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Babić*, par. 62; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 674: “Što se tiče dodatnih dokaza o olakšavajućim okolnostima koji su stajali na raspolaganju, no nisu bili izvedeni na suđenju, Žalbeno vijeće smatra da ono nije instanca pred kojom se takva pitanja trebaju postavljati prvi put.” *Vidi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 414.

¹²⁴³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 565-569.

¹²⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 566.

¹²⁴⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 567.

¹²⁴⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 567, gdje se upućuje na Izvještaj Ewe Tabeau, P 3731.

naporima, da je stalno postojao problem potpune kontrole nad tim jedinicama,¹²⁴⁷ i da je “bilo nemoguće da se ostvari poptuna kontrola nad cijelom bitkom duž fronta dugog 237 kilometara”, a posebno s obzirom na neobučeni komandni kadar “u jedinicama nižeg nivoa”.¹²⁴⁸ On obrazlaže i to da je preduzeo sve potrebne mjere kako bi se spriječile aktivnosti paravojnih formacija, te da je postupao u skladu s pravilima službe i izdavao naređenja u smislu obaveze poštovanja Ženevskih konvencija.¹²⁴⁹

417. Tužilac odgovara da Pretresno vijeće jeste utvrdilo da je Galić ulagao napore na rasformiravanju paramilitarnih grupa i njihove pripadnike preraspoređivao u druge jedinice, tako da je argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to pitanje neosnovan.¹²⁵⁰ On iznosi i argument da Galić nije uputio ni na kakav zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa efektima rasformiranja paravojnih grupa na broj civilnih žrtava. Pored toga, tužilac kaže da Galić ne iznosi navod da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije donijelo nikakav zaključak u tom smislu, te da osim toga nije uputio ni na kakve dokaze iz spisa postupka koji bi dokazivali postojanje uzročne veze takve vrste.¹²⁵¹ Po mišljenju tužioca, povrh svega, Galić nije dokazao ni to da je paravojne grupe rasformirao radi neke druge svrhe, a ne samo radi uspostavljanja vojne discipline.¹²⁵²

418. Žalbeno vijeće smatra da Galićev argument da su, u trenutku kad je on preuzeo komandu, jedinice SRK-a “bile takoreći u haotičnom stanju”¹²⁵³ nije takve vrste da bi Pretresno vijeće bilo obavezno da ga uzme u obzir. Kao vojni komandant, Galić je bio ovlašten i nadležan za izdavanje naređenja za legitimna borbena dejstva, a ostvarivanje efikasne linije komandovanja bilo je jedna od njegovih dužnosti. Što se tiče s tim povezanog faktora rasformiranja paravojnih jedinica, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uputilo na argumente koje je Galić iznio u tom pogledu,¹²⁵⁴ što znači da je taj faktor razmotrilo. Vijeće ničim nije prekoračilo okvire svog slobodnog sudijskog nahođenja time što ga nije uzelo u obzir u smislu ublaženja kazne.

419. Žalbeno vijeće ponovno napominje da prvostepena vijeća imaju priličnu slobodu u korišćenju svog sudijskog nahođenja kada odlučuju o tome da li će neki faktor uzeti u obzir kao olakšavajuću okolnost. Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće prekoračilo okvire svog slobodnog

¹²⁴⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 568.

¹²⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 569.

¹²⁴⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 578, gdje se upućuje na pismenu izjavu vještaka Radinovića, par. 210 (Radinovićev izvještaj, D1925).

¹²⁵⁰ Odgovor tužioca, par. 18.12-18.13.

¹²⁵¹ Odgovor tužioca, par. 18.14.

¹²⁵² Odgovor tužioca, par. 18.14.

¹²⁵³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 566.

¹²⁵⁴ Prvostepena presuda par. 755, gdje se upućuje na paragraf 1146 Završnog pretresnog podneska odbrane, koji glasi: “Čim je stupio na dužnost komandanta Korpusa, general Stanislav Galić preduzeo je sve mjere kako bi spriječio djelovanje paravojnih formacija, sa ciljem da se izbjegne ili smanji mogućnost pojave incidenata kršenja zakona i običaja ratovanja.”

sudijskog nahodjenja time što uslove u kojima je on komandovao svojim snagama nije uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost.

(b) Uslovi gradskog ratovanja

420. Galić tvrdi da uslovi gradskog ratovanja u znatnoj mjeri umanjuju njegovu krivičnu odgovornost.¹²⁵⁵ On tvrdi da su zaraćene strane sukob vodile u gradskoj sredini i da je upravo uslijed toga održavanje kontrole nad borbenim jedinicama bilo veoma otežano. Iznosi i argument da je moguće da je SRK, uzvraćajući na napade ABiH, uzrokovao gubitke među civilima, ali zbog toga što su pripadnici ABiH bili izmiješani sa civilima.¹²⁵⁶ Priznaje da je Pretresno vijeće uvažilo tu činjenicu u Prvostepenoj presudi, ali tvrdi da je Vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su pripadnici ABiH “ponekad” provocirali uzvratnu vatru SRK-a, navodeći da je ABiH redovno vršila napade na SRK iz civilnih dijelova i da je time značajno doprinijela kolateralnim gubicima koji su iz toga proistekli.¹²⁵⁷

421. Tužilac odgovara da se taj argument odnosi na kolateralne gubitke, te je irelevantan kada je riječ o žrtvama namjernih postupaka.¹²⁵⁸ Galićev navod da to umanjuje odgovornost nije relevantan za pitanje odmjeravanja kazne, nego za utvrđivanje krivice, te stoga ne može biti dokazom bilo kakve vidljive greške u odmjeravanju kazne.¹²⁵⁹

422. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste razmotrilo okolnost gradskih uslova ratovanja u okviru odmjeravanja kazne Galiću:

Većina Pretresnog vijeća je svjesna uslova opsade u gradu Sarajevu, gdje je jedna strana u sukobu (ABiH) bila izmiješana sa civilnim stanovništvom, što bi se moglo opisati kao pat-pozicija, i dokaza koji ukazuju na to da je, povremeno, druga zaraćena strana nastojala da privuče simpatije međunarodne zajednice provociranjem vatrenih protivdejtava SRK-a ili vatrenim dejstvovanjem po sopstvenim civilima. Međutim, ponašanje druge strane nije opravdanje za namjerno gađanje civila te, kao takvo, ne ublažava odgovornost optuženog.¹²⁶⁰

Shodno tome, očigledno je da Pretresno vijeće jeste razmotrilo ovo pitanje.

423. Žalbeno vijeće napominje da Galić ovaj argument nije iznio na suđenju kao olakšavajuću okolnost. Žalbeno vijeće ponovno ističe da žalbeni postupak nije prilika da se navodne olakšavajuće okolnosti, dokazi o kojima su bili lako dostupni u fazi prvostepenog postupka, iznose po prvi put. U

¹²⁵⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 573.

¹²⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 571.

¹²⁵⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 572-573.

¹²⁵⁸ Odgovor tužioca, par. 18.16.

¹²⁵⁹ Odgovor tužioca, par. 18.17.

svakom slučaju, Galić nije dokazao da je Pretresno vijeće počinilo neku vidljivu grešku. On nije iznio nikakve argumente koji bi pokazivali da je Pretresno vijeće prekoračilo okvire svog slobodnog sudijskog nahođenja time što gradske uslove ratovanja nije prihvatilo kao faktor za ublažavanje njegove kazne. Ovaj dio Galićevog žalbenog osnova stoga se odbija.

(c) Lične i porodične prilike

424. Galić tvrdi da Pretresno vijeće nije na primjeren način uzelo u obzir njegove lične i porodične prilike.¹²⁶¹ On ističe sljedeće faktore: (a) oduzimanje mogućnosti dobrovoljne predaje, (b) svoje porodične prilike, (c) svoju saradnju s UNPROFOR-om i međunarodnom zajednicom, (d) svoju saradnju sa tužiocem, i (e) svoju bolest i primjerno vladanje u Pritvorskoj jedinici UN-a (*UNDU*).

(i) Negiranje dobrovoljne predaje

425. Galić iznosi argument da je bio lišen “prava da se odluči dobrovoljno predati”¹²⁶² jer je uhapšen prije nego što mu je bila objelodanjena Optužnica protiv njega.¹²⁶³ On tvrdi da je, u skladu sa “načelom jednakopravnosti optuženoga pred sudom”, trebalo da ta okolnost bude prihvaćena kao faktor za ublažavanje kazne.¹²⁶⁴ Tužilac odgovara da Galić nije imao “pravo” na to da mu se da prilika da se dobrovoljno preda.¹²⁶⁵ Pored toga, iz njegovog dopisa Ministarstvu odbrane u Beogradu¹²⁶⁶ vidi se da je on znao da je protiv njega podignuta Optužnica i da nije htio da se preda, nego da je pokušao umaknuti pravdi.¹²⁶⁷ Galić replicira da taj njegov dopis upućen Ministarstvu odbrane u Beogradu ni na koji način ne ukazuje na to da je on znao za Optužnicu i da se on ne može tumačiti kao dokaz da on nije htio da se dobrovoljno preda.¹²⁶⁸

426. Žalbena vijeće napominje da je dobrovoljna predaja optuženoga MKSJ-u u više slučajeva bila uzeta u obzir kao olakšavajuća okolnost.¹²⁶⁹ Žalbena vijeće smatra da, ako je optužena osoba koja je bila uhapšena prije nego što je imala priliku da se dobrovoljno preda, pokazala spremnost da

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 765 (fusnote izostavljene).

¹²⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 574-585.

¹²⁶² Žalbeni podnesak odbrane, par. 576

¹²⁶³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 575-576

¹²⁶⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 576.

¹²⁶⁵ Odgovor tužioca, par. 18.18.

¹²⁶⁶ Dopis Stanislava Galića ministru odbrane SFRJ, 16. septembar 1999., priloženo uz *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-PT, Daljnji odgovor Tužilaštva na Repliku odbrane i dokumente u vezi sa zahtjevom za privremeno puštanje na slobodu, 29. jun 2000. (zaveden 30. juna 2000.).

¹²⁶⁷ Odgovor tužioca, par. 18.20-18.22.

¹²⁶⁸ Replika odbrane, par. 167.

¹²⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 599; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 702. *Vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 430; *Tužilac protiv Biljane Plavšić*, predmeti br. IT-00-39-S i IT-00-40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003., par. 84; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 776; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 868; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Serushago*, par. 24.

to učini, i sama ta spremnost, zavisno od okolnosti predmeta, može da se uzme u obzir kao faktor za ublažavanje kazne.¹²⁷⁰ Međutim, ako ne postoji ništa što bi upućivalo na spremnost na dobrovoljnu predaju, prvostepeno vijeće ne griješi ako po svom slobodnom sudijskom nahođenju to ne uzme u obzir kao faktor za ublažavanje kazne. Učiniti to značilo bi upustiti se u spekulaciju o tome da li bi se optuženi bio dobrovoljno predao ili ne bi.

427. Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije učinilo nikakvu vidljivu grešku kada nije uzelo u obzir moguću spremnost Galića na to da se dobrovoljno preda, zbog toga što mu nisu bili predloženi nikakvi dokazi u prilog tome.

(ii) Porodične prilike

428. Galić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da njegove porodične prilike “nisu tako netipične” da bi se smatrale olakšavajućom okolnošću.¹²⁷¹ On kao argument iznosi to da je trebalo da Pretresno vijeće usvoji njegove porodične prilike kao olakšavajuću okolnost budući da činjenice ukazuju na to da on nema nikakve predrasude prema ljudima različitih nacionalnosti, etničke ili vjerske pripadnosti.¹²⁷² Tužilac odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo Galićeve porodične prilike i izjasnilo se o njima,¹²⁷³ a da se, inače, nepostojanje diskriminacijske motivacije može smatrati samo neutralnim faktorom.¹²⁷⁴ Tužilac obrazlaže da, shodno tome, nije bila pogrešna ocjena Pretresnog vijeća da Galićeve prilike nisu atipične i da se ne mogu smatrati opravdanjem za smanjenje kazne.¹²⁷⁵

429. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Galićev navod u vezi sa njegovim “porodičnim” prilikama svodi se na argument da se on nikada ni prema kome nije ponašao diskriminacijski. Žalbeno vijeće konstatuje da je Galićev argument promašen. Poštovanje prema svim ljudima, bez obzira na nacionalnu, etničku ili vjersku pripadnost, nazor je koji se očekuje od svakog pojedinca i koji ne predstavlja moment koji se može uzeti u obzir kao faktor za ublaženje kazne.¹²⁷⁶ Dakle,

¹²⁷⁰ U predmetima *Obrenović* i *Deronjić*, optuženi su prije hapšenja stavili na znanje svoju spremnost na dobrovoljnu predaju, a shodno tome su pretresna vijeća tom faktoru pripisala izvjesnu težinu na strani olakšavajućih okolnosti. *Vidi* predmet *Tužilac protiv Miroslava Deronjića*, predmet br. IT-02-61-S, Presuda o kazni, 30. mart 2004., par. 266-267; *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-02-60/2-S, Presuda o kazni, 10. decembar 2003., par. 136.

¹²⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 577.

¹²⁷² Žalbeni podnesak odbrane, par. 577.

¹²⁷³ Odgovor tužioca, par. 18.24.

¹²⁷⁴ Odgovor tužioca, par. 18.24.

¹²⁷⁵ Odgovor tužioca, par. 18.25.

¹²⁷⁶ Naprotiv, onda kada nije obilježje bića krivičnog djela, motiv diskriminacije trebalo bi da se tretira kao otežavajuća okolnost. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 172-173; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 357, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 305.

Pretno vijeće je sasvim ispravno zaključilo da ova okolnost “nije toliko atipična da bi bila relevantan faktor u ovom predmetu koji bi išao u prilog ublažavanju kazne”.¹²⁷⁷

(iii) Saradnja s UNPROFOR-om i međunarodnom zajednicom

430. Galić obrazlaže da Pretno vijeće nije uzelo u obzir njegovu “veoma dobru saradnju” s pripadnicima UNPROFOR-a, koja mu je uzrokovala probleme sa lokalnim vlastima i njegovim pretpostavljenima.¹²⁷⁸ Pored toga, on navodi da je nakon rata u potpunosti sarađivao sa međunarodnom zajednicom,¹²⁷⁹ te da je posredstvom svojih branilaca sarađivao i sa tužiocem.¹²⁸⁰ Tužilac odgovara da Galićevi navodi u pogledu saradnje s UNPROFOR-om i drugim međunarodnim tijelima nisu potkrijepljeni,¹²⁸¹ a ako takve suradnje i jeste bilo, nema razloga zašto bi taj normalan način obavljanja profesionalnih dužnosti morao da se smatra olakšavajućom okolnošću.¹²⁸²

431. Žalbeno vijeće napominje da je Pretno vijeće prokomentarisalo argumente koje je iznio Galić, što je dokaz *prima facie* da je Vijeće razmotrilo ovaj njegov navod.¹²⁸³ Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da je Pretno vijeće prekoračilo okvire svog slobodnog sudijskog nahođenja u odmjeravanju kazne time što njegovu saradnju s UNPROFOR-om nije uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost.

432. Što se tiče Galićeve saradnje sa predstavnicima međunarodne zajednice, čak i nakon rata, Galić i sām napominje da je “svoje dužnosti obavljao /.../ na profesionalan način”.¹²⁸⁴ Sama po sebi, činjenica da je on kao profesionalni vojnik sarađivao sa međunarodnom zajednicom nije faktor koji je Pretno vijeće moralo da uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da taj argument nije bio iznijet na suđenju. Žalilac ne može od Žalbenog vijeća očekivati da će ono prvi put tek u okviru žalbenog postupka razmatrati olakšavajuće okolnosti dokazi u vezi s kojima su bili dostupni na suđenju, ali ne i izvedeni.

(iv) Saradnja s tužiocem

¹²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 766.

¹²⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 579.

¹²⁷⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 580.

¹²⁸⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 582.

¹²⁸¹ Odgovor tužioca, par. 18.27-18.30.

¹²⁸² Odgovor tužioca, par. 18.31.

¹²⁸³ Prvostepena presuda, par. 755.

¹²⁸⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 580.

433. Galić tvrdi da je sarađivao s tužiocem, i to tako što mu je predao velik broj vojnih dokumenata.¹²⁸⁵ Tužilac odgovara da taj argument treba da se odbaci jer Galić zapravo time tvrdi da predočavanje dokaza u sopstvenu odbranu valja smatrati olakšavajućom okolnošću.¹²⁸⁶

434. Žalbeno vijeće podsjeća da se značajna saradnja s tužiocem smatra olakšavajućom okolnošću koja treba da se uzme u obzir u kontekstu odmjeravanja kazne.¹²⁸⁷ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da za Galićevu navodnu saradnju sa tužiocem nema potkrepe u Žalbenom podnesku odbrane jer se u njemu spominje samo “velik broj” vojnih dokumenata, bez imenovanja tih dokumenata te bez ikakve naznake o njihovom sadržaju.¹²⁸⁸ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće napominje da Galićev Završni pretresni podnesak ne sadrži nikakve argumente s ovim u vezi. Galić ne može da očekuje od Žalbenog vijeća da ono u žalbenom postupku po prvi put razmatra dokaze olakšavajućih okolnosti koji su bili lako dostupni u prvostepenom postupku.

(v) Bolest i primjerno vladanje u Pritvorskoj jedinici

435. Galić obrazlaže da njegova bolest i njegovo primjerno vladanje u pritvoru treba da se uzmu u obzir kao olakšavajuće okolnosti.¹²⁸⁹ Tužilac u svom odgovoru kaže da nema dokaza koji bi potvrđivali Galićev navod o njegovoj bolesti.¹²⁹⁰ Bez obzira na to, loše zdravstveno stanje treba da se uzme u obzir samo u izuzetnim slučajevima, a Galićeva situacija nije izuzetna.¹²⁹¹ Pored toga, obrazlaže tužilac, Galić se nije pred Pretresnim vijećem pozvao na relevantne dokaze u vezi sa svojim vladanjem u Pritvorskoj jedinici.¹²⁹² To pitanje ne spominje se ni u njegovom Završnom pretresnom podnesku niti u njegovoj Završnoj riječi, niti može da dokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo time što ovaj moment nije uzelo u obzir.¹²⁹³

436. Žalbeno vijeće ponovno napominje da se “[s]labo zdravlje uzima /.../ u obzir samo u rijetkim ili izuzetnim situacijama”.¹²⁹⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da Galić nije dokazao da je njegovo zdravstveno stanje krajnje loše. Pored toga, taj faktor nije pominjao na suđenju u vezi s odmjeravanjem kazne, a Žalbeno vijeće nije instanca pred koju se to pitanje može po prvi put

¹²⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 582.

¹²⁸⁶ Odgovor tužioca, par. 18.32.

¹²⁸⁷ Pravilo 101(B)(ii) Pravidnika.

¹²⁸⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 582.

¹²⁸⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 585.

¹²⁹⁰ Odgovor tužioca, par. 18.40.

¹²⁹¹ Odgovor tužioca, par. 18.41-18.42, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 696, i Prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 271.

¹²⁹² Odgovor tužioca, par. 18.43.

¹²⁹³ Odgovor tužioca, par. 18.43.

¹²⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

iznijeti. Isto obrazloženje važi, *mutatis mutandis*, i za Galićevu argumentaciju u vezi sa njegovim navodno primjernim vladanjem u Pritvorskoj jedinici. Shodno tome, njegovi argumenti iznijeti u okviru predmetnog dijela njegovog 19. žalbenog osnova odbijaju se.

5. Da li vid odgovornosti utiče na kaznu optuženog

437. Galić iznosi argument da bi, ako Žalbeno vijeće utvrdi da se ne može primijeniti član 7(1) Statuta nego član 7(3) Statuta, njegova odgovornost bila znatno umanjena, te da bi trebalo da se to odrazi i na kaznu.¹²⁹⁵ Međutim, budući da je Žalbeno vijeće utvrdilo da se može primijeniti član 7(1), ne postoji potreba da Žalbeno vijeće razmatra ovaj argument.

C. Tužiočeva žalba na kaznu

438. Tužilac iznosi navod da kazna koju je dosudilo Pretresno vijeće “izlazi iz raspona koji je Pretresno vijeće u skladu sa svojim slobodnim sudijskim nahodjenjem moglo da primijeni”¹²⁹⁶ i “očigledno ne odražava krajnju težinu zločina i [njegov] visoki položaj”.¹²⁹⁷ Tužilac iznosi argument da su Galićevi zločini među najtežima kojima se MKSJ bavio, te da je Pretresno vijeće stoga učinilo vidljivu grešku time što nije izreklo najvišu kaznu koju MKSJ predviđa.¹²⁹⁸ Po njegovom mišljenju, ako je zločin počinjen u “naročito otežavajućim okolnostima”, on treba da se svrsta u “‘najgoru’ kategoriju”.¹²⁹⁹ Tvrdeći da se Galićevi zločini “očigledno”¹³⁰⁰ mogu svrstati u tu “‘najtežu’ kategoriju”, te ukazujući na težinu Galićevih zločina i na njegov visoki položaj,¹³⁰¹ tužilac od Žalbenog vijeća traži da kaznu preinači na doživotni zatvor.¹³⁰²

439. Galić odgovara da je tužiočeva žalba “neosnovana” budući da tužilac nije naveo nikakvu konkretnu grešku Pretresnog vijeća.¹³⁰³ On tvrdi da bi “[o]bavezno izricanje najviše kazne u ‘najtežim’ krivičnim postupcima, bez utvrđivanja svih drugih okolnosti u vezi s optuženikom kao pojedincem, vodilo u posvemašnju negaciju načela individualiziranosti kazne”,¹³⁰⁴ koje je “jedno od temeljnih načela izricanja kazne u krivičnom pravu”.¹³⁰⁵

¹²⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 583-584.

¹²⁹⁶ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.3.

¹²⁹⁷ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.9; *vidi i ibid.*, par. 2.1, 3.1.

¹²⁹⁸ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.3, 2.21.

¹²⁹⁹ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.19.

¹³⁰⁰ Žalbeni podnesak tužioca, odjeljak 2(c).

¹³⁰¹ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.27-2.48.

¹³⁰² Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.4, 3.5.

¹³⁰³ Odgovor odbrane, par. 4.

¹³⁰⁴ Odgovor odbrane, par. 24.

¹³⁰⁵ Odgovor odbrane, par. 6.

440. Tužilac uzvraća da on nije “prenebregnuo individualiziranost kazne”¹³⁰⁶ i da njegov prijedlog doživotne kazne proističe “ne samo iz težine zločina, nego iz težine zločina, [Galićeve] uloge i učestvovanja, iz otežavajućih faktora, te nepostojanje olakšavajućih faktora”.¹³⁰⁷

1. Preliminarna pitanja

441. Glavni razlog što se tužilac žali jeste to da je kazna koju je dosudilo Pretresno vijeće “očigledno neadekvatna” i da je Pretresno vijeće počinilo “vidljivu grešku” jer kazna “ne odražava cjelokupnu težinu zločina i [Galićev] visoki položaj”.¹³⁰⁸ Tužilac tvrdi da se za zločine takve težine ciljevi kažnjavanja kao što su odvratanje i retribucija mogu ostvariti samo putem najstrožih kazni.¹³⁰⁹ Prije razmatranja pitanja da li je Pretresno vijeće nerazumno postupilo kada je izreklo spornu kaznu, Žalbeno vijeće će prvo prodiskutovati druge argumente tužioca: (1) Galićev slučaj može se svrstati u kategoriju “najtežih slučajeva”, te (2) poređenje s domaćom sudskom praksom pokazuje da su ovakvi zločini “univerzalno osuđivani kao posebno teški”.¹³¹⁰

442. Što se tiče tužiočevog argumenta da se Galićev slučaj može svrstati u “najtežu” kategoriju, Žalbeno vijeće ponovno napominje da ne postoji neki opštevažeći sistem kategorizacije sudskih predmeta. Kategorija u koju se zločin svrsta ne može da bude razlogom za različitu kaznu jer se stepen težine za svaki predmetu mora utvrditi zavisno od okolnosti predmeta.¹³¹¹ Prioritetna obaveza prvostepenih vijeća jeste da individualiziraju kaznu na način da ona odgovara okolnostima optuženoga i težini zločina.¹³¹² Iako se prilikom odmjeravanja kazne u obzir mogu uzeti odvratanje i retribucija, u kontekstu sveukupnog procjenjivanja kazne koja treba da se izrekne osobi koju je MKSJ osudio, tim faktorima ne smije da se pridaje pretjerana težina.¹³¹³ Dužnost Pretresnog vijeća uvijek je da kaznu primjeri ličnim prilikama optužene osobe i težini zločina. Kako je napomenulo Pretresno vijeće, težina krivičnog djela je prvenstveni faktor koji treba da se uzme u obzir prilikom izricanja kazne.¹³¹⁴ U predmetu koji se ovdje rješava, Pretresno vijeće je na dužan način uvažilo ta načela,¹³¹⁵ a pitanje da li im je posvetilo dovoljno pažnje prilikom odmjeravanja kazne biće razmotreno u nastavku, u okviru razmatranja navoda o tome da Vijeće u pogledu kazne nije postupilo razumno.

¹³⁰⁶ Tužiočeva replika, par. 1.39.

¹³⁰⁷ Odgovor tužioca, par. 1.39.

¹³⁰⁸ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.9.

¹³⁰⁹ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.12-2.13, 3.1.

¹³¹⁰ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.12.

¹³¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 242-243, gdje se upućuje na paragraf 69 Drugostepene presude o kazni u predmetu *Tadić*. *Vidi i* Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 14, fusnota 25.

¹³¹² Drugostepena presuda u predmetu *Šimić*, par. 238; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 717.

¹³¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185. *Vidi i* Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 46.

¹³¹⁴ Prvostepena presuda, par. 758.

¹³¹⁵ Prvostepena presuda, par. 757.

443. Što se tiče tužiočevog pozivanja na nacionalnu sudsku praksu, Žalbeno vijeće podsjeća da, iako se u pravosudnim sistemima van bivše Jugoslavije donekle mogu naći smjernice za izricanje kazne, njima ne smije da se pridaje pretjerana težina jer maksimumi zatvorske kazne koji se primjenjuju u pravosuđu na nacionalnom nivou nisu obavezujući za prvostepena vijeća.¹³¹⁶ Da ponovimo, težina zločina mora se utvrditi na osnovu konkretnih okolnosti predmeta, te oblika i stepena učestvovanja optuženog u zločinu.¹³¹⁷

2. Da li je odmjerenost kazna nerazumna

444. U prilog svom navodu da je kazna koju je odredilo Pretresno vijeće nerazumna, tužilac ukazuje na ocjenu težine zločina koju je dalo Pretresno vijeće, na otežavajuće okolnosti i, kako se navodi, nepostojanje olakšavajućih okolnosti. Tužilac ne osporava način kako je Pretresno vijeće utvrdilo činjenično stanje,¹³¹⁸ nego pokušava da, u kontekstu tog činjeničnog stanja, dokaže kako je kazna koju je izreklo Pretresno vijeće “očigledno neadekvatna”. Žalbeno vijeće sada će razmotriti da li je Pretresno vijeće učinilo vidljivu grešku time što, primjenjujući svoje slobodno sudijsko nahodjenje time, nije pripisalo dovoljnu težinu Galićevom ponašanju.¹³¹⁹ Takva greška nastupa onda kada je kazna koju je Pretresno vijeće izreklo “u toj meri nerazumna ili očigledno nepravedna da Žalbeno veće može da zaključi da Pretresno veće nije valjano primenilo svoje diskreciono pravo”.¹³²⁰

(a) Faktori koje iznosi tužilac i zaključci Pretresnog vijeća

(i) “Viktimizacija”

445. Tužilac argumentira da je “za viktimizaciju, kako u smislu brojnosti, tako i u smislu odabira žrtava, bila potrebna izvanredna surovost sa strane [Galića] da u takvim okolnostima naredi i ustraje u takvoj vojnoj kampanji”.¹³²¹ Po njegovom mišljenju, “opakost kojom su birane žrtve i kukavički karakter tih čina uvelike dodaju na težini [Galićevim] zločinima”.¹³²²

¹³¹⁶ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 21, citirana u paragrafu 377 Drugostepene presude u predmetu *Kunarac i dr.* Vidi i Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 76.

¹³¹⁷ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 680; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 241; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

¹³¹⁸ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.3: “Tužilac ne osporava nijedan činjenični nalaz Pretresnog vijeća”.

¹³¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 187. Vidi i Drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, par. 205-206.

¹³²⁰ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*, par. 44.

¹³²¹ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.39.

¹³²² Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.39.

446. Prvi dio tužiočevog argumenta odnosi se na veliki broj žrtava. Tužilac napominje da je “Pretresno vijeće utvrdilo da su snajperima i u minobacačkim napadima ubijene stotine civila”.¹³²³ Prilikom ocjenjivanja težine zločina, Pretresno vijeće je uzelo u obzir veliki broj žrtava:

Uopšte uzev, Pretresno vijeće će procijeniti težinu krivičnih djela koja su dokazana u ovom predmetu uzimajući u obzir broj žrtava, posljedice zločina na ciljanoj grupi u širem smislu, te patnje nanijete žrtvama.¹³²⁴

O težini krivičnih djela koja je počinio general Galić govore razmjeri, obrazac i praktično neprekidno ponavljanje tih djela, gotovo svakodnevno, tokom mnogih mjeseci.¹³²⁵

447. Drugi dio tužiočeve argumentacije odnosi se na “naročitu okrutnost” počinjenih zločina.¹³²⁶ Žalbeno vijeće napominje da tužilac upućuje na elemente na koje se poziva Prvostepena presuda i koji pokazuju kakva je okrutnost bila posrijedi: zločini nad civilima činili su se “u prividnoj sigurnosti njihovih domova, u bolnicama, školama, pijacama, u vozilima gradskog saobraćaja”, nišani se na ljude “koji su nastojali da se nose s posljedicama rata, na primjer na majke koje su išle na rijeku ili na česmu po vodu za sebe i svoje porodice [i] na pogrebne i svadbene povorke”, a “[č]ak se ni djeca nisu štedjela”.¹³²⁷

(ii) Stvarno sprovođenje terora nad civilnim stanovništvom Sarajeva

448. Tužilac iznosi kao argument to da utvrđeno činjenično stanje u ovom predmetu doseže nivo “najtežeg oblika zločina terora s kojim će se ovaj Međunarodni sud po svoj prilici uopšte suočiti – odnosno, terorisanje stanovnika Sarajeva, najvećeg grada u Bosni i Hercegovini [...] u kojem se u to vrijeme nalazilo oko 300.000 civila”.¹³²⁸ Tužilac napominje da, “iako se time nije izričito bavilo, jasno je da je Pretresno vijeće prihvatilo iskaze mnogobrojnih svjedoka koji su posvjedočili da je civilno stanovništvo Sarajeva zaista bilo podvrgnuto teroru”.¹³²⁹

449. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaista usvojilo stav da su “[s]tanovnici Sarajeva – muškarci, žene, djeca i starci – bili su podvrgnuti teroru” i da se radilo “o nepodnošljivom okruženju u kojem je, u najmanju ruku, stotine muškaraca, žena, djece i staraca ubijeno, a hiljade ranjeno i u najopštijem smislu podvrgnuto teroru”.¹³³⁰

¹³²³ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.29.

¹³²⁴ Prvostepena presuda, par. 758.

¹³²⁵ Prvostepena presuda, par. 764.

¹³²⁶ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.39.

¹³²⁷ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.39.

¹³²⁸ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.29.

¹³²⁹ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.40. *Vidi i* Tužiočevu repliku, par. 1.31.

¹³³⁰ Prvostepena presuda, par. 764.

(iii) Sistematičnost, kontinuiranost i smišljenost Galićevog učestvovanja

450. Sistematičnost, kontinuiranost i smišljenost Galićevog učestvovanja, koje ističe tužilac, Pretresno vijeće je uzelo u obzir u paragrafu 764 Prvostepene presude, gdje je iznijet stav da “[o] težini krivičnih djela koja je počinio general Galić govore razmjeri, obrazac i praktično neprekidno ponavljanje tih djela, gotovo svakodnevno, tokom mnogih mjeseci”.¹³³¹

(iv) Galićev položaj u hijerarhiji

451. Tužilac argumentira da je činjenica da je Galić zloupotrijebio svoj položaj u hijerarhiji faktor koji njegove zločine čini težima.¹³³² Naročito ističe činjenicu da, “umjesto da je svoj nadređeni položaj kao profesionalni oficir koristio za to da obezbijedi da se sve vojne aktivnosti vrše na legalan način [i] da se u borbi poštuju zakoni i običaji ratovanja, on je izdavao naredjenja da se čini suprotno”.¹³³³

452. Kao što je već napomenuto ranije u tekstu, u Galićevom 19. žalbenom osnovu, Pretresno vijeće je ispravno postupilo pozvavši se u paragrafu 765 Prvostepene presude na činjenicu da je više puta kršio javnu dužnost koja pripada njegovoj veoma visokoj funkciji i time zloupotrijebio svoj položaj u hijerarhiji.

(v) Olakšavajuće okolnosti

453. Tužilac iznosi i argument da Pretresno vijeće nije utvrdilo nikakve olakšavajuće okolnosti¹³³⁴ i da stoga “ne postoji ništa što bi govorilo u prilog ublažavanja, a protiv izricanja najviše kazne”.¹³³⁵ Žalbeno vijeće, međutim, napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo kako je Galićevo “primjerno ponašanje [...] tokom čitavog postupka” olakšavajuća okolnost.¹³³⁶

(b) Zaključak

454. Žalbeno vijeće podsjeća da tužilac ne osporava činjenično stanje kako ga je utvrdilo Pretresno vijeće.¹³³⁷ Pored zaključaka koje smo rekapitulirali gore u tekstu, Žalbeno vijeće napominje da je, u periodu od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1994. godine, Galić bio na položaju komandanta Sarajevsko-romanijskog korpusa, a da su njegovi pretpostavljeni bili načelnik

¹³³¹ Prvostepena presuda, par. 764.

¹³³² Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.42-2.44.

¹³³³ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.44.

¹³³⁴ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.47.

¹³³⁵ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.48.

¹³³⁶ Prvostepena presuda, par. 766.

¹³³⁷ *Vidi supra*, par. 444.

štaba VRS-a general Ratko Mladić, i vrhovni komandant VRS-a Radovan Karadžić.¹³³⁸ U tom svojstvu, a tokom perioda od 23 mjeseca, on je bio osoba odgovorna za nastavak planiranja i izvršenja plana vojnog okruženja Sarajeva.¹³³⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće:

O težini krivičnih djela koja je počinio general Galić govore razmjeri, obrazac i praktično neprekidno ponavljanje tih djela, gotovo svakodnevno, tokom mnogih mjeseci. Stanovnici Sarajeva – muškarci, žene, djeca i starci – bili su podvrgnuti teroru, a stotine civila je ubijeno i hiljade ranjeno tokom svakodnevnih aktivnosti kao što su prisustvovanje sahranama, obrada povrtnjaka, odlazak po vodu, kupovina, odlasci u bolnicu, vožnja gradskim saobraćajem ili boravak u svojim kućama. Većina Pretresnog vijeća također uzima u obzir fizičke i psihičke patnje nanesene žrtvama. Sarajevo nije bio grad u kome je dolazilo do povremenih nasumičnih akata nasilja nad civilima ili u kojem su životni uslovi bili naprosto teški. Radilo se o nepodnošljivom okruženju u kojem je, u najmanju ruku, stotine muškaraca, žena, djece i staraca ubijeno, a hiljade ranjeno i u najopštijem smislu podvrgnuto teroru.¹³⁴⁰

455. Uzimajući u obzir gorenavedene zaključke Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće, većinom glasova, uz djelomično protivno mišljenje sudije Pocara i protivno mišljenje sudije Merona, konstatuje da je Pretresno vijeće počinilo vidljivu grešku prilikom ocjenjivanja faktora koji se tiču težine Galićevog zločina, njegove uloge i učestvovanja, Galićeve zloupotrebe hijerarhijskog položaja kao otežavajuće okolnosti, te jedine olakšavajuće okolnosti, odnosno njegovog ponašanja tokom sudskog postupka. Iako nije učinilo nikakvu grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i tačno je formulisalo načela odmjerenja kazne, Pretresno vijeće je pogrešno postupilo kada je zaključilo da odmjerenja kazna na odgovarajući način odražava nivo težine zločina koje je Galić počinio, te stepen njegovog učestvovanja. Izrečena kazna “uzeta je iz krive ladice”. Galićeve zločine karakteriše krajnja brutalnost i surovost, njegovo učestvovanje bilo je sistematsko, kontinuirano i smišljeno, a u svojstvu komandanta korpusa VRS-a on je i zloupotrijebio svoj nadređeni položaj u hijerarhiji. Po mišljenju Žalbenog vijeća, kazna koju je Pretresno vijeće izreklo Galiću izlazi iz okvira kazni koje su s obzirom na okolnosti ovog predmeta dolazile u obzir. Žalbeno vijeće smatra da je kazna od samo 20 godina tako nerazumna i tako očigledno nepravedna - zbog toga što je njome potcijenjena težina Galićevog kriminalnog ponašanja – da se na osnovu nje može zaključiti da Pretresno vijeće svoje slobodno sudijsko nahođenje nije primijenilo na primjeren način.

456. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje slobodno sudijsko nahođenje time što je izreklo kaznu u trajanju od samo 20 godina, te usvaja žalbu tužioca.

¹³³⁸ Prvostepena presuda, par. 604-607.

¹³³⁹ Prvostepena presuda, par. 609.

¹³⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 764.

XVIII. DISPOZITIV

Iz gore navedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**,

NA OSNOVU ČLANA 25 Statuta i pravila 117 i 118 Pravilnika o postupku i dokazima,

S OBZIROM NA pismene podneske strana u postupku i argumente koje su iznijele na pretresu 29. augusta 2006. godine,

ZASJEDAJUĆI na javnoj sjednici,

ODBIJA Galićevu žalbu,

USVAJA žalbu tužioca većinom glasova, uz djelomično protivno mišljenje sudije Pocara i protivno mišljenje sudije Merona, **PONIŠTAVA** presudu o kazni zatvora u trajanju od dvadeset godina koju je Galiću izreklo Pretresno vijeće i **IZRIČE** doživotnu kaznu zatvora, s pravom da mu se u izdržavanje kazne, shodno pravilu 101(C) Pravilnika, uračuna period koji je Galić već proveo u pritvoru,

NALAŽE, u skladu s pravilom 103(C) i pravilom 107 Pravilnika, da se Galić zadrži pod nadzorom MKSJ-a do okončanja dogovora za njegovo premještanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, a mjerodavan je engleski tekst.

/potpis na originalu/
sudija Fausto Pocar,
predsjedavajući

/potpis na originalu/
sudija Mohamed Shahabuddeen

/potpis na originalu/
sudija Mehmet Güney

/potpis na originalu/
sudija Theodor Meron

/potpis na originalu/
sudija Wolfgang Schomburg

Sudija Fausto Pocar prilaže djelomično protivno mišljenje.

Sudija Mohamed Shahabuddeen prilaže izdvojeno mišljenje.

Sudija Theodor Meron prilaže izdvojeno i djelomično protivno mišljenje.

Sudija Wolfgang Schomburg prilaže izdvojeno i djelomično protivno mišljenje.

Dana 30. novembra 2006.

U Haagu,

Nizozemska

[pečat MKSJ-a]

XIX. DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA

1. Slažem se s većinom da je Pretresno vijeće počinilo vidljivu grešku u primjeni svog svog slobodnog sudijskog nahođenja kada je zaključilo da kazna 20 godina izrečena Galiću na primjeren način odražava broj i težinu zločina koje je on počinio, te stepen njegovog učestvovanja tokom vojnog okruženja Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1994. godine. Iako Pretresno vijeće nije u kontekstu odmjeravanja kazne počinilo nikakvu grešku u utvrđivanja činjeničnog stanja, niti dalo pogrešno tumačenje prava u pogledu odmjeravanja kazne, ono jeste zloupotrijebilo svoje slobodno sudijsko nahođenje prilikom ocjenjivanja svih faktora relevantnih za odmjeravanje kazne koji se tiču težine Galićevog kriminalnog ponašanja. U okolnostima ovog predmeta, može se zaključiti da je izrečena kazna nerazumna i očigledno nepravedna u svjetlu zaključka Pretresnog vijeća, koji je u žalbenom postupku potvrđen, da su uslijed Galićevog ponašanja tokom perioda od 23 mjeseca, “[s]tanovnici Sarajeva – muškarci, žene, djeca i starci – bili /.../ podvrgnuti teroru, a stotine civila je ubijeno i hiljade ranjeno tokom svakodnevnih aktivnosti kao što su prisustvovanje sahranama, obrada povrtnjaka, odlazak po vodu, kupovina, odlasci u bolnicu, vožnja gradskim saobraćajem ili boravak u svojim kućama.”¹ Dakle, u takvoj situaciji, Žalbeno vijeće je na osnovu Statuta i Pravilnika MKSJ-a ovlašćeno da interveniše kako bi se ispravila greška koju je učinilo Pretresno vijeće.

2. Međutim, ne slažem se sa zaključkom većine da Žalbeno vijeće, kao sudsko vijeće krajnje instance u MKSJ-u, može sâmo da ispravi grešku Pretresnog vijeća ovakve vrste time što će preinačiti i povećati kaznu izrečenu optuženome na suđenju. Uslijed razloga koje sam iznio u svojim protivnim mišljenjima u predmetima *Tužilac protiv Rutagande*² i *Tužilac protiv Semanze*,³ Žalbeno vijeće je obavezno da podrži pravo optuženog na žalbu zajamčeno međunarodnim pravom i potvrđeno u članu 14(5) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (dalje u tekstu: Međunarodni pakt). Dakle, modaliteti intervencije Žalbenog vijeća shodno članu 25(2) Statuta MKSJ-a u pogledu ispravljanja grešaka koje učini pretresno vijeće moraju da se tumače u skladu s načelom temeljnih ljudskih prava da svaka osuđujuća presuda *i/ili* presuda o kazni mora da podliježe preispitivanju od strane višeg suda, shodno pravnim propisima.⁴ Iako član 25(1) našeg Statuta daje tužiocu mogućnost da uloži žalbu kojom se traži povećanje kazne, ta odredba ne otvara prostor za izuzetak od obaveze Žalbenog vijeća da jamči temeljno pravo žalbe iz člana 14(5)

¹ Prvostepena presuda, par. 764.

² Predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003.

³ Predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005.

⁴ Član 14(5) Međunarodnog pakta predviđa sljedeće: “Svako lice oglašeno krivim za počinjeno krivično delo ima pravo da zatraži da, shodno zakonu, viši sud ispita odluku o krivici i presudi.”

Međunarodnog pakta. Kako se o Međunarodnom paktu izjasnio Komitet za ljudska prava, iako mjerodavno pravo na snazi u pojedinoj jurisdikciji može predviđati mogućnost da u prvom stepenu sudi i izriče kaznu viši sud iste jurisdikcije, “ta okolnost sama za sebe ne može da ide na uštrb prava okrivljenika na preispitivanje osude i kazne koje mu je izrekao viši sud”.⁵

3. Shodno tome, u slučaju kada Žalbeno vijeće, kao što se dogodilo u ovom predmetu, konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo izrekavši kaznu koja nije potpun i adekvatan odraz težine krivičnih djela koje je optuženi počinio, jedini put koji preostaje Žalbenom vijeću jeste da poništi presudu o kazni Pretresnog vijeća i da, shodno pravilu 118(C) Pravilnika,⁶ predmet vrati Pretresnom vijeću da ono ponovno razmotri i odredi kaznu u skladu s odlukom Žalbenog vijeća. Takav pristup odgovara stavu koji je Žalbeno vijeće zauzelo u predmetu *Čelebići*, gdje je odlučeno da neka pitanja, na primjer odmjeravanje kazne, imaju takav značaj da o njima ne smije rješavati sudsko vijeće na čiju odluku se ne može primijeniti pravo žalbe.⁷

4. Vraćanje predmeta Pretresnom vijeću na ponovno razmatranje kazne sa ciljem da se zajamči i podrži pravo žalbe na presudu o kazni osobito je važno u slučajevima u kojima, kao ovdje, Žalbeno vijeće ne smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo samo zato što nije na ispravan način uzelo u obzir jedan od faktora za odmjeravanje kazne ili je, primjenjujući svoje slobodno sudijsko nahodjenje, pogriješilo u vezi s nekim činjenicama ili nije tačno navelo jedno ili više pravnih načela u vezi s odmjeravanjem kazne. U ovom predmetu, međutim, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće potpuno pogrešno odredilo primjerenu kaznu iako je ispravno uzelo u obzir sve faktore relevantne za odmjeravanje kazne, zbog krajnje težine počinjenih zločina. Drugim riječima, Žalbeno vijeće smatra da se kazna mora u cijelosti nanovo razmotriti. Takvo razmatranje *de novo* mora da sprovede pretresno vijeće jer kao primarna instanca nadležna za ocjenjivanje dokaza, sa širokim ovlašćenjima u ostvarivanju svoje obaveze da pojedinačnu kaznu odmjeri tako da bude primjerena okolnostima optuženoga i težini djela koje je počinio. Pored toga, upravo zbog takvog potpuno novog razmatranja, mora postojati mogućnost da se njegov ishod podvrgne preispitivanju višeg suda, odnosno Žalbenog vijeća.

5. Uslijed navedenih razloga, uz dužno poštovanje, glasam protiv.

---

⁵ Saopštenje br. 1095/2002, *Gomarić protiv Španije*, 26. august 2005.

⁶ Pravilo 118(C) predviđa sljedeće: “Žalbeno vijeće može pod odgovarajućim okolnostima naložiti da se optuženom ponovno sudi u skladu s pravom.”

⁷ *Tužilac protiv Delalića i dr.*, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*), par. 711.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, a mjerodavan je engleski tekst.

Dana 30. novembra 2006.,
U Den Haagu,
Nizozemska

/potpis na originalu/
sudija Fausto Pocar

[pečat MKSJ-a]

XX. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE SHAHABUDDEENA

1. Podržavam ishod današnje presude. Iznijet ću svoje stavove (i) o pitanju da li MKSJ posjeduje nadležnost za krivična djela sankcionisana pravom međunarodnih ugovora, (ii) o pitanju da li je “terorisanje” krivično djelo priznato u međunarodnom običajnom pravu, te (iii) da li treba da Žalbeno vijeće usvoji žalbu Tužilaštva na kaznu.

A. Da li MKSJ ima nadležnost za krivična djela koja proizlaze iz prava međunarodnih ugovora

2. U paragrafu 85 svoje presude, Žalbeno vijeće “odbija Galićev argument da se nadležnost MKSJ-a za krivična djela iz člana 3 Statuta može temeljiti samo na međunarodnom običajnom pravu”. Međutim, u nastavku tog paragrafa se kaže da je “praksa /.../ MKSJ-a da se uvijek traži potvrda da je predmetna odredba ugovornog prava istovremeno i izraz običajnog prava”. Taj paragraf, koji priziva u sjećanje Pascalovu okladu, nastoji izvući najbolje iz obojega. Što god o tome rekla *teorija*, taj paragraf pokazuje *činjenicu* da MKSJ ne ostvaruje nadležnost za krivična djela koja proizlaze iz prava međunarodnih ugovora ako ta djela ne poznaje i međunarodno običajno pravo. Slažem se s tim stavom, ali bih ipak pripomenuo da, kada se radi o krivičnim djelima sankcionisanim isključivo pravom međunarodnih ugovora, MKSJ ne ostvaruje nadležnost zato što to niti ne može činiti: ovaj sud ne posjeduje tu nadležnost. Razloge zbog kojih ovo kažem zadržaću za sebe.

B. Da li je “terorisanje” krivično djelo priznato međunarodnim običajnim pravom

3. Slažem se sa stavom da je terorisanje za koje je teretila Optužnica krivično djelo koje međunarodno običajno pravo poznaje. No, samo želim da napomenem da, bar koliko ja shvatam, Žalbeno vijeće tim svojim stavom ne podrazumijeva da u međunarodnom običajnom pravu postoji potpuna definicija krivičnog djela terorisanja: Žalbeno vijeće govori o zapravo još veoma bazičnom pojmu. O suštinskim aspektima tog pitanja u međunarodnoj zajednici mišljenja su podijeljena, a posljedica toga je da ne postoje niti obavezujuća *opinio juris* niti domaća sudska praksa koja bi potvrđivala da međunarodno običajno pravo poznaje potpunu definiciju. Činjenica da se nacionalno pravo u vezi s tim još razvija nameće potrebu za opreznim pristupom. Sudija Petrén mislio je vjerovatno upravo na opasnosti požurivanja tog razvoja kada se, u vezi s jednom drugom temom,

osvrnuo na zahtjev koji je, prema njegovom shvatanju, bio upućen Međunarodnom sudu pravde, tj. zahtjevu da se “izjasni o budućnosti običajnog prava u aktivnom razvoju”.¹

4. Međutim, to ne smije da bude zaprekom da MKSJ uvaži da međunarodno običajno pravo zaista poznaje pojam “terorisanja” koji, u svom osnovnom odnosno prevladavajućem značenju, može da bude osnov nečije individualne krivične odgovornosti u predmetno vrijeme. Ako se ograničimo na takvo shvatanje tog pojma, nema razloga insistirati na kontroverzama o potpunoj definiciji “terorisanja”.² U ovom predmetu se ne radi o toj kontroverzi, ovdje nisu bila pokretana pitanja u tom smislu, i od Žalbenog vijeća se ne traži da se opredjeljuje među njima.

5. Naravno, ostaje otvoreno pitanje da li u međunarodnom običajnom pravu, nasuprot odgovornosti država, postoji i individualna krivična odgovornost. U tom smislu korisnom smatram smjernicu iz *Oppenheimove* konstatacije da se “u međunarodnom običajnom pravu uvriježilo /.../ načelo da pojedini pripadnici oružanih snaga zaraćenih snaga – kao i pojedinci uopšte – direktno podliježu ratnom pravu i mogu da budu kažnjeni za kršenje njegovih normi”.³ Ja sam uvjeren da je teško kršenje “zakona i običaja ratovanja” u smislu člana 3 Statuta, odnosno, kršenje izvršeno na način koji odgovara osnovnom značenju terorisanja, osnov za takvu krivičnu odgovornost.⁴ Isto tako, uvjeren sam se da je takva krivična odgovornost postojala u trenutku počinjenja djela za koje se tereti žalilac.

C. Da li bi trebalo da Žalbeno vijeće usvoji tužiočevu žalbu

6. Pretresno vijeće je većinom glasova žalioaca osudilo na zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina. Tužilac se žalio na takvu presudu o kazni, prigovorivši da je ona očigledno neadekvatna s

¹ Predmet *Pravo ribolova (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Islanda) /Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland)*, *Merits*, 25. jul 1974., 1974 ICJ 55, 158-159. Možda nije neumjesno podsjetiti na onu Montesquieuovu opomenu da, kad su posrijedi zakoni, *il n'y faut toucher que d'une main tremblante /u njih valja dirati samo sa krajnjim oprezom/ Montesquieu, Lettres persanes, lettre LXXIX /Pisma iz Perzije, Pismo 79./*.

² Glavni problemi tiču se teme državnog terora, kao i pitanja da li se može govoriti o terorisanju, odnosno terorizmu, u slučaju kada silu primjenjuje nacionalni oslobodilački pokret. Uslijed tih i drugih razloga, prisutna je tendencija u pravcu predlaganja konvencija protiv pojedinačnih konkretnih vrsta terorizma. *Vidi* spisak sadržan u prvom, uvodnom paragrafu Priloga I Izvještaja radne grupe osnovane shodno rezoluciji 51/210 Generalne skupštine UN-a od 17. decembra 1996., 6. sjednica (28. januar - 1. februar 2002.), GAOR, 57. zasjedanje, Supplement No. 37 (A/57/37). Diskusije o Nacrtu Sveopšte konvencije protiv međunarodnog terorizma još uvijek traju. Jedan sastav radne grupe djelovao je od 27. februara 2006. do 3. marta 2006.; *vidi* GAOR, 61. zasjedanje, Supplement No. 37 (A/61/37). *Vidi* i Ben Saul, “Defining ‘Terrorism’ to Protect Human Rights” – A Working Paper /Radni materijal: “Definicija ‘terorizma’ kao doprinos zaštiti ljudskih prava”/ (Madrid, februar 2006.).

³ Jennings - Watt, ur., *Oppenheim's International Law*, 9. izd., sv. I (Longman, New York, 1996.), str. 17, par. 7. Iako daljnja diskusija na str. 505, par. 148, individualnu krivičnu odgovornost povezuje uglavnom sa “ratnim pravom”, ja nemam nikakve sumnje o tome da je predmetno ponašanje obuhvaćeno pravom koje je ovdje mjerodavno, kao ponašanje koje uključuje tešku povredu međunarodnog humanitarnog prava.

⁴ *Vidi*, za opštu diskusiju, *Tužilac protiv Tadića*, predmet br. IT-94-1-AR-72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (dalje u tekstu: Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*), par. 128 i dalje, a naročito par. 129; *Akayesu*, predmet br. ICTR-96-4A, Presuda, par. 611-617.

obzirom na težinu krivičnog djela, i zatražio doživotnu kaznu. Želio bih nešto reći o dva momenta, odnosno, (a) o nadležnosti Žalbenog vijeća da izriče osuđujuće presude i presude o kazni, te (b) o ocjenjivanju težine krivičnog djela u žalbenom postupku.

1. Nadležnost Žalbenog vijeća da izriče osuđujuće presude i presude o kazni

7. Ovo nije prvi put da izražavam svoje nazore općenito o problemu nadležnosti Žalbenog vijeća da izriče osuđujuće presude i presude o kazni uprkos činjenici da ne postoji mogućnost ulaganja žalbe na odluke Žalbenog vijeća.⁵ Možda će ipak biti korisno da se razmotre neki aspekti tog pitanja.

8. Pravilo 99(B) Pravilnika o postupku i dokazima pod naslovom “Status oslobođene osobe” kaže sljedeće:

Ako prilikom izricanja presude tužilac na javnom pretresu obavijesti pretresno vijeće da namjerava podnijeti najavu žalbe u skladu s pravilom 108, pretresno vijeće može, na zahtjev tužioca i nakon što sasluša strane, po svom nahođenju izdati nalog za nastavljjanje pritvora optuženog dok se ne presudi o žalbi.

Odgovarajuće tome, pravilo 118 glasi ovako:

(A) Kazna koju izrekne Žalbeno vijeće izvršava se odmah.

(B) U slučaju da optuženi nije prisutan kad treba da se izrekne presuda, bilo da je bio oslobođen po svim tačkama optužnice ili kao rezultat naloga izdatog u skladu s pravilom 65, ili iz bilo kojeg drugog razloga, Žalbeno vijeće može izreći svoju presudu i u njegovom odsustvu i naložiće njegovo hapšenje ili predaju Sudu, osim ako izrekne oslobađajuću presudu.

9. Suština tih odredaba artikulirana je na Drugoj plenarnoj sjednici MKSJ-a održanoj u februaru 1994. godine – takoreći na samom početku postojanja Suda. A od tog trenutka pa nadalje, sudije MKSJ-a, u svojoj zakonotvornoj funkciji, potvrđivale su svoje tumačenje Statuta prema kojem Žalbeno vijeće ima ovlaštenje da izriče osuđujuće presude i presude o kazni bez obzira na to što, s jedne strane, ne postoji mogućnost ulaganja žalbe na odluke Žalbenog vijeća, te što se, s druge strane, presude o kazni ne vraćaju na rješavanje pretresnim vijećima. Naravno, u svojoj pravosudnoj funkciji, sudije imaju i mogućnost da odluče da je takav stav pogrešan. Međutim, ja mislim da ta dva pravila ostaju *intra vires* i ne smatram da su dovedena u pitanje.

⁵ *Rutaganda*, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Rutaganda), Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena.

10. Zagovornici mogućnosti ulaganja žalbe iznose dva moguća stava o tome. Prvi je da žalbu na odluku jednog sudskog vijeća drugostepene instance MKSJ-a, odnosno Žalbenog vijeća, može rješavati drugo sudsko vijeće iste instance. Tako je već bilo učinjeno u jednom predmetu.⁶ Ali, to drugo sudsko vijeće drugostepene instance MKSJ-a nije u odnosu na prvo "viši sud" u smislu člana 14(5) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji predviđa da "s/vako lice oglaseno krivim za počinjeno krivično djelo ima pravo da zatraži da, shodno zakonu, viši sud ispita odluku o krivici i presudi". Sudsko vijeće druge instance MKSJ-a koje rješava po žalbi na odluku te iste instance, moglo bi da postane "viši sud" samo kada bi moglo da odlučuje o strukturnim promjenama unutar MKSJ-a, a to ovlaštenje sudijama nije dano u sklopu ovlaštenja iz člana 15 Statuta da donose ili mijenjaju pravila Pravilnika MKSJ-a. Drugostepeno sudsko vijeće koje rješava po žalbi na drugostepenu odluku Žalbenog vijeća MKSJ-a ne može tu odluku poništiti (kako se to može u postupku preispitivanja ili nakon vraćanja na razmatranje): između dva vijeća žalbene instance ne postoji *vinculum iuris* koji bi omogućavao žalbeni postupak u pravom smislu. Budući da su posrijedi dva vijeća iste instance, to znači da bi se onaj koji se žali na Cezarovu odluku žalio Cezaru. Da nije tako, o istom pitanju mogle bi postojati dvije različite odluke istog suda.

11. S velikim uvažavanjem podržavam stav sudije Wald iz predmeta *Vujin* u kojem je ona izdvojila svoje mišljenje i u kojem kaže da u članu 25 Statuta "n/igdje nije rečeno da se žalba na odluku jednog propisno konstituiranog žalbenog vijeća može uložiti drugom propisno konstituiranom žalbenom vijeću, i ja ne mislim da mi imamo ovlasti da po sopstvenom nahođenju unutar tog Vijeća uspostavimo proces na dva nivoa".⁷ To što je pravilo 77 Pravilnika o postupku i dokazima kasnije nadopunjeno stavom (K) kako bi se pokrila ta situacija nije rješenje te formalno-pravne zavrzlake. Ne smatram potrebnim da produbljujem diskusiju o procesnoj dubioznosti rješavanja žalbe na drugostepenu odluku jednog sudskog vijeća od strane drugog sudskog vijeća istog suda, tj. Žalbenog vijeća MKSJ-a.⁸

12. Drugi mogući stav, kad se radi o presudi o kazni, bio bi da Žalbeno vijeće predmet mora da vrati na razmatranje pretresnom vijeću kako bi ono izreklo presudu o kazni, čime se ostavlja mogućnost ulaganja žalbe na presudu pretresnog vijeća Žalbenom vijeću. Po mom mišljenju Žalbeno vijeće može vratiti stvar na razmatranje prvostepenoj instanci, ali u tom slučaju odluka te

---

⁶ Tadić, predmet br. IT-94-1-A-AR77, Potvrđujuća presuda o navodima protiv prethodnog pravnog zastupnika Milana Vujina, 27. februar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o nepoštovanju suda u predmetu *Tadić*).

⁷ *Ibid.*, Izdvojeno mišljenje sudije Wald, str. 1-2.

⁸ Moje stavove o tome *vidi* u Drugostepenoj presudi u predmetu *Rutaganda*, Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena.

instance biće ograničena samo na pitanje kvantuma, u okviru parametara koji ne podliježu ispitivanju. Osim toga, takav postupak nije obavezan.

13. U predmetu *Tadić*⁹ Žalbena vijeće je isprva bilo sklono tome da sâmo donese presudu o kazni. Kasnije je riješilo da presuđivanje o kazni vrati na rješavanje Pretresnom vijeću. Nalog o tome bio je formulisan ovako:

IMAJUĆI U VIDU usmenu argumentaciju strana od 30. augusta 1999, kojom prilikom su dale do znanja da priznaju nadležnost Žalbenog vijeća da odmjerava kaznu, ali da smatraju kako je u nadležnosti Žalbenog vijeća i da odmjeravanje kazne uputi natrag na Pretresno vijeće, te da ovaj drugi pristup smatraju boljim u okolnostima ovog predmeta.¹⁰

14. Logično bi bilo zaključiti da Žalbena vijeće nije smatralo da bi se moralo suzdržati od presuđivanja o kazni. Žalbena vijeće ima ovlašćenje da stvar vrati na razmatranje nižoj instanci, ali nije obavezno da tako postupi: ta odluka ovisi o njegovom slobodnom sudijskom nahođenju. Još je zanimljivija činjenica da je po nekim tačkama Optužnice za koje je Pretresno vijeće izreklo oslobađajuće presude, Žalbena vijeće izreklo osuđujuće presude,¹¹ a nema, naravno, riječi o mogućnosti ulaganja žalbe na osude koje je izreklo Žalbena vijeće.

15. Diskreciona odluka Žalbenog vijeća da predmet vrati na ponovno razmatranje prvostepenoj instanci ostvaruje se kao poziv da Pretresno vijeće pomogne Žalbenom vijeću. Tako je postupilo Žalbena vijeće u predmetu *Čelebići*.¹² Na primjer, u paragrafu 3 Dispozitiva kaže se sljedeće:

Žalbena vijeće KONSTATUJE da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je prilikom odmjeravanja kazne u nepovoljnom svjetlu sagledalo činjenicu da Mucić nije usmeno svjedočio na suđenju, i UPUĆUJE Pretresno vijeće u novom sastavu da razmotri eventualni uticaj te greške na kaznu koju mu valja izreći.

16. Predmet u ovom slučaju nije bio vraćen na ponovno razmatranje radi toga da bi se ostavila mogućnost ulaganja žalbe. Podrazumijeva se da postoji pravo ulaganja žalbe na odluku pretresnog vijeća. Ali, isto tako je jasno da je presudu o kazni moglo da donese i Žalbena vijeće. Naime, u paragrafu 4 Dispozitiva presude u predmetu *Čelebići*, Žalbena vijeće je presuđivanje o kazni vratilo

⁹ *Tužilac protiv Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Nalog kojim se odmjeravanje kazne upućuje natrag Pretresnom vijeću, 10. septembar 1999. *Vidi i Tužilac protiv Tadića*, predmeti br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000., par. 8, posljednja rečenica.

¹⁰ *Ibid.*, str. 3. *Vidi i Tadić*, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999., par. 327(6); *Tadić*, predmet br. IT-94-1-Tbis-R117, Presuda o kazni, 11. novembar 1999., par. 3; *Tadić*, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, par. 8 i 9. *Vidi i Drugostepenu presudu u predmetu Rutaganda*, Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, fusnota 30.

¹¹ *Tadić*, IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000., par. 8.

Pretnom vijeću “uz napomenu da bi Žalbeno vijeće, da se ne mora uzeti u obzir eventualno usklađivanje kazne zbog [određenih razloga], izreklo kaznu od oko deset godina”.¹³ Da je Žalbeno vijeće samo presudilo o kazni, očigledno je da ne bi postojala mogućnost ulaganja žalbe na njegovu presudu. Žalbeno vijeće pritom nije zauzelo stav da presuđivanje o kazni u svim postupcima treba da prepusti pretresnom vijeću.

17. Ako ne postoje okolnosti koje treba da istraži i ocijeni pretresno vijeće, ne postoji ni potreba da se presuda vraća na razmatranje pretresnom vijeću. U ovom slučaju, Pretresno vijeće je istražilo i ocijenilo sve okolnosti, a sada su one podastrte Žalbenom vijeću. Žalbeno vijeće može samostalno postupati. U predmetu *Aleksovski*, upravo je Žalbeno vijeće kaznu od dvije i po godine zatvora povećalo na sedam godina zatvora, ne zatraživši pomoć Pretresnog vijeća. Na taj se slučaj, kao pozitivan primjer, pozvalo Žalbeno vijeće u paragrafu 12 svoje presude u predmetu *Mucić*,¹⁴ u kojem, upućujući na predmet *Aleksovski*, kaže: “Žalbeno vijeće je bilo u mogućnosti da preinači tj. poveća [od strane Pretresnog vijeća] izrečenu kaznu bez daljnjeg izjašnjavanja strana i izvođenja dodatnih dokaza”.

18. Stav da Žalbeno vijeće ne smije presuđivati o kazni ako ne postoji mogućnost ulaganja žalbe zasnovan je, po svoj prilici, na odlukama Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija u predmetima *Salgar de Montego protiv Kolumbije*,¹⁵ *Jesús Terrón protiv Španije*¹⁶ i *Gomariz Valera protiv Španije*.¹⁷ Te odluke su zanimljive, ali ne mogu pomoći u odlučivanju u predmetu koji je pred nama. Relevantne bi mogle biti samo kada bi se prilagodile specifičnostima međunarodnih krivičnih sudova koje nisu svojstvene radu domaćih pravosudnih organa na koje se te odluke odnose.

19. Podržavam praksu da se određene odredbe međunarodno priznatih pravnih instrumenata u vezi s ljudskim pravima ne mogu sasvim primijeniti u radu MKSJ-a; nije potrebno ovdje navoditi pravne izvore. Ono što je mjerodavno jeste suština pravnog standarda, odnosno cilj odredbi tih instrumenata, a ne same te odredbe. Najviši cilj je pravičnost, a ona se nastoji zajamčiti, među ostalim, i odredbama koje predviđaju pravo žalbe. Međutim, u određenim okolnostima taj cilj može

¹² *Delalić i dr.*, IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

¹³ *Ibid.*, dio XV, par. 4 “Dispozitiva”, str. 306-307.

¹⁴ *Mucić i dr.*, predmet br. IT-96-21-*Abis*, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003.

¹⁵ Saopštenje br. 64/1979, 24. mart 1982, par. 3.2.

¹⁶ Saopštenje br. 1073/3002, 15. novembar 2004., par. 3.1.

¹⁷ Saopštenje br. 1095/2002., 26. august 2005., par. 3.3.

da bude ostvaren čak i bez formalnog prava žalbe na osuđujuću presudu ili presudu o kazni Žalbenog vijeća.

20. Kaznom koju dosudi, sud izražava svoju ocjenu zaslužene kaznene mjere. Svrha zajamčenog prava žalbe na presudu o kazni jeste davanje mogućnosti žalioцу da pred “višim sudom” iznese svoje argumente o tom pitanju – o pitanju primjerene kaznene mjere. U ovom predmetu, pitanje koje je u žalbenom postupku pokrenuo tužilac nije bilo novo. Radi se o istom pitanju koje je pretresno vijeće već razmotrilo: koju kaznenu mjeru optužena osoba na osnovu počinjenih djela zaslužuje? Žalilac je imao mogućnost da svoje argumente o tom pitanju iznese i u prvostepenom i u žalbenom postupku, što je pred obje sudske instance i učinio. Suština njegovih prava je ispoštovana.

21. Čak i u slučaju kada se ne može reći da je optuženi imao pravo da svoje argumente o suštini tog pitanja iznese i u prvostepenom i u drugostepenom postupku (recimo, u slučaju postupka za djelo nepoštovanja suda počinjeno prema Žalbenom vijeću, koji postupak takođe vodi Žalbeno vijeće), nemogućnost ulaganja žalbe ne mora nužno biti fatalna. Glavni kriterijum jeste pravičnost. Da li je postupak pravičan, mora se utvrditi u zavisnosti od okolnosti predmeta. Postupak može biti pravičan i onda kada ne postoji pravo žalbe zbog toga što je prvu osuđujuću presudu izrekla najviša pravosudna instance. Razmotrimo primjer takve situacije.

22. Kako se vidi iz predmeta *Čelebići*,¹⁸ Žalbeno vijeće, ako riješi da predmet vrati na razmatranje prvostepenom vijeću, pritom može da postavi i određene uslove: na primjer, može da zada izvjesne parametre za odmjeravanje nove kazne. U žalbi na presudu pretresnog vijeća mjerodavnost tih parametara ne može se osporavati jer ih pretresno vijeće nije ni postavilo. Pravičnost presude Žalbenog vijeća o tom bitnom pitanju mora da se prihvati kao presuda najviše pravosudne instance.

23. Čak ako Žalbeno vijeće prilikom vraćanja predmeta i ne zada nikakve parametre za ponovno razmatranje, već i samom odlukom o vraćanju predmeta Žalbeno vijeće prvostepenom vijeću govori da smatra kako ima osnova za žalbu na adekvatnost kazne. Zašto bi se inače predmet uopšte vraćao? Žalbeno vijeće je žalbu isto tako moglo i odbiti. Pretresno vijeće je zapravo ograničeno na odlučivanje samo o kvantum. Budući da o tom važnom i zaista temeljnom aspektu pitanja (tj. o meritumu žalbe) ne odlučuje pretresno vijeće, u tom pogledu ne postoji pravna mogućnost bilo

kakve daljnje žalbe na odluku pretresnog vijeća i valja je prihvatiti iako za nju ne postoji pravo žalbe. Po mom mišljenju, mogućnost da Žalbeno vijeće poništi presudu na kaznu i stvar vrati na razmatranje Pretresnom vijeću nije zadovoljavajući odgovor: samo poništavanje presude o kazni pokazuje da Žalbeno vijeće smatra da je tužiočeva žalba osnovana.

24. Smatram da postoji nedodirljiva granica u pogledu stepena u kojem se Žalbenom vijeću može poricati nadležnost da donosi odluke u situaciji u kojoj ne postoji mogućnost ulaganja žalbe na njegovu odluku.

25. Pored toga, međunarodno prihvaćene pravne instrumente u vezi sa ljudskim pravima stvorile su države, za države. MKSJ nije država i nije strana ugovornica tih instrumenata. Na primjer, ne postoji način na koji MKSJ može da postane stranom ugovornicom Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. Komitet UN-a za ljudska prava, ustanovljen na osnovu IV. dijela Međunarodnog pakta, u izvjesnom važnom aspektu zapravo je dio pravosudnih sistema država ugovornica Međunarodnog pakta.¹⁹ Taj Komitet nije komponenta MKSJ-a. Dobro je da se načela na kojima se zasnivaju međunarodni instrumenti u vezi s ljudskim pravima uvažavaju i u radu MKSJ-a, ali uvažavati se moraju na način koji vodi računa o razlikama između MKSJ-a i države. Stoga ako svi ti instrumenti zabranjuju da žalbeni sud najviše instance povećava kaznu,²⁰ u slučaju MKSJ-a to se pitanje može i drugačije urediti.

26. Inače bismo Statut MKSJ-a morali tumačiti kao rezervu u vezi s primjenom Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u slučaju pitanja kakvim se ovdje bavimo. U predmetu *Gomariz-Valera* potvrđeno je da najviša apelaciona instanca može donijeti prvu osuđujuću presudu bez prava žalbe, ako postoji "izuzeće koje je država ugovornica za sebe definisala".²¹ U svom protivnom mišljenju u postupku za nepoštovanje suda u predmetu *Tadić*, sudija Wald je napomenula da "određeni broj zapadnoevropskih država je dostavio rezerve u odnosu na član 14(5) [Međunarodnog pakta] kako bi se jasno naznačilo da jedan apelacioni sud može postrožiti kaznu, a da to za sobom ne povlači dalje pravo žalbe, ali nije postignut konsenzus u pogledu toga da li je

¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*.

¹⁹ Komitet UN-a za ljudska prava može se i ne smatrati pravosudnim tijelom. *Vidi* Dominic McGoldrick, *The Human Rights Committee* (Oxford, 1994.), str. 54, par. 2.21; Sarah Joseph i dr., *The International Covenant on Civil i Political Rights /Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima/* (Oxford, Oxford University Press, 2000.) str. 14, par. 1.33. Uporedi predmet *Tavita protiv ministra useljništva /Tavita v. Minister of Immigration/*, [1994.] 2 NZLR 257, u kojem je Cooke, P., međutim, bio u pravu kada je rekao da je "aspekt o kojem bi trebalo da se vodi računa možda /.../ je onaj što ga je isticao zastupnik žalioaca: da je Komitet UN-a za ljudska prava, od trenutka pristupanja Novog Zelanda Fakultativnom protokolu, u izvjesnom smislu sastavni dio pravosudnog sistema ove zemlje ...".

²⁰ U pogledu tačnosti te pretpostavke, *vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena.

²¹ Saopštenje br. 1095/2002., 26. august 2005., par. 7.1.

takva rezerva stvarno neophodna”.²² Činjenica da se više država ogradiło u odnosu na taj član ukazuje na to da je u tim državama već na snazi takva praksa. Budući da MKSJ nije država, on se ne može na taj način ogradići od primjene Protokola, ali se njegov Statut može primjenjivati kao da je riječ o izuzeću.

27. Po članu 25(2) Statuta, MKSJ posjeduje ovlašćenje po kojem “može odluke pretresnih vijeća potvrditi, poništiti ili preinačiti”. Na osnovu te odredbe, Žalbeno vijeće je ovlašćeno da umjesto oslobađajuće presude izrekne osuđujuću presudu. Iako je presuđivanje o kazni zaseban i odvojen postupak, on se po logici i nužnosti same stvari nadovezuje na osuđujuću presudu. Dakle, Žalbeno vijeće posjeduje nadležnost da poveća kaznu iako ne postoji pravo žalbe na njegovu odluku. Ono je tako dosad već i postupalo, bilo da se radilo o Žalbenom vijeću MKSJ-a²³ bilo o Žalbenom vijeću MKSR-a²⁴.

28. U zagradi da primijetim, iako se na kaznu žalio i g. Galić, da kazna dakako nije povećana slijedom njegove žalbe. Stoga ne postoji potreba da se razmatra pravovaljanost povećanja kazne u slučajevima kad žalbu uloži samo osuđena osoba, odnosno najčešće postavljano pitanje doktrine *reformatio in pejus*.

29. Dakle, ne prihvatam da se to što je Žalbeno vijeće povećalo kaznu može osporavati na osnovu bilo kojeg ljudskog prava, ili da su za to pitanje mjerodavna načela sadržana u odlukama Komiteta UN-a za ljudska prava ili nekog drugog sličnog tijela, iako, naravno, i njih valja poštovati.

2. Ocjenjivanje težine krivičnog djela u žalbenom postupku

30. Svi sudije Žalbenog vijeća koji su rješavali u ovom postupku smatraju da bi, da su o kazni morali presuditi u svojstvu sudija prvostepenog vijeća, sigurno ili vjerovatno odmjerili veću kaznu od one koju je izreklo Pretresno vijeće. Jedan od kolega, koji je izrazio protivno mišljenje i smatrao da stvar treba da se vrati na razmatranje Pretresnom vijeću, kaže da je “izrečena kazna nerazumna i očigledno nepravedna u svjetlu zaključka Pretresnog vijeća, koji je u žalbenom postupku potvrđen ...”.²⁵ Jedan drugi kolega, mada nije mogao da kaže da bi svaki razuman presuditelj o činjeničnom

²² Drugostepena presuda o nepoštovanju suda u predmetu *Tadić*, Izdvojeno mišljenje sudije Wald, str. 3.

²³ *Vidi npr. Krnojelac*, IT-97-25A, Presuda, 17. septembar 2003.; *Aleksovski*, IT-95-14/1, Presuda, 24. mart 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*).

²⁴ *Vidi npr. Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. jul 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*), par. 206.

²⁵ Djelomično protivno mišljenje sudije Pocara, par. 1.

stanju morao da bude istog mišljenja, kaže sljedeće: “[D]a sam postupao u svojstvu člana pretresnog vijeća, opredijelio bih se za kaznu veću od 20 godina”.²⁶

31. Međutim, elementarna je stvar da je odmjeravanje kazne stvar prvostepenog suda koji o njoj odlučuje koristeći svoje slobodno sudijsko nahodjenje u skladu s određenim pravnim načelima. Apelacioni sud, što Žalbeno vijeće upravo jeste, “ne rješava u postupku presuđivanja o kazni samostalno i od samog početka”.²⁷ Kriterijum opravdanosti intervencije po žalbi u žalbenom postupku nije neslaganje s odlukom koju je prvostepeni sud donio po svom slobodnom sudijskom nahodjenju, nego pitanje da li je prvostepeni sud koristeći to svoje slobodno sudijsko nahodjenje pogriješio na način da je prekršio neko od mjerodavnih pravnih načela. Dakle, sama činjenica da Žalbeno vijeće smatra da je kazna preblaga nije dovoljan osnov za intervenciju: mora da se dokaže da je počinjena “vidljiva greška”.

32. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće ima pravo da, ako prosudi da optužena osoba zaslužuje bitno veću kaznu, smatra da je već i takva prosudba dokaz da je Pretresno vijeće počinilo “vidljivu grešku” prilikom odmjeravanja kazne, a da je možda osobito pogriješilo u ocjeni težine krivičnih djela, na čemu se i zasniva žalba tužioca.

33. Iako je u svojim bitnim aspektima odmjeravanje kazne stvar Pretresnog vijeća, kada razmatra da li je Pretresno vijeće u odmjeravanju kazne počinilo vidljivu grešku, Žalbeno vijeće - kako se izrazio jedan apelacioni sud - mora da vodi računa o tome da je “[n]aša funkcija u suštini to da razmotrimo da li kazna odgovara predmetnim krivičnim djelima. ... Uloga ovog suda jeste da uzme u obzir žrtve i posljedice koje su one pretrpjele. Uloga je ovog suda da izrazi javnu osudu za krivična djela te vrste”.²⁸ Ako kazna koju je dosudio prvostepeni sud ne zadovoljava te kriterije, može se intervenisati u žalbenom postupku. Što se tiče osnova na kojem se ta intervencija temelji, s jedne strane, “žalbeni sud može, ako je kazna očigledno pretjerana, zaključiti da mora da je posrijedi neka principijelna greška”.²⁹ Suprotan je postupak kako se čini, ispravan u slučaju kada sud ima ovlaštenje da poveća kaznu: ovdje je kao kriterijum opravdanosti intervencije prihvatljiv kriterijum “očigledne neprimjerenosti”.

---

²⁶ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 12.

²⁷ *Kraljica protiv A i B /R. v. A and B/*, [1999.] 1 Cr. App. R. (S.) 52, 56.

²⁸ *Kraljica protiv Waddinghama /R. v. Waddingham/*, 5 Cr. App. R. (S.) 66, 69.

²⁹ Archbold, *Criminal Pleading, Evidence and Practice 2003* (London, Sweet & Maxwell, 2003.), par. 7-141.

34. Tužilac se pozvao upravo na taj gore opisan pristup. U paragrafu 2.3 svog Žalbenog podneska, tužilac kaže sljedeće (fusnote su ispuštene):

U ovoj žalbi, tužilac ni u jednom dijelu ne osporava način kako je Pretresno vijeće utvrdilo činjenično stanje, nego tvrdi da se kazna koju je izreklo Pretresno vijeće, posmatra li se u kontekstu utvrđenog činjeničnog stanja u ovom predmetu, ne uklapa u raspon u kojem je Pretresno vijeće na osnovu svog slobodnog sudijskog nahodjenja moglo da se kreće. Tužilac tvrdi da se zločini koje je počinio respondent mogu svrstati među najgore od onih kojima se ovaj Međunarodni sud bavio. Kako se ovdje radi upravo o tome, Pretresno vijeće je učinilo vidljivu grešku time što nije izreklo najveću kaznu predviđenu u MKSJ-u.

35. Iako tužilac “ne osporava način kako je Pretresno vijeće utvrdilo činjenično stanje”, on tvrdi da je Pretresno vijeće “učinilo vidljivu grešku time što nije izreklo najveću kaznu predviđenu u MKSJ-u”.³⁰ Drugim riječima, nakon što je prihvatio činjenično stanje koje je utvrdilo Pretresno vijeće, tužilac tvrdi da kazna nije primjerena. On navodi da se presuda o kazni ne uklapa “u raspon u kojem je Pretresno vijeće na osnovu svog slobodnog sudijskog nahodjenja moglo da se kreće”. U paragrafu 2.9 svog Žalbenog podneska, tužilac iznosi navod da je jasno da presuda o kazni “ne odražava krajnju težinu zločina i visoki komandni položaj respodenta”. Tužiočev pristup je u skladu sa ranije citiranim opisom funkcije žalbenog suda po pitanju odmjeravanja kazne. Utvrđeno činjenično stanje je možda samo za sebe dovoljan dokaz da nije ispravno shvaćena težina počinjenih zločina.

36. Konkretno, pristup koji je usvojio tužilac odgovara pristupu koji je bilo usvojilo Žalbeno vijeće u predmetu *Aleksovski*.³¹ U tom predmetu, konstatovavši da je učinjena “vidljiva greška”, Žalbeno vijeće je izjavilo da se ta “greška sastojala u tome što se nije pridavalo dovoljno važnosti težini žaliočevog postupanja i u tome što njegov položaj komandanta nije uzet kao otežavajuća okolnost u vezi sa njegovom odgovornošću po članu 7(1) Statuta”.³² Žalbeno vijeće je preispitalo njegove stvarne postupke u kontekstu činjeničnog stanja koje je utvrdilo Pretresno vijeće i uvjerilo se “da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je žalioca osudilo na dvije i po godine zatvora”,³³ uz napomenu da je “/k/azna koju je izreklo Pretresno vijeće očigledno /.../ neprimjerena”.³⁴ Po mišljenju Žalbenog vijeća, pitanje na koje je trebalo da se odgovori bilo je “da li bi Žalbeno vijeće trebalo preispitivati kaznu”.³⁵ Vijeće je zatim kaznu povećalo na sedam godina zatvora. U tom

³⁰ Fusnota ispuštena.

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*.

³² *Ibid.*, par. 187.

³³ *Ibid.*, par. 186.

³⁴ *Ibid.*, par. 187.

³⁵ *Ibid.*, par. 186.

smislu, sve što Vijeće je učinilo bilo je da odmjeri težinu postupaka žalioaca kako bi utvrdilo da li je Pretresno vijeće zaista počinilo “vidljivu grešku” prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela. Očigledna diskrepancija između kazne koju je dosudilo Pretresno vijeće i kazne koju je po mišljenju Žalbenog vijeća žalilac zaslužio sama je za sebe bila odgovor na pitanje u vezi s težinom – zaslužena kazna bila je otprilike trostruko veća od kazne koju je dosudilo Pretresno vijeće. Analiza ovog ili drugih predmeta sa ciljem da se pokaže konkretna greška bilo bi korisno, ali ne bi demantovalo generalnu primjenjivost sljedećeg zaključka: prihvatljivi kriterijum je očigledna neprimjerenost kazne.

37. Dakle, iako je, što je već učinjeno ranije u tekstu, pokazano da svaka blaga presuda o kazni ne znači grešku, greška postoji ako apelacioni sud ocijeni da blagost kazne dovodi u pitanje utemeljenost osuđujuće presude: u situaciji u kojoj nijedan razuman prvostepeni sud ne bi dosudio kaznu tako blagu kakva je izrečena, Žalbeno vijeće mora da interveniše u skladu sa svojim zadacima. Nije stvar u tome kakvom se dosuđena kazna čini u apsolutnom smislu: gledano na taj način kazna od dvadeset godina zatvora može se činiti velikom kaznom. Radi se o tome kakvom se dosuđena kazna čini u odnosu na kaznu koja se razumno može smatrati zasluženom s obzirom na težinu žaliočevih krivičnih djela. Ako pogledamo težinu krivičnih djela žalioaca, nijedno razumno pretresno vijeće ne bi izreklo kaznu od samo dvadeset godina zatvora. Po mom mišljenju, to bi morao da bude osnov za stav da presudu o kazni treba vratiti na razmatranje Pretresnom vijeću: ocjena težine počinjenih zločina bila je pogrešna.

38. Budući da sam pristaša upravo opisane logike, jasno je zašto nisam spreman da se složim sa mišljenjem da povećanje kazne koje je naložilo Žalbeno vijeće “ide na uštrb interesa procesnog načela pravičnosti na kojem počiva naš legitimitet” ili da je zasnovano na “gotovim zaključcima” većine članova Vijeća.³⁶ Tu ne vidim nikakvu razliku u odnosu na predmet *Gacumbitsi*,³⁷ u kojem je Žalbeno vijeće MKSR-a – u tom slučaju jednoglasno – izdalo nalog da se kazna od trideset godina zatvora poveća na doživotni zatvor.

39. Kada se prosuđuje o zasluženoj kazni primjerenoj težini krivičnih djela u ovom predmetu, valja sagledati što je žalilac stvarno učinio. Tokom 23 mjeseca, iz dana u dan, kao visoki starješina koji je imao stvarnu komandu, žalilac je svakodnevno vatrom tukao civile u Sarajevu. Ti su ljudi živjeli u grču smrtnog straha pod konstantnom paljbom iz artiljerijskog i drugih oruđa uperenih na

³⁶ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 14.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*.

njih s okolnih planina i brda, smišljeno i s naumom ulijevanja “terora i duševne patnje” – pored krvoprolića, ubijanja i sakaćenja. Cjelokupno stanovništvo grada, 300.000 duša, bilo je podvrgnuto teroru. Ubijene su stotine, hiljade ranjene. U paragrafu 584 Prvostepene presude stoji sljedeće: “Većina je /prihvatila/ pouzdane /dokaze/ o tome kako su civili gađani na sahranama, u kolima hitne pomoći, bolnicama, tramvajima i autobusima, dok su se vozili autom ili biciklom, kod kuće, dok su obrađivali vrtove, ložili vatru ili čistili smeće u gradu ... vozili /se/ javnim prijevozom tokom prekida vatre ... išli po vodu ... Gađana su čak i djeca u školama ili dok su se igrala napolju, vozila bicikle ... .“

40. Žalbeno vijeće je jednoglasno podržalo utvrđeno činjenično stanje koje je usvojila većina članova Pretresnog vijeća. Jedan od članova sastava Žalbenog vijeća koje je rješavalo u ovom postupku možda bi imao određene razumne sumnje u pogledu jednog incidenta da je postupao u svojstvu pretresnog sudije, ali ni on ne može “da kaže da bi svaki razuman presuditelj o činjenicama morao da dođe do tog zaključka”,³⁸ što znači da čak i u pogledu tog incidenta Žalbeno vijeće jednoglasno podržava dotični činjenični nalaz većine članova Pretresnog vijeća. Nisu podržane samo osuđujuće presude za terorisanje, nego i presude za ubistvo i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti. Dosuđena kazna od 20 godina zatvora bila je globalna, tj. jedinstvena kazna za sve osuđujuće presude. Po mojem mišljenju, težina ovih zločina zahtijeva maksimalnu kaznu.

41. Istina, žalilac nije lično počinio sve navedene radnje. Stoga nije neumjesno prisjetiti se napomene Okružnog suda u Jeruzalemu u predmetu *Eichmann* da “stepen odgovornosti raste što se dalje odmičemo od čovjeka koji se sopstvenim rukama laća smrtonosnog oruđa, i kako se primičemo višim nivoima komandne hijerarhije”.³⁹ Upravo to povećava odgovornost koju valja pripisati žaliocu. “Rat”, kako kaže jedan ugledan autor, “nije stanje bezvlađa ili bezakonja”.⁴⁰ Upravo toga treba da se prisjetimo ondje gdje ono što je kaos za jednu stranu biva organizovano sa druge strane. Ovdje se upravo to dogodilo, a organizator je bio žalilac.

42. Bilansa olakšavajućih okolnosti u ovom predmetu mršava je: jedina okolnost koju je većina članova Pretresnog vijeća uzela u obzir bilo je to što je žalilac pokazao “primjerno ponašanje ...

³⁸ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 12.

³⁹ *Državni tužilac Vlade Izraela protiv Adolpha Eichmanna /Attorney-General of the Government of Israel v. Adolph Eichmann/*, Okružni sud u Jeruzalemu, Presuda, 36 ILR (1968.), str. 237, par. 197.

⁴⁰ Lauterpacht, ur., *Oppenheim's International Law*, 7. izd., sv. 2 (Longmans - Green, London, 1952.), tačka 241, citirano u *ICJ Pleadings, Aerial Incident of 27 July 1955 /Tužbe Međunarodnom sudu pravde, Vazdušni incident od 27. jula 1955./*, str. 215, par. 7, u vezi sa Memorandumom SAD-a.

tokom čitavog postupka pred Međunarodnim sudom”.⁴¹ Iako je taj element prihvatljiv, u okolnostima ovog predmeta to nije dovoljno kao razlog za umanjene kazne: ako se radi o njegovom ponašanju, glavno je pitanje njegovog ponašanja u vrijeme inkriminiranih događaja, a ne pred MKSJ-om.

43. Što se tiče poređenja sa presudama o kazni izrečenima u drugim predmetima, vrlo je ispravno primijećeno da “na MKSJ-u još nije bilo postupka u kojem je okrivljenik iz žalbenog postupka izišao sa doživotnom kaznom”.⁴² Tu konstataciju mogu da prihvatim kao upozorenje, ali ne kao odlučujući faktor. Da li je to da nijedan okrivljenik pred MKSJ-om nikad dosad nije u žalbenom postupku osuđen na kaznu doživotnog zatvora dobro ili loše, biće stvar o kojoj će suditi drugi, kada se arhivi MKSJ-a budu čitali s historijske distance.

44. U predmetu *Gacumbitsi*,⁴³ kako sam već spomenuo, Žalbeno vijeće MKSR-a je povećalo kaznu sa trideset godina zatvora na doživotni zatvor. Nisam baš siguran da se taj predmet može smatrati različitim na osnovu argumenta da se u njemu postupalo “na tragu osuda na kaznu doživotnog zatvora izrečenih u postupcima po optužbama za genocid pred MKSR-om u kojima nije bilo ‘nikakvih posebno olakšavajućih okolnosti’”, dok se naprotiv, “MKSJ ... nije našao u situaciji da rješava u komparativno sličnim postupcima po optužbama za genocid ...”.⁴⁴ Čini se da se tim argumentom želi reći da u predmetima ovakve vrste MKSR jeste izricao kazne doživotnog zatvora, a MKSJ nije. Slično g. Gacumbitsiju, g. Galić je “osuđen za krajnje teška krivična djela”.⁴⁵ Ne može se reći da su u ovom predmetu postojale bilo kakve “posebno olakšavajuće okolnosti”. S obzirom na težinu zločinā g. Galića i bez ikakvih “posebno olakšavajućih okolnosti”, ne razumijem najbolje zašto predmet *Gacumbitsi* ne bi bio primjenjiv na predmet koji ovdje rješavamo. Za bilo koju jurisprudenciju koja imalo pretendira na univerzalnost tako naglašena diskrepancija je neprihvatljiva; treba se kloniti parohijalnog duha.

45. Kako je već napomenuto, tužilac prihvata činjenično stanje kako ga je utvrdilo Pretresno vijeće, ali ono što smatra spornim jeste korektnost presude o kazni izrečene na osnovu tog činjeničnog stanja. Taj svoj stav tužilac zasniva na tome da pogrešna ocjena težine zločinā pokazuje da je Pretresno vijeće tom prilikom pogrešno primijenilo pravo. Što se toga stava tiče (sa kojim se

⁴¹ Prvostepena presuda, par. 766.

⁴² Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 10.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 206.

⁴⁴ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 9 (u kojem se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, par. 204).

⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 204.

inače slažem), čini mi se da načelo uvažavanja u žalbenom postupku činjeničnog stanja utvrđenog u prvostepenom postupku ovdje nije od prevelike, a možda i nikakve koristi.

46. Uvaženi kolega sudija Meron, u paragrafima 12 i 14 svog vrijednog mišljenja iznio je više stavova sa čijom suštinom bih se odmah složio kad bi se radilo o tome da se većina članova Žalbenog vijeća naprosto ne slaže sa ishodom načina na koji je Pretresno vijeće ostvarilo svoje neprikosnoveno slobodno sudijsko nahodjenje u pogledu odmjeravanja kazne. Ali, problem je mnogo veći od toga: većina članova Vijeća smatrala je da činjenice pokazuju da je Pretresno vijeće učinilo grešku u ostvarivanju svog slobodnog sudijskog nahodjenja time što je potcijenilo težinu zločina koje je počinio žalilac. Kako bi to rekli njemački pravnici, Pretresno vijeće je kaznu uzelo “iz krive ladice”.⁴⁶

47. Činjenice su takve kakve jesu, neće nestati zatvorimo li pred njima oči. Ponavljam: činjenice pokazuju da je žalilac, kao visoki starješina koji je imao stvarnu komandu, 300.000 civila podvrgnuo teroru, stotine njih je ubio, hiljade ranio. Pritom se služio artiljerijom i raznim sličnim oružjem, iz bezbjednosti planina i brda koji su okruživali bespomoćne žrtve dolje u kotlini – muškarce, žene, djecu i starce. To je činio iz dana u dan, kontinuirano tokom perioda od 23 mjeseca. Kako je u paragrafu 455 svoje presude to izreklo Žalbeno vijeće, njegove zločine “karakteriše krajnja brutalnost i surovost”. Koliko znam, nema člana Vijeća koji se ne slaže s tom ocjenom.

48. Mišljenja sam da činjenice pokazuju da je Pretresno vijeće, izrekavši kaznu od 20 godina zatvora, potcijenilo težinu žaliočevih zločina. Potcijeniti težinu krivičnog djela ne znači učiniti nepopravljivu grešku. Pretresno vijeće imalo je pred sobom sve činjenice, proces njihovog ocjenjivanja već je bio za njim. Nema novih pitanja koja bi valjalo ispitati, Žalbeno vijeće nije u situaciji da mu je potrebna pomoć Pretresnog vijeća. Stoga Žalbeno vijeće ne čini nikakvu grešku usvajajući tužiočevu žalbu na presudu o kazni.

---

⁴⁶ Presuda Žalbenog vijeća, par. 455.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, a mjerodavan je engleski tekst.

/potpis na originalu/
Mohamed Shahabuddeen

30. novembar 2006.

U Den Haagu

Nizozemska

[pečat MKSJ-a]

XXI. IZDVOJENO I DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE MERONA

1. Slažem se s obrazloženjem Žalbenog vijeća u vezi sa Galićevom žalbom. Izdvojeno mišljenje želim da izrazim uslijed dva razloga: prvo, htio bih dati kratku napomenu o tome zašto se akti nasilja ili prijetnje nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva tretiraju kao krivična djela kršenja međunarodnog običajnog prava, te, drugo, htio bih izraziti razloge svog neslaganja s odlukom da se usvoji tužiočeva žalba na presudu o kazni.

I

2. Žalbeno vijeće je objasnilo zašto akti nasilja ili prijetnje nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva podliježu krivičnoj odgovornosti. Mislim da taj zaključak i logički proizlazi iz zabrane koja postoji u najmanju ruku od Četvrte haške konvencije o zakonima i običajima ratovanja, u kojoj se kaže da je zabranjeno “objaviti da se nikome neće poštediti život”.¹ Kršenje načela međunarodnog običajnog prava koja su formulisana u 4. haškoj konvenciji, predstavlja krivično djelo.² A ako se krivičnim djelom smatra prijetnja da se neće štedjeti život, onda se krivičnim djelom svakako mora smatrati i prijetnja da strana u sukobu neće poštovati i druga temeljna načela međunarodnog prava, na primjer, zabranu napada na civile. Terorisanje o kojem se radi u ovom predmetu prijetnja je upravo te vrste.

II

3. Uz dužno poštovanje, ne slažem se s odlukom Žalbenog vijeća o povećanju Galićeve kazne sa 20 godina zatvora na kaznu doživotnog zatvora. Po mom mišljenju, to povećanje se kosi sa kriterijima preispitivanja u žalbenom postupku koje smo dosad primjenjivali.

4. “Odmjeravanje kazne u suštini ulazi u okvir diskrecionog odlučivanja Pretresnog vijeća”.³ Naša jurisprudencija vrlo se jasno izjasnila o tome. U mnogim predmetima potvrdili smo da je

¹ Haški pravilnik o zakonima i običajima rata na kopnu, dodatak IV. haškoj konvenciji, čl. 23.

² *Vidi* npr. 1 Suđenje najvećim ratnim zločincima pred Međunarodnim vojnim tribunalom, 220 (1947.) (Nirnberška presuda) (“Haškom konvencijom iz 1907. bilo je zabranjeno korišćenje izvjesnih metoda ratovanja.... [O]d 1907. godine [ta zabranjena djela] smatraju se, dakako, zločinima, kažnjivima kao krivična djela protiv ratnog prava.”).

³ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 669.

“pretresnim većima /.../ dato široko diskreciono pravo u odmeravanju primerene kazne”.⁴ Slično tome, isticali smo opredjeljenje da su “[p]ostupci koji se vode po žalbama na kaznu, kao i oni koji se vode po žalbama na prvostepenu presudu, /.../ žalbeni postupci *stricto sensu*; oni su korektivne prirode, a ne suđenja *de novo*”.⁵ Naša obaveza da se sa velikim uvažavanjem odnosimo prema pretresnim vijećima proističe iz kriterijuma postavljenog u članu 25 Statuta.⁶ Kao sud najdetajnije upoznat sa svime što se tiče okrivljenika i njegovog zločina, pretresno vijeće je u najboljem položaju da odredi primjerenu kaznu.⁷ Shodno tome, naša precedentna praksa jasno pokazuje da presudu o kazni koju je izreklo pretresno vijeće možemo da poništimo samo onda kada utvrdimo “vidljivu grešku”.⁸

5. Kako priznaje i tužilac, prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja Pretresno vijeće nije učinilo nikakvu vidljivu grešku.⁹ U svojoj diskusiji u vezi sa kaznom Pretresno vijeće je u cijelosti potvrdilo težinu zločinā koje je počinio Galić.¹⁰ Pored toga, Vijeće je njegovu “veoma visoku funkciju” uzelo u obzir kao otežavajući faktor,¹¹ a njegovo “primjerno ponašanje ... tokom cijelog postupka pred Međunarodnim sudom” kao ublažavajući faktor.¹² Uzimajući u obzir sve te faktore, Pretresno vijeće je izreklo jedinstvenu kaznu od 20 godina zatvora.¹³ Žalbeno vijeće sada poništava tu presudu o kazni i izriče kaznu doživotnog zatvora, na osnovu toga što je “kazna od samo 20

⁴ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*, par. 7; *vidi npr.* i Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 593; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 8; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 8; Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 242.

⁵ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 7 (fusnote i izvori su izostavljeni); *vidi npr.* i Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Babić*, par. 6.

⁶ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 7.

⁷ *Up. Attorney-General's Reference No. 4 of 1989 /Preporuka državnog tužioca br. 4, 1989./*, 11 Cr. App. R. (S.) 517, 521 (sudija Lane) (“[U]vijek treba da se ima na umu to da je je odmjeravanje kazne prije umjetnost nego znanost, da je pretresni sudija u najboljem položaju da ocijeni kolika težina treba da se pripíše raznim suprotstavljenim argumentima, kao i to da blagost sama po sebi nije mana”).

⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 242; *vidi i* Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 593; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 8; *Tužilac protiv Miodraga Jokića*, predmet br. IT-01-42/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 30. august 2005., par. 8; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 8; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Babić*, par. 7; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 669; Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1047; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 680; Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 9; Drugostepenu presudu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 9; Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 253; Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 33; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 408; Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 99; Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 725; Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 239; Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 187; Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Tadić*, par. 22.

⁹ *Vidi* Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.3.

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 764 (gdje se potvrđuju “razmjeri, obrazac i praktično neprekidno ponavljanje /.../, gotovo svakodnevno, tokom mnogih mjeseci” Galićevih krivičnih djela, te se kaže i sljedeće: “Stanovnici Sarajeva – muškarci, žene, djeca i starci – bili su podvrgnuti teroru, a stotine civila je ubijeno i hiljade ranjeno tokom svakodnevnih aktivnosti kao što su prisustvovanje sahranama, obrada povrtnjaka, odlazak po vodu, kupovina, odlasci u bolnicu, vožnja gradskim saobraćajem ili boravak u svojim kućama.”); *vidi i ibid.*, par. 584.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 765.

¹² Prvostepena presuda, par. 766.

¹³ Prvostepena presuda, par. 769.

godina tako nerazumna i tako očigledno nepravedna - zbog toga što je njome potcijenjena težina Galićevog kriminalnog ponašanja”.¹⁴

6. Moram da izrazim svoje neslaganje s odlukom Žalbenog vijeća da kaznu koju je odmjerilo Pretresno vijeće okvalifikuje kao prekoračenje širokih diskrecionih ovlaštenja. Naime, ako je pretresno vijeće ispravno utvrdilo relevantne faktore kojima će se rukovoditi u svojoj odluci, te ako u žalbenom postupku nisu izrečene nove osuđujuće presude, smatram da se kazna odmjerena u prvom stepenu može povećati samo ako su zadovoljena sljedeća dva uslova: ako je ta kazna očigledno nesrazmjerna kaznama koje su na ovom sudu izricane u sličnim situacijama, ili ako je ta kazna sama po sebi tako niska da predstavlja očiglednu sablazan za savjest. Svaki pristup koji bi bio više restriktivan od ovoga dezavuirao široka diskreciona ovlaštenja pretresnih vijeća.

7. U našoj situaciji nije ostvaren nijedan od ta dva uslova. Što se tiče prvog uslova, naša sudska praksa upućuje na to da se “u načelu [kazna] može protumačiti kao hirovita ili pretjerana ukoliko prevazilazi razumne omjere kazni izrečenih u sličnim okolnostima za ista krivična djela”.¹⁵ Ovo načelo ima ograničenu primjenu, i to zato što postoji “mnoštvo varijabli, od broja i tipa počinjenih krivičnih djela do ličnih prilika pojedinca”, a pored toga “[č]esto postoji previše varijabli da bi se kazna iz jednog predmeta mogla, *mutatis mutandis*, prenijeti u drugi”.¹⁶ Ipak, “pregled predmeta koji su vođeni pred Međunarodnim sudom” može pomoći u donošenju ocjene da li je kazna nesrazmjerna.¹⁷

8. Žalbeno vijeće MKSR-a primijenilo je takvu komparativnu analizu u jednom predmetu: u predmetu *Gacumbitsi* Žalbeno vijeće je kaznu od trideset godina zatvora povećalo na doživotnu kaznu, u skladu sa čitavim nizom osuda na kaznu doživotnog zatvora izrečenih u postupcima po optužbama za genocid pred MKSR-om u kojima nije bilo “nikakvih posebno olakšavajućih okolnosti.”¹⁸ Međutim, MKSJ se nikad nije našao u situaciji da rješava u komparativno sličnim

¹⁴ *Vidi* Drugostepenu presudu, *supra*, par. 455.

¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 96.

¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 227.

¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1064.

¹⁸ *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, par. 204. U postupcima po optužbama za genocid, Pretresna vijeća MKSR-a izrekla su više kazni doživotnog zatvora koje su zatim bile potvrđene u žalbenom postupku: Jean-Paulu Akayesu (Drugostepena presuda u predmetu *Akeyesu*, par. 421), Jeanu Kambandi (Drugostepena presuda u predmetu *Kambanda*, par. 126), Jeanu De Dieu Kamuhandi (*Tužilac protiv Kamuhande*, predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005., par. 364), Clémentu Kayishemi (Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 371), Alfredu Musemi (Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 399), i Eliézeru Niyitegeki (Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 266-269). Na doživotni zatvor osuđen je i Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda, koju Žalbeno vijeće nije preispitalo. *Vidi* Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 592. U predmetu *Gacumbitsi* Žalbeno vijeće je kao različite posebno navelo osude po optužbama za genocid uz koje nisu izrečene kazne doživotnog zatvora. Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, fusnota 446.

postupcima po optužbama za genocid tako da se predmet *Gacumbitsi* ovdje ne može primijeniti.¹⁹ Štaviše, Žalbeno vijeće MKSJ-a uopšte nije bilo sklono komparativnim analizama.²⁰

9. Možda dijelom i zbog toga što je MKSJ uvijek zagovarao individualni pristup odmjeravanju kazne, pravosnažne presude o kazni izricane osuđenim osobama kretale su se u vrlo širokom rasponu. Među osuđenim osobama s pravosnažnim presudama,²¹ 15 njih osuđeno je na kazne manje od 10 godina zatvora,²² 19 ih je osuđeno na 10-19 godina zatvora,²³ a samo njih 12 osuđeno je na

¹⁹ Suprotno tome što sugeriše moj uvaženi kolega, *vidi* Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 44, predmet *Gacumbitsi* ne smatram različitim zbog toga što “MKSR jeste izricao kazne doživotnog zatvora, a MKSJ nije”. Ono što ja želim pokazati jeste to da predmet *Gacumbitsi* počiva na komparativnoj analizi presuda o kazni za genocid koju ovdje nikako nije moguće primijeniti – dokaz čega jeste to da većina članova Vijeća nije mogla da se u svojoj analizi pozove *bilo na kakvu* diskusiju *bilo o kojem* ranijem predmetu, *vidi supra*, par. 454-455.

²⁰ *Vidi npr.* Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 682, 690; Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 616. Mada Tužilaštvo insistira na tome da bi se po osudama za zločine koji obuhvataju ubistvo u pravilu trebale izricati i “presude o kaznama na gornjem kraju skale mogućih kazni”, *vidi* Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.19(1), naše precedentno pravo ne govori u prilog takvom načelu. Upravo suprotno, mi smo bili mišljenja da je stav da “krivična djela koja imaju za posljedicu gubitak života valja strože kazniti nego ona koja nemaju za posljedicu smrt” “previše krut i mehanički”. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 246. *Vidi i infra*, fusnote 22-24 (u kojima se pokazuje da u sudskoj praksi MKSJ-a ne postoji visoka korelacija između osuđujućih presuda po optužbama za ubistvo i izricanja najstrožih kazni).

²¹ Prilikom navođenja dužine izrečene kazne, navodim samo najdužu jedinstvenu kaznu kada je bilo izrečeno više kazni istovremeno.

²² Dragan Kolundžija je osuđen na 3 godina zatvora za progon zatočenika u logoru Keraterm (*Tužilac protiv Sikirice i dr.*, predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001., par. 1, 241-243); Damir Došen je osuđen na 5 godina zatvora za progon zatočenika u logoru Keraterm (*Tužilac protiv Sikirice i dr.*, predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001., par. 1, 237-239); Dražen Erdemović je osuđen na 5 godina zatvora za ubistvo civila, bosanskih Muslimana, muškaraca iz Srebrenice (*Tužilac protiv Erdemovića*, predmet br. IT-96-22-Tbis, Presuda o kazni, 5. mart 1998., par. 13, 23); Dragoljub Prača je osuđen na 5 godina zatvora kao saizvršilac djela ubistva, progona i mučenja u logoru Omarska (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 5 i str. 243); Milan Simić je osuđen na 5 godina zatvora po dvije tačke optužbi za mučenje u kojem je lično učestvovao dok se nalazio na visokoj civilnoj javnoj dužnosti (*Tužilac protiv Simića*, predmet br. IT-95-9/2-S, Presuda o kazni, 17. novembar 2002., par. 10, 11, 64, 122); Milojica Kos je osuđen na 6 godina zatvora kao saizvršilac djela ubistva, mučenja i progona sa velikim brojem žrtava, u logoru Omarska (*Tužilac protiv Kvočke i dr.*, predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001., par. 504, 729, 735); Mario Čerkez je osuđen na 6 godina zatvora za progon, zatvaranje i protivpravno zatočavanje civila (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1070 i str. 302); Simo Zarić je osuđen na 6 godina zatvora za progone civila nesrpskih nacionalnosti (*Tužilac protiv Simića i dr.*, predmet br. IT-96-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003., par. 1123-1126); Miroslav Kvočka je osuđen na 7 godina zatvora kao saizvršilac djela progona, ubistva i mučenja u logoru Omarska (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 3 i str. 242); Miodrag Jokić je osuđen na 7 godina zatvora kao saizvršilac djela protivpravnog granatiranja i ubistva civila, te za razaranje objekata od društvenog značaja (*Tužilac protiv Jokića*, predmet br. IT-01-42/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 30. august 2005., par. 2, 31); Zlatko Aleksovski je osuđen na 7 godina zatvora za, među ostalim, nasilje nad zatočenicima i njihovo zlostavljanje (Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 36, 37, 191); Miroslav Tadić je osuđen na 8 godina zatvora za pomaganje i podržavanje progona, a na osnovu njegovog direktnog učešća u pripremanju deportacije i prisilnog premještanja civila (*Tužilac protiv Simića i dr.*, predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003., par. 1119-1122); Pavle Strugar je osuđen na kaznu od 8 godina zatvora za napade na civile i razaranje objekata od društvenog značaja (*Tužilac protiv Strugara*, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 31. januar 2005., par. 481, 478); Pedrag Banović je osuđen na 8 godina zatvora za progon na osnovu krajnjeg nasilja nad zatočenicima u logoru Keraterm, takvog stepena da je premlaćivanjem usmrćeno 5 zatočenika (*Tužilac protiv Banovića*, predmet br. IT-02-65/1-S, Presuda o kazni, 28. oktobar 2003., par. 90, 91, 93, 95); Zdravko Mucić je osuđen na 9 godina zatvora, po osnovu komandne odgovornosti, između ostalog za ubistvo, mučenje i seksualni delikt (*Tužilac protiv Mucića i dr.* (dalje u tekstu: *Čelebići*), predmet br. IT-96-21-Abis, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003., par. 1, 5). Šesnaesti po redu osuđenik, Tihomir Blaškić, osuđen je na 9 godina zatvora za razne zločine (Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, str. 258), s tim da postoji za sada neriješen zahtjev za ponovno razmatranje njegovog predmeta.

²³ Miroslav Deronjić je osuđen na 10 godina zatvora za progone, a na osnovu toga što je izdao naređenje za napad na jedno muslimansko selo u Bosni, što je za posljedicu imalo smrt 64 civila, uništavanje velikog dijela naselja, te uzrokovalo prisilno raseljavanje stanovnika (Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 2, 4 i str. 56); Anto Furundžija je osuđen na 10 godina zatvora za mučenje (Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 216 i str. 79); Stevan Todorović je osuđen na 10 godina zatvora za progon izvršen i putem ubistva, premlaćivanja i seksualne prisile nad osobama nesrpskih nacionalnosti (*Tužilac protiv Todorovića*, predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. jul 2001., par. 5, 9, 117); Biljana Plavšić je osuđena na 11 godina zatvora za progon osoba nesrpskih nacionalnosti u 37 opština, izvršen i putem lišavanja života, prisilnih deportacija i pljačke (*Tužilac protiv Plavšićke*, predmet br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003., par. 8, 15, 132); Drago Josipović je osuđen na 12 godina zatvora za progon, ubistvo, i nehumana djela izvršena putem napada na kuće bosanskih Muslimana i ubistva njihovih stanovnika (Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*, par. 15-17 i str. 170); Zoran Vuković je osuđen na 12 godina zatvora za mučenje i silovanje petnaestogodišnjakinje (Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 21, 395, 414); Ivica Rajić je osuđen na 12 godina zatvora, među ostalim, za hotimično lišavanje života (*Tužilac protiv Rajića*, predmet br. IT-95-12-S, Presuda o

kazne od 20 ili više godina zatvora.²⁴ MKSJ nikad nijednog okrivljenika nije osudio na kaznu doživotnog zatvora. No to ne znači da se takva presuda o kazni još uvijek ne može donijeti. Naprotiv, Žalbena vijeće je u predmetu *Stakić* potvrdilo stav da kazna doživotnog zatvora za osobu koja je “sapočinilac izrazito teških krivičnih djela, uključujući kampanju istrebljenja u kojoj je, prema procjeni Pretresnog vijeća, ubijeno oko 1.500 ljudi u opštini Prijedor” ostaje “u okviru diskrecionog prava Pretresnog vijeća” mada Žalbena vijeće time nije htjelo da sugerise da se nužno mora izreći kazna doživotnog zatvora.²⁵ Međutim, budući da na MKSJ-u još nije bilo predmeta u kojem je okrivljenik iz žalbenog postupka izišao sa doživotnom kaznom, komparativna analiza ne daje nam nikakve osnove za zaključak da je Pretresno vijeće bilo dužno da Galića osudi na

---

kazni, 8. maj 2006., par. 5, 9, 184); Milan Babić je osuđen na 13 godina zatvora kao saizvršilac djela progona izvršenih putem istrebljivanja i ubistva stotina civila nesrpskih nacionalnosti, deportacije hiljada civila nesrpske nacionalnosti, te smišljenog uništavanja domova i drugih objekata u vlasništvu nesrba (Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*, par. 3 i str. 47); Esad Landžo je osuđen na 15 godina zatvora za razne zločine izvršene putem djela lišavanja života ubijanja, mučenja, seksualnih delikata i premlaćivanja izvršenih u logoru Čelebići (*Tužilac protiv Mucića i dr.* (dalje u tekstu: *Čelebići*), predmet br. IT-96-21-Abis, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003., par. 1, 61); Blagoje Simić je osuđen na 15 godina zatvora za pomaganje i podržavanje progona civila nesrpske nacionalnosti izvršenih, među ostalim, i putem zatvaranja u nehumanim uslovima i prisilnog raseljavanja (*Tužilac protiv Blagoja Simića*, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006., par. 301); Mitar Vasiljević je osuđen na 15 godina zatvora za pomaganje i podržavanje progona i ubistva izvršenog putem usmrćivanja iz vatrenog oružja sedam muškaraca muslimanske nacionalnosti (Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 148, 182); Duško Sikirica je osuđen na 15 godina zatvora za progon zatočenika u logoru Keraterm u kojem se nalazio na odgovornom položaju, te za ubistvo jednog zatočenika koje izvršio lično (*Tužilac protiv Sikirice i dr.*, predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001., par. 1, 233-235); Milorad Krnojelac je osuđen na 15 godina zatvora po više tačaka optužbi za djela ubistva, mučenja, progona i okrutnog postupanja počinjena tokom dužeg perioda na položaju upravnika logora (Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 255 i str. 113-114); Darko Mrđa je osuđen na 17 godina zatvora za zločine počinjene putem pokolja prilikom transporta dva autobusa civila nesrpske nacionalnosti (*Tužilac protiv Mrđe*, predmet br. IT-02-59-S, Presuda o kazni, 31. mart 2004., par. 1, 5, 10, 129); Dragan Obrenović je osuđen na 17 godina zatvora za progone počinjene putem ubistva hiljada bosanskih Muslimana u Srebrenici (*Tužilac protiv Obrenovića*, predmet br. IT-02-60/2-S, Presuda o kazni, 10. decembar 2003., par. 11, 29, 156); Ranko Češić je osuđen na 18 godina zatvora za deset ubistava i za prisiljavanje dvojice braće na uzajamno vršenje seksualnih radnji (*Tužilac protiv Češića*, predmet br. IT-95-10/1-S, Presuda o kazni, 11. mart 2004., par. 3-4, 17, 111); Hazim Delić je osuđen na 18 godina zatvora za hotimično lišavanje života jednog zatočenika, za hotimično nanošenje velike patnje drugom zatočeniku, za dvostruko silovanje, te za počinjenje još nekoliko zločina (*Tužilac protiv Mucića i dr.* (dalje u tekstu: *Čelebići*), predmet br. IT-96-21-Abis, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003., par. 40-47); Vladimir Šantić je osuđen na 18 godina zatvora za progon, ubistvo i nehumana djela počinjena putem napada na kuće bosanskih Muslimana i ubistva njihovih stanovnika (Drugostepena presuda u predmetu *Kupeškić i dr.*, par. 19-20 i str. 171); Vinko Martinović je osuđen na 18 godina zatvora za razne zločine u vezi sa događajima u Mostaru, uključujući progon, ubistvo, hotimično lišavanje života i pljačkanje (Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 6 i str. 280).

²⁴ Momir Nikolić je osuđen na 20 godina zatvora za progon na osnovu svoje uloge u događajima u Srebrenici, koji uključuju ubistvo hiljada civila bosanskih Muslimana, te okrutno postupanje s mnogim drugima (Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 2-3 i str. 48); Dragan Nikolić je osuđen na 20 godina zatvora za progone izvršene putem djela ubistva, silovanja i mučenja u kojima je nalazio užitak (Drugostepena presuda u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 4, 30 i str. 44); Radomir Kovač je osuđen na 20 godina zatvora za djela povrede dostojanstva ličnosti, silovanje i porobljavanje (Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 11, 367, 394); Duško Tadić je osuđen na 20 godina zatvora po devet tačaka optužbi, (Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 76); Mladen Naletilić je osuđen na 20 godina zatvora za progon, mučenje i mnoga druga krivična djela na osnovu svoje uloge u svojstvu hrvatskog zapovjednika u Mostaru (Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 3-4 i str. 207); Mlado Radić je osuđen na 20 godina zatvora za progon, ubistvo i mučenje u logoru Omarska, gdje je lično počinio djela silovanja i seksualnog nasilja nad četiri žrtve (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 6, 393 i str. 243); Dario Kordić je osuđen na 25 godina zatvora za mnoge stravične zločine počinjene na mnogim lokacijama tokom više mjeseci (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1070 i str. 302); Zoran Žigić je osuđen na 25 godina zatvora za progon, ubistvo i mučenje u tri logora, u jedan od kojih je dolazio isključivo sa ciljem da zlostavlja zatočenike (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 7, 716 i str. 243); Dragoljub Kunarac je osuđen na 28 godina zatvora po raznim optužbama, a za djela mučenja, silovanja i porobljavanja (Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.*, par. 5, 336, 366); Radislav Krstić je osuđen na 35 godina zatvora za svoju ulogu u pomaganju i podržavanju genocida, istrebljivanja i progona počinjenih u vezi sa pokoljem bosanskih Muslimana u Srebrenici (Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 237, 275); Goran Jelisić je osuđen na 40 godina zatvora po 31 tački optužnice, između ostalog za ubistvo koje je izvršio s entuzijazmom (Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 86, 93 i str. 41); Milomir Stakić je osuđen na 40 godina zatvora za djela istrebljivanja, ubistva i progona izvršena u opštini Prijedor u kojoj je on bio jedan od vođa Srba (Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 3 i str. 141-142).

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375. Žalbena vijeće je kaznu doživotnog zatvora smanjilo na kaznu zatvora u trajanju od 40 godina uslijed drugih razloga. *Vidi ibid.*, par. 393, 428.

doživotnu kaznu zatvora. Ova ocjena je tačna i bez obzira na to što je Galić, kako tvrdi tužilac, “počinio zločine koji se mogu ubrojiti među najgore kojima se bavio MKSJ”.²⁶

10. Posmatra li se drugi uslov koji sam spomenuo, ne bih mogao da zaključim da je kazna od 20 godina zatvora tako mala da predstavlja očiglednu sablazan za savjest.²⁷ Ratni zločini i zločini protiv čovječnosti koji je Galić počinio bili su zaista teški. On je komandovao dugotrajnom vojnom kampanjom koja je za posljedicu imala usmrćenje i teške ozljede civila svih životnih dobi, provođenu sa nakanom da se teroriše još nebrojeno mnogo više njih. Ipak, ovakva kazna teško može da se smatra neznatnom. To nije packa po ruci od dvije i po godine,²⁸ nego dugotrajna kazna zatvora od 20 godina – kazna koja je jednaka ili veća od goleme većine kazni do danas dosuđenih na MKSJ-u.²⁹ A kako je napomenulo Pretresno vijeće, ova kazna je upravo jednaka maksimalnoj zatvorskoj kazni mogućoj u bivšoj Jugoslaviji.³⁰ Pretresno vijeće je u cijelosti razmotrilo strahotu Galićevih zločina, kao i lične prilike koje je trebalo da budu uzete u obzir.

11. Razumno je moguće ne suglasiti se sa takvom presudom o kazni, baš kao što bi bilo razumno moguće ne složiti se niti o tome da li je predočeno dovoljno dokaza u prilog svim osuđujućim presudama koje su izrečene. Upravo kao što smo u ovom postupku preispitali meritum izrečenih osuđujućih presuda kako bismo utvrdili da li bi ikoji razuman presuditelj o činjenicama okrivljenika proglasio krivim van razumne sumnje, a ne zato da razmotrimo da li bismo i mi izrekli istu osuđujuću presudu, tako smo presudu o kazni preispitali radi toga da se

²⁶ Žalbeni podnesak tužioca, par. 2.3. Tužilac pritom ne želi da kaže da je ovdje posrijedi *najteži* predmet kojim se MKSJ bavio. Isto tako, tužilac ne objašnjava zašto bi ovdje bila opravdana kazna doživotnog zatvora ako takva kazna nije bila izrečena u drugim predmetima. Čak i u postupku u kojem se sudilo ličnosti na hijerarhijski visokom položaju u vjerovatno najstrašnijem događaju u cijelom ovom sukobu – u masakru 7000-8000 muslimanskih civila u Srebrenici – Pretresno vijeće Radislava Krstića nije osudilo na kaznu doživotnog zatvora. Baš kao i tužilac, ni Žalbeno vijeće nije ni pokušalo da pokaže da se Galićevi zločini mogu smatrati težima od Krstićevih.

Takođe napominjem još jednu nelogičnost u tužiocovom podnesku. Tužilac istovremeno sugerše i to da “Pretresno vijeće ima široka ovlaštenja u korišćenju svog slobodnog sudijskog nahođenja”, kao i to da je jedina kazna koju je Pretresno vijeće moralo da dosudi kazna doživotnog zatvora. Žalba tužioca, par. 2.3; *vidi i* Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, *supra*, par. 35 (u kojem se, čini se, podržava ovakav način razmišljanja). To naprosto ne stoji. Ako je Pretresno vijeće zaista moralo da dosudi kaznu doživotnog zatvora, onda uopšte nije moglo da postupi prema svom slobodnom sudijskom nahođenju.

²⁷ Žalbeno vijeće MKSJ-a samo je jednom povećalo kaznu uslijed takvih razloga, a i taj je slučaj diskutabilan. U predmetu *Aleksovski*, Žalbeno vijeće je zaključilo da je kazna od dvije i po godine zatvora premala i povećalo je na 7 godina. Aleksovski je bio zapovjednik zatvora Kaonik i u tom je svojstvu, između ostalog krivičnim djelima, skrivio “pomaganje i podržavanje u zlostavljanju zatočenika tokom tjelesnih pretresa”; “naređivanje, podsticanje te pomaganje i podržavanje nasilja nad svjedocima L i M, koji su tokom zatočenja bili redovno premlaćivani (ponekad i četiri do šest puta dnevno)... [i] naređivanje stražarima da nastave sa premlaćivanjem kad bi sami prestali”, te “pomaganje i podržavanje u korištenju zatočenika za živi štit i kopanje rovova”. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 175. Žalbeno vijeće je dalo opširno obrazloženje zašto poništava presudu o kazni od dvije i po godine kao neopravdano nisku. *Vidi ibid.*, par. 183-188. Iako je u svojoj odluci naglasilo disparitet između počinjenih zločina i kazne, Žalbeno vijeće je pritom utvrdilo najmanje jednu vidljivu grešku Pretresnog vijeća. Konkretno, Pretresno vijeće je pogriješilo u tome što komandnu ulogu Aleksovskog nije uzelo u obzir kao otežavajući faktor. *Vidi ibid.*, par. 183. Žalbeno vijeće je napomenulo i to da prema zakonu bivše Jugoslavije Aleksovski ne bi mogao da bude osuđen na kaznu manju od pet godina zatvora. *Vidi ibid.*

²⁸ Uporedi s predmetom *Aleksovski* o kojem se diskutuje u prethodnoj fusnoti.

²⁹ *Vidi supra*, fusnote 22-24. Od 46 presuda o kazni koje su postale pravosnažne, njih 40 glasi na kaznu zatvora od 20 ili manje godina.

³⁰ Prvostepena presuda, par. 761. Zakon bivše Jugoslavije predviđao je smrtnu kaznu, ali ne i kaznu zatvora veću od 20 godina.

utvrdi da li bi takvu kaznu moglo dosuditi bilo koje razumno sudsko vijeće – a ne da bismo utvrdili da li bismo i mi dosudili takvu kaznu. Da sam u ovom predmetu postupao u svojstvu pretresnog sudije, možda Galića ne bih proglasio krivim van razumne sumnje za granatiranje pijace na Markalama, ali ne mogu da kažem da bi svaki razuman presuditelj o činjenicama morao da dođe do tog zaključka. Slično tome, da sam postupao u svojstvu pretresnog sudije, opredijelio bih se za kaznu veću od 20 godina, ali ne mogu da kažem da bi svaki razuman presuditelj o činjenicama morao da donese istu presudu o kazni. Potreba za konzistentnim kriterijima preispitivanja naročito je prisutna u predmetima poput ovoga, u kojem su razmjeri krivice optuženoga vrlo delikatno pitanje. Sudija Nieto-Navia, na primjer, Galiću bi pripisao odgovornost za manji broj incidenata nego većina članova Pretresnog vijeća. On bi ga bio proglasio krivim samo za to što nije spriječio svoje potčinjene u činjenju protivpravnih radnji za koje je bilo razloga da zna da se dešavaju, a što se tiče kazne, osudio bi ga na deset godina zatvora.³¹ Vrlo je nepravično potvrditi Galićeve osuđujuće presude najiskrenije uvažavajući činjenično stanje kako ga je utvrdila većina članova Pretresnog vijeća, a istovremeno povećati Galićevu kaznu ne uvažavajući (ili samo deklarativno uvažavajući) kaznu za koje se opredijelilo Pretresno vijeće.

12. Najzad, ne vidim bitnu razliku između tužiočeve žalbe u ovom predmetu i tužiočeve žalbe u predmetu *Kordić i Čerkez*.³² U potonjem predmetu tužilac nam se obratio sa zahtjevom da se poveća kazna od 25 godina zatvora na koju je Pretresno vijeće osudilo Darija Kordića, kojem je utvrđena odgovornost za, među ostalim zločinima, progon bosanskih Muslimana, za ubistvo ili hotimično lišavanje života stotina civila, nehumana djela, bezobzirno uništavanje imovine i pljačku, djela počinjena u najmanje 17 naselja i sela i njihovoj okolini, u tri opštine u Bosni i Hercegovini.³³ Kao i u ovom predmetu, tužilac “nije iznio argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije uzelo u obzir faktore koji bi zahtijevali dužu kaznu”.³⁴ Naprotiv, i opet slično predmetu koji se ovdje rješava, tužilac je tvrdio da je “kazna od 25 godina zatvora očigledno neprimjerena s obzirom na (i) golemost, opseg - geografski i vremenski - i krajnje tešku prirodu krivičnih djela, činjenicu da su izvršeni napadi na bespomoćne civile; [kao i na] (ii) Kordićevo položaj, te nadležnosti i dužnosti koje je imao kao najviši politički rukovodilac bosanskih Hrvata u centralnoj Bosni u to vrijeme”.³⁵ Žalbeno vijeće nije imalo sumnje u to da “tužilac nije pokazao da je Pretresno vijeće izreklo kaznu

³¹ Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje, par. 17-102; 120, 123. Na mišljenje sudije Nieto-Navia djelomično je uticala činjenica da je Galić “lično /.../ dao pismene instrukcije svojim snagama o poštovanju Ženevskih konvencija i drugih instrumenata međunarodnog humanitarnog prava”. *Ibid.*, par. 116; *vidi i* Prvostepenu presudu, par. 708.

³² Nažalost, u mišljenju većine i u izdvojenim mišljenjima uvaženih kolega ne nalazim nikakvu naznaku o ovom pitanju. Ni u jednom od tih mišljenja nema osvrta na odluku Žalbenog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, a kamoli pokušaja da se pokaže da su Galićevi zločini teži od Kordićevih.

³³ *Vidi* generalno Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*; *vidi i ibid.* par. 1057-1065.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1063.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1058.

koja ne odražava težinu Kordićevog ponašanja”.³⁶ Iz istih razloga, trebalo bi da i u ovom predmetu donesemo iste zaključke.

13. Većinska odluka da se Galićeva kazna poveća na doživotni zatvor možda odgovara našoj potrebi za osudom toga što se dogodilo. Ali, to povećanje ide na uštrb interesa procesnog načela pravičnosti na kojem počiva naš legitimitet. Kao tijelo najvišeg stepena u našem sudskom sistemu, mi nismo izravno odgovorni nijednom višem organu, što znači da imamo naročitu obavezu da svoja ovlašćenja koristimo vrlo oprezno. Obrazložene presude pretresnih vijeća ne bismo smjeli zamjenjivati svojim mišljenjem. Solidan metod kojim može da se preduprijedi opasnost upadanja u tu zamku jeste da svoja opredjeljenja temeljito i sveobuhvatno odmjerimo uvijek u odnosu prema opredjeljenjima iz ranijih postupaka. Iako pojedinačna poređenja imaju možda ograničenu vrijednost, uz radikalno različit pristup za koji se u ovom predmetu većina članova Vijeća opredijelila valjalo je dati obrazloženje. A umjesto da se izvrši takva analiza, većina se zadovoljila time da jednostavno iznese gotove zaključke. Ne mogu da se složim sa takvim pristupom većine. Bez obzira na svoja djela, Galić ima pravo na propisani pravni postupak – uključujući pravičnu primjenu naših kriterija preispitivanja. Uza svo poštovanje, glasam protiv.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, a mjerodavan je engleski tekst.

Sastavljeno 30. novembra 2006.,
U Den Haagu,
Nizozemska

/potpis na originalu/
sudija Theodor Meron

[pečat MKSJ-a]

---

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1065.

XXII. IZDOJENO I DJELOMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE SCHOMBURGA

A. Uvod

1. U potpunosti se slažem s preinakama pravorijeka i presude o kazni koje je usvojila većina članova Vijeća, koje treba da budu odrazom težine Galićeve individualne krivične odgovornosti za gnusne zločine činjene tokom perioda od čak dvadeset i tri mjeseca.

2. Međutim, ne mogu da se saglasim sa većinom članova Vijeća koja je potvrdila Galićevu osuđujuću presudu po tački 1 Optužnice, tj. za zločin “djela nasilja i prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva” (dalje u tekstu: terorisanje civilnog stanovništva). Po mom mišljenju ne postoji osnov za zaključak da je ovo zabranjeno ponašanje kao takvo u vrijeme događaja na kojima se zasniva Optužnica van svake sumnje bilo smatrano krivičnim djelom u međunarodnom običajnom krivičnom pravu.¹ Ja bih prije bio sklon tome da poništim Galićevu osuđujuću presudu po tački 1, a da ga osudim po tačkama 4 i 7 na temelju istih djela u osnovi, uzimajući pritom u obzir djela terorisanja civilnog stanovništva kao otežavajući faktor u smislu odmjeravanja kazne, što bi rezultiralo jednakom preinakom presude o kazni.

B. Povećanje Galićeve kazne

3. Uza svo dužno poštovanje, ne slažem se sa stavom manjine da Žalbena vijeće nije bilo ovlašćeno da Galiću poveća kaznu na doživotni zatvor.² Ni u Statutu ni u Pravilniku o postupku i dokazima ne postoji odredba koja bi bila zaprekom za to da Žalbena vijeće povećava kazne koje je dosudilo pretresno vijeće. Naprotiv, i Statut i Pravilnik daju mogućnost usvajanja žalbe na presudu o kazni koju je uložio tužilac. Kako je već objašnjeno u Presudi, Žalbena vijeće će, kad god je to moguće, uvažiti slobodno sudijsko nahodjenje Pretresnog vijeća. Međutim u predmetu poput ovoga,³ u kojem je kazna izrazito nesrazmjerna zločinima koje je počinio Galić, Žalbena vijeće primorano je da donese zaključak da odluka pretresnog vijeća izlazi iz okvira slobodnog sudijskog nahodjenja jer je nelogična i očigledno nepravedna.⁴ Namjerno ću se suzdržati od bilo kakvog komentara paragrafa 14 protivnog mišljenja sudije Merona nakon što sam imao čast da pročitam

¹ Izvještaj generalnog sekretara, U.N. Doc. S/25704 (3. maj 1993.), par. 34.

² *Vidi* Djelomično protivno mišljenje sudije Pocara; Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona.

³ U cijelosti se slažem s obrazloženjem u par. 391-456 Presude. Osim toga, ne smije se smetnuti s uma aspekt opšteg odvracanja, često navođen kao “za izgradnju mira”, kao jedan od glavnih ciljeva kažnjavanja, ako samo individualna krivica predstavlja parametar za raspon kazne (*vidi* Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 899, 901).

⁴ *Vidi* Presudu, par. 444.

paragraf 38 izdvojenog mišljenja sudije Shahabuddeena. Sa njime samo mogu da se složim.⁵ Štaviše, budući da većina članova vijeća smatra da postoji samo jedna primjerena kazna, nema nikakvog razloga da se ovaj predmet u pogledu odmjeravanja kazne vrati Pretresnom vijeću, čime se otvara mogućnost za žalbu koja ne bi imala izgleda za uspjeh.

C. Primjenjivost “zločina akata nasilja i prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva” na ovaj predmet

4. U Optužnici u ovom predmetu žalilac se tačkom 1 (kršenja zakona i običaja ratovanja: protivpravno terorisanje civila) teretio da je “sprovodio /.../ dugotrajnu kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja na civilna područja i civilno stanovništvo Sarajeva”.⁶ Na tim istim kažnjivim radnjama zasnovane su i tačke 4 i 7 Optužnice (kršenja zakona i običaja ratovanja: napad na civile). Pretresno vijeće je utvrdilo da je “s teritorije pod kontrolom SRK-a izvršen niz vojnih napada na civile u dijelovima Sarajeva pod kontrolom ABiH s ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom”,⁷ koji su “predstavljali kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenu protiv civila”.⁸ Vijeće je utvrdilo Galićevu individualnu krivičnu odgovornost za ta djela i po tački 1 mu izreklo osuđujuću presudu za, kako se Vijeće izrazilo, “krivično djelo provođenja terora”.⁹ Ta osuđujuća presuda potvrđena je većinom glasova članova Žalbenog vijeća, ali uz dvije izmjene: prvo, naziv krivičnog djela formulisan je na drugačiji način; drugo, većina je, uz nedovoljno obrazloženje, smatrala da je to krivično djelo bilo priznato u međunarodnom običajnom pravu u periodu relevantnom za Optužnicu. Iako se slažem s ispravkom naziva krivičnog djela, s dužnim poštovanjem tvrdim da nije moguće van svake sumnje tvrditi da je taj zločin zaista bio potvrđen u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme Galićevog kriminalnog ponašanja.

---

⁵ Uz dužno uvažavanje, međutim, ne slažem se sa zaključkom sudije Merona iz par. 11 njegovog Izdvojenog mišljenja, izvedenim iz činjenice da je zakon bivše Jugoslavije dozvoljavao zatvorske kazne maksimalno do dvadeset godina. Prvo, ovaj međunarodni sud – iako je po članu 24 Statuta obavezan da “ima/.../ u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije ” – nije bezuslovno dužan da se ravna prema toj praksi, koja ionako treba da se smatra samo *jednom* komponentom u procesu odmjeravanja kazne. Ovaj sud bavi se postupcima koji se po razmjerima i težini djela razlikuju od sudskih postupaka u domaćem mirnodopskom krivičnom pravosuđu. Drugo, kako napominje sudija Meron u fusnoti 30 svog Izdvojenog mišljenja, zakon bivše Jugoslavije zapravo dozvoljava čak i smrtnu kaznu, tj. mnogo strožu kaznu. S obzirom na to da MKSJ opravdano nema mogućnost da izriče smrtnu kaznu, on zbog toga može izricati blaže kazne u rasponu iznad dvadeset godina zatvora. Treće, kako ispravno naglašava sudija Meron dajući za to i više primjera, MKSJ je upravo to u prošlosti i činio, konkretno, to se ustalilo kao praksa Žalbenog vijeća. Upravo se nedavno dogodilo, što se MKSJ-a tiče, da je u predmetu *Stakić* Žalbeno vijeće *de facto* povećalo kaznu (umjesto doživotne kazne s obaveznim preispitivanjem presude o kazni nakon dvadeset godina, kojom prilikom se može odobriti prijevremeno puštanje na slobodu, Žalbeno vijeće je izreklo kaznu od četrdeset godina zatvora, imajući u vidu uobičajenu praksu MKSJ-a da se prijevremeno puštanje na slobodu – ako se uopšte razmatra – ne može odobriti prije nego što osuđena osoba izdrži dvije trećine ukupne kazne).

⁶ Optužnica od 26. marta 1999.

⁷ Prvostepena presuda, par. 594.

⁸ *Ibid.*

⁹ Zatim je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da bi osuđujuća presuda po tačkama 4 i 7 na osnovi istih radnji bila neprihvatljiva. Prvostepena presuda, par. 162.

1. Preduslovi za nadležnost za djela iz člana 3 Statuta

5. Još od predmeta *Tadić* u jurisprudenciji Žalbenog vijeća se uvriježilo da MKSJ posjeduje nadležnost za kršenja međunarodnog humanitarnog prava po članu 3 Statuta samo u slučaju da su zadovoljena četiri uslova:

- i) predmetno kršenje mora predstavljati povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- ii) pravilo mora biti običajne prirode, ili, ako pripada pravu međunarodnih ugovora, moraju biti ispunjeni traženi uslovi [...];
- iii) kršenje mora biti “teško”, što znači da mora predstavljati povredu pravila koje štiti važne vrijednosti, i ta povreda mora uključivati teške posljedice po žrtvu. [...];
- iv) povreda pravila mora povlačiti, po običajnom pravu ili po pravu međunarodnih ugovora, individualnu krivičnu odgovornost osobe koja je prekršila to pravilo.¹⁰

6. Pored toga, ako se poziva na običajno međunarodno pravo, MKSJ mora da bude veoma oprezan kada procjenjuje šta neosporno pripada tom korpusu prava. Naime, generalni sekretar izrekao je stav da “primjena načela *nullum crimen sine lege* nalaže da Međunarodni sud primjenjuje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja su van svake sumnje postala dio običajnog prava [...]”¹¹

2. Član 3 Statuta i “akti i prijetnje nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva”

7. Opšte je prihvaćen stav da se utvrđivanje da li nešto postoji u običajnom pravu izvodi prvenstveno iz prakse i *opinio juris* država.¹² Nema nikakve sumnje o tome – kako je objašnjeno i u Presudi¹³ – da je zabrana¹⁴ akata i prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, ugrađena u član 51, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola I, te u član 13, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola II, bila dio međunarodnog običajnog prava. Kršenjem te zabrane Galić je nesumnjivo ispunio prva tri uslova iz predmeta *Tadić*. Međutim, suštinsko pitanje u ovom predmetu jeste to da li je ispunjen i četvrti uslov iz predmeta *Tadić*, tj. da li je kršenje gorepomenute

¹⁰ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 94.

¹¹ Izvještaj generalnog sekretara, *supra*, fusnota 1, par. 34. U nastavku Izvještaja stoji sljedeće: “To je posebno značajno u kontekstu međunarodnog suda koji treba da krivično goni osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava.”

¹² Međunarodni sud pravde, *Predmet u vezi s kontinentalnim pragom /Case Concerning the Continental Shelf* (Libija/Malta), Presuda 3. juna 1985., par. 27: “Naravno, samorazumljivo je da se gradivo od kojeg je međunarodno običajno pravo sazdano mora tražiti prvenstveno u tekućoj praksi i *opinio juris* država [...]”; vidi i *M. N. Shaw, International Law /Međunarodno pravo*, 5. izdanje, 2003., str. 68 i dalje.

¹³ Presuda, par. 91-98.

¹⁴ Naglasak dodat.

zabrane kriminalizovano,¹⁵ na osnovu čega bi bilo moguće Galiću pripisati individualnu krivičnu odgovornost.

8. Presuda dolazi do zaključka da četvrti uslov iz predmeta *Tadić* jeste zadovoljen, odnosno, izjavljuje se da je “kršenje međunarodnog humanitarnog prava, pa tako i krivično djelo akata nasilja ili prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, kriminalizovano u mnogim državama u okviru domaće jurisdikcije”¹⁶ i da su “mnoge države u svoje zakone uvrstile odredbe kojima se kriminalizuje terorisanje civilnog stanovništva kao metoda ratovanja, s formulacijama sličnim načinu na koji su takve zabrane formulisane u Dopunskim protokolima”.¹⁷ Ako pominje proanaliziramo taj iskaz, vidjećemo da je upitno koliko je on tačan. Naime, što se tiče vremenskih određenja, polazišna tačka za utvrđivanje odgovora na pitanje da li je postojala dotična nacionalna pravosudna praksa mora da bude period na koji se odnosi Optužnica, a u njoj se Galić tereti za djela počinjena između 1992. i 1994. godine.¹⁸

9. **Irska**, spomenuta u paragrafu 94 Presude, kršenja Dopunskih protokola kriminalizovala je tek 1998. godine. Pozivanje na irski Zakon o primjeni Ženevskih konvencija */Geneva Convention Act/* iz 1962. godine zavodi dakle na krivi put. Slično tome, u Zakonu o međunarodnim krivičnim djelima i odnosnim sudištima **Bangladeša** */International Crimes (Tribunal) Act/* iz 1973., na koji se upućuje u fusnoti 296, Dopunski protokoli se ne pominju.¹⁹

10. Žalbeno vijeće je, dakle, moglo sa izvjesnošću utvrditi samo to da je u vrijeme na koje se odnosi Optužnica veoma malen broj država kriminalizovao terorisanje civilnog stanovništva na način na koji je formulisana zabrana iz Dopunskih protokola. To su **Obala Slonovače**,²⁰ tadašnja **Čehoslovačka**,²¹ **Etiopija**,²² **Nizozemska**,²³ **Norveška** i **Švajcarska**. Sporno je da li se to može

---

¹⁵ Za razliku od izricanja pukih disciplinskih mjera.

¹⁶ Presuda, par. 94 (naglasak dodat).

¹⁷ *Ibid*, par. 95 (naglasak dodat).

¹⁸ Pravosnažna odluka u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom u predmetu *Ojdanić*, par. 9: “[T]ime što se neko krivično djelo spominje u Statutu ne stvara se novo pravo: Međunarodni sud ima nadležnost nad spomenutim delom samo ako je ono u trenutku kad se tvrdi da je počinjeno bilo priznato međunarodnim običajnim pravom.” *Vidi i predmet Kordić i Čerkez*, Drugostepenu presudu, par. 66. Izvještaj generalnog sekretara, *supra*, fusnota 1, par. 34.

¹⁹ Domašaj člana 33 Ženevske konvencije IV očigledno je različit od domašaja relevantne zabrane iz člana 51, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola I i član 13, stav 2, alineja 2, Dopunskog protokola II.

²⁰ Napominjem da se u čl. 138(5) Kaznenog zakonika Obale Slonovače spominju samo “mjere terora”.

²¹ Krivični zakoni Češke i Slovačke ne razlikuju se od Krivičnog zakona bivše Čehoslovačke iz 1961. godine, čije su odgovarajuće odredbe bile izmijenjene i dopunjene 1990. godine (čl. 263a(1)). Čehoslovačka je prestala da postoji 31. decembra 1992., a države sljednice su Republika Češka i Republika Slovačka. Krivični zakon govori o “teror[isanju] bespomoćnih civila primjenom nasilja ili prijetnji nasiljem”.

²² U čl. 282(g) Kaznenog zakonika Etiopije spominju se samo “mjere zastrašivanja i terora”.

²³ U članu 8, stav 1, 3 i 5 nizozemskog Zakona o krivičnim djelima u doba rata iz 1952. godine, s izmjenama i dopunama iz 1990. godine, govorilo se o izricanju strože kazne samo “ako je djelo [kojim su prekršeni zakoni i običaji ratovanja] izraz politike sistematskog terora”. Osim toga, treba upozoriti na činjenicu da je relevantna odredba 2003. povučena, u trenutku kada je Nizozemska implementirala Statut Međunarodnog krivičnog suda koji kažnjava samo teške povrede Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola.

smatrati dokazom “obimne i takoreći jednoobrazne”²⁴ nacionalne pravosudne prakse u ovoj domeni. Štaviše, ne smije se previdjeti da se u Kaznenom zakonu **Norveške**²⁵ samo uopšteno upućuje na povrede Dopunskih protokola, što pak otvara pitanje uslova *nullum crimen sine lege certa*. Isto važi i za Vojni kazneni zakon **Švajcarske**.²⁶ **Nizozemska** je kasnije, prilikom preuzimanja Statuta Međunarodnog krivičnog suda u domaće zakonodavstvo, dapače povukla dotičnu odredbu, no tu je ionako riječ o vremenu nakon relevantnog perioda (*lex mitior*).

11. Pored toga, treba da se uzme u obzir činjenica da se mnoge države *nisu* opredijelile za izmjene u svom zakonodavstvu u ovom smislu, čak i one u kojima napadi na civile jesu zakonski sankcionisani kao krivično djelo. Primjeri takvih zemalja su **Sjedinjene Američke Države**,²⁷ **Velika Britanija**,²⁸ **Australija**,²⁹ **Njemačka**,³⁰ **Italija**³¹ i **Belgija**.³²

12. Kako god bilo, nije dovoljno pozvati se na “kontinuirani trend kriminalizovanja terora kao metoda ratovanja na nivou države”³³ kada taj trend, ako se uopšte može reći da postoji, nema nikakvu relevantnost za period u kojem su počinjena kažnjiva djela za koja se Galić tereti.

13. Način na koji se Presuda poziva na jugoslovenske zakone koji su bili na snazi 1992. godine takođe se mora pažljivije sagledati u kontekstu. Pri tom je važno imati na umu to da je krivičnim zakonima iz 1960., 1964. i 1976. godine kriminalizovana “primjena mjera zastrašivanja i terora” i

---

²⁴ Međunarodni sud pravde, *Predmeti u vezi sa Sjevernomorskim kontinentalnim pragom /North Sea Continental Shelf Cases/* (Njemačka/Danska, Njemačka/Nizozemska), Presuda od 20. februara 1969., par. 74. Upozoravam na to da Međunarodni sud pravde u istom paragrafu izjavljuje i to da se traži da je domaća praksa država “bila takve prirode da je iz nje očito da je određena pravna norma ili obaveza opšte poznata”.

²⁵ Član 108(b), Vojnog kaznenog zakonika iz 1902., s izmjenama i dopunama iz 1981. godine, glasi ovako: “Ko prekrši ili bude saučesnikom u kršenju odredaba o zaštiti osoba i imovine iz (b) dva Dopunska protokola [Ženevskih] konvencija od 10. juna 1977., može mu se izreći kazna zatvora u trajanju do četiri godine.”

²⁶ Član 109 Vojnog kaznenog zakonika iz 1927., s izmjenama i dopunama iz 1968. godine, glasi ovako: “Ko postupi suprotno odredbama međunarodnih sporazuma o ponašanju u zaraćenom stanju i o zaštiti osoba i imovine, svako ko prekrši priznate zakone i običaje ratovanja, podliježe [...] kazni.”

²⁷ Zakonik SAD-a, Naslov 18, Glava 118, član 2441(c)(1) kao ratni zločin definiše “tešku povredu bilo kojeg od međunarodnih konvencija potpisanih u Ženevi 12. augusta 1949. ili bilo koje od protokola tih konvencija, kojima je SAD pristupio”. No SAD još nisu ratifikovale ni Dopunski protokol I ni Dopunski protokol II.

²⁸ Članom 1 Zakona o Ženevskim konvencijama iz 1957., s izmjenama i dopunama iz 1995., utvrđuju se kao kažnjive teške povrede Dopunskog protokola I, s konkretnim upućivanjem na čl. 85 Dopunskog protokola. “Terorisanje civilnog stanovništva” se ne spominje.

²⁹ Zakon o ratnim zločinima iz 1945., na koji se upućuje u par. 93 Presude, doživio je 1989. suštinske izmjene nakon kojih se u njemu više nema formulacije “ubistvo i masakri – sistematski teror”.

³⁰ Treba da se napomene da se u jednom od novijih dokumenata kojim se implementira Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, njemački Kodeks zločina protiv međunarodnog prava iz 2002. (*Völkerstrafgesetzbuch*), taj zločin niti kažnjivo ponašanje slične vrste ne navode kao krivično djelo *sui generis*. Osim toga, tokom zakonodavne procedure koja je vođena 1990. sa ciljem ratifikacije Dopunskih protokola u Parlamentu, Vlada je uz prijedlog odluke o ratifikaciji priložila jedan memorandum (*Denkschrift*). U vezi sa članom 85 Dopunskog protokola I, u tom se dokumentu izjavljuje da su teške povrede tog protokola već pokrivene opštim odredbama njemačkog zakona. Ostale povrede se ne spominju. (BT-Drucksache 11/6770, str. 116) Pored toga, Kazneni zakon Njemačke ne predviđa terorisanje civilnog stanovništva kao kažnjivo djelo, niti je takvo djelo ikad u Njemačkoj postojalo.

³¹ Knjiga III, Naslov IV, Dio 2, čl. 185 Vojnog krivičnog zakona za stanje rata penalizuje “primjenu nasilja nad fizičkim osobama koje pripadaju neprijateljskoj strani koje ne učestvuju u vojnim dejstvima”. “Terorisanje” se ne spominje.

³² Zakonom od 16. juna 1993., čl. 1ter(11) penalizuje se “izlaganje civilnog stanovništva ili građanskih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima hotimičnom napadu”. Terorisanje se ne navodi. (Taj zakon je povučen 2003. godine, a nova odredba čl. 136*quater*(1)(20) Kaznenog zakonika Belgije sadrži identičnu formulaciju.)

³³ Fusnota 297 Presude.

da Krivični zakon iz 1990. ne sadrži izmjene u tom smislu, a pogotovo ne izmjene koje bi se izričito odnosile na ratifikaciju Dopunskih protokola I i II od strane Jugoslavije 1979. godine. Suprotno tome što se kaže u fusnoti 304 Presude, Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ iz 1988. godine ne sadrže nikakvu novinu budući da se u dijelu pod naslovom “Krivična odgovornost za ratni zločin i ostale teške povrede međunarodnog ratnog prava” naprosto upućuje na Krivični zakon.³⁴

14. Pored toga, sporno je i to da li argumenti u vezi sa Izvještajem Komisije za odgovornost na koji se upućuje u paragrafu 93 Presude odolijevaju detaljnijoj analizi. Citati (za kojima se posegnulo i u Prvostepenoj presudi³⁵) istrgnuti su iz konteksta: ako čitamo originalni tekst Komisije za ratne zločine UN-a iz 1948. godine, čovjek bi se mogao zapitati nije li Komisija iz 1919. dala samo širu formulaciju ne upuštajući se u artikulisanje preciznijih pravnih definicija:

Komisija posebno ističe utvrđenu činjenicu da su počinjena višestruka kršenja prava boraca, prava civila, te prava istodobno i jednih i drugih, i to putem “najsurovijih metoda koje primitivno barbarstvo uz pomoć moderne nauke može smisliti za sprovođenje sistema terorisanja koji je bio pomno planiran i sproveden do samoga kraja. Zaraćene strane nisu poštovale ni zarobljenike ni ranjenike, ni žene ni djecu, nego su smišljeno radile na tome da uliju stravu u srce svakog čovjeka ne bi li ugušile svaki pokušaj otpora.”³⁶

Tačno je da je Komisija “sistematsko terorisanje” uvrstila na listu svojih prijedloga za definicije ratnih zločina. Međutim, nije sasvim izvjesno što je tačno Komisija podrazumijevala pod “sistematskim terorisanjem” i da li njeno shvatanje tog pojma odgovara članu 51, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola I i članu 13, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola II. Štaviše, u Presudi se ispravno navodi da “u okviru nekolicine suđenja [...] koja su na tom osnovu bila organizovana u Leipzigu pojam ‘sistematskog terora’ nije bio dalje razrađen”.³⁷ U istom kontekstu treba da se napomene da terorisanje civilnog stanovništva nije bilo kriminalizovano ni u Nirnberškom ni u Tokijskom statutu.³⁸ Isto važi i za Zakon br. 10 Kontrolnog savjeta.³⁹

---

³⁴ Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ, dokazni predmet P5.1, par. 34 (str. 20): “SFRJ je, saglasno svojim međunarodnim obavezama, u Krivičnom zakonu SFRJ (glava XI - Krivična dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava) propisala da povrede ratnog prava navedene u tački 33. ovog uputstva predstavljaju krivična dela i za ta dela predvidela kazne. [...]”.

³⁵ Prvostepena presuda, par. 116.

³⁶ UN War Crimes Commission, *History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War / Historijat Komisije za ratne zločine UN-a i razvoj ratnog prava* (London, HMSO, 1948.), str. 33 i dalje.

³⁷ *Vidi* Presudu, par. 93.

³⁸ Nirnberški statut: Statut Međunarodnog vojnog tribunala, dodatak Londonskom sporazumu (Sporazum o krivičnom gonjenju i kažnjavanju glavnih ratnih zločinaca iz evropskih sila Osovine), 8. august 1945., 82 U.N.T.S. 280; Tokijski statut: Specijalni proglas vrhovnog komandanta Savezničkih snaga, 19. januar 1946., T.I.A.S. No. 1589, 4 Bevans 20.

³⁹ Zakon br. 10 o kažnjavanju osoba koje su skrivile ratne zločine, zločine protiv mira i zločine protiv čovječnosti od 20. decembra 1945., Službeni glasnik Kontrolnog savjeta za Njemačku, b. 3, 31. januar 1946.

15. U Presudi se u paragrafu 97 upućuje i na jednu presudu Županijskog suda u Splitu, u Hrvatskoj, iz 1997. godine. Sporno je da li samo jedna presuda može da se smatra primjerom nacionalne sudske prakse. Naprotiv, to bi se moglo pobijati argumentom da postojanje samo *jedne* presude donijete u području u kojem je bilo mnogo sličnih pojava kažnjivog ponašanja zapravo više govori u prilog nepostojanju relevantne nacionalne sudske prakse.

16. Najzad, treba da se uzme u obzir i to da Pretresno vijeće nije utvrdilo ništa u pogledu toga da li je sukob u predmetno vrijeme bio međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera.⁴⁰ Međutim, od Žalbenog bi se vijeća očekivalo da se bar ono o tome izjasni, bez obzira na to što su relevantne odredbe Dopunskog protokola I (koje se odnose na međunarodne oružane sukobe) i Dopunskog protokola II (koje se primjenjuju na nemeđunarodne oružane sukobe) jednake. U najmanju ruku, shodno stavu većine koji se temeljio prvenstveno na tumačenju Dopunskih protokola, trebalo je da Žalbeno vijeće mnogo detaljnije obrazloži stav da se, shodno mišljenju većine, *obje* odredbe Dopunskog protokola I i Dopunskog protokola II koje se odnose na ovu problematiku smatraju međunarodnim običajnim pravom.⁴¹

17. Nadalje, uza svo dužno poštovanje, ne mogu da se saglasim sa stavom sudije Merona da “zaključak [da terorisanje civilnog stanovništva podliježe krivičnoj odgovornosti] ... - takođe logički proizlazi iz zabrane [...] [objav/e/ da se nikome neće poštediti život].”⁴² Po mom mišljenju, čini se da je argument da, “ako se krivičnim djelom smatra prijetnja da se neće štedjeti život, onda se krivičnim djelom svakako mora smatrati i prijetnja da strana u sukobu neće poštovati i druga temeljna načela međunarodnog prava, na primjer, zabranu napada na civile”, neupotrebljiv jer se za njim može posegnuti u svakom kontekstu u vezi sa bilo kakvim i bilo kojim kršenjem međunarodnog humanitarnog prava.⁴³ Iako je čin objave da se nikome neće poštediti život bez ikakve sumnje kriminalizovan u međunarodnom običajnom pravu⁴⁴ (uključujući i u periodu na koji se odnosi Optužnica), to nije isto što i terorisanje civilnog stanovništva. Zabrana objave da se nikome neće poštediti život odnosi se na borce neprijateljske sile, što se jasno vidi po tome što je član 40 Dopunskog protokola I stavljen u dio koji se odnosi na metode i sredstva ratovanja, te status borca i ratnog zarobljenika, u pododjeljku koji se bavi metodima ratovanja, kao i po članu 23(d)

---

⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 22.

⁴¹ Na kraju diskusije o ovoj temi, u Presudi se (par. 98) kaže tek to “da, prema međunarodnom običajnom pravu, kršenje zabrane terorisanja civilnog stanovništva koja je ugrađena u član 51, stav 2 Dopunskog protokola I i član 13, stav 2 Dopunskog protokola II, povlači individualnu krivičnu odgovornost [...]”

⁴² Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje sudije Merona, par. 2.

⁴³ Simma-Alston u istom kontekstu citiraju opasku Johna Humphreya da “pravnici koji se bave ljudskim pravima imaju neizlječivu naviku da željeno stanje uzimaju kao stvarno stanje.” Simma-Alston, *The Sources of Human Rights Law: Custom, Jus Cogens, and General Principles /Izvori ljudskih prava: običajno pravo, jus cogens i opšta načela/*, 12 Aust. YBIL 82 (84) (1988.-1989.).

⁴⁴ *Vidi između ostalog, G. Werle, Principles of International Criminal Law /Načela međunarodnog krivičnog prava/* (2005.), odjeljak br. 1074.

Haškog pravilnika koji mu je izvorište.⁴⁵ Uz tu ogradu, slažem se sa sudijom Meronom da su te zabrane *slične* po tome što obje idu za ciljem da se zaštite ili osobe van borbenog stroja ili civili. Međutim, kao međunarodni krivični sud, mi smo obavezni da u našem Statutu *precizno* definišemo šta je krivično djelo kako bi se izbjegla svaka mogućnost kršenja temeljnog načela *nullum crimen sine lege certa*.⁴⁶

18. Na šta se onda svodi ta domaća pravosudna praksa kao izvor prava, van tih nekoliko ranije pomenutih država? Nadalje, iako su, razumije se, sve države članice Ujedinjenih nacija *de jure* ravnopravne, ipak moram da napomenem da nijedna od država stalnih članica Savjeta bezbjednosti, kao ni nijedna druga uticajna država nisu kriminalizovale terorisanje civilnog stanovništva.⁴⁷

19. Što se tiče *opinio juris*, nije sporno, kako je već rečeno, da su se države u mnogo prilika izjašnjavale o *zabrani* akata i prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, ali to ne znači da su to činile i u pogledu njihove kriminalizacije. Kako god bilo, Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu koju je nedavno izradio Međunarodni komitet Crvenog krsta potvrđuje sljedeće:

[U] oblasti međunarodnog humanitarnog prava, u kojoj mnoga pravila nalažu uzdržavanje od izvjesnih vrsta ponašanja, nepostojanje zabrane predstavlja poseban problem kada treba da se donese ocjena o tome da li postoji *opinio juris*, zato što treba da se dokaže da neposezanje za određenom zabranom nije koincidencija, nego da se zasniva na legitimnom očekivanju.⁴⁸

20. Osim toga, te koliko god sam svjestan onog što piše u članu 10⁴⁹ Statuta Međunarodnog krivičnog suda, valja istaknuti da Rimski statut ne sadrži odredbu koja bi se odnosila na terorisanje civilnog stanovništva. Da je to krivično djelo bez ikakve sumnje bilo dio međunarodnog običajnog prava 1998. godine (!), onda bi ga države zasigurno ugradile u relevantne odredbe Statuta ili u svoje domaće zakonodavstvo u funkciji implementacije Statuta.⁵⁰

⁴⁵ *Vidi i* Sandoz-Swinarski-Zimmermann (ur.), *Commentary on the Additional Protocols /Komentar Dopunskih protokola/*, odjeljak br. 1591.

⁴⁶ Naime, svjestan sam – što Simma-Alston kaže u drugačijem kontekstu – “iskušenja da se pojam međunarodnog običajnog prava preuredi ili reinterpreтира tako da daje ‘prave’ odgovore”. *Vidi* Simma-Alston, *supra*, fusnota 43, str. 83. Međutim, mi kao krivični sud, nikad ne smijemo podleći takvom iskušenju.

⁴⁷ Naime, sudija Nieto-Navia u svom Protivnom mišljenju iznosi vrlo strogu i rigidnu primjedbu da “te ograničene reference [na domaću sudsku praksu država, u Prvostepenoj presudi] nisu dovoljne da bi se utvrdilo da je to djelo postojalo kao oblik odgovornosti na osnovu međunarodnog običajnog prava i da je ono povlačilo individualnu krivičnu odgovornost na osnovu tog korpusa prava”. Prvostepena presuda, Protivno mišljenje sudije Nieto-Navie, par. 113.

⁴⁸ Henckaerts - Doswald-Beck (ur.), *Customary International Humanitarian Law /Običajno međunarodno humanitarno pravo/* (2005.), sv. I: Rules /Pravila/, str. xli.

⁴⁹ Član 10 Statuta Međunarodnog krivičnog suda glasi ovako: “Ništa u ovome dijelu Statuta [Nadležnost Suda, dopuštenost pokretanja i vođenja krivičnog postupka, mjerodavno pravo] neće se tumačiti kao ograničenje ili prejudiciranje, bilo na koji način, postojećih ili tek nastajućih pravila međunarodnog prava za bilo koje druge svrhe, osim za potrebe ovog Statuta”.

⁵⁰ Na primjer, u njemačkom Kodeksu zločina protiv međunarodnog prava ne postoji odredba koja bi penalizovala terorisanje civilnog stanovništva, *vidi i supra*, fusnota 30.

21. Da budem još jasniji: ponašanje zabranjeno članom 51, stav 2, alineja 2 Dopunskog protokola I i članom 13, stav 2, alineja 2, Dopunskog protokola II, to jest akti i prijetnje nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva, treba da bude kriminalizovano kao zločin *sui generis*. Međutim, ovaj sud, MKSJ, nije zakonodavac. Njegova je obaveza da primjenjuje međunarodno običajno pravo koje je bilo mjerodavno u vrijeme počinjenja kažnjive radnje, u ovom slučaju, u periodu između 1992. i 1994. godine. Nema potrebe da se zadržavamo na pitanju da li je terorisanje civilnog stanovništva *danās* dio međunarodnog običajnog prava. Mogle bi se naći naznake da to zaista jeste tako. Međutim, osuđujuća presuda u krivičnom postupku ne smije se svjesno zasnivati na “kontinuiranom trendu kriminalizovanja terora kao medota ratovanja na nivou država”⁵¹ ili na “trend [u] zabranjivanja terorisanja [...] nastavio nakon 1992.” godine.⁵² Upotreba termina “trend” jasno ukazuje na to da ta evolucija u vrijeme počinjenja zločina kojima se ovdje bavimo još nije dosegla nivo nepobitne domaće pravosudne prakse. U predmetu koji se ovdje rješava radi se o radnjama koje su se dogodile prije četrnaest godina i koje se moraju ocjenjivati shodno tome. MKSJ je dužan da se najstrože pridržava načela *nullum crimen sine lege praevia* i mora da pouzdano utvrdi da je predmetno krivično djelo “van svake sumnje postalo dio običajnog prava”.⁵³ MKSJ-u, ali i budućem razvoju međunarodnog krivičnog prava i međunarodnog krivičnog sudstva, samo može štetiti ako naša jurisprudencija daje dojam da izmišlja krivična djela – i tako u velikoj mjeri politizira svoju funkciju – u slučajevima u kojima je nesumnjivo da je sporno ponašanje, u trenutku kada je počinjeno, bilo kriminalizovano.

22. U predmetu koji se ovdje rješava još je teže razumjeti zašto se većina članova vijeća opredijelila za taj pogrešan pristup kada je bilo moguće da se do istog rezultata dođe na sasvim nepobitan način: tj. da se poništi Galićeva osuđujuća presuda po tački 1 i da se on na osnovu *istih* kažnjivih radnji osudi po tačkama 4 i 7, odnosno za provođenje kampanje granatiranja i snajperskog djelovanja kao zločina napada na civile, a to djelo van svake sumnje jeste dio međunarodnog običajnog prava. Nakon zaključka Pretresnog vijeća koje je ocijenilo da je Galić “namjeravao da provodi tu kampanju s osnovnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva”, otvorena je i mogućnost da se to širenje terora uzme u obzir kao otežavajuća okolnost u kontekstu odmjeravanja kazne, što bi dalje iziskivalo upravo preinačenje presude o kazni kakvo je usvojilo Žalbeno vijeće.

---

⁵¹ *Vidi supra*, par. 13.

⁵² Presuda, fusnote 286 i 287.

⁵³ Izvještaj generalnog sekretara, *supra*, bilješka 1, par. 34.

D. Zaključak

23. Uzimajući u obzir Galićevu individualnu krivičnu odgovornost u smislu kako je ona potvrđena u žalbenom postupku, Žalbena vijeće je imalo pravo i dužnost da bitno poveća kaznu o kojoj je presudilo Pretresno vijeće.

24. Međutim, Žalbena vijeće je pogrešno postupilo kada je potvrdilo Galićevu osuđujuću presudu izrečenu po tački 1 Optužnice za krivično djelo akata i prijetnji nasiljem čiji je glavni cilj terorisanje civilnog stanovništva. Iako je *zabrana* takvih akata i prijetnji bila dio međunarodnog običajnog prava u trenutku počinjenja Galićevih kriminalnih radnji, po mojem mišljenju, isto se ne može odgovorno tvrditi u pogledu *kriminalizacije* takvog ponašanja. Galića valja osuditi za zločin napada na civile po tačkama 4 i 7 za ista djela u osnovi. Njegov prvenstveni cilj, tj. terorisanje civilnog stanovništva, valja uzeti u obzir kao otežavajući faktor za odmjeravanje kazne, a što između ostalog nameće i potrebu preinačenja kazne.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, a mjerodavan je engleski tekst.

Dana 30. novembra 2006.,
U Den Haagu,
Nizozemska.

/potpis na originalu/
sudija Wolfgang Schomburg

[Pečat MKSJ-a]

XXIII. DODATAK A: HISTORIJAT POSTUPKA

A. Historijat prvostepenog postupka

1. Prvu optužnicu protiv Stanislava Galića i Dragomira Miloševića potvrdio je sudija Antonio Cassese 24. aprila 1998. godine.¹ Dana 15. marta 1999. sudija Cassese izdao je Tužilaštvu odobrenje da podnese zasebnu optužnicu samo sa Galićevim imenom, koja će biti prosljeđena Sekretarijatu i SFOR-u.² Ta optužnica zavedena je 26. marta 1999., a u njoj se, u sedam tačaka na osnovu članova 3 i 5 Statuta, Galić tereti odgovornošću po osnovu članova 7(1) i 7(3) Statuta.³

2. Galića je SFOR uhapsio 20. decembra 1999. godine. Dana 29. decembra 1999. Galić je prvi put stupio pred Pretresno vijeće i izjasnio se nevinim po svim optužbama protiv njega. Suđenje je počelo 3. decembra 2001. i trajalo 223 dana. Tokom postupka, svjedočio je 171 svjedok, uvršteno je pet izjava svjedoka po pravilu 92*bis* i 15 izvještaja vještaka. Svi vještaci dali su i usmene iskaze u sudnici. U spis postupka uvrštena su ukupno 603 dokazna predmeta optužbe, 651 dokazni predmet odbrane, te 14 dokaznih predmeta Vijeća, a zapisnički su evidentirana 32 dokumenta.⁴

3. Prvostepena presuda objavljena je 5. decembra 2003. godine. Pretresno vijeće I većinom je glasova Galića proglasilo krivim za akte nasilja čija je prvenstvena svrha terorisanje civilnog stanovništva iz člana 51 Dopunskog protokola I uz Ženevske konvencije iz 1949. kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 1), za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2), za druga nehumana djela osim ubistva kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3), za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5), te za druga nehumana djela osim ubistva kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6). Uslijed toga što je Galiću krivica utvrđena po tački 1 Optužnice, Pretresno vijeće je odbacilo tačke 4 i 7 (napadi na civile iz člana 51 Dopunskog protokola I i člana 13 Dopunskog protokola II uz Ženevske konvencije iz 1949. kao kršenje zakona i običaja ratovanja) da bi se izbjegla nedopustiva kumulacija.⁵ Galić je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina zatvora.⁶

---

¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića i Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29-I, Odluka po pregledu Optužnice, 24. april 1998.

² *Tužilac protiv Stanislava Galića i Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29-I, Nalog po prijedlogu Tužilaštva (*ex parte* – povjerljivo), 15. mart 1999.

³ *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29-I, Optužnica, 26. mart 1999.

⁴ Prvostepena presuda, par. 784.

⁵ Prvostepena presuda, par. 159-162, 751-752.

⁶ Prvostepena presuda, par. 769 (Dispozitiv).

B. Žalbeni postupak

1. Najave žalbe

4. Tužilaštvo je 18. decembra 2003. godine dostavilo najavu žalbe.⁷ Tužilac se žalio na Galićevu presudu o kazni smatrajući je “očigledno neadekvatnom” s obzirom na težinu krivičnih djela i stepen njegove krivične odgovornosti. Dana 22. decembra 2003. predžalbeni studija je Galiću odobrio odgodu roka za podnošenje najave žalbe za 30 dana od dana primitka teksta Prvostepene presude na francuskom, a po molbi za produženje roka koju je Galić dostavio 18. decembra.⁸ Galić je 4. maja 2004. dostavio svoju najavu žalbe, koja je sadržavala 19 žalbenih osnova s navodima raznih grešaka u primjeni prava i utvrđenju činjeničnog stanja.⁹

2. Sastav Žalbenog vijeća

5. Nalogom od 18. decembra 2003., tadašnji predsjednik MKSJ-a sudija Theodor Meron za rješavanje ovog predmeta imenovao je sljedeće sudije Žalbenog vijeća: sudiju Theodora Merona kao predsjedavajućeg, sudiju Fausta Pocara, sudiju Mohameda Shahabuddeena, sutkinju Florence Ndepele Mwachande Mumba, te sudiju Wolfganga Schomburga.¹⁰ Na osnovu pravila 65ter i pravila 107 Pravilnika, za predžalbenog sudiju imenovana je sutkinja Mumba.¹¹

6. Dana 18. novembra 2005., budući da je sutkinji Florence Ndepele Mwachande Mumba istekao mandat, umjesto nje je za predžalbenog sudiju kao član Žalbenog vijeća imenovan Mehmet Güney koji je tu dužnost preuzeo 16. novembra 2005.¹² Kada je 17. novembra 2005. za predsjednika MKSJ-a imenovan sudija Fausto Pocar, on je zamijenio sudiju Theodora Merona i na dužnosti predsjedavajućeg sudije u ovom žalbenom postupku, shodno članu 14(2) Statuta.¹³ Dana 22. novembra 2005., predsjednik MKSJ-a je sudiju Theodora Merona imenovao za predžalbenog sudiju umjesto sudije Mehmeta Güneya, te izdao odgovarajući nalog o promjeni sastava Žalbenog vijeća za rješavanje ovog predmeta.¹⁴

---

⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Najava žalbe tužioca, 18. decembar 2003.

⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu za produženje roka za podnošenje najave žalbe, 22. decembar 2003.

⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Najava žalbe odbrane, 4. maj 2004., francuska verzija teksta zavedena 5. maja 2004.

¹⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Nalog kojim se imenuju sudije u Žalbeno vijeće i imenuje predžalbeni sudija, 18. decembar 2003.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Nalog kojim se zamjenjuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 18. novembar 2005.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Nalog o imenovanju drugog predžalbenog sudije, 22. novembar 2005.

3. Podnošenje žalbenih podnesaka

7. Tužilac je svoj žalbeni podnesak dostavio 2. marta 2004. godine.¹⁵ Galić je dostavio odgovor 2. aprila 2004.,¹⁶ dok je tužilac svoju repliku na odgovor dostavio 13. aprila 2004. godine.¹⁷

8. Nakon što mu je prvi put odbijen,¹⁸ a zatim djelomično odobren zahtjev za izdavanje dozvole za prekoračenje propisanog broja stranica,¹⁹ Galić je svoj žalbeni podnesak dostavio 19. jula 2004. godine.²⁰ Tužilac je podnesak s odgovorom dostavio 6. septembra 2004.,²¹ nakon što mu je izdato odobrenje za odgodu roka.²² Galić je svoju repliku dostavio 27. septembra 2004.,²³ takođe sa prethodno izdatim odobrenjem za prekoračenje propisanog broja stranica i produženje roka.²⁴

4. Zahtjev za izuzeće iz spisa

9. Dana 20. augusta 2004., tužilac je dostavio prijedlog u kojem od Žalbenog vijeća traži da se iz spisa izuzme Žalbeni podnesak odbrane i da se Galiću izda nalog da podnese novi.²⁵ Galić je svoj odgovor dostavio 26. augusta 2004.,²⁶ a tužilac uložio repliku 27. augusta 2004. godine.²⁷ Tužiočev prijedlog je odbijen 2. septembra 2004. godine.²⁸

10. Dana 29. oktobra 2004., tužilac je dostavio prijedlog u kojem traži da Žalbena vijeće iz spisa izuzme dijelove Žalbenog podneska odbrane, spiska izvora i replike odbrane koji se odnose na dopis Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, s argumentom da oni predstavljaju novi materijal u

---

¹⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Žalbeni podnesak tužioca, 2. mart 2004. Spisak izvora za taj podnesak zaveden je istog dana. Dopunski spisak izvora zaveden je 28. augusta 2006. godine.

¹⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odgovor odbrane, 2. april 2004. Spisak izvora za taj podnesak zaveden je istog dana.

¹⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Tužiočeva replika, 13. april 2004. Spisak izvora za taj podnesak zaveden je 16. aprila 2004.

¹⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane da joj se odobri prekoračenje dopuštenog broja stranica žalbenog podneska, 19. maj 2004.

¹⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane za preispitivanje, 16. jul 2004.

²⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Žalbeni podnesak odbrane, 19. jul 2004. *Corrigendum* je zaveden 29. jula 2004. Spisak izvora za taj podnesak zaveden je 19. jula 2004. godine.

²¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odgovor tužioca, 6. septembar 2004.

²² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva za produženje roka za dostavljanje podneska respodenta, 28. jul 2004. Dana 1. septembra 2004. zaveden je *corrigendum* za tu odluku.

²³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Podnesak s replikom odbrane, 27. septembar 2004.

²⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane da se odobri prekoračenje dopuštenog broja stranica i za produženje roka, 17. septembar 2004.

²⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Urgent Prosecution Motion for an Order Requiring the Appellant to Re-file his Appeal Brief and Requests for Leave to Exceed Word-limit for Motion /Hitan zahtjev tužioca za izdavanje naloga žalioocu da podnese novi žalbeni podnesak, sa molbom da se odobri prekoračenje propisanog broja stranica zahtjeva/, 20. august 2004., s isprawkama po *corrigendumu* zavedenom 24. augusta 2004..

²⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Response to Prosecution Motion Dated 20 August 2004 /Odgovor odbrane na prijedlog tužioca od 20. augusta 2004./, 26. august 2004.

²⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Reply to "Defence Response to Prosecution Motion Dated 20 August 2004" /Replika tužioca na "Odgovor odbrane na prijedlog tužioca od 20. augusta 2004.", 27. august 2004.

²⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po "Hitnom zahtjevu optužbe za izdavanje naloga žalioocu da podnese novi žalbeni podnesak i zahtjevu za dozvolu za prekoračenje broja stranica podneska", 2. septembar 2004.

vezi sa činjeničnim stanjem.²⁹ Alternativno, tužilac je predložio da Žalbeno vijeće od Galića zatraži da dostavi podnesak u kojem će se izjasniti o kriterijumima prihvatljivosti u vezi sa procedurom na osnovu pravila 115. Galić je tužiocu odgovorio 3. novembra 2004.,³⁰ a tužilac je 8. novembra 2004. dostavio svoju repliku.³¹ Dana 3. decembra 2004. Žalbeno vijeće je Galiću izdalo uputstvo da dostavi prijedlog na osnovu pravila 115 ako želi da budu zadržani žalbeni osnovi na koje se sporni dopis odnosi.³²

11. Dana 30. novembra 2004., tužilac je dostavio novi prijedlog u kojem od Žalbenog vijeća traži da se iz spisa izuzme dio argumentacije iz replike odbrane, s obrazloženjem da se u njoj iznosi nov navod koji nije bio iznijet ni u Najavi žalbe odbrane ni u Žalbenom podnesku odbrane.³³ Galić je odgovor na taj prijedlog dostavio 3. decembra 2004.,³⁴ a tužilac svoju repliku 7. decembra 2004. godine.³⁵ Dana 28. januara 2005. Žalbeno vijeće je prihvatilo tužiočev prijedlog i izdalo nalog da se relevantni dio Replike odbrane izuzme iz spisa.³⁶

5. Prijedlozi na osnovu pravila 115

12. Dana 18. juna 2004. Galić je dostavio povjerljivi prijedlog kojim je od Žalbenog vijeća zatražio da odobri uvrštenje dodatnih dokaza.³⁷ Nakon što je odobrena³⁸ tužiočeva molba za produženje roka,³⁹ tužilac je 12. jula 2004. dostavio odgovor.⁴⁰ Galić je zatražio dozvolu za

---

²⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Motion to Strike Portions of Appellant's Appeal Brief, Book of Authorities and Reply Brief /Zahtjev tužioca da se odobri brisanje dijelova žalbenog podneska, knjiga pravnih izvora i replika/, 29. oktobar 2004.

³⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Response on Prosecution's Motion Dated 29 October 2004 /Odgovor odbrane na prijedlog tužioca od 29. oktobra 2004./, 3. novembar 2004.

³¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Reply to "Defence Response on Prosecution's Motion dated 29 October 2004", /Replika na "Odgovor odbrane na prijedlog tužioca od 29. oktobra 2004."/, 8. novembar, 2004.

³² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva da se odobri brisanje dijelova žalbenog podneska žalioca, knjige pravnih izvora i replike, 3. decembar 2004.

³³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Motion to Strike New Argument Alleging Errors by Trial Chamber Raised for First Time in Appellant's Reply Brief /Zahtjev za izuzimanje iz spisa novog argumenta o navodnim greškama Pretresnog vijeća koji je prvi put iznijet u replici žalioca/, 30. novembar 2004.

³⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Response to Prosecution's Motion to Strike New Argument Alleging Error by Trial Chamber Raised for the First Time in Appellant's Reply Brief /Odgovor odbrane na zahtjev Tužilaštva za izuzimanje novog argumenta o greškama Pretresnog vijeća koji je prvi put iznijet u replici žalioca/, 3. decembar 2004.

³⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Reply to Defence Response to Prosecution's Motion to Strike New Argument Alleging Error /Replika na odgovor odbrane na zahtjev tužilaštva za izuzimanje novog argumenta o navodnoj grešci/, 7. decembar 2004.

³⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva za izuzimanje novog argumenta o navodnim greškama Pretresnog vijeća koji je po prvi put iznijet u replici žalioca, 28. januar 2005.

³⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Confidential Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Povjerljivi prijedlog odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 18. jun 2004.

³⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu optužbe za produženje roka za dostavljanje odgovora na dodatni podnesak odbrane u vezi s dokazima od 18. juna 2004. godine, 28. jun 2004.

³⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Request for Extension of Time to File Response to Defence Additional Evidence Motion of 18 June 2004 /Molba tužioca za produženje roka za podnošenje odgovora na zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza od 18. juna 2004./, 23. jun 2004.

⁴⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Response to Defence Motion to Present Additional Evidence dated 18 June 2004 /Odgovor tužioca na zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza od 18. juna 2004./, 12. jul 2004.

ulaganje replike na osnovu pravila 126bis,⁴¹ a tužilac je na taj zahtjev odgovorio 20. jula 2004. godine.⁴² Odbrana je repliku dostavila 20. jula 2004. godine.⁴³ Dana 21. jula 2004. Žalbeno vijeće je tužiocu odobrilo prekoračenje propisanog broja stranica i prihvatilo njegov prijedlog kao valjano podnesen.⁴⁴ Žalbeno vijeće je odobrilo i dio Galićevog prijedloga u vezi s dozvolom za ulaganje replike i njegovu repliku na osnovu pravila 115 prihvatilo kao valjano podnesen.⁴⁵

13. Međutim, 2. februara 2005. Žalbeno vijeće je utvrdilo da Galićev prijedlog ne zadovoljava kriterijume iz Uputstva br. IT/201, te ga uputilo da ponovi svoj prijedlog.⁴⁶ Galić je to učinio 11. februara 2005. godine.⁴⁷ Nakon što mu je odobrena odgoda roka i prekoračenje propisanog broja stranica,⁴⁸ tužilac je 28. februara 2005. podnio odgovor.⁴⁹ Galić je replicirao 4. marta 2005. godine.⁵⁰ Žalbeno vijeće je Galićev prijedlog odbilo 30. juna 2005. godine.⁵¹

14. Po uputstvu Žalbenog vijeća iz odluke po prijedlogu Tužilaštva da se odobri brisanje iz spisa dijelova žalbenog podneska žalioca, spiska pravnih izvora i replike,⁵² 7. decembra 2004. Galić je dostavio prijedlog na osnovu pravila 115 kojim je zatražio da se dopis Međunarodnog komiteta Crvenog krsta uvrsti kao dodatni dokaz.⁵³ Tužilac je svoj odgovor dostavio 17. decembra 2004., da bi Galić na njega replicirao 23. decembra 2004. godine.⁵⁴ Prijedlog na osnovu pravila 115 Žalbeno vijeće je odbacilo 22. marta 2005. godine.⁵⁵

---

⁴¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defense's Request for the Approval for Replay [sic] Under rule 126bis /Molba odbrane da se dozvoli replika na osnovu pravila 126bis/, 19. jul 2004.

⁴² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Response to Defence Request for Leave to Reply Dated 19 July 2004 /Odgovor tužioca na molbu odbrane od 19. jula 2004. da se dozvoli replika/, 20. jul 2004.

⁴³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Reply to the Prosecution's Response Under Rule 126bis /Replika odbrane na osnovu pravila 126bis na odgovor tužioca/, 20. jul 2004., ponovno zavedena 28. jula 2004., u kojoj u paragrafu 1 nedostaju dva retka, s ispravkama po *corrigendumu* dostavljenom 29. jula 2004.

⁴⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu optužbe da se odobri prekoračenje dopuštenog broja stranica, 21. jul 2004.

⁴⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane "na osnovu pravila 126bis", 21. jul 2004.

⁴⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Nalog o žaliočevom povjerljivom zahtjevu za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem na osnovu pravila 115, 2. februar 2005.

⁴⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Confidential Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Povjerljivi zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 11. februar 2005.

⁴⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva da se odobri produženje roka i prekoračenje dopuštenog broja stranica za dostavljanje odgovora, 21. februar 2005.

⁴⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Response to Defence Re-filed First Rule 115 Motion /Odgovor tužioca na ponovljen prvi zahtjev odbrane na osnovu pravila 115/, 28. februar 2005.

⁵⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Reply to Prosecution's Response /Replika odbrane na odgovor tužioca/, 4. mart 2005.

⁵¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po prvom i trećem zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem na osnovu pravila 115, 30. jun 2005.

⁵² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva da se odobri brisanje dijelova žalbenog podneska žalioca, knjige pravnih izvora i replike, 3. decembar 2004.

⁵³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Request for Admission of Further Additional Evidence on Appeal /Zahtjev odbrane za izvođenje novih dodatnih dokaza u žalbenom postupku/, 7. decembar 2004.

⁵⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Reply to Prosecution's Response Dated 17 December 2004 /Replika na odgovor tužioca od 17. decembra 2004./, 23. decembar 2004.

⁵⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po drugom zahtjevu odbrane za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 22. mart 2005.

15. Dana 20. januara 2005. Galić je podnio novi zahtjev da se u spis žalbenog postupka uvrste dodatni dokazi.⁵⁶ Nakon što mu je odobrena⁵⁷ molba za odgodu roka i izdavanje naloga da se izrade zvanični prijevodi dokumenata priloženih uz Galićev prijedlog,⁵⁸ tužilac je 21. marta 2005. dostavio svoj povjerljivi odgovor.⁵⁹ Galić je repliku na taj odgovor dostavio 29. marta 2005. godine.⁶⁰ Taj prijedlog na osnovu pravila 115 Žalbeno vijeće je odbilo 30. juna 2005. godine.⁶¹

16. Dana 18. marta 2005. Galić je podnio i četvrti, povjerljivi prijedlog na osnovu pravila 115.⁶² Tužilac je svoj povjerljivi odgovor dostavio 8. aprila 2005.,⁶³ nakon čega je Galić povjerljivo i replicirao 12. aprila 2005. godine.⁶⁴ Žalbeno vijeće je taj prijedlog na osnovu pravila 115 odbilo 29. augusta 2005. godine.⁶⁵

17. Dana 26. aprila 2005. tužilac je, djelomično povjerljivo, podnio molbu da mu se dozvoli ulaganje daljnjeg odgovora na Galićeve replike u prilog njegovom trećem prijedlogu na osnovu pravila 115 i prijedlogu podnijetom nakon ovoga.⁶⁶ Dana 28. aprila 2005. Galić je dostavio odgovor u kojem se usprotivio tužιοčevoj molbi za izdavanje gornje dozvole.⁶⁷ Shodno meritumu svoje odluke od 30. juna 2005., Žalbeno vijeće je ocijenilo da nije potrebno razmatrati pitanja koja je

---

⁵⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 20. januar 2005.

⁵⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva za produženje roka i za izdavanje naloga za zvanične prijevode dokumenata priloženih uz treći zahtjev odbrane za predočavanje dodatnih dokaza, 7. februar 2005.

⁵⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Request for Extension of Time and for Order Requiring Official Translations of Documents attached to Defence Additional Evidence Motion /Molba tužioca za produženje roka i izdavanje naloga za izradu zvaničnih prijevoda dokumenata priloženih uz prijedlog odbrane za izvođenje dodatnih dokaza/, 26. januar 2005.

⁵⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Response to Galić Third Rule 115 Motion /Odgovor tužioca na Galićev treći zahtjev na osnovu pravila 115/, 21. mart 2005. Međutim, Odlukom po zahtjevu Tužilaštva da se za odgovor Tužilaštva na treći Galićev zahtjev na osnovu pravila 115 poveća dozvoljeni broj stranica od 16. marta 2005., tužiocu nije odobreno prekoračenje propisanog broja stranica u podnesku.

⁶⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Reply to Prosecution's Response Dated 21 March 2005 /Replika odbrane na odgovor tužioca od 21. marta 2005./, 29. mart 2005.

⁶¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po prvom i trećem zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem na osnovu pravila 115, 30. jun 2005.

⁶² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Confidential Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Povjerljivi zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 18. mart 2005.

⁶³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Response to Galić's Fourth Rule 115 Motion (Confidential) /Odgovor tužioca na Galićev četvrti (povjerljivi) zahtjev na osnovu pravila 115/, 8. april 2005.

⁶⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Confidential Defence Reply to Prosecution's Response to Galić's Fourth Rule 115 Motion /Povjerljiva replika odbrane na odgovor tužioca na Galićev četvrti prijedlog na osnovu pravila 115, 12. april 2005.

⁶⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po četvrtom zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem, 29. august 2005.

⁶⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Request for Leave to File a Consolidated Further Response to Defence Replies Concerning Third and Fourth Rule 115 Motions /Molba tužioca da se dozvoli podnošenje jedinstvenog novog odgovora na replike odbrane u vezi sa trećim i četvrtim zahtjevom na osnovu pravila 115/, 26. april 2005.

⁶⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Reply to Prosecution's Request for Leave to File Consolidated Further Response to Defence Replies Concerning Third and Fourth Rule 115 Motions /Replika odbrane na molbu tužioca da se dozvoli podnošenje jedinstvenog novog odgovora na replike odbrane u vezi sa trećim i četvrtim zahtjevom na osnovu pravila 115/, 28. april 2005.

tužilac pokrenuo u svojoj molbi za izdavanje dozvole i u uz nju priloženom objedinjenom odgovoru, a koja se odnose na treći prijedlog na osnovu pravila 115.⁶⁸

18. Dana 29. juna 2006. tužilac je dostavio izvještaj o stanju u predmetu “sa ciljem da Vijeće službeno obavijesti da je Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine Tužilaštvo nedavno obavijestilo da je objedinilo arhivu vojne dokumentacije iz Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine koja između ostalog sadrži i dokumente Sarajevsko-romanijskog korpusa [...] iz perioda na koji se odnosi ovaj predmet”.⁶⁹ Dan nakon toga, Galić je dostavio prijedlog u kojem traži sljedeće: (1) “produženje roka prije nego što odluči da li će podnijeti novi zahtjev na osnovu pravila 115”; (2) da Žalbeno vijeće “omogući braniocu da pregleda spomenute dokumente [u arhivama 1. korpusa ABiH] u prisustvu svog vještaka za vojna pitanja”; (3) “da Žalbeno vijeće naloži odbrani da od Sekretarijata zatraži prijevode na engleski i da, nakon toga, u narednih 10 dana podnese zahtjev na osnovu pravila 115”; i (4) da Žalbeno vijeće donese odluku o preteresu planiranom za 29. august 2006. godine.⁷⁰ Žalbeno vijeće je taj prijedlog odbrane odbilo 14. jula 2006. godine.⁷¹

19. Dana 22. augusta 2006. Galić je dostavio i peti prijedlog na osnovu pravila 115.⁷² Tužilac je svoj odgovor dostavio 23. augusta 2006.,⁷³ a Galić repliku 24. augusta 2006. godine.⁷⁴ Žalbeno vijeće je 28. augusta 2006. odbilo taj prijedlog odbrane, te odbilo i prijedlog tužioca da se odbaci prijedlog odbrane.⁷⁵

20. Dana 8. septembra 2006., Galić je dostavio svoj šesti zahtjev na osnovu pravila 115 (dalje u tekstu: Prijedlog odbrane).⁷⁶ Tužilac je odgovor dostavio 29. septembra 2006. godine.⁷⁷ Dana 4. oktobra 2006. odbrana je podnijela “Dodatne napomene uz zahtjev odbrane od 7. septembra 2006., da se Žalbenom vijeću predoče dodatni dokazi, pravilo 115 Pravilnika o postupku i dokazima”

---

⁶⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po prvom i trećem zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem na osnovu pravila 115, 30. jun 2005., par. 9.

⁶⁹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution Status Report /Izvještaj tužioca o stanju/, 29. jun 2006.

⁷⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Motion Regarding New Evidence /Zahtjev odbrane u vezi s novim dokazima/, 11. jul 2006.

⁷¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane u vezi s novim dokazima, 14. jul 2006.

⁷² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 22. august 2006.

⁷³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Motion to Dismiss Defence's 5th Motion for Additional Evidence /Prijedlog tužioca da se odbaci 5. zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza/, 23. august 2006.

⁷⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Appellant's Response to Prosecution's Motion to Dismiss Defence's 5th Motion for Additional Evidence /Odgovor žaliooca na prijedlog tužioca da se odbaci 5. zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza/, 24. august 2006.

⁷⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza, 24. august 2006.

⁷⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Motion to Present Before the Appeals Chamber Additional Evidence /Zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 8. septembar 2006.

⁷⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution's Response to 6th Defence Motion to Present Additional Evidence /Odgovor tužioca na 6. zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza pred Žalbenim vijećem/, 29. septembar 2006.

(dalje u tekstu: Dodatne napomene).⁷⁸ Dana 29. septembra 2006., tužilac je dostavio “Zahtjev tužioca da se iz spisa izuzmu Dodatne napomene odbrane uz 6. zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza” (dalje u tekstu: Prijedlog za izuzimanje iz spisa).⁷⁹ Dana 15. novembra 2006., Žalbeno vijeće je usvojilo Prijedlog za izuzimanje iz spisa a Prijedlog odbrane odbilo.⁸⁰

6. Molbe za privremeno puštanje na slobodu

21. Dana 4. marta 2005. Galić je dostavio molbu za privremeno puštanje na slobodu na osnovu pravila 65(I) Pravilnika kako bi prisustvovao parastosu svoje pokojne sestre.⁸¹ Tužilac je svoj odgovor dostavio 9. marta 2005. godine.⁸² Nakon što je dobilo garancije od Republike Srpske,⁸³ Žalbeno vijeće je dijelom odobrilo Galićevu molbu i izdalo nalog za Galićevo privremeno puštanje na slobodu u periodu od 31. marta 2005. do 3. aprila 2005. godine.⁸⁴

22. Dana 6. septembra 2005., Galić je dostavio drugu molbu za privremeno puštanje na slobodu na osnovu pravila 65(I) Pravilnika, kojom je zatražio da mu se odobri odlazak u Banju Luku u Republici Srpskoj do početka pretresa u žalbenom postupku.⁸⁵ Tužilac je 15. septembra 2005. dostavio odgovor u kojem se protivi Galićevoj molbi.⁸⁶ Galić je na taj odgovor replicirao 19. septembra 2005. godine.⁸⁷ Dana 31. oktobra 2005., smatrajući da nije zadovoljen prvi uslov utvrđen pravilom Rule 65(I), Žalbeno vijeće je odbilo Galićevu molbu.⁸⁸

---

⁷⁸ U samom dokumentu naveden je datum 28. septembar 2006.

⁷⁹ Tužiocu je primjerak Dodatnih napomena dostavljen 29. septembra 2006., a on je mislio da su Dodatne napomene bile zavedene 28. septembra 2006. godine. Prijedlog za izuzimanje iz spisa, par. 1. i fusnota 1.

⁸⁰ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza, 15. novembar 2006.

⁸¹ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Defence Request for Provisional Release of General Galić /Molba odbrane za privremeno puštanje na slobodu generala Galića/, 4. mart 2005.

⁸² *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution’s Response to Defence Request for Provisional Release of General Stanislav Galić /Odgovor tužioca na molbu odbrane za privremeno puštanje na slobodu generala Stanislava Galića/, 9. mart 2005.

⁸³ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Garancija Vlade Republike Srpske [za privremeno puštanje na slobodu generala Stanislava Galića], 21. mart 2005.

⁸⁴ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po molbi odbrane za privremeno puštanje na slobodu Stanislava Galića, 23. mart 2005.

⁸⁵ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Appellant’s Request for Provisional Release /Molba žalioaca za privremeno puštanje na slobodu/, zavedeno 6. septembra 2005.

⁸⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Prosecution’s Response to Galić’s Request for Provisional Release on Appeal /Odgovor tužioca na Galićevu molbu za privremeno puštanje na slobodu u žalbenom postupku/, 15. septembar 2005.

⁸⁷ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Appellant’s Reply to Prosecution’s Response to Appellant’s Request for Provisional Release on Appeal /Replika žalioaca na odgovor tužioca na molbu žalioaca za privremeno puštanje na slobodu u žalbenom postupku/, 19. septembar 2005.

⁸⁸ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po drugom zahtjevu odbrane za privremeno puštanje na slobodu Stanislava Galića, 31. oktobar 2005.

7. Statusne konferencije

23. Statusne konferencije u skladu s pravilom 65*bis* Pravilnika održane su 31. marta 2004., 28. jula 2004., 22. novembra 2004., 11. marta 2005., 7. jula 2005., 2. novembra 2005., 2. marta 2006. i 29. juna 2006. godine.

8. Pretres u žalbenom postupku

24. Na osnovu naloga o rasporedu od 21. juna 2006. i 14. augusta 2006.,⁸⁹ pretres o meritumu žalbi održan je 29. augusta 2006. godine.

---

⁸⁹ Dodatnim nalogom o rasporedu strane su informisane o vremenskom rasporedu pretresa u žalbenom postupku.

XXIV. DODATAK B: RJEČNIK ČEŠĆE KORIŠĆENIH IZRAZA

A. Odluke MKSJ-a i drugih sudova

1. MKSJ

ALEKSOVSKI

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*).

BABIĆ

Tužilac protiv Milana Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. jul 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*).

BLAGOJEVIĆ

Tužilac protiv Blagojevića, IT-02-60-T, Odluka po Blagojevićevom zahtjevu za pojašnjenje, 27. mart 2003.

BLAŠKIĆ

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*).

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. jul 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*).

BRĐANIN I TALIĆ

Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića, predmet br. IT-99-36-PT, Odluka po molbi Momira Talića za izuzeće i povlačenje jednog sudije, 18. maj 2000. (dalje u tekstu: Odluka o izuzeću i povlačenju sudije u predmetu *Talić*).

ČELEBIĆI

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog "Pavo", Hazima Delića i Esada Landže zvanog "Zenga", predmet br. IT-96-21-T, Odluka predsjednika po zahtjevu tužioca da se stavi na uvid prepiska između Zejnila Delalića i Zdravka Mucića, 11. novembar 1996. (dalje u tekstu: Odluka o dostavljanju prepiske u predmetu *Delalić i dr.*).

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog "Pavo", Hazima Delića i Esada Landže zvanog "Zenga", predmet br. IT-96-21-T, Nalog po zahtjevu tužioca o redosljedu pojavljivanja svjedoka odbrane i redosljedu unakrsnog ispitivanja od strane tužioca i branilaca suoptuženih, 3. april 1998. (dalje u tekstu: Nalog u vezi s pristupanjem svjedoka u predmetu *Delalić i dr.*).

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog "Pavo", Hazima Delića i Esada Landže zvanog "Zenga", predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog "Pavo", Hazima Delića i Esada Landže zvanog "Zenga", predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

ČERMAK I MARKAČ

Tužilac protiv Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmet br. IT-03-73-PT, Odluka po podnescima Ivana Čermaka i Mladena Markača u vezi s formom optužnice, 8. mart 2005.

DERONJIĆ

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-S, Presuda o kazni, 30. mart 2004. (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Deronjić*).

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. jul 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Deronjić*).

FURUNDŽIJA

Tužilac protiv Anta Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*).

GALIĆ

Tužilac protiv Galića, predmet br. IT-98-29-PT, Prosecutor's Further Response to Defence Reply and Documents on Motion for Provisional Release /Novi odgovor tužioca na repliku odbrane i dokumente u vezi sa prijedlogom za privremeno puštanje na slobodu/, 29. jun 2000. (zavedeno 30. juna 2000.).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-PT, Odluka po prijedlogu odbrane da se izmjena prvog i drugog priloga uz Optužnicu od 10. oktobra 2001. smatra izmjenom Optužnice, 19. oktobar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena odluka o priložima Optužnice).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-AR72, Odluka po molbi odbrane za dozvolu za ulaganje žalbe, 30. novembar 2001. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o priložima Optužnice).

Tužilac protiv Stanislava Galića, IT-98-29-AR73, Odluka po molbi optužbe za dozvolu za ulaganje žalbe, 14. decembar 2001.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude za optuženog Stanislava Galića, 3. oktobar 2002.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Defence Submission Regarding the Possible and Hypothetical Hearing of General Stanislav Galić as a Witness /Podnesak odbrane u vezi s eventualnom mogućnošću da general Stanislav Galić pristupi u svojstvu svjedoka/, 21. januar 2003.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, (povjerljiva) Odluka o potvrdi shodno pravilu 73(B) u vezi sa mogućim svjedočenjem optuženog u svojstvu svjedoka, 4. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka o potvrdi).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, (povjerljiva) Odluka po prijedlogu Tužilaštva da Pretresno vijeće otputuje u Sarajevo 4. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka o obilasku lica mjesta).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-AR54, Odluka po žalbi na odbijanje zahtjeva za izuzeće i povlačenje sudije, 13. mart 2003. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o izuzeću).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po Galićevom zahtjevu u skladu sa pravilom 15(B), Kolegij, 28. mart 2003. (dalje u tekstu: Odluka Kolegija o izuzeću u predmetu *Galić*).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Izdvojeno i djelimično suprotno mišljenje sudije Nieto-Navie, 5. decembar 2003. (dalje u tekstu: Izdvojeno i djelomično protivno mišljenje).

Tužilac protiv Galića, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu odbrane za preispitivanje, 16. jul 2004.

Tužilac protiv Galića, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po "Hitnom zahtjevu optužbe za izdavanje naloga žalioocu da podnese novi žalbeni podnesak i zahtjevu za dozvolu za prekoračenje broja stranica podneska", 2. septembar 2004.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po zahtjevu Tužilaštva da se odobri brisanje dijelova žalbenog podneska žaliooca, knjige pravnih izvora i replike, 3. decembar 2004.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Odluka po drugom zahtjevu odbrane za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 21. mart 2005.

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 14. august 2006.

HADŽIHASANOVIĆ, ALAGIĆ I KUBURA

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića, Mehmeda Alagića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost s obzirom na komandnu odgovornost, 16. jul 2003. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o nadležnosti u vezi s komandnom odgovornošću u predmetu *Hadžihasanović i dr.*).

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića, Mehmeda Alagića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 11. mart 2005.

JELISIĆ

Tužilac protiv Gorana Jelisića, predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. jul 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*).

JOKIĆ

Tužilac protiv Miodraga Jokića, predmet br. IT-01-42/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 30. august 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Jokić*).

KORDIĆ I ČERKEZ

Tužilac protiv Kordića i dr., predmet br. IT-95-14-I, Odluka po pregledu Optužnice, 10. novembar 1995.

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-PT, Odluka po zajedničkom zahtjevu odbrane da se izmijenjena i dopunjena optužnica odbaci zbog nedostatka

nadležnosti zasnovanog na ograničenom doseg u nadležnosti članka 2 i 3, 2. mart 1999. (dalje u tekstu: Odluka o nadležnosti u predmetu *Kordić i Čerkez*).

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-T, Odluka po podnesku Tužiteljstva o proceduri na suđenju, 19. mart 1999. (dalje u tekstu: Odluka o nekim procesnim aspektima glavnog pretresa u predmetu *Kordić i Čerkez*).

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*).

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Nalog za podnošenje izmijenjenih osnova za žalbu, 18. februar 2002.

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*) s ispravkama iz dokumenta *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-A, *Corrigendum* presude od 17. decembra 2004., 26. januar 2005.

KRAJIŠNIK

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku po drugom zahtjevu odbrane za odgodu postupka, 25. april 2005. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o odgodi u predmetu *Krajišnik*).

KRNOJELAC

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*).

KRSTIĆ

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*).

KUNARAC, KOVAČ I VUKOVIĆ

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kunarcac i dr.*).

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. jun 2002. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kunarcac i dr.*).

Z. KUPREŠKIĆ, M. KUPREŠKIĆ, V. KUPREŠKIĆ, JOSIPOVIĆ, PAPIĆ I ŠANTIĆ

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića, Dragana Papića i Vladimira Šantića zvanog "Vlado", predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000. (dalje u tekstu: *Prvostepena presuda u predmetu Kupreškić i dr.*).

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda po žalbama, 23. oktobar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i dr.*).

KVOČKA, KOS, RADIĆ, ŽIGIĆ I PRCAĆ

Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Milojice Kosa, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-T, Odluka kojom se zapisnik ispitivanja optuženog Kvočke uvrštava u spis, 16. mart 2001.

Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*).

MARTIĆ

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-R61, Odluka, 8. mart 1996. (dalje u tekstu: Odluka na osnovu pravila 61 u predmetu *Martić*).

MILOŠEVIĆ

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmeti br. IT-99-37-AR73, IT-01-50-AR73 i IT-01-51-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odbijanje zahteva za spajanje postupka, 1. februar 2002. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o odbijanju zahtjeva za spajanje postupaka u predmetu *Milošević*).

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmeti br. IT-99-37-AR73, IT-01-50-AR73 i IT-01-51-AR73, Obrazloženje Odluke po interlokutornoj žalbi tužioca na odbijanje zahteva za spajanje postupka, 18. april 2002.

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmet br. IT-02-54-AR73.7, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog veća o dodeli branioca, 1. novembar 2004. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka o dodjeli branioca u predmetu *Milošević*).

MILUTINOVIĆ, ŠAINOVIĆ I OJDANIĆ

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, predmet br. IT-99-37-AR72, Odluka po prigovoru Dragoljuba Ojdanića na nenadležnost – *Udruženi zločinački poduhvat*, 21. maj 2003. (dalje u tekstu: Pravosnažna odluka u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom u predmetu *Ojdanić*).

MILUTINOVIĆ, ŠAINOVIĆ, OJDANIĆ, PAVKOVIĆ, LAZAREVIĆ, ĐORĐEVIĆ I LUKIĆ

Tužilac protiv Milutinovića, Šainovića, Ojdanića, Pavkovića, Lazarevića, Đorđevića i Lukića, predmet br. IT-05-87-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog veća kojom se Nebojši Pavkoviću odobrava privremeno puštanje na slobodu, 1. novembar 2005.

NALETILIĆ I MARTINOVIĆ

Tužilac protiv Mladena Naletilića zvanog “Tuta” i Vinka Martinovića zvanog “Štela”, predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (dalje u tekstu: *Drugostepena presuda* u predmetu *Naletilić i Martinović*).

D. NIKOLIĆ

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-S, Presuda o kazni, 18. decembar 2003. (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*).

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*).

M. NIKOLIĆ

Tužilac protiv Momira Nikolića, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*)

OBRENOVIĆ

Tužilac protiv Dragana Obrenovića, predmet br. IT-02-60/2-S, Presuda o kazni, 10. decembar 2003. (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Obrenović*).

PRLIĆ, STOJIĆ, PRALJAK, PETKOVIĆ, ĆORIĆ I PUŠIĆ

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na usmenu odluku Pretresnog vijeća od 8. maja 2006. o unakrsnom ispitivanju od strane odbrane i po zahtjevu Udruženja branilaca da mu se odobri podnošenje podneska *Amicus curiae*, 4. jul 2006. (dalje u tekstu: Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Prlić i dr.*).

SIMIĆ

Tužilac protiv Blagoja Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simić*).

STAKIĆ

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*).

STANIŠIĆ

Tužilac protiv Miće Stanišića, predmet br. IT-04-79-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Tužilaštva na odluku o privremenom puštanju na slobodu optuženog Miće Stanišića, 17. oktobar 2005. (dalje u tekstu: Odluka na osnovu pravila 65 u predmetu *Stanišić*).

STRUGAR, JOKIĆ I KOVAČEVIĆ

Tužilac protiv Pavla Strugara, Miodraga Jokića i dr., predmet br. IT-01-42-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi, 22. novembar 2002. (dalje u tekstu: Odluka o nadležnosti u predmetu *Strugar i dr.*).

TADIĆ

Tužilac protiv Duška Tadića zvanog "Dule", predmet br. IT-94-1-AR-72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (dalje u tekstu: Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*).

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Odluka po zahtevu žalioca za produženje roka i izvođenje dodatnih dokaza, datirana 15. oktobra 1998., zavedena 16. oktobra 1998.

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*).

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*).

TOLIMIR, MILETIĆ I GVERO

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, Radivoja Miletića i Milana Gvere, predmet br. IT-04-80-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluke Pretresnog vijeća kojim se odobrava privremeno puštanje na slobodu, 19. oktobar 2005.

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, Radivoja Miletića i Milana Gvere, predmet br. IT-04-80-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Radivoja Miletića na odluku Pretresnog vijeća o spajanju postupaka, 27. januar 2006.

VASILJEVIĆ

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*).

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*).

2. MKSR

AKAYESU

Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda */Judgement/*, 1. jun 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*).

GACUMBITSI

Tužilac protiv Sylvestrea Gacumbitsija, predmet br. ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. jul 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*).

KAJELIJELI

Tužilac protiv Juvénila Kajelijelija, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda s presudom o kazni */Judgement and Sentence/*, 23. maj 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*).

KAMBANDA

Jean Kambanda protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-23-A, Presuda, 19. oktobar 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kambanda*).

KAYISHEMA I RUZINDANA

Tužilac protiv Clémenta Kayisheme i Obeda Ruzindane, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda (Obrazloženje) */Judgement (Reasons)/*, 1. jun 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*).

MUSEMA

Tužilac protiv Alfreda Museme, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Musema*).

NIYITEGEKA

Tužilac protiv Eliézera Niyitegeke, predmet br. ICTR-96-14-T, Presuda po žalbi */Appeal Judgement/*, 9. jul 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*).

NTAGERURA, BAGAMBIKI I IMANISHIMWE

Tužilac protiv Andréa Ntagerure, Emmanuela Bagambikija i Samuela Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. jul 2006. (dalje u tekstu: *Drugostepena presuda u predmetu Ntagerura i dr.*).

RUTAGANDA

Tužilac protiv Georgesa Andersona Nderubunwea Rutagande, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*).

SEMANZA

Laurent Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*).

SERUSHAGO

Tužilac protiv Omara Serushagoa, predmet br. ICTR-98-39-A, Obrazloženje uz Presudu */Reasons for Judgement/*, 6. april 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Serushago*).

3. Sudske odluke u vezi sa zločinima počinjenim tokom II. svjetskog rata

International Military Tribunal, *Trial of the Major War Criminals Before the International Military Tribunal, Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946 /Suđenje najvećim ratnim zločincima pred Međunarodnim vojnim tribunalom, Nürnberg, 14. novembar 1945. – 1. oktobar 1946./*, sv. 22: *Proceedings /Glavni pretres/*, 27. august 1946. – 1. oktobar 1946. (dalje u tekstu: Međunarodni vojni tribunal u Nürnbergu, 1948.).

Trial of Shigeki Motomura and 15 Others /Suđenje Šigekiju Motomuri i petnaestorici/, in *Law R. Trials War Crim. /Pravni izvještaji o suđenjima ratnim zločincima/*, sv. 13, str. 138.

4. Odluke drugih sudova

(a) Međunarodni sud pravde

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 8 July 1996 */Pravni aspekti prijetnje upotrebom atomskog oružja*, Savjetodavno mišljenje od 8. jula 1996./, 1996. ICJ 66 (dalje u tekstu: Predmet *Atomsko oružje*).

(b) Evropski sud za ljudska prava

De Cubber protiv Belgije /De Cubber v. Belgium/, presuda od 26. oktobra 1984., 86 Eur. Ct. H.R. (ser. A).

Findlay protiv Velike Britanije /Findlay v. United Kingdom/, presuda od 25. februara 1997., 263 Eur. Ct. H.R.

Hauschildt protiv Danske /Hauschildt v. Denmark/, presuda od 24. maja 1989., 154 Eur. Ct. H.R. (ser. A).

Padovani protiv Italije /Padovani v. Italy/; presuda od 26. februara 1993., 257 Eur. Ct. H.R. (ser. A).

Piersack protiv Belgije /Piersack v. Belgium/, presuda od 1. oktobra 1982., 53 Eur. Ct. H.R. (ser. A), 14-15.

Şahiner protiv Turske /Şahiner v. Turkey/, presuda od 25. septembra 2001., 155 Eur. Ct. H.R. (2001-IX).

Sainte-Marie protiv Francuske /Sainte-Marie v. France/, presuda od 16. decembra 1992., 235-A Eur. Ct. H.R. (ser. A).

Sramek protiv Austrije /Sramek v. Austria/, presuda od 22. oktobra 1984., 84 Eur. Ct. H.R. (ser. A).

(c) Državni sudovi

Berger protiv SAD-a /Berger v. United States/, 255 U.S. 22 (1921.).

Brooks protiv države Tennessee /Brooks v. Tennessee/, 406 U.S. 605 (1972.).

Carter protiv SAD-a /Carter v. United States/, 530 U.S. 255 (2000.).

Collins protiv Dixie Transporta /Collins v. Dixie Transport/, Inc., 543 So. 2d 160 (Sup. Ct. Miss. 1989.).

Tužilac protiv R. Radulovića i dr., Županijski sud u Splitu, Republika Hrvatska, predmet K-15/95, Presuda od 26. svibnja 1997.

Kraljica protiv Angelantonija /R. v. Angelantoni/ (1975.) 31 C.R. n.s. 342 (Ontario, Kanada).

B. Drugi pravni izvori

1. Knjige, zbornici tekstova i zbirke dokumenata, periodične publikacije

Jean-Marie Henckaerts – Louise Doswald-Beck, ur., Međunarodni komitet Crvenog krsta: *Customary International Humanitarian Law*, I (Rules) i II (Practice) /*Običajno međunarodno humanitarno pravo*, sv. I (Pravila) i II (Praksa)/ (Cambridge University Press, Cambridge, 2005.) (dalje u tekstu: Henckaerts, J-M. – Doswald-Beck, L. *Customary International Humanitarian Law I – II* (Cambridge, 2005.)).

Jean S. Pictet, ur., *Commentary: Geneva Convention IV Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War /Komentar: Ženevska konvencija IV za zaštitu građanskih lica u vrijeme rata od 12. augusta 1949./*, ICRC (Međunarodni komitet Crvenog krsta, Ženeva, 1958.) (dalje u tekstu: Komentar MKCK-a (ŽK IV)).

Hugo Grotius, *De Jure Belli Ac Pacis /O pravu rata i mira/* (Delft, 1625.).

Hersch Lauterpacht, ur., *Oppenheim's International Law /Oppenheimovo međunarodno pravo/*, 7. izd., sv. 2 (Longmans – Green, London, 1952.).

“Remarks of Michael J. Matheson, Deputy Legal Adviser, US Department of State, The Sixth Annual American Red Cross-Washington College of Law Conference on International Humanitarian Law: A Workshop on Customary International Law and the 1977 Protocols Additional to the 1949 Geneva Conventions” /“Napomene Michaela J. Mathesona, zamjenika pravnog savjetnika Vlade SAD-a, na 6. godišnjoj konferenciji Američkog Crvenog krsta i Pravnog fakulteta Washington o međunarodnom humanitarnom pravu: Radionica na temu međunarodnog običajnog prava i Dopunskih protokola iz 1977. uz Ženevske konvencije iz 1949.”/, *American University Journal of International Law i Policy*, 2 (1987.), str. 426.

Komisija UN-a za ratne zločine, *History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War /Historijat Komisije za ratne zločine Ujedinjenih nacija i razvoj zakona ratovanja/* (HMSO, London, 1948.).

Yves Sandoz – Christoph Swinarski – Bruno Zimmermann, ur., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Convention of 12 August 1949 /Komentar Dopunskih protokola od 8. juna 1977. uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949./* (Martin Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1987.) (dalje u tekstu: Komentar MKCK-a (Dopunski protokoli)).

2. Ostalo

“Declaration of Minimum Humanitarian Standards” /”Deklaracija o minimalnim humanitarnim standardima”/, reprint u “Report of the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities on its Forty-sixth Session” /”Izvještaj sa 46. sjednice Potkomisije za sprečavanje diskriminacije i zaštitu manjina”/, Komisija za ljudska prava, 51. sjednica, tačka 19. prijedloga dnevnog reda, 4, U.N. Doc. E/CN.4/1995./116 (1995.).

Nacrt teksta Konvencije za zaštitu civilnog stanovništva od novih tehničkih sredstava ratovanja, Amsterdam, 1938.

Draft Rules for the Limitation of the Dangers Incurred by the Civilian Population in Time of War /Nacrt teksta Pravila za ograničavanje opasnosti kojima je civilno stanovništvo izloženo u vrijeme rata/, MKCK, 1956.

Međunarodni krivični sud /ICC/, Pravilnik o postupku i dokazima /Rules of Procedure and Evidence/.

“Letter from the Department of the Army to the Legal Adviser of the US Army Forces Deployed in the Gulf Region” /“Dopis Ministarstva vojske pravnom savjetniku vojnih snaga SAD-a u Golskom zalivu”/, 11. januar 1991., §8(F), Report on US Practice /“Izvještaj o načinu djelovanja SAD-a”/, 1997., pogl. 1.4, citirano u Jean-Marie Henckaerts – Louise Doswald-Beck, ur., Međunarodni komitet Crvenog krsta: *Customary International Humanitarian Law /Običajno međunarodno humanitarno pravo/*, sv. II: *Practice /Praksa/* (Cambridge University Press, Cambridge, 2005.)

Lieberov kodeks od 24. aprila 1863.

Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu (IT/201) od 7. marta 2002. (dalje u tekstu: Uputstvo za podnošenje žalbe)

Uputstvo o dužini podnesaka i zahtjeva (IT/184/Rev.1) od 5. marta 2002.

Privremeni zapisnik sa 3217. sjednice /Savjeta bezbjednosti/, 11, U.N. Doc. S/PV.3217 (25. maj 1993.).

Izvještaj generalnog sekretara u skladu sa paragrafom 2 Rezolucije 808 Savjeta bezbjednosti (1993.), S/25704, 3. maj 1993 (dalje u tekstu: Izvještaj generalnog sekretara (MKSJ)).

Izvještaj generalnog sekretara u skladu sa paragrafom 5 Rezolucije 955 Savjeta bezbjednosti (1994.), S/1995./134, 13. februar 1995. (dalje u tekstu: Izvještaj generalnog sekretara (MKSJ)).

Kodeks za regulisanje vazdušnog rata i bežične telegrafije u vrijeme rata/*Rules Concerning the Control of Wireless Telegraphy in Time of War i Air Warfare*/, nacrt teksta koji je u periodu od decembra 1922. do februara 1923. sastavila radna grupa pravnika u Den Haagu.

C. Spisak skraćenica, skraćenih naziva i izraza

U skladu s pravilom 2(B) Pravilnika o postupku i dokazima, muški rod podrazumijeva i ženski, a jednina i množinu, te obrnuto.

ABiH	Armija Bosne i Hercegovine
Bečka konvencija	Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, 27. januar 1980., 115 U.N.T.S. 331
BiH	Bosna i Hercegovina
D	Oznaka dokaznih predmeta odbrane
Dopunski protokol I	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. jun 1977., 1125 U.N.T.S. 3
Dopunski protokol II	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), 8. jun 1977., 1125 U.N.T.S. 609
DP	dokazni predmet
Haški pravilnik	Pravilnik o zakonima i običajima rata na kopnu, dodatak Haškoj konvenciji IV
IV. haška konvencija	Haška konvencija (IV) iz 1907. o zakonima i običajima rata na kopnu od 18. oktobra 1907., 187 C.T.S. 227, 1 Bevans 631
Izveštaj Komisije eksperata UN-a	Konačni izvještaj Komisije eksperata Ujedinjenih nacija, U.N. Doc. S/1994/674
JNA	Jugoslovenska narodna armija (vojska Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije)
Krivični zakon SFRJ	Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, usvojen 28. septembra 1976., stupio na snagu 1. jula 1977.
<i>Law R. Trials War Crim.</i>	<i>Law Reports of Trials of War Criminals /Pravni izvještaji o suđenjima</i>

	<i>ratnim zločincima</i> /, izbor tekstova koji je uredila Komisija za ratne zločine Ujedinjenih nacija (HMSO, London, 1949.)
MKSJ	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
MKSR	Međunarodni krivični sud za gonjenje lica odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga teška kršenja počinjena na teritoriji susjednih država od 1. januara 1994. do 31. decembra 1994.
Najava žalbe odbrane	<i>Defence Notice of Appeal</i> , zavedeno 4. maja 2004.
odbrana	odbrana Stanislava Galića
Odgovor odbrane	<i>Respondent's Brief</i> /Podnesak s odgovorom/, zavedeno 2. aprila 2004.
Odgovor tužioca	<i>Prosecution Response Brief</i> /Podnesak s odgovorom/, zavedeno 6. septembra 2004.
Optužnica	<i>Tužilac protiv Stanislava Galića</i> , predmet br. IT-98-29-T, Optužnica, 26. mart 1999.
P	oznaka uz dokazne predmete Tužilaštva
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ-a
Pretpretresni podnesak odbrane	<i>Pre-Trial Brief of the Defence Pursuant to Rule 65ter(F)</i> /Pretpretresni podnesak odbrane na osnovu pravila 65ter(F)/, zavedeno 29. oktobra 2001.
Pretpretresni podnesak tužioca	<i>Prosecutor's Pre-Trial Brief Pursuant to Rule 65ter(E)(i) (Provisional)</i> /Pretpretresni podnesak tužioca na osnovu pravila 65ter(E)(i) (privremeni)/, zavedeno 20. februara 2001.
Pritvorska jedinica	Pritvorska jedinica Ujedinjenih nacija

Replika odbrane	<i>Brief in Reply</i> /Podnesak s replikom/, zavedeno 27. septembra 2004.
Rezolucija Savjeta bezbjednosti 935	Dokumentacija UN-a: S.C. Res. 935, UN SCOR, 49 th Session, U.N. Doc. S/Res/1935 (1994.).
RS	Republika Srpska, jedan od entiteta BiH
SFOR	Međunarodne stabilizacijske snage
SFRJ	bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
Sporazum od 22. maja	Sporazum između predstavnika Srpske demokratske stranke, Stranke demokratske akcije i Hrvatske demokratske zajednice Republike Bosne i Hercegovine, zaključen pod pokroviteljstvom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta i potpisan u Ženevi 22. maja 1992. godine
SRK	Sarajevsko-romanijski korpus
Statut	Statut Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju, osnovanog Rezolucijom 827 (1993.) Savjeta bezbjednosti UN-a
T	Broj stranice transkripta pretresa u prvostepenom postupku u ovom predmetu. Ako nije naznačeno drugačije, svi brojevi stranica koji se navode u tekstu odnose se na nezvaničnu, neprečišćenu verziju transkripta. Uslijed toga se mogu pojaviti manja odstupanja između paginacije transkripta u ovoj presudi i konačne objavljene verzije transkripta. Žalbena vijeće ne snosi nikakvu odgovornost za ispravke ili greške u tekstu transkripta. Po potrebi uputno je koristiti video-snimak pretresa.
<i>Travaux préparatoires</i>	Zvanični dokumenti Diplomatske konferencije o reafirmaciji i razvitku međunarodnog humanitarnog prava mjerodavnog za oružane sukobe, Ženeva (1974.-1977.)
tužilac	Tužilaštvo
Tužiočeva replika	<i>Prosecution Reply Brief</i> /Podnesak s replikom/, zavedeno 13. aprila

2004.

TŽ Broj stranice transkripta pretresa u žalbenom postupku u ovom predmetu. Ako nije naznačeno drugačije, svi brojevi stranica koji se navode u tekstu odnose se na nezvaničnu, neprečišćenu verziju transkripta. Uslijed toga se mogu pojaviti manja odstupanja između paginacije transkripta u ovoj presudi i konačne objavljene verzije transkripta. Žalbeno vijeće ne snosi nikakvu odgovornost za ispravke ili greške u tekstu transkripta. Po potrebi uputno je koristiti video-snimak pretresa.

UN Ujedinjene nacije

UNPROFOR Zaštitne snage Ujedinjenih nacija

VRS Vojska Republike Srpske

Završni pretresni podnesak *Defence's Final Trial Brief*, zavedeno 22. aprila 2003. odbrane

zvani poznat pod nadimkom / imenom / prezimenom

Žalbeni podnesak odbrane *Defence Appellant's Brief*, zavedeno 19. jula 2004.

Žalbeni podnesak tužioca *Prosecution Appeal Brief*, zavedeno 2. marta 2004.

Ženevska konvencija III Ženevska konvencija (III) o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. augusta 1949., 75 U.N.T.S. 135

Ženevska konvencija IV Ženevska konvencija za zaštitu građanskih lica u vrijeme rata od 12. augusta 1949., 75 U.N.T.S. 287